

2010

Konkurenční schopnost České republiky

VÝVOJ HLAVNÍCH INDIKÁTORŮ

KONKURENČNÍ SCHOPNOST ČESKÉ REPUBLIKY 2010

VÝVOJ HLAVNÍCH INDIKÁTORŮ

Vzor citace: Kolektiv CES VŠEM, NOZV NVF: Konkurenční schopnost České republiky 2010: Vývoj hlavních indikátorů.
Praha: Linde 2010, s.162.

Kolektiv autorů:

Centrum ekonomických studií VŠEM (CES VŠEM)

Bc. Anna Bajzíkova (anna.bajzikova@vsem.cz)
Prof. Ing. Josef Basl, CSc. (josef.basl@vsem.cz)
Ing. Mojmír Hájek, CSc. (mojmir.hajek@vsem.cz)
Ing. Jaroslav Kahoun (jaroslav.kahoun@vsem.cz)
Doc. Ing. Karel Müller, CSc. (karel.muller@vsem.cz)
Mgr. Petra Luňáčková (petra.lunackova@vsem.cz)
Mgr. Jana Procházková (jana.prochazkova@vsem.cz)
Ing. Marek Rojíček, Ph.D. (marek.rojicek@vsem.cz)
Prof. Ing. Vojtěch Spěváček, DrSc. (vojtech.spevacek@vsem.cz)
Ing. Růžena Vintrová, DrSc. (ruzena.vintrova@vsem.cz)
Prof. Ing. Milan Žák, CSc. (milan.zak@vsem.cz)
Ing. Václav Žďárek, A.S.C. (vaclav.zdarek@vsem.cz)

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF

Ing. Věra Czesaná, CSc. (czesana@nvf.cz)
Ing. Zdeňka Matoušková, CSc. (matouskova@nvf.cz)
Ing. Věra Havlíčková (havlickova@nvf.cz)
Ing. Jiří Braňka (branka@nvf.cz)
Ing. Martin Bakule, Ph.D. (bakule@nvf.cz)
Ing. Marta Salavová (salavova@nvf.cz)
Mgr. Zdeňka Šimová (simova@nvf.cz)
Mgr. Hana Žáčková (zackova@nvf.cz)

Technická spolupráce: Jana Kantorová (kantorova@nvf.cz)

Odpovědné redaktorky:

PhDr. Miroslava Dvořáková, Ph.D.
Mgr. Petra Pučalíková

Redaktorka textu:

Ing. Hana Rosická

Recenzenti:

Ing. Miloslav Chlad, Ph.D.
Ing. Jana Gibarti, Ph.D.
Ing. Jan Klacek, CSc.
RNDr. Michaela Kleňhová
Ing. Petr Vymětal

2010

Vydalo: Linde Praha akciová společnost, Opletalova 35, 110 00, Praha 1
Tisk: PBtisk s.r.o., Příbram

ISBN 978-80-7201-826-0

Publikace vznikla s podporou grantu MŠMT Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky 1M0524.

© Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání
Národního vzdělávacího fondu

OBSAH

Úvodem	7
RŮSTOVÁ VÝKONNOST A STABILITA	13
Růstová výkonnost	
Hrubý domácí produkt	15
HDP na obyvatele v paritě kupní síly	16
HDP v PPS na pracovníka a odpracovanou hodinu	17
Produktivita práce	18
Práce, mzdy a ceny	
Míra zaměstnanosti	19
Míra nezaměstnanosti	20
Dlouhodobá míra nezaměstnanosti	21
Nominální a reálné mzdové náklady	22
Index spotřebitelských cen	23
Index cenové úrovně	24
Jednotkové pracovní náklady	25
Poptávka a stabilita	
Soukromá spotřeba	26
Míra investic	27
Míra úspor	28
Dlouhodobé úrokové sazby	29
Bilance rozpočtů vládních institucí	30
Vládní dluh	31
Vnější vztahy	
Vývoz a dovoz zboží a služeb	32
Bilance běžného účtu platební bilance	33
Přímé zahraniční investice	34
Směnné relace zboží a služeb	35
Reálný efektivní měnový kurz	36
INSTITUCIONÁLNÍ KVALITA	37
Kvalita života	
Index lidského rozvoje	39
Index demokracie	40
Index šťastné planety	41
Index kvality života	42
Index ekonomické svobody – Heritage Foundation	43
Index ekonomické svobody – Fraser Institute	45
Index ekonomické svobody – Freedom House	46
Kvalita správy	
Index vnímání korupce	47
Globální barometr korupce	48
Index neprůhlednosti	49
Kvalita veřejné správy	50
Kvalita veřejných institucí	51
Index regulační kvality CES	52
Podmínky podnikání	
Zahájení a ukončení podnikání	54
Zaměstnávání, zdanění, zahraniční obchod	55
Smlouvy, ochrana investic, přístup k úvěrům	56
Kvalita podnikové správy	57
Efektivnost produktových trhů	58
Efektivnost finančních trhů	59
Efektivnost trhu práce	60
Kvalita životního prostředí	
Index kvality životního prostředí	61
STRUKTURÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST	63
Odvětvová konkurenceschopnost	65
Pořadí odvětví podle dílčích ukazatelů souhrnného indikátoru konkurenceschopnosti odvětví	66
Produktivita práce	67
Produktivita práce (meziroční reálná tempa růstu)	67
Podíl hrubé přidané hodnoty na produkci	68

Vývozní výkonnost.....	68
Pronikání dovozů.....	69
Podíl vývozu a dovozu.....	69
Intraodvětvový obchod.....	70
Dynamika zaměstnanosti.....	70
Úroveň jednotkových pracovních nákladů.....	71
Dynamika jednotkových pracovních nákladů (meziroční růst).....	71
Podíl více kvalifikovaných zaměstnanců.....	72
Podíl výdajů na výzkum a vývoj na hrubé přidané hodnotě.....	72
Podíl výzkumných pracovníků na zaměstnanosti (fyzické osoby).....	73
Podíl stavu přímých zahraničních investic na stavu čistého fixního kapitálu.....	73
Kapitálový koeficient.....	74
Deflátor produkce (meziroční tempo).....	74
Podíl na hrubé přidané hodnotě.....	75
Podíl na zaměstnanosti.....	76
Produktivita práce.....	77
Tvorba hrubého fixního kapitálu.....	78
Mzdy a platy.....	79
Podíl hrubé přidané hodnoty na produkci.....	80
Regionální konkurenceschopnost.....	81
Pořadí krajů podle jednotlivých ukazatelů konkurenční schopnosti v roce 2009 – souhrnný indikátor.....	82
Podíly krajů ČR na celkových úhrnech ukazatelů ekonomické a inovační konkurenceschopnosti v roce 2009.....	82
Vývoj regionálního HDP ve stálých cenách (tempa růstu).....	83
Regionální HDP na obyvatele.....	83
Produktivita práce (HDP na zaměstnanou osobu).....	84
Míra registrované nezaměstnanosti.....	84
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných – uchazečů déle než 1 rok v evidenci.....	84
Tvorba hrubého fixního kapitálu (míra investic).....	85
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele.....	85
Stav přímých zahraničních investic.....	85
Technologicky náročná odvětví.....	86
Výdaje a zaměstnanost ve výzkumu a vývoji.....	86
Podíl pracovní síly s vysokoškolským vzděláním.....	86
Podíl pracovní síly podle klasifikace zaměstnání (KZAM 1–3).....	87
Počet podnikatelů v procentech zaměstnaných pracovních sil.....	87
Podíl žen v procentech zaměstnaných pracovních sil.....	87
Přírůstek obyvatelstva stěhováním.....	88
Podíl cizinců na obyvatelstvu v krajích.....	88
Střední délka života obyvatelstva.....	88
Počet obyvatel starších 65 let a pracovní neschopnost.....	89
Kriminalita celkem – počet zjištěných trestných činů.....	89
Měrné emise oxidu siřičitého.....	89
INOVAČNÍ VÝKONNOST.....	91
Výzkum a vývoj a inovující podniky	
Výdaje na výzkum a vývoj podle sektorů, podle zdrojů financování a podle provádění výzkumu a vývoje - metodické vymezení.....	93
Struktura výdajů na výzkum a vývoj podle sektoru financování a provádění.....	93
Výdaje na výzkum a vývoj v jednotlivých sektorech podle zdroje jejich financování v ČR.....	94
Výdaje na výzkum a vývoj podle zdrojů jejich financování a sektorů jejich užití.....	95
Situace inovujících podniků v ČR.....	96
Porovnání inovačních šetření.....	96
Podniky zavádějící inovace podle typu v ČR.....	96
Inovační aktivity podniků v ČR.....	97
Výdaje na inovace a inovační intenzita v ČR.....	98
Tržby z inovovaných produktů v % tržeb inovujících podniků v ČR.....	99
Výsledky inovačních aktivit označené za významné pro podnik v ČR (s inovační nebo marketingovou inovací).....	100
Výsledky inovačních aktivit označené inovačními podniky za významné (s inovací produktu nebo procesu).....	101
Omezující faktor inovací označený jako vysoce významný – inovující a neinovující podniky v ČR.....	101
Informační systémy a technologie	
Užití a přínosy informačních a komunikačních technologií pro jednotlivce.....	102
Jednotlivci pravidelně využívající internet.....	102
Nákupy na internetu realizované jednotlivci.....	102
Užití a přínosy informačních a komunikačních technologií pro podniky.....	103
Podíl obrátů z e-commerce.....	103
Podniky nakupující na internetu nebo na sítích mimo internet.....	103
Disponibilita užití informačních a komunikačních technologií ve veřejné správě.....	104
Disponibilita e-governmentu.....	104
Užití e-governmentu jednotlivci.....	104
Užití e-governmentu podniky.....	104

KVALITA LIDSKÝCH ZDROJŮ	105
Úvod	107
Kvalifikace a dovednosti obyvatelstva	
Vzdělanostní struktura populace	109
Struktura populace 25-64 let podle nejvyššího dosaženého vzdělání	110
Předčasné odchody ze vzdělávacího systému	111
Podíl osob ve věku 18-24 let s maximálně ukončeným základním vzděláním, které se dále nevzdělávají	112
Výuka cizích jazyků na školách	113
Průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na studenta (ISCED 2 a 3)	114
Úroveň počítačových dovedností	115
Podíl osob ve věku 16-74 let s nízkou, střední a vysokou úrovní počítačových dovedností	116
Využívání internetu obyvatelstvem	117
Podíl osob ve věku 16-74 let využívajících internet na této skupině	118
Kvalita terciárního vzdělání	119
Kvalita terciárního vzdělání z hlediska potřeb konkurenceschopné ekonomiky	120
Flexibilita populace	121
Flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice	122
Účast na vzdělávání	
Účast na terciárním vzdělávání	123
Podíl osob účastnících se terciárního vzdělávání	124
Hrubá míra účasti na terciárním vzdělávání	124
Účast dospělé populace na vzdělávání	125
Podíl populace ve věku 25-64 let účastnících se vzdělávání v posledních 4 týdnech na této věkové skupině	126
Vzdělávání zaměstnanců	127
Rozsah vzdělávání zaměstnanců	128
Účast v počítačových kurzech	129
Podíl populace ve věku 16-74 let účastnících se počítačových kurzů	130
Mobilita v terciárním vzdělávání	131
Studenti studující v jiné zemi EU-27, EHP a v kandidátských zemích jako % všech studentů	132
Výdaje na vzdělávání	
Celkové výdaje na vzdělávací instituce	133
Celkové výdaje na vzdělávací instituce na žáka/studenta	134
Soukromé výdaje na vzdělávací instituce	135
Podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP	136
Veřejné výdaje na vzdělávání	137
Podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP v %	138
Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví	
Absolventi technických a přírodovědných disciplín	139
Počet absolventů technických a přírodovědných disciplín na 1 000 obyvatel ve věku 20-29 let	140
Dostupnost kvalitních vyšších manažerů	141
Dostupnost kvalitních vyšších manažerů	142
Odborníci a techničtí pracovníci	143
Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti	144
Zaměstnanost v informačních a komunikačních technologiích	145
Podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti	146
Zaměstnanost v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu	147
Podíl zaměstnanosti v high-tech a medium-high-tech zpracovatelském průmyslu na celkové zaměstnanosti	148
Terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu	149
Podíl terciárně vzdělaných v high-tech a medium-high-tech zpracovatelském průmyslu	150
Odborníci a technici v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu	151
Podíl kvalifikačně náročných profesí na zaměstnanosti v high-tech a medium-high-tech průmyslu	152
Zaměstnanost ve znalostně náročných službách	153
Podíl znalostně náročných a high-tech služeb na celkové zaměstnanosti	154
Terciárně vzdělaní v technologicky náročných službách	155
Podíl terciárně vzdělaných v high-tech službách	156
Odborníci a technici v technologicky náročných službách	157
Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti v high-tech službách	158
Závěr	159

Úvodem

Publikace Konkurenční schopnost České republiky je jedním z hlavních výstupů Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky (CVKS), které bylo založeno s grantovou podporou MŠMT. Jedná se o společný výstup dvou výzkumných pracovišť – Centra ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu a Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu.

Konkurenční schopnost České republiky 2010: Vývoj hlavních indikátorů je v pořadí již pátou publikací věnovanou vývoji konkurenceschopnosti ČR v mezinárodním srovnání a analýze rozhodujících faktorů ovlivňujících tento vývoj a navazuje na již známou řadu publikací vydaných pod názvem Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. Na rozdíl od předchozích vydání obsahuje tato publikace pouze soubor statistických ukazatelů sledovaných v časových řadách, které ilustrují daný tematický okruh, a jejich metodologii.

První část publikace **RŮSTOVÁ VÝKONNOST A STABILITA** zahrnuje široké spektrum ukazatelů umožňujících posoudit makroekonomický vývoj České republiky a jeho srovnání s vývojem v ostatních zemích Evropské unie. Jejich výběr byl volen tak, aby charakterizovaly všechny podstatné oblasti ekonomického vývoje včetně jejich kvalitativních stránek, které jsou určující z hlediska konkurenceschopnosti české ekonomiky. Ukazatele je možné tematicky rozdělit do čtyř částí:

(1) růstová výkonnost – zahrnuje růst HDP, produktivity práce a na jejich vývoji závislou ekonomickou úroveň země (měřenou HDP na obyvatele v paritě kupního standardu), **(2) práce, mzdy a ceny** – vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti vyjadřuje využití lidských zdrojů a růst mezd ovlivňuje životní úroveň. Index spotřebitelských cen je základním ukazatelem vývoje inflace, která ovlivňuje kupní sílu měny. Srovnatelná cenová úroveň konečné spotřeby domácností daná poměrem parity kupní síly a tržních měnových kurzů patří k základním ukazatelům nominální konvergence, **(3) poptávka a stabilita** – spotřeba, investice, úspory a jejich vzájemný vztah spojují hledisko ekonomického růstu a makroekonomické rovnováhy, která je významně ovlivněna vývojem veřejných rozpočtů a rozpočtových schodků, které se kumulují ve veřejný dluh, **(4) vnější vztahy** jsou charakterizovány růstem vývozu a dovozu zboží a služeb, bilancí běžného účtu platební bilance a přílivem přímých zahraničních investic. Ve vývoji směnných relací a reálného efektivního měnového kurzu se odráží konkurenceschopnost země v zahraničním obchodě.

Význam sledování a hodnocení makroekonomického vývoje vzrostl v poslední době v důsledku finanční krize a celosvětové recese, která byla nejhlubší v poválečném období a zasáhla drtivou většinu zemí. V zemích Evropské unie včetně České republiky byla **recese** velmi hluboká s propadem HDP v roce 2009 o více než 4 % a projevila se ve zhoršení vývoje většiny makroekonomických agregátů. Silný pokles HDP byl doprovázen snížením produktivity práce, investic, růstem nezaměstnanosti a výrazným zhoršením veřejných financí. Proces reálné konvergence (přibližování se České republiky k průměrné úrovni HDP na obyvatele v zemích Evropské unie) se zastavil.

Tvrdé dopady pocítil **trh práce**, protože se snížila zaměstnanost a zvýšila míra nezaměstnanosti. Dopad na dlouhodobou míru nezaměstnanosti byl prozatím nevýznamný, ve srovnání se zeměmi EU (nárůst ve většině členských zemí). Relativně rychlý růst mezd vedl k tomu, že jednotkové pracovní

náklady (ULC) v posledních letech v České republice rostly rychleji než v Evropské unii a v důsledku toho se zhoršila nákladová konkurenceschopnost ekonomiky. Růst **cen** a jednotkových mzdových nákladů v roce 2009 výrazně zpomalil v důsledku poklesu vnitřní a zahraniční poptávky, existence přebytečných kapacit a růstu nezaměstnanosti snižující tlak na růst mezd. Proces nominální konvergence měřený ukazatelem cenové úrovně konečné spotřeby domácností se v roce 2009 dostal dočasně na zpětnou trajektorii.

Recese české ekonomiky se projevila v poklesu všech základních složek poptávky s jedinou výjimkou veřejné spotřeby. Velmi silný pokles zaznamenaly investice a zahraniční obchod. **Makroekonomická nerovnováha** posuzovaná na základě vztahu mezi úsporami a investicemi a projevující se ve vývoji schodku běžného účtu platební bilance, se udržela na přijatelné úrovni. Bylo to důsledkem příznivého vývoje zahraničního obchodu se zbožím a službami, jehož saldo dosáhlo v roce 2009 vysokých kladných hodnot. Dopad finanční krize na saldo přímých zahraničních investic napomáhající financovat deficity běžného účtu nebylo příliš výrazné ve srovnání s dalšími zeměmi EU. Jedno z možných vysvětlení pro relativně příznivý vývoj zahraničního obchodu lze hledat v depreciaci české koruny (odrážející se i ve snížení reálného efektivního měnového kurzu), která tak napomohla exportérům obstát ve výrazně zvýšeném konkurenčním prostředí.

Naproti tomu **veřejné finance** vykázaly vysoký deficit, který se v roce 2009 vyšplhal na 5,8 % HDP. Výrazně se tak zvýšil vládní dluh, třebaže v relaci k HDP je stále v mezinárodním srovnání na relativně nízké úrovni. I přesto však již došlo k mírnému růstu výnosů vládních dluhopisů odrážející skutečnost, že domácí i zahraniční investoři začali více zohledňovat riziko spojené s případným nesplacením. Základním zdrojem makroekonomické nerovnováhy české ekonomiky se tak stal vládní sektor s nebezpečnou tendencí rychle rostoucích závazků vládních institucí.

Druhá část publikace **INSTITUCIONÁLNÍ KVALITA** je rozdělena do čtyř kapitol, které se samostatně zabývají hodnocením a měřením institucionálního prostředí jakožto předpokladem pro ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost ekonomiky. Pohledy na hodnocení jsou rozděleny do čtyř kapitol: Kvalita života, Kvalita správy, Podmínky podnikání a Kvalita životního prostředí. Otázkou kvality životního prostředí se v tomto vydání zabýváme poprvé. Není to však jediná změna oproti minulosti – celkový seznam **indikátorů institucionální kvality** je totiž v současném vydání rozšířen a doplněn nejen o nová data, ale i o nové ukazatele, kterými se snažíme rozšířit spektrum pohledu na společenský, nikoliv jen na ekonomický vývoj. Charakteristickým rysem těchto nově zařazených pohledů je rozšiřující využití tzv. měkkých dat.

První kapitola, **Kvalita života**, začíná již tradičně Indexem lidského rozvoje (Human Development Index – HDI) doplněným o Index lidské chudoby (Human Poverty Index – HPI), dále o specificky sledovaný aspekt nerovnosti mezi pohlavími ve vztahu k úrovni rozvoje (Gender Related Development Index – GDI) a o možnost aktivní účasti žen na ekonomickém a politickém životě (Gender Empowerment Measure – GEM). Dalším z nových pohledů je Index šťastné planety (Happy Planet Index – HPI), jehož konstrukce vychází z kritiky myšlení ekonomie hlavního proudu. Zaměřuje se na environmentální a sociální otázky – na prvním místě jsou lidé a naše planeta. Index tak představuje jistou alternativu

k hodnocení zemí podle HDP, který se podle tvůrců indexu vyznačuje mnohými nedostatky. Index šťastné planety měří to, na čem skutečně lidem záleží – blahobyt ve smyslu dlouhého, šťastného a smysluplného života a míru spotřeby vzácných zdrojů. Tato dvě hlediska spojuje Index šťastné planety dohromady ve formě, která zachycuje ekologickou efektivitu, se kterou jsme schopni dosáhnout kvalitního života. HPI potvrzuje, že země, kde se lidé těší šťastnému a zdravému životu, jsou v převážné většině bohaté rozvinuté země. Index kvality života (Quality of Life Index – QLI) hodnotí země tak, aby odhalil nejlepší místa z celého světa pro život v roce 2010. Index je publikován organizací International Living, která se také měsíčně zabývá otázkami, kde lidé mohou žít s menšími náklady na život, platit nižší daně, těšit se z lepšího počasí a využít svých šancí v podnikání na trzích. Jde o místa vhodná pro nový život, podnikání nebo i odchod do důchodu. Index kvality života představuje k těmto měsíčním zprávám odlišnou perspektivu, analyzuje téměř všechny země světa a zahrnuje i všechny země Evropské unie. Indexy ekonomické svobody (IES) jsou aktualizovány ve standardním provedení společností Heritage Foundation, Fraser Institute a Freedom House. Indexy ekonomické svobody jsou snahou postihnout komplexní pohled na hodnocení institucionální kvality s důrazem na úlohu vlád a jejich zasahování do přirozeného ekonomického vývoje.

Druhá kapitola, **Kvalita správy**, hodnotí jednak dva nejdiskutovatelnější aspekty negativního vlivu institucionálního prostředí – korupci a nadměrnou regulaci a jednak obecněji pojatou kvalitu správy a efektivnost veřejných institucí. V oblasti korupce je využit standardní a nejvíce používaný Index vnímání korupce publikovaný každoročně organizací Transparency International doplněný o Globální barometr korupce stejné organizace. Po dlouhé odmlce byl letos publikován Index neprůhlednosti (Index Opacity – IO). Index neprůhlednosti byl poprvé koncipován v roce 1999 a veřejnosti představen o rok později společností PricewaterhouseCoopers. O současné, na dříve publikované indexy navazující vydání indexu, který nese podtitul Měření globálních rizik, se zasloužila společnost Milken Institute. Neprůhlednost definují tvůrci indexu jako „nedostatek jasných, přesných, formálních a nesporných praktik v rozsáhlé sféře, kde se setkává podnikání, finance a vláda dohromady“. Index je všestranným měřením efektivnosti ekonomických a finančních institucí země, jakož i měřením celkového rizika v dané zemi. Na rozdíl od ostatních analýz, které zkoumají celkové riziko v zemi pomocí sumarizace znaleckých posudků vědeckých pracovníků, analytiků, vládních představitelů a médií, Index neprůhlednosti je založen výhradně na empirických pozorováních. Index regulační kvality CES je snahou komplexně zachytit stav míry regulace v jednotlivých zemích a charakterizovat její vývoj. Hodnocení kvality veřejné správy vychází z každoročního šetření Světové banky známé pod názvem Governance Matters a hodnotí komplexně kvalitu institucí a organizací dané země, Index kvality veřejných institucí se pak zaměřuje jen na vybrané aspekty institucionálního uspořádání.

Ve třetí kapitole, **Podmínky podnikání**, jsou v tradičním pojetí publikována data získaná z Doing Business Světové banky věnovaná podmínkám podnikání a efektivitě trhů z údajů v Global Competitiveness Report 2010–2011 publikovaných organizací World Economic Forum. Skutečnost, jak jsou nastaveny podmínky pro podnikání, řeší první tři pohledy inspirované šetřením Doing Business. Jde o zjištění administrativní náročnosti bránící rozvoji podnikatelských aktivit pohledem na: zahájení a ukončení podnikání, dále otázky regulace na trhu práce, daňové regulace a překážky

v zahraničním obchodě a konečně otázky vynutitelnosti smluv, ochrany investic a snadnosti či obtížnosti získat úvěr. Kvalita podnikové správy, Efektivnost produktových trhů, Efektivnost finančních trhů a Efektivnost trhu práce – jsou posledními pohledy na kvalitu správy. Využita jsou data z Global Competitiveness Report 2010–2011. Jedná se na prvním místě o obecný problém „corporate governance“ řešený jako kvalita podnikové správy, a následně pohled na tři oblasti efektivnosti: produktových trhů, kde jsou hodnoceny zásahy vlády do konkurenčního prostředí a stejně tak i v dalších pohledech, kterými jsou finanční trhy a trh práce.

Ve čtvrté kapitole, **Kvalita životního prostředí**, je představen poslední ukazatel, Index kvality životního prostředí (Environmental Performance Index – EPI), který identifikuje všeobecně uznávané normy a hodnoty stavu životního prostředí a měří, nakolik jsou jednotlivé země vzdálené od dosažení ekologických cílů současnosti.

Třetí část, **STRUKTURÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST**, je rozdělena do dvou částí zabývajících se samostatně odvětvovou a regionální konkurenceschopností.

Kapitola **Odvětvová konkurenceschopnost** zahrnuje odvětvové charakteristiky ekonomické výkonnosti konkurenceschopnosti v České republice, které přibližují strukturální pohled na nabídkovou stranu, tj. která odvětví a do jaké míry se podílejí na celkovém výkonu ekonomiky. Vedle výkonnostních hledisek odvětví jsou zahrnuty i ukazatele kvalitativní. Na základě vybraných ukazatelů je sestaveno celkové pořadí odvětví podle tzv. souhrnného indikátoru konkurenceschopnosti. Ukazatele je možné tematicky rozdělit do následujících částí: (1) ukazatele vyjadřující **ekonomickou výkonnost a produktivitu práce** – zahrnují úroveň a dynamiku produktivity práce, podíl přidané hodnoty na produkci odvětví a multiplikátor produkce jako míru schopnosti multiplikovat poptávkové impulsy, (2) **ukazatele internacionalizace produkce a spotřeby** – sem patří ukazatele vývozní výkonnosti a pronikání dovozů vyjadřující míru otevřenosti odvětví vůči vnějšímu světu, podíl vývozu a dovozu jako relativní saldo obchodní bilance odvětví a intraodvětvový obchod signalizující míru zapojení odvětví do nadnárodního produkčního řetězce, (3) **ukazatele zaměstnanosti a pracovních nákladů** – vývoj zaměstnanosti v odvětví ukazuje, do jaké míry má dynamika produkce v odvětví extenzivní charakter, úroveň a tempo růstu jednotkových pracovních nákladů je významnou charakteristikou cenové konkurenceschopnosti odvětví, naopak podíl zaměstnanců s vyšší kvalifikací aproximuje kvalitativně založenou konkurenční výhodu, (4) **ukazatele vědy, výzkumu a inovací** vyjadřují konkurenční výhodu založenou na investicích do výzkumu a vývoje a podíl výzkumných pracovníků v odvětví, jejich přínos pak může být měřen ukazatelem inovační výkonnosti jako podílem tržeb z inovovaných produktů, (5) **ukazatele investic a kapitálu** – zahrnují ukazatele vyjadřující míru financování tvorby fixního kapitálu přílivem PZI a také náročnost odvětví na kapitálovou vybavenost vyjádřenou kapitálovým koeficientem, (6) **ukazatel cenového vývoje** vyjádřeného cenovým deflátorem produkce.

V kapitole **Regionální konkurenceschopnost** je představen výběr ukazatelů zachycujících postavení jednotlivých regionů NUTS 3 v České republice (v rámci krajů). Kapitola zahrnuje regionální ukazatele z okruhu makroekonomické výkonnosti, inovačního potenciálu a kvality života obyvatelstva krajů, které jsou současně dostupné v delší časové řadě. Ukazatele byly vybrány s ohledem na regionální reprezentativnost, tzn. do jaké míry je lze považovat za významné a metodu jejich regionálního zjišťování za dostatečně vypovídající

s ohledem na územní příslušnost údajů. Ukazatele je možné tematicky rozdělit do tří částí: (1) **ukazatele regionální ekonomické výkonnosti** – zahrnují indikátory jako reálný růst regionálního HDP, regionální HDP na obyvatele, produktivitu práce (HDP na zaměstnanou osobu), míru registrované nezaměstnanosti, podíl dlouhodobě nezaměstnaných a tvorbu hrubého fixního kapitálu, (2) **ukazatele regionální inovační výkonnosti** – jejich součástí je stav přímých zahraničních investic, podíl technologicky náročných odvětví na HDP, výdaje na výzkum a vývoj na HDP, podíl zaměstnanců ve vědě a výzkumu, podíl pracovní síly s vysokoškolským vzděláním, podíl kvalifikované pracovní síly podle klasifikace zaměstnání (KZAM), podíl podnikatelů a podíl zaměstnaných žen, (3) **ukazatele regionální kvality života** – zahrnují ukazatele vnitrostátní a mezinárodní migrace, střední délku života obyvatelstva, počet obyvatel ve věku 65 let a více, míru kriminality, znečištění ovzduší emisemi a průměrného procenta pracovní neschopnosti pracovníků v krajích.

Čtvrtá část, **INOVAČNÍ VÝKONNOST**, je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola je věnována zdrojům inovační výkonnosti, které jsou spojeny s **výzkumem a vývojem** a dále se zaměřuje na efekty inovační výkonnosti, které lze sledovat při analýze **inovujících podniků**. Druhá kapitola, **Informační systémy a technologie pro jednotlivce, podniky a veřejnou správu**, hodnotí připravenost, užití a přínosů informačních a komunikačních technologií (ICT).

První kapitola, **Výzkum a vývoj (VaV)**, využívá ukazatele o výdajích na tuto oblast. Data o výzkumných zdrojích vycházejí ze statistických šetření založených na mezinárodně srovnatelné metodice (Frascati manuál), která je již dlouhodobě uplatňována v praktikách národních statistických úřadů (včetně ČR). Vyznačují se značnou spolehlivostí, delší časovou řadou dat a možnostmi využití komparativní metody při hodnocení národního systému výzkumu a vývoje. V prezentovaných tabulkách využíváme zejména finanční ukazatele, neboť ty umožňují srovnání jak mezi různými VaV oblastmi, tak i mezi jednotlivými zeměmi. Prezentované tabulky zachycují dostupná data za druhou polovinu první dekády tohoto století. VaV data vypovídají o inovační výkonnosti jen nepřímo. Např. údaje o celkové dynamice růstu nebo stagnaci rozsahu těchto zdrojů sice napomáhají porozumět adaptačním možnostem VaV organizací k novým směrům výzkumu (zdroje pro jejich osvojení a rozvoj nelze obvykle získat utlumením jiných oborů), avšak nejsou sto indikovat, zda a v jakých směrech se může VaV adaptovat k novým směrům jeho růstu a jaké jsou okolnosti takové adaptace. Takový pohled mohou však přiblížit údaje o distribuci VaV podle jeho sektorů. Pojem sektoru je využíván pro označení různých forem institucionalizace vědy, což již vypovídá o historicky ustavených formách směřování VaV (např. v kontextu výuky, průmyslu i veřejných a vládou podporovaných potřeb). Teoretické koncepce národních inovačních systémů i praktické zkušenosti národních inovačních politik zřetelně dokládají, že spolupráce mezi VaV sektory je důležitým předpokladem pro růst inovační výkonnosti a konkurenceschopnosti jednotlivých zemí. Platí také obrácená souvislost: nízká míra kooperace mezi sektory je omezujícím faktorem pro růst inovační výkonnosti země. Výstižný obraz o stavu intersektorálních vztahů poskytují data o podílu jednotlivých VaV sektorů na financování a provádění VaV.

Údaje o rozsahu a relativním podílu sektorů VaV na financování a provádění výzkumu a vývoje poukazují na pozvolné se prosazující adaptaci institucionálního prostředí v ČR k obvyklým poměrům v EU. Lze je charakterizovat rostoucím podílem podnikatelského sektoru na financování a provádění

VaV, relativním poklesem podílu vlády na obou ukazatelích, rostoucím podílem vyššího školství na provádění VaV a rostoucím podílem zahraničních zdrojů na financování domácího VaV. Porovnání údajů o rozsahu finančních zdrojů na VaV a provádění VaV v jednotlivých sektorech pak signalizuje, že adaptace v úrovni intersektorových vztahů (zejména mezi vysokými školami a průmyslem) je zatím nedostačující. Relativně slabé využívání domácího výzkumu vývoje ve prospěch inovací potvrzují i údaje o zdrojích inovujících firem: jejich podstatná část je spojena s obnovou strojního zařízení a tedy transferem techniky a poznatků ze zahraničí, a pokud využívá výzkumné poznatky, pak převažuje vliv firemního výzkumu nad poznatky získanými z jiných organizací.

Druhá část první kapitoly, **Inovující podniky**, rovněž využívá výhod mezinárodně srovnatelných údajů (OSLO manuál). Jejich využití pro mezinárodní srovnání je však omezeno relativně kratším obdobím uplatňování této metodiky v praktikách národních statistických úřadů (i jejími neustálými aktualizacemi), ale také povahou uplatňovaných ukazatelů (zaměřených více na kvalitativní jevy). Prezentované tabulky umožňují analyzovat inovující podniky v ČR podle typů inovací (inovace technické – podle produktu a procesů – a inovace netechnické – marketingové a organizační). Metodika OSLO manuálu reaguje na strukturální změny inovujících firem, které poukazují na rostoucí význam netechnických inovací. Prezentovaná data dále charakterizují domácí inovující firmy podle typu činností, které provozují ve prospěch inovační činnosti. Tento ukazatel využívá data o nákladech podniků na získání poznatků VaV (firemní VaV nebo VaV z externích zdrojů), pořízení strojů a zařízení, školení, zavádění výrobků na trh a další inovačně orientované činnosti. Zdroje inovujících podniků a jejich výkonnost sledujeme podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ, resp. NACE) a podle jejich velikosti. Databáze o inovujících podnicích také sleduje názory inovujících aktérů na význam inovací pro ekonomickou výkonnost podniků i jejich adaptaci k regulačním opatřením a také jejich hodnocení překážek, kterým čelí při realizaci jejich inovačně orientovaných projektů.

Druhá kapitola, **Informační systémy a technologie pro jednotlivce, podniky a veřejnou správu**, se věnuje hodnocení připravenosti, užití a přínosů informačních a komunikačních technologií (ICT). To je obvykle v rámci statistik členěno z pohledu tří základních skupin – jednotlivců, resp. domácností, firem a orgánů veřejné správy. Základem sledování užívání ICT je ukazatel užití počítačů. Ukazatel přístupu k internetu je druhým klíčovým faktorem a třetím je dlouhodobé sledování růst užití ICT. To platí pro všechny skupiny.

U podniků se v počátcích nasazení ICT jednalo o automatizaci výrobních a později nevýrobních podnikových činností. ICT podpořily integraci podnikových dat. Následně se pozornost soustředila na integraci procesů a jejich reengineering spojený s optimalizací. Hlavní využití internetu podniky zachycuje ukazatel podílu obrátu v oblasti e-commerce. Kromě podílu obrátu podniků z e-commerce se každoročně zvyšuje i podíl podniků, které na internetu nebo na jiné síti mimo internet nakupují.

Třetí hlavní sledovanou skupinou v hodnocení dostupnosti a užití ICT je v rámci informační společnosti veřejná správa. Ta je z hlediska procentuální úrovně dostupnosti ICT velmi rozvinutá a má srovnatelně vysoké hodnoty s oblastí jednotlivců a podniků. Navíc v některých zemích je již v současnosti dosahováno 100% dostupnosti e-governmentu nebo se k ní řada z nich velmi blíží.

Pátá část publikace je nazvána **KVALITA LIDSKÝCH ZDROJŮ**. Lidské zdroje jsou často označovány za největší bohatství společnosti. Aby tuto roli mohly skutečně naplnit, musí se jednat o lidské zdroje vzdělané a flexibilní, tedy lidské zdroje, které splňují nároky kladené na ně ekonomikou založenou na znalostech. Zrychlující se tempo získávání nových poznatků, jejich zavádění do praxe, ale i postupující globalizace stejně jako stárnutí evropské populace a s tím související prodlužování věku odchodu do důchodu staví do popředí nutnost celoživotního učení.

V zájmu každé společnosti proto je vytvářet takové podmínky, aby se jednotlivé aspekty kvality lidských zdrojů zvyšovaly, aby byla zajištěna jejich mezinárodní konkurenceschopnost a současně, aby kvalitní pracovní síla nacházela v ekonomice adekvátní uplatnění a neodcházela do zahraničí. Je proto třeba formulovat příslušné politiky, přijímat adekvátní opatření. To není možné bez dostupných spolehlivých informací. Proto byly rozvíjeny a jsou zdokonalovány statistiky a šetření, které umožňují poskytovat relevantní data o kvalitě lidských zdrojů a současně zabezpečovat jejich mezinárodní srovnatelnost.

Tato publikace je zaměřena na poskytnutí a stručné vyhodnocení základních ukazatelů postihujících rozhodující stránky kvality lidských zdrojů. Ukazatele se vztahují k následujícím čtyřem základním okruhům kvality lidských zdrojů:

- kvalifikace a dovednosti obyvatelstva,
- účast na vzdělávání,
- výdaje na vzdělávání,
- lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví.

Prostřednictvím prvního okruhu je charakterizována zejména vzdělanostní úroveň populace a úroveň vybraných znalostí a dovedností, druhý a třetí okruh je zaměřen na rozhodující předpoklady, které kvalitu lidských zdrojů ovlivňují, a poslední, čtvrtý okruh, se věnuje využití lidského potenciálu v ekonomice, tedy jeho využití pro zabezpečení rozvoje progresivních odvětví.

Bylo snahou autorů zvolit takové ukazatele, aby byly co možná **nejkomplexněji** postíženy jednotlivé okruhy kvality lidských zdrojů, byly **pravidelně dostupné** za všechny nebo alespoň většinu členských států Evropské unie a aby byla zaručena mezinárodní srovnatelnost dat a **spolehlivost**. Tyto požadavky nejlépe splňují data získávaná z mezinárodních šetření realizovaných pod metodickým vedením EUROSTATu. V největší míře jsou využity ukazatele přímo publikované EUROSTATem nebo jsou z těchto dat propočítávány specifické relativní ukazatele. Dalším rozhodujícím zdrojem dat jsou mezinárodní šetření realizovaná Institutem pro rozvoj managementu (IMD), který výsledky svých šetření publikuje každoročně v Mezinárodní ročence konkurenceschopnosti. Na rozdíl od dat EUROSTATu se jedná o tzv. měkká data, tedy expertní názory respondentů jednotlivých zemí na situaci v určité oblasti týkající se kvality lidských zdrojů. Obdobně je využita i Globální zpráva o konkurenceschopnosti vydávaná Světovým ekonomickým fórem (WEF).

U každého ukazatele je stručně uveden význam příslušného aspektu kvality lidských zdrojů, který je prostřednictvím tohoto ukazatele mapován. Hlavní pozornost je věnována popisu metodiky, jejíž znalost má zásadní význam pro správnou interpretaci hodnot ukazatele a postížení vývojového trendu. Dále je stručně zhodnocena průměrná situace v rámci EU, postíženy rozhodující rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a zhodnoceno postavení ČR v EU.

Předkládaný soubor ukazatelů je výsledkem určitého vývoje, kdy první soubor ukazatelů byl publikován v roce 2005. Jádro ukazatelů zůstává stejné, nicméně některé ukazatele byly nahrazeny jinými a celkově byl soubor rozšířen. V současné době se skládá z dvaceti pěti ukazatelů.

Význam kvality lidských zdrojů

Kvalita lidských zdrojů je relativní, v jednotlivých fázích rozvoje lidské společnosti je spojena s odlišnými nároky a požadavky. Vzhledem ke zrychlujícímu se vývoji poznání, zavádění nových poznatků do praxe a globalizačním tendencím se do popředí dostává nutnost celoživotního učení. Je zcela zřejmé, že pro uplatnění v ekonomice, ale i pro aktivní účast na životě společnosti již nepostačují znalosti a dovednosti osvojené si v průběhu počátečního vzdělávání. Lidé jsou postaveni před nutnost dále se vzdělávat. Důležité je, aby si mohli zvolit takové formy, které jim nejlépe vyhovují, umožňují jim co možná nejlépe skloubit soukromý a profesní život.

Kvalita lidských zdrojů je výslednicí vytvořených vhodných podmínek pro celoživotní učení a ochotou jednotlivců nést finanční a zejména nefinanční náklady spojené s celoživotním učením. Je důležité zvýšit nejen dostupnost vhodných forem učení, ale i zvýšit zájem a tím i účast v celoživotním učením. Úsilí je třeba zaměřit jak na nabídkovou, tak poptávkovou stranu, je proto třeba nejen analyzovat současnou situaci, ale i stanovovat cíle, ke kterým chce společnost dospět, a přijímat k jejich dosažení vhodná opatření.

Kvalifikace a dovednosti obyvatelstva

Vyjadřovat kvalitu lidských zdrojů není jednoduché, neboť ji není možné ztotožnit pouze s určitou úrovní znalostí a dovedností, ale důležitou roli hrají i postoje jednotlivců. Lze tedy hodnotit pouze určité složky kvality lidských zdrojů. Jednou z nich je dosažená úroveň vzdělání. Vzdělanostní struktura populace představuje rozhodující ukazatel zejména z důvodu relativně jednoduchého zjišťování, kolik lidí dosáhlo základního, sekundárního nebo terciárního vzdělání. Nicméně je zcela zřejmé, že tento ukazatel není schopen zcela postihnout kvalitu osvojených znalostí a dovedností. Tu kvalitu je možné nejlépe postihnout prostřednictvím testování znalostí a dovedností, nepřímou o ní svědčí i expertní hodnocení kvality vzdělávání. Důležitým předpokladem pro uplatnění v praxi i pro aktivní zapojení do života společnosti je schopnost pracovat s počítačem, využívat internet, ale i aktivní ovládání cizích jazyků. Bez určité míry flexibility a adaptability lidských zdrojů není možný ani jejich individuální rozvoj ani rozvoj celé společnosti. Tyto nejdůležitější aspekty kvality lidských zdrojů jsou postíženy prostřednictvím následujících osmi ukazatelů:

- **vzdělanostní struktura populace** – podíl populace ve věku 25–64 s nejvyšším ukončeným základním, sekundárním a terciárním vzděláním na celkovém počtu populace v tomto věku,
- **předčasné odchody ze vzdělávacího systému** – podíl osob ve věku 18–24 let s maximálně ukončeným základním vzděláním, které se dále nevzdělávají na této věkové skupině,
- **výuka cizích jazyků** – průměrný počet vyučovaných jazyků na žáka na druhém stupni základního vzdělávání a na studenta sekundárního vzdělávání,
- **úroveň počítačových dovedností** – podíl osob ve věku 16–74 let s nízkou, střední a vysokou úrovní počítačových dovedností na této věkové skupině,
- **využívání internetu obyvatelstvem** – podíl osob ve věku 16–74 lety využívající internet na této věkové skupině,
- **kvalita terciárního vzdělávání** – expertní vyhodnocení kvality terciárního vzdělávání z hlediska toho, do jaké míry

ry odpovídá potřebám ekonomiky vyjádřené na desetibodové škále,

- **flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice** – expertní vyhodnocení úrovně flexibility a adaptability lidí v ekonomice vyjádřené na desetibodové škále.

Účast na vzdělávání

Vzdělávání je realizováno rozdílnými formami, a proto je třeba přijmout určité kritérium pro jeho strukturalizaci. Nejčastějším dělicím hlediskem je doba, kdy se vzdělávání uskutečňuje, zda k němu dochází před vstupem na trh práce nebo po zařazení jednotlivce do trhu práce. Na základě tohoto kritéria je vzdělávání rozděleno na **počáteční** a **další** vzdělávání.

Jiným hlediskem je způsob ukončení vzdělávání. V případě, že vzdělávání vede k dosažení určitého stupně vzdělávání, hovoří se o **formálním** vzdělávání, které se dále rozlišuje na tři základní stupně – primární, sekundární a terciární. Pokud vzdělávání nevede k získání vyšší úrovně vzdělání, jedná se o vzdělávání **neformální**, které se může vztahovat jak k profesnímu uplatnění, tak k aktivitám jednotlivce ve volném čase. Vzdělávání se může realizovat jak z iniciativy jednotlivce, tak v případě zaměstnanců i z iniciativy zaměstnavatele. Účast obyvatelstva na vzdělávání je charakterizována prostřednictvím následujících čtyř ukazatelů:

- **účast na terciárním vzdělávání** – podíl osob účastnících se terciárního vzdělávání na populaci ve věku typickém pro tento stupeň vzdělávání,
- **účast v dalším vzdělávání** – podíl populace ve věku 25–64 let účastnících se vzdělávání v posledních 4 týdnech na této věkové skupině,
- **vzdělávání zaměstnanců** – expertní hodnocení míry vzdělávání zaměstnanců vyjádřené na desetibodové škále,
- **účast v počítačových kurzech** – podíl populace ve věku 16–74 let účastnících se počítačových kurzů na této věkové skupině,
- **mobilita v terciárním vzdělávání** – podíl studentů terciárního vzdělávání dané země studujících v jiné zemi EU-27, EHP a v kandidátských zemích na celkovém počtu studentů v dané zemi.

Výdaje na vzdělávání

Objem prostředků, ze kterých je hrazeno vzdělávání, je závislý jednak na ekonomické úrovni země a jednak na důležitosti, která je vzdělávání přiznávána společností i jednotlivci. Vzdělávání je díky pozitivním externalitám do značné míry hrazeno z veřejných prostředků soustředěných do rozpočtů jednotlivých hierarchických úrovní, tedy z rozpočtů státních, regionálních a místních. Prostřednictvím veřejných rozpočtů dochází k přerozdělování prostředků vybraných od jednotlivců a firem ve formě daní a odvodů mezi jednotlivé výdaje v závislosti na stanovených prioritách. Na výdajích na vzdělávání se podílejí i soukromé zdroje jednotlivců a firem.

Ochota vynakládat prostředky souvisí nejen se schopností nést tyto náklady, ale i s mírou očekávaných přínosů, které vzdělávání těmto subjektům přinese.

Výdaje na vzdělávání jsou sledovány prostřednictvím tří následujících ukazatelů:

- **celkové výdaje na vzdělávací instituce** – celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělávání na žáka/studenta v 1000 PPS,
- **soukromé výdaje na vzdělávací instituce** – podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP,
- **veřejné výdaje na vzdělávání** – podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP.

Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví

Zvyšující se podíl technologicky a znalostně náročných odvětví je důkazem přechodu ekonomiky na ekonomiku založenou na znalostech. Předpokladem je především rozvoj vědy a výzkumu a přenášení těchto poznatků do praxe, které není možné bez náležitého finančního, materiálního a lidského vybavení. Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví jsou charakterizovány prostřednictvím deseti ukazatelů:

- **absolventi technických a přírodovědných disciplin** – počet absolventů technických a přírodovědných disciplín na 1 000 obyvatel ve věku 20–29 let,
- **dostupnost kvalitních vyšších manažerů** – expertní vyhodnocení dostupnosti kvalitních vyšších manažerů vyjádřené na desetibodové škále,
- **odborníci a techničtí pracovníci** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti,
- **zaměstnanost v ICT** – podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti,
- **zaměstnanost v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl zaměstnaných v těchto odvětvích na celkové zaměstnanosti,
- **terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl zaměstnanců s terciární úrovní vzdělání na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **kvalifikačně náročné profese v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **zaměstnanost ve znalostně náročných službách** – podíl zaměstnaných v těchto odvětvích na celkové zaměstnanosti,
- **terciárně vzdělaní ve znalostně náročných službách** – podíl zaměstnanců s terciární úrovní vzdělání na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **kvalifikačně náročné profese ve znalostně náročných službách** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích.

Růstová výkonnost a stabilita

Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) patří k základním a široce používaným makroekonomickým ukazatelům charakterizujícím hospodářský růst domácí ekonomiky. Jde o základní ukazatel národních účtů s relativně dlouhou historií, který je všeobecně známý a je k dispozici čtvrtletně. V systému národních účtů má klíčové postavení s bilančními vazbami na tvorbu, užití a procesy rozdělování. Významná je mezinárodní srovnatelnost tohoto ukazatele, která umožňuje srovnávat ekonomický růst různých zemí měřený růstem HDP ve stálých cenách a posuzovat úspěšnost zemí v hospodářském rozvoji. HDP je ukazatelem produkčního výkonu ekonomiky, protože ukazuje množství vyrobených výrobků a služeb (po odečtení mezipotřeby). Jde o komplexní ukazatel a s jeho obsahovým vymezením a výpočtem je spojena řada problémů (zahrnutí netržní produkce a šedé ekonomiky, ocenění netržní produkce, převody do stálých cen).

HDP v kupních cenách je finálním výsledkem výrobní činnosti rezidentských institucionálních jednotek (vč. podniků pod zahraniční kontrolou). Může být definován třemi způsoby:

- jako souhrn hrubé přidané hodnoty (HPH) různých sektorů a odvětví národního hospodářství. HPH se vypočte tak, že se od celkové hodnoty produkce výrobků a služeb odečte mezipotřeba (výrobní metoda),
- jako hodnota domácího finálního užití produkce (konečná spotřeba a hrubá tvorba kapitálu) zvýšená o vývoz a snižena o dovoz (výdajová metoda),
- jako souhrn prvotních důchodů (důchodová metoda).

Pro charakteristiku ekonomického růstu země se počítá HDP ve stálých cenách, který eliminuje růst cen a ukazuje reálný

růst HDP. Při převodu do stálých cen se postupuje metodou dvojité deflace (od celkové produkce převedené do stálých cen se odečte mezipotřeba převedená do stálých cen nebo od celkového finálního užití převedeného do stálých cen se odečte dovoz převedený do stálých cen). Výpočty cenových deflátorů, kterými se převádí celková produkce a mezipotřeba či komponenty domácí poptávky a zahraničního obchodu do stálých cen, představují složitý statistický problém. Zejména jde o to, jak odlišit růst cen, který musí být eliminován, od zvyšování kvality produkce, jež představuje reálný růst.

Údaje o HDP jsou ovlivněny i revizemi národních účtů. Ty mají buď charakter obsahový (většinou jde o zpřesňování výpočtu některých položek v souladu se standardy ESA 1995) nebo se týkají použití nových metod výpočtu cenově srovnatelných časových řad.

Vývoj HDP ve stálých cenách je velice podrobně sledován a analyzován a podle jeho vývoje se přijímají důležitá opatření hospodářské politiky.

Údaje o HDP jsou publikovány ve čtvrtletních národních účtech a později jsou zpřesňovány v ročních národních účtech. Publikují je pravidelně národní statistické úřady a mezinárodní organizace OSN, OECD a EUROSTAT. Ve statistikách EU patří do skupiny strukturálních ukazatelů, které hodnotí postup při plnění cílů Lisabonské strategie.

Mezinárodní srovnatelnost je zajištěna uplatňováním jednotných definic a metodiky podle standardů mezinárodně harmonizované soustavy národních účtů (SNA 1993) a v rámci zemí EU soustavy evropských účtů (ESA 1995).

Hrubý domácí produkt ve stálých cenách (roční tempa růstu v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	3	3,0	3,9	2,0	1,3	1,3	2,5	2,0	3,2	3,0	0,5	-4,2
Eurozóna-16	3	3,0	3,9	1,9	0,9	0,8	2,2	1,7	3,0	2,9	0,5	-4,1
Belgie	1,7	3,5	3,7	0,8	1,4	0,8	3,2	1,7	2,7	2,9	1,0	-2,8
Bulharsko	4	2,3	5,7	4,2	4,7	5,5	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-4,9
Česká republika	-0,8	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1
Dánsko	2,2	2,6	3,5	0,7	0,5	0,4	2,3	2,4	3,4	1,6	-1,1	-5,2
Estonsko	5,4	-0,3	10,0	7,5	7,9	7,6	7,2	9,4	10,6	6,9	-5,1	-13,9
Finsko	5,2	3,9	5,3	2,3	1,8	2,0	4,1	2,9	4,4	5,3	0,9	-8,0
Francie	3,5	3,3	3,9	1,9	1,0	1,1	2,5	1,9	2,2	2,4	0,2	-2,6
Irsko	8,4	10,7	9,7	5,7	6,5	4,4	4,6	6,0	5,3	5,6	-3,5	-7,6
Itálie	1,4	1,5	3,7	1,8	0,5	0,0	1,5	0,7	2,0	1,5	-1,3	-5,0
Kypr	5	4,8	5,0	4,0	2,1	1,9	4,2	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,7
Litva	7,5	-1,1	3,3	6,7	6,9	10,2	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,7
Lotyšsko	4,7	3,3	6,9	8,0	6,5	7,2	8,7	10,6	12,2	10,0	-4,2	-18,0
Lucembursko	6,5	8,4	8,4	2,5	4,1	1,5	4,4	5,4	5,0	6,6	1,4	-3,7
Maďarsko	4,8	4,2	4,9	3,8	4,1	4,0	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7
Malta	-1,6	2,6	-0,3	0,9	4,0	3,6	3,7	2,6	-2,1
Německo	2	2,0	3,2	1,2	0,0	-0,2	1,2	0,8	3,4	2,7	1,0	-4,7
Nizozemsko	3,9	4,7	3,9	1,9	0,1	0,3	2,2	2,0	3,4	3,9	1,9	-3,9
Polsko	5	4,5	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7
Portugalsko	4,9	3,8	3,9	2,0	0,7	-0,9	1,6	0,8	1,4	2,4	0,0	-2,6
Rakousko	3,6	3,3	3,7	0,5	1,6	0,8	2,5	2,5	3,6	3,7	2,2	-3,9
Rumunsko	..	-1,2	2,4	5,7	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1
Řecko	3,4	3,4	4,5	4,2	3,4	5,9	4,4	2,3	4,5	4,3	1,3	-2,3
Slovensko	4,4	0,0	1,4	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8
Slovinsko	3,6	5,4	4,4	2,8	4,0	2,8	4,3	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1
Španělsko	4,5	4,7	5,0	3,6	2,7	3,1	3,3	3,6	4,0	3,6	0,9	-3,7
Švédsko	3,8	4,6	4,5	1,3	2,5	2,3	4,2	3,2	4,3	3,3	-0,4	-5,1
Velká Británie	3,6	3,5	3,9	2,5	2,1	2,8	3,0	2,2	2,8	2,7	-0,1	-5,0

Pramen: EUROSTAT, National Accounts (18. 11. 2010).

HDP na obyvatele v paritě kupní síly

HDP na obyvatele v paritě kupní síly charakterizuje ekonomickou úroveň země v mezinárodních srovnáních. Při prostorovém srovnání jsou objemové indexy vyjadřovány v paritě kupní síly, aby byly vyloučeny rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí. Standardy kupní síly (PPS) představují průměrné ceny zboží a služeb v zemích EU na bázi eura. Jsou agregovány s příslušnými vahami za všechny výdajové složky HDP. Objemový index HDP na obyvatele v PPS je vyjádřen v relaci k průměru za země EU (po posledním vlně rozšíření je používán průměr za země EU-27 = 100).

Hrubý domácí produkt (HDP) měří ekonomickou aktivitu země. Je definován jako hodnota všeho vyprodukovaného zboží a služeb po odpočtu zboží a služeb, spotřebovaných při její tvorbě. HDP v národní měně je přepočítáván na společnou měnovou jednotku, která vylučuje rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí, aby bylo umožněno smysluplné srovnání objemů HDP mezi jednotlivými zeměmi. Pro přepočet se používá parita kupní síly.

Parita kupní síly (Purchasing Power Parity – PPP) je jednotka měnové konverze, která vyjadřuje poměr ceny stejného zboží a služeb v národní měně k jeho ceně v měnové jednotce srovnávané země. Parity za jednotlivé agregáty jsou váženým průměrem relativních cenových poměrů za homogenní koše zboží a služeb, získané na základě cenových poměrů jednotlivých reprezentantů. PPP nejsou publikovány za jednotlivé výrobky a služby, ale jsou běžně k dispozici na vyšší úrovni agregace výdajů až po výdaje na HDP celkem. Parity jsou primárně konstruovány pro **prostorová srovnání**, nikoliv pro srovnání v čase. Jejich hlavním účelem je měřit a srovnávat objemy HDP na obyvatele mezi

zeměmi. Základní srovnání se proto provádí **v běžných paritách**. Pro časové srovnání jsou v některých materiálech (např. OECD) podpůrně využívány i stálé parity, fixované k určitému roku.

Objemové indexy produktu v PPP (Volume Indices – VI) odrážejí rozdíly v objemu produkce zboží a výkonů služeb mezi jednotlivými zeměmi. Obvykle se pro srovnání používá tzv. referenční země nebo skupina zemí. Pro země EU jsou při agregaci HDP používány tzv. **standardy kupní síly**, které byly dříve vyvozovány z průměrných cen zemí EU-15. Po rozšíření v roce 2004 se přešlo na průměrné ceny v EU-25, po přijetí Bulharska a Rumunska se srovnávací báze rozšířila na EU-27.

HDP v PPS v propočtu na obyvatele se získá dělením HDP počtem obyvatelstva, definovaným podle národních účtů. (Jde o všechny osoby tuzemské nebo zahraniční, které mají trvalé bydliště nejméně po dobu jednoho roku na území daného státu.) **HDP v PPS na obyvatele ve vztahu k EU-27** poskytuje celkový obraz ekonomické úrovně jednotlivých zemí, vyjádřený k průměrné úrovni zemí Unie. Je-li index větší než 100, pak ekonomická úroveň v dané zemi je vyšší než průměr EU a obráceně.

Údaje o HDP na obyvatele v paritě kupní síly jsou publikovány ve statistikách mezinárodních institucí (OSN, OECD, EUROSTAT) i statistických úřadů jednotlivých zemí. Počátkem 80. let byl založen mezinárodní program pro členské státy OECD a EU, na základě kterého jsou v tříleté periodě propočítávány mezinárodně srovnatelné cenové a objemové charakteristiky HDP a jeho výdajových složek (EUROSTAT-OECD PPP Programme).

Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPS (EU-27 = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	100	100	100	100	100	100	100	100 ^b	100	100	100	100
EU-15	115	115	115	115	114	114	113	113 ^b	112	112	111	111
Belgie	123	123	126	124	125	123	121	120 ^b	118	115	115	116
Bulharsko	27	27	28	30	32	34	35	37 ^b	38	40	43	..
Česká rep.	70	69	68	70	70	73	75	76 ^b	77	80	80	80
Dánsko	132	131	131	128	128	124	126	124 ^b	124	121	120	117
Estonsko	42	42	45	46	50	54	57	62 ^b	66	70	68	63
Finsko	114	115	117	115	115	112	116	114 ^b	114	118	117	111
Francie	115	115	115	116	116	112	110	111 ^b	109	108	108	108
Irsko	121	126	131	132	138	141	142	144 ^b	145	147	134	128
Itálie	120	117	117	118	112	111	107	105 ^b	104	103	102	102
Kypr	87	87	89	91	89	89	90	91 ^b	91	93	96	98
Litva	40	39	39	41	44	49	50	53 ^b	55	59	62	53
Lotyšsko	36	36	37	39	41	43	46	49 ^b	52	56	57	49
Lucembursko	218	238	245	234	240	247	253	255 ^b	270	275	279	271
Maďarsko	55	55	55	59	62	63	63	63 ^b	63	62	65	63
Malta	80	81	84	78	79	78	77	78 ^b	77	77	77	78
Nizozemsko	128	131	134	134	133	129	129	131 ^b	131	133	134	130
Německo	122	122	118	117	115	116	116	117 ^b	116	116	115	116
Polsko	48	49	48	48	48	49	51	51 ^b	52	54	57	61
Portugalsko	79	81	81	80	80	79	77	79 ^b	79	78	79	79
Rakousko	131	131	131	125	126	127	127	124 ^b	125	123	124	122
Rumunsko	..	26	26	28	29	31	34	35 ^b	38	42	48	45
Řecko	83	83	84	86	90	93	94 ^p	91 ^p	93 ^p	92 ^p	93 ^p	93 ^p
Slovensko	52	50	50	52	54	55	57	60 ^b	63	67	72	71
Slovinsko	79	81	80	80	82	83	86	87 ^b	88	88	91 ^b	87 ^b
Španělsko	95	96	97	98	100	101	101	102 ^b	104	105	103	104
Švédsko	123	126	128	122	122	124	126	122 ^b	123	125	122	120
Velká Británie	118	118	119	120	120	122	124	122 ^b	120	117	116	116

Poznámka: b – přerušení časové řady, p – prozatímní hodnota. Pramen: EUROSTAT, Structural Indicators, General Economic Background (1. 12. 2010).

HDP v PPS na pracovníka a na odpracovanou hodinu

Ukazatele HDP na pracovníka a na odpracovanou hodinu charakterizují různým způsobem úroveň produktivity práce za celou ekonomiku. HDP na pracovníka vyjadřuje úroveň produktivity práce, ovlivněnou rozdíly v délce pracovní doby, a významně se do něho promítá podíl plně a částečně zaměstnaných. Produktivita práce počítaná na odpracovanou hodinu vyjadřuje vlastní úroveň produktivity práce za tuto základní časovou jednotku a neodrážejí se v ní rozdíly v délce odpracované doby.

Výkon ekonomiky, charakterizovaný ukazatelem HDP, je v mezinárodních srovnáních vyjádřen ve společné měnové jednotce, tzv. paritě kupní síly. To je uměle propočítaná jednotka, která umožňuje vyloučit rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí. Tím zajišťuje cenovou srovnatelnost ukazatele HDP. Pro země EU jsou používány standardy kupní síly (Purchasing Power Standards – PPS), představující mezinárodně srovnatelné průměrné ceny zboží a služeb v zemích EU na bázi eura.

HDP v PPS na pracovníka obsahuje v čitateli HDP (metodologie jeho výpočtu viz výše), ve jmenovateli počet pracovníků, který sestává ze všech zaměstnaných osob, tj. ze zaměstnanců a podnikatelů podle definic Mezinárodní organizace práce (ILO), bez rozlišení na plně nebo částečně zaměstnané. V tomto ukazateli se odrážejí rozdíly v počtu zákonných pracovních hodin v týdnu a v počtu přesčasů i v počtu volných dnů a svátků v jednotlivých zemích, jakož i v podílu zaměstnaných na částečný úvazek.

HDP v PPS na odpracovanou hodinu se používá k vyloučení vlivu všech extenzivních faktorů využívání fondu pracovní doby na produktivitu práce. Na rozdíl od ukazatele HDP na pracovníka rozlišuje plně a částečně zaměstnanou pracovní sílu, takže respektuje rozdíly ve složení pracovních sil v jednotlivých zemích. Odhady počtu odpracovaných hodin jsou založeny na údajích EUROSTATu a OECD na základě průměrného počtu hodin, odpracovaných jednou zaměstnanou osobou v dané zemi. Prvotním záměrem ukazatelů, vyjádřených v PPS, je zachytit prostorové srovnání mezi jednotlivými zeměmi, nikoliv srovnání v časových řadách.

HDP na pracovníka v relaci k EU-27, resp. HDP na odpracovanou hodinu v relaci k EU-15 v PPS poskytují celkový obraz produktivity práce národní ekonomiky, vyjádřený k průměrné úrovni zemí EU. Je-li index větší než 100, pak úroveň produktivity práce v dané zemi je vyšší než průměr EU a obráceně. Objemový index HDP na pracovníka v PPS je vyjádřen v relaci k zemím EU-27=100, zatímco objemový index na odpracovanou hodinu v PPS je vyjádřen v relaci k zemím EU-15=100 vzhledem k nedostatku údajů za nové členské země.

Údaje o HDP na pracovníka a HDP na odpracovanou hodinu jsou publikovány ve statistikách mezinárodních institucí a statistických úřadů jednotlivých zemí. Za země EU publikuje tyto údaje EUROSTAT ve srovnatelných jednotkách PPS v rámci národních účtů.

HDP na pracovníka a na odpracovanou hodinu v PPS

	HDP na pracovníka (EU-27 = 100)					HDP na odpracovanou hodinu (EU-15 = 100)				
	2000	2005	2007	2008	2009	2000	2005	2007	2008	2009
EU-27	100,0	100,0 ^b	100,0	100,0	100,0	85,0	86,9 ^b	87,2	87,6	87,5
EU-15	113,4	110,9 ^b	110,3	109,8	109,8	100,0	100,0 ^b	100,0	100,0	100,0
Belgie	136,5	129,7 ^b	126,7	125,9	125,0	129,1 ^e	121,5 ^e	119,2 ^e	118,3 ^e	117,2 ^e
Bulharsko	31,1	35,6 ^b	37,1	38,8	38,5	27,7	31,5 ^b	33,0	34,5	33,7
Česká republika	61,8	68,5 ^b	71,4	72,0	71,8	43,9	51,1 ^b	53,8	54,1	55,2
Dánsko	110,5	106,7 ^b	103,1	101,6	100,4	103,6	100,5 ^b	97,9	96,9	95,0
Estonsko	46,9	60,5 ^b	65,8	64,0	64,5	34,5	44,1 ^b	48,3	47,9	51,2
Finsko	114,8	110,5 ^b	113,2	112,0	107,2	95,8	94,4 ^b	97,4	96,8	93,2
Francie	125,0	122,1 ^b	121,3	121,5	120,6	114,8	115,0 ^b	114,4	114,7	112,5
Irsko	127,6	134,4 ^b	136,9	129,0	132,1	95,4	104,0 ^b	107,6	103,5	106,0
Itálie	126,0	110,9 ^b	110,1	109,6	109,8	98,9	89,4 ^b	89,0	89,2	89,9
Kypr	85,0	82,8 ^b	86,0	87,3	88,8	64,5	65,7 ^b	67,9	69,6	70,4
Litva	42,7	54,4 ^b	59,0	62,4	55,5	33,8	42,6 ^b	46,2	48,2	43,3
Lotyšsko	40,2	47,9 ^b	51,2	52,1	50,0	26,5	32,7 ^b	35,8	38,2	37,3
Lucembursko	175,9	169,4 ^b	179,0	177,3	169,8	..	159,2 ^b	167,9	167,2	165,1
Maďarsko	57,8	67,4 ^b	67,9	71,9	70,2	41,4	49,6 ^b	50,2	53,4	51,8
Malta	96,7	90,9 ^b	89,0	88,0	88,1	72,1 ^e	70,3 ^e	69,3 ^e	68,5 ^e	69,7 ^e
Nizozemsko	114,4	113,9 ^b	114,0	114,7	111,0	116,4	119,8 ^b	120,6	122,6	117,0
Německo	108,0	109,3 ^b	108,3	106,5	104,6	107,1	111,7 ^b	111,2	110,0	109,4
Polsko	55,2	61,3 ^b	61,7	62,2	65,3 ^f	38,7	43,2 ^b	43,6	44,3	..
Portugalsko	71,5	72,3 ^b	73,0	73,7	74,1	53,1	54,6 ^b	55,2	56,4	55,7
Rakousko	120,6	115,0 ^b	114,3	114,2	111,6	102,4	99,2 ^b	100,0	100,5	99,2
Rumunsko	23,6	35,9 ^b	43,2	50,1	47,2	18,6	28,4 ^b	33,8	39,3	36,6
Řecko	93,6	98,4 ^p	97,5 ^p	99,0 ^p	98,0 ^p	64,5	69,1 ^p	67,7 ^p	69,0 ^p	70,0 ^p
Slovensko	58,1	68,6 ^b	75,6	79,1	78,6	46,7	56,9 ^b	63,4	65,9	67,5
Slovinsko	76,1	83,8 ^b	83,9	84,9	81,8	..	72,4 ^b	74,4	74,2	70,7
Španělsko	103,7	101,2 ^b	103,1	103,5	110,9	87,5	88,9 ^b	92,5	92,6	97,5
Švédsko	114,3	111,4 ^b	114,3	112,4	111,2	101,7	101,7 ^b	103,7	102,4	100,8
Velká Británie	110,7	112,4 ^b	110,2	109,9	110,3	94,5 ^e	98,3 ^e	96,8 ^e	98,0 ^e	97,3 ^e

Poznámka: b – přerušení časové řady, e – odhadovaná hodnota, f – prognóza EUROSTATu, p – prozatímní hodnota. Pramen: EUROSTAT – National Accounts, Auxiliary Indicators (1.12. 2010).

Produktivita práce

Produktivita práce je jeden z nejrozšířenějších ukazatelů výkonnosti ekonomiky. Její růst je klíčový pro růst HDP na obyvatele, tedy pro růst ekonomické úrovně země. HDP na obyvatele se může rovněž zvýšit v důsledku vzestupu podílu zaměstnaných na celkovém obyvatelstvu, nicméně toto zvýšení postupně naráží na své přirozené limity. Růst produktivity práce v dlouhé perspektivě není omezen díky vlivu kvalitativních faktorů typu technologického pokroku nebo kvalifikační pracovní síly. Růst produktivity práce rovněž rozhodujícím způsobem ovlivňuje zvyšování životní úrovně obyvatelstva, protože důchod na hlavu se mění v přímé závislosti na změně produktivity práce.

Produktivita práce obecně vyjadřuje poměr mezi produktem a pracovním inputem (prací) nebo, jinými slovy, představuje množství produkce (zboží a služby) připadající na jednotku pracovního inputu. Produktivita práce může být v zásadě definována jako množství produkce dělené počtem zaměstnaných osob nebo počtem odpracovaných hodin. Na makroekonomické úrovni se zjišťuje jako poměr mezi hrubým domácím produktem ve stálých cenách k počtu zaměstnaných osob.

Podle ESA 1995 zaměstnanost zahrnuje zaměstnance a podnikatele. Jedná se o průměrné roční počty, kam patří jak rezidenti, tak nerezidenti, kteří pracují pro rezidenční výrobní jednotky. ČSÚ používá termín zaměstnaní, což jsou všechny osoby 15leté a starší, které během referenčního týdne příslušely mezi placené zaměstnané nebo zaměstnané ve vlastním podniku. Není přitom rozhodující, zda jejich pracovní aktivita měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání. Podle okruhu zahrnutých osob se rozlišují zaměstnaní v národním hospodářství celkem a zaměstnaní

v civilním sektoru (bez příslušníků armády). Pro odvětvové zařazení zaměstnaných je rozhodující odvětví činnosti pracoviště (podle OKEČ).

Zaměstnaní se dělí na zaměstnance a podnikatele. Zaměstnanci jsou všechny osoby s formální vazbou k zaměstnání bez ohledu na to, zda v referenčním týdnu skutečně pracovaly či nikoliv. Členové produkčních družstev jsou pro potřeby mezinárodního srovnání spojováni se skupinou zaměstnanců. Zaměstnaní ve vlastním podniku jsou zaměstnavatelé, tj. podnikatelé se zaměstnanci a pracovníci na vlastní účet, tj. podnikatelé bez zaměstnanců. Za zaměstnané ve vlastním podniku se považují i pomáhající rodinní příslušníci bez ohledu na počet hodin odpracovaných během referenčního týdne.

Při praktickém zjišťování produktivity práce existují rozdíly v závislosti na účelu analýzy, na odvětvovém nebo sektorovém záběru či na úrovni agregace (podnik, odvětví, národní hospodářství). V mnoha případech ovlivňuje zjišťování produktivity práce významným způsobem také dostupnost údajů.

Produktivita může být vyjádřena ve fyzických jednotkách nebo jako celková hodnota produkce (včetně mezispotřeby) ve stálých cenách, ale na makroekonomické úrovni se pracuje s hrubým domácím produktem ve stálých cenách.

Stejně jako se poměruje hrubý domácí produkt ve stálých cenách s pracovním inputem, můžeme jej poměřovat i s jinými inputy. Hovoříme potom o produktivitě kapitálu, materiálu nebo energie. Významným ukazatelem výkonnosti je poměr hrubého domácího produktu ve stálých cenách k váženému součtu inputu práce a kapitálu, označovaný jako souhrnná produktivita faktorů.

Produktivita práce (HDP na zaměstnanou osobu, roční reálná tempa růstu v %, s.c. 2000)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	1,5	2,3	2,4	1,4	1,9	1,7	2,5	1,6	2,2	1,7	0,3	-2,3
Eurozóna-16	1,2	1,2	1,6	0,5	0,4	0,8	1,6	1,0	1,6	1,2	-0,1	-2,1
Belgie	0,2	2,1	1,6	-0,6	1,5	0,7	2,3	0,3	1,5	1,3	-0,7	-2,4
Bulharsko	5,1	9,2	8,3	4,9	4,4	2,5	4,1	3,6	3,1	3,2	3,5	-2,3
Česká rep.	0,8	4,9	3,8	2,0	1,3	5,0	4,1	5,2	4,8	-3,4	1,2	-3,1
Dánsko	0,7	1,7	3,0	-0,2	0,4	1,5	2,9	1,4	1,3	-1,1	-2,9	-2,2
Estonsko	8,8	4,3	11,6	6,6	6,6	6,0	7,3	7,3	4,9	6,1	-5,2	-4,4
Finsko	3,1	1,4	3,2	0,9	0,9	1,9	3,7	1,5	2,5	3,1	-0,6	-5,3
Francie	2,2	1,3	1,0	-0,2	0,2	1,0	2,3	1,3	1,2	0,8	-0,5	-1,4
Irsko	0,0	4,2	5,0	2,5	4,9	2,5	1,2	1,0	0,9	1,9	-2,4	0,6
Itálie	0,5	0,9	1,8	0,0	-0,8	-0,6	1,2	0,5	0,5	0,5	-0,9	-2,5
Kypr	3,4	2,9	3,3	1,8	0,0	-1,8	0,4	0,3	2,3	1,8	0,8	-1,0
Litva	8,5	1,2	7,5	11,0	3,1	7,8	7,4	5,2	5,9	6,9	3,6	-8,5
Lotyšsko	5,1	5,1	10,4	6,8	3,4	5,1	7,4	8,9	7,0	6,2	-5,1	-5,1
Lucembursko	1,9	3,3	2,7	-2,9	0,8	-0,3	2,1	2,5	1,3	2,1	-3,2	-4,6
Maďarsko	3,0	1,4	3,9	4,2	4,3	3,9	6,0	3,4	3,0	1,1	2,1	-4,0
Malta	2,9	4,5	4,0	-3,3	2,0	-1,3	1,6	2,5	2,3	0,5	0,0	-1,6
Německo	0,8	0,6	1,3	0,8	0,6	0,7	0,8	0,9	2,7	1,0	-0,4	-4,7
Nizozemsko	1,0	2,3	2,0	0,3	0,3	1,4	3,3	2,1	1,7	1,7	0,6	-2,8
Polsko	3,8	8,8	5,9	3,5	4,6	5,1	4,1	1,4	2,9	2,3	1,3	1,3
Portugalsko	2,2	2,7	1,8	0,1	0,1	-0,3	1,6	1,1	0,9	2,4	-0,4	0,0
Rakousko	2,7	2,2	2,4	0,2	1,6	0,6	2,2	1,2	2,6	2,2	0,5	-2,3
Rumunsko	-2,5	4,3	3,2	6,8	17,0	5,3	10,3	5,8	7,1	5,9	7,3	-5,2
Řecko	0,4	3,1	4,1	4,1	1,2	4,7	1,8	1,5	1,2	2,5	1,1	-1,6
Slovensko	4,9	2,6	3,4	2,9	4,5	3,7	5,3	5,2	6,1	8,2	3,0	-2,5
Slovinsko	3,8	3,9	3,1	2,4	2,4	3,2	4,0	4,7	4,3	3,8	0,9	-6,4
Španělsko	0,0	0,1	0,0	0,4	0,4	0,7	0,6	0,4	0,7	0,7	1,4	3,1
Švédsko	2,5	2,5	1,9	-0,8	2,4	2,9	5,0	2,9	2,6	0,8	-1,3	-3,2
Velká Británie	2,6	2,1	2,7	1,6	1,3	1,8	1,9	1,1	1,9	2,0	-0,8	-3,5

Poznámka: Eurozóna-16 včetně Estonska. Pramen: ECFIN – Statistical Annex of European Economy, Autumn 2010, tab. 11.

Míra zaměstnanosti

Míra zaměstnanosti představuje podíl zaměstnaných osob na celkovém počtu osob v dané věkové skupině. Nízká míra zaměstnanosti znamená nejen nevyužívání ekonomického potenciálu dané země, ale též náklady v podobě dodatečných výdajů na sociální zabezpečení a prevenci řady negativních společenských jevů. Zvyšování zaměstnanosti je považováno za jednu z priorit tzv. Lisabonské strategie, která byla aktualizována v roce 2005 s důrazem na tvorbu nových pracovních míst. Specifická pozornost je věnována zaměstnanosti rizikových skupin na trhu práce, zejména starších pracovníků a žen. Lisabonský akční program sleduje zajištění lepší koordinace s národními akčními plány růstu a zaměstnanosti.

Ukazatel **míry zaměstnanosti** je konstruován jako procentní podíl osob zaměstnaných ve věku 15–64 let na celkovém počtu obyvatel ve stejné věkové skupině (v některých státech EU jsou specificky sledovány skupiny v odlišném rozpětí). Pokud se míra zvyšuje, ukazuje to na schopnost ekonomiky generovat pracovní místa a zlepšovat tak situaci na trhu práce. V detailnějším pohledu je nutné analyzovat typ nových pracovních míst (v soukromém nebo veřejném sektoru) včetně mzdových charakteristik.

Počty zaměstnaných (pracovníků) v národních statistikách pocházejí ze dvou **způsobů zjišťování**, a to výběrového šetření pracovních sil (u domácností) a podnikového výkaznictví. U výběrového šetření v EU existuje standardní metodologie (Labour Force Survey), která zahrnuje obyvatelstvo v soukromých domácnostech bez osob ve veřejných zařízeních (ubytovny, nemocnice apod.). V případě podnikového výkaznictví je zdrojem dat vyčerpávající nebo výběrové

šetření. Při interpretaci výsledků a jejich srovnávání je nutno použité metody vždy přesně rozlišovat.

Kategorie zaměstnaných může být pro statistické účely vymezena různým způsobem. **Zaměstnanými** jsou veškeré osoby, které v daném referenčním období (týden) nejméně jednu hodinu pracovaly za odměnu (mzdu nebo zisk) či mají pracovní místo, ale byly dočasně nepřítomny v práci. Při používání údajů rozlišujeme pracovníky v národním hospodářství, tj. zaměstnance v evidenčním počtu a soukromé podnikatele, dále evidenční počet zaměstnanců, tj. osoby v hlavním i vedlejším pracovním poměru, členové družstev (vyloučeny jsou např. osoby na rodičovské dovolené a učni) k určitému datu a průměrný roční evidenční počet zaměstnanců.

Zaměstnané osoby mohou být klasifikovány podle řady hledisek, jimiž jsou: a) postavení v zaměstnání (10 tříd standardu ISCO 88 International Standard Classification of Occupations, čtyři skupiny OECD – nemanuálně a manuálně pracující vždy s vyšší a nižší kvalifikací); b) věkové skupiny (problémové skupiny mladých do 30 let, nad 50 let); c) pohlaví; d) dosažené vzdělání (např. 7 stupňů klasifikace ISCED 1997 – International Standard Classification of Education, sledující vzdělání v hrubším členění: 0–2 primární, 3–4 sekundární a post-sekundární, 5–6 terciární); e) odvětví činnosti (např. podle OKEČ – odvětvová klasifikace ekonomických činností, v EU klasifikace NACE, organizace OSN používá třídění ISIC), tj. základní členění do tří sektorů: zemědělství, průmysl (a stavebnictví) a služby; f) území (NUTS); g) sektory národního hospodářství (soukromý, veřejný).

Míra zaměstnanosti (v % pracovní síly)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	61,2	61,8	62,2	62,6	62,4	62,6	63,0	63,5	64,5	65,4	65,9	64,6
Eurozóna-16	59,3	60,4	61,4	62,1	62,3	62,6	63,1	63,7	64,6	65,6	66,0	64,7
Belgie	57,4	59,3	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1	61,0	62,0	62,4	61,6
Bulharsko	50,4	49,7	50,6	52,5	54,2	55,8	58,6	61,7	64,0	62,6
Česká rep.	67,3	65,6	65,0	65,0	65,4	64,7	64,2	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4
Dánsko	75,1	76,0	76,3	76,2	75,9	75,1	75,7	75,9	77,4	77,1	78,1	75,7
Estonsko	64,6	61,5	60,4	61,0	62,0	62,9	63,0	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5
Finsko	64,6	66,4	67,2	68,1	68,1	67,7	67,6	68,4	69,3	70,3	71,1	68,7
Francie	60,2	60,9	62,1	62,8	63,0	64,0	63,8	63,7	63,7	64,3	64,9	64,2
Irsko	60,6	63,3	65,2	65,8	65,5	65,5	66,3	67,6	68,6	69,1	67,6	61,8
Itálie	51,9	52,7	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5
Kypr	65,7	67,8	68,6	69,2	68,9	68,5	69,6	71,0	70,9	69,9
Litva	62,3	61,7	59,1	57,5	59,9	61,1	61,2	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1
Lotyšsko	59,9	58,8	57,5	58,6	60,4	61,8	62,3	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9
Lucembursko	60,5	61,7	62,7	63,1	63,4	62,2	62,5	63,6	63,6	64,2	63,4	65,2
Maďarsko	53,7	55,6	56,3	56,2	56,2	57,0	56,8	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4
Malta	54,2	54,3	54,4	54,2	54,0	53,9	53,6	54,6	55,3	54,9
Německo	63,9	65,2	65,6	65,8	65,4	65,0	65,0	66,0	67,5	69,4	70,7	70,9
Nizozemsko	70,2	71,7	72,9	74,1	74,4	73,6	73,1	73,2	74,3	76,0	77,2	77,0
Polsko	59,0	57,6	55,0	53,4	51,5	51,2	51,7	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3
Portugalsko	66,8	67,4	68,4	69,0	68,8	68,1	67,8	67,5	67,9	67,8	68,2	66,3
Rakousko	67,9	68,6	68,5	68,5	68,7	68,9	67,8	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6
Rumunsko	64,2	63,2	63,0	62,4	57,6	57,6	57,7	57,6	58,8	58,8	59,0	58,6
Řecko	56,0	55,9	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2
Slovensko	60,6	58,1	56,8	56,8	56,8	57,7	57,0	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2
Slovinsko	62,9	62,2	62,8	63,8	63,4	62,6	65,3	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5
Španělsko	51,3	53,8	56,3	57,8	58,5	59,8	61,1	63,3	64,8	65,6	64,3	59,8
Švédsko	70,3	71,7	73,0	74,0	73,6	72,9	72,1	72,5	73,1	74,2	74,3	72,2
Velká Británie	70,5	71,0	71,2	71,4	71,4	71,5	71,7	71,7	71,6	71,5	71,5	69,9

Pramen: EUROSTAT, Statistics Database – Employment Rate (1. 12. 2010).

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob (pracovní síla). Charakterizuje situaci na trhu práce a zprostředkovává i výkonnost ekonomiky. Její výše odráží vztahy poptávky a nabídky, ale je rovněž ovlivněna demografickými faktory.

Míra nezaměstnanosti je vyjadřována na základě dat zjišťovaných **dvěma metodami**. První přístup vychází z evidence jednotlivých ekonomických subjektů a jiných administrativních zdrojů. Druhý přístup je založen na výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS). Metodologie výběrového šetření je mezinárodně sladěna podle principů stanovených Mezinárodní organizací práce (ILO). Výběrová šetření publikují národní statistické úřady. Metoda založená na evidenci ekonomických subjektů (nejčastěji u úřadů práce) je do značné míry národně specifická a tudíž není mezinárodně srovnatelná. Údaje o míře nezaměstnanosti uváděné podle různých metod se mohou mnohdy významně lišit.

Pro výpočet míry nezaměstnanosti jsou obyvatelé určitého území rozděleni na ekonomicky aktivní (často je tato skupina označována jako disponibilní pracovní síla) a ekonomicky neaktivní. **Ekonomicky aktivní** jsou součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob, **Věkové vymezení** osob při výpočtu ukazatele je různé, EUROSTAT používá (od roku 2001) věkové hranice od 15 do 74 let, dle definice ILO je to osoba starší 15 let. **Ekonomicky neaktivní** jsou osoby mladší 15 let a starší 15 let, kteří nepatří mezi ekonomicky aktivní.

Nezaměstnaná osoba je definována různě podle použité metodiky výpočtu, buď jako registrovaný uchazeč o zaměst-

nání nebo z výběrového šetření pracovních sil. Ta chápe uchazeče o zaměstnání jako osobu v daném termínu zjišťování: bez zaměstnání, aktivně práci hledající v předchozím období 4 týdnů a schopnou okamžitě nebo v krátkém časovém intervalu (zpravidla do 14 dnů) nastoupit do práce. Při nesplnění některé z podmínek je osoba považována za zaměstnanou nebo ekonomicky neaktivní, Registrovaným nezaměstnaným je každá osoba, která se na příslušném úřadu práce zaregistruje, a to bez ohledu na skutečný pracovní stav. **Zaměstnaná osoba** je buď placený zaměstnanec (existuje právní vztah k zaměstnavateli) nebo zaměstnaný ve vlastním podniku.

Statistické úřady sledují nezaměstnanost členěnou podle celé řady (ekonomických a mimoekonomických) hledisek: a) podle věku; b) pohlaví; c) vzdělání, d) délky nezaměstnanosti; e) frekvence nezaměstnanosti; f) území (NUTS2, NUTS3 i podrobněji). Hlediska registrované míry nezaměstnanosti jsou obvykle podrobnější oproti VŠPS. Liší se rovněž periodicitou publikování údajů o nezaměstnanosti – čtvrtletní (VŠPS) vs. měsíční (registrovaná).

Míra registrované nezaměstnanosti je podíl uchazečů o zaměstnání vůči disponibilní pracovní síle (součet nezaměstnaných osob v evidenci úřadů práce podle místa bydliště a zaměstnaných osob z VŠPS). **Míra nezaměstnanosti z VŠPS** je v procentech vyjádřený podíl osob nezaměstnaných a pracovních sil. Ukazatel je zjišťován na základě výběrového šetření a je prováděn nezávislou institucí (zpravidla národním statistickým orgánem).

Míra nezaměstnanosti (v % pracovní síly)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	8,7	8,5	8,9	9,0	9,1	8,9	8,2	7,1	7,0	8,9
Eurozóna-16	10,1	9,3	8,4	8,0	8,4	8,8	9,0	9,0	8,3	7,5	7,5	9,4
Belgie	9,3	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9
Bulharsko	13,2	15,1	16,4	19,5	18,2	13,7	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8
Česká rep.	6,4	8,6	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7
Dánsko	4,9	5,2	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0
Estonsko	9,2	11,3	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8
Finsko	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2
Francie	11,0	10,4	9,0	8,3	8,6	9,0	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5
Irsko	7,5	5,7	4,3	3,9	4,5	4,8	4,6	4,4	4,5	4,6	6,3	11,9
Itálie	11,4	11,0	10,1	9,1	8,6	8,5	8,1	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8
Kypr	4,9	3,8	3,6	4,1	4,7	5,3	4,6	4,0	3,6	5,3
Litva	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,5	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7
Lotyšsko	14,3	14,0	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1
Lucembursko	2,7	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,4
Maďarsko	8,4	6,9	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0
Malta	6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,2	7,1	6,4	5,9	6,9
Německo	9,1	8,2	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	10,7	9,8	8,4	7,3	7,5
Nizozemsko	3,8	3,2	2,8	2,2	2,8	3,7	3,6	4,7	3,2	3,2	2,8	3,4
Polsko	10,2	13,4	16,1	18,3	20,0	19,7	19,0	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2
Portugalsko	5,0	4,5	4,0	4,1	5,1	6,4	6,7	7,7	7,8	8,1	7,7	9,6
Rakousko	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8
Rumunsko	..	7,1	7,3	6,8	8,6	7,0	8,1	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9
Řecko	10,8	12,0	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5
Slovensko	12,6	16,4	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0
Slovinsko	7,4	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9
Španělsko	15,0	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0
Švédsko	8,2	6,7	5,6	5,9	6,1	6,8	7,7	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3
Velká Británie	6,1	5,9	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6

Pramen: EUROSTAT, Statistics Database – Unemployment Rate (1. 12. 2010).

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti je významným ukazatelem pro hodnocení strukturálních nerovnováh na trhu práce. Její dlouhodobě vysoká úroveň či dokonce nárůst v čase naznačuje nedostatečnou pružnost přizpůsobení jednotlivých subjektů trhu práce v ekonomice. Dalším problémem dlouhodobé nezaměstnanosti je její častá koncentrace v problémových skupinách trhu práce a regionech procházejících strukturální krizí.

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob (pracovní síla). Ukazatel míry nezaměstnanosti je vymezen v souladu s definicí Mezinárodní organizace práce (ILO). Za dlouhodobě nezaměstnané se pokládají osoby ve věku 15–74 let, které byly v referenčním týdnu, kdy probíhalo zjišťování, bez práce po dobu 12 a více měsíců. Osoby bez práce jsou ty, které nemají práci, ani nebyly v placeném zaměstnání nebo sebezaměstnání (hodinu nebo více během referenčního týdne), aktivně hledají práci a jsou připravené pracovat.

Trvání nezaměstnanosti je vymezeno jako trvání hledání práce nebo jako období od posledního zaměstnání (sebezaměstnání), jestliže toto období je kratší než trvání hledání zaměstnání. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti osob, které jsou bez práce déle než jeden rok vzhledem k počtu ekonomicky aktivních osob na pracovním trhu.

Oproti této definici existují národní koncepty, které pracují i s kratšími obdobími v podobě lhůty šesti měsíců. Mezi zeměmi se výpočet ukazatele dlouhodobé míry nezaměst-

nanosti liší, ale v rámci EUROSTATU je metodologie harmonizována (viz ukazatel míra nezaměstnanosti.) Vedle dlouhodobé míry nezaměstnanosti EUROSTAT sleduje i tzv. **velmi dlouhou míru nezaměstnanosti** (very long-term unemployment). Ta představuje ukazatel nezaměstnanosti osob, které jsou nezaměstnané déle než 24 měsíců, na celkovém počtu ekonomicky aktivních na trhu práce.

Dlouhodobou míru nezaměstnanosti sledujeme podle pohlaví, kde se ukazuje, že vyšší hodnoty jsou v případě žen (neplatí to však obecně, odlišná situace je např. ve skandinávských státech) nebo podle úrovně vzdělání (vyšší míru nezaměstnanosti vykazují osoby s nižší úrovní vzdělání). Zvláště je sledována dlouhodobá nezaměstnanost mladých osob (15–24 let), která se vztahuje k počtu osob stejné věkové skupiny.

Dopady dlouhodobé nezaměstnanosti mohou být v zásadě dvojho druhu: ekonomické a sociální. Prvé jsou spojeny především se ztrátou produkce a s náklady na sociální systém podporující nezaměstnané osoby. Sociální dopady se projevují ve snižující se kvalitaci nezaměstnaných osob, ve ztrátě pracovních návyků a v možných zdravotních problémech, což představuje potenciální omezení zaměstnatelnosti těchto osob. Specifickým problémem je skutečnost, že osoby dlouhodobě nezaměstnané mohou rezignovat na další hledání práce (to vede ke zkreslení ukazatele) a snažit se spíše využívat možnosti zaměstnání v šedé nebo černé ekonomice. Specifický problém představuje dlouhodobá nezaměstnanost u obou stran věkového spektra – velmi mladých pracovníků (často osoby s nedokončeným vzděláním, tzv. drop-outs), tak i starších pracovníků před důchodem.

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v % pracovní síly)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	4,0	3,9	4,0	4,1	4,2	..	3,7	3,1	2,6	3,0
Eurozóna-16	4,1	4,1	3,9	3,8	3,9	4,0	4,1	..	3,7	3,0	2,6	3,0
Belgie	5,6	4,8	3,7	3,2	3,7	3,7	4,1	4,4	4,2	3,8	3,3	3,5
Bulharsko	9,4	12,1	12,0	9,0	7,2	6,0	5,0	4,1	2,9	3,0
Česká republika	2,0	3,2	4,2	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0
Dánsko	1,3	1,1	0,9	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1	0,8	0,6	0,5	0,5
Estonsko	4,2	5,0	6,3	6,1	5,4	4,6	5,0	4,2	2,9	2,3	1,7	3,8
Finsko	4,1	3,0	2,8	2,5	2,3	2,3	2,1	2,2	1,9	1,6	1,2	1,4
Francie	4,5	4,1	3,5	2,9	3,0	3,5	3,8	3,8	3,9	3,4	2,9	3,3
Irsko	3,9	2,5	1,6	1,3	1,3	1,5	1,6	1,5	1,4	1,4	1,7	3,4
Itálie	6,8	6,7	6,3	5,7	5,1	4,9	4,0 ^b	3,8	3,4	2,9	3,1	3,5
Kypr	1,2	0,8	0,8	1,0	1,2	1,2	0,9	0,7	0,5	0,6
Litva	7,5	5,3	8,0	9,3	7,2	6,0	5,8	4,3	2,5	1,4	1,2	3,2
Lotyšsko	7,9	7,6	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1	2,5	1,6	1,9	4,6
Lucembursko	0,9	0,8	0,5	0,5	0,7	1,0	1,0	1,2	1,4	1,2	1,6	1,2
Maďarsko	4,2	3,3	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2
Malta	4,5	3,7	3,2	3,2	3,4	3,3	2,8	2,7	2,5	3,0
Německo	4,7	4,2	3,8	3,8	4,0	4,6	5,5	5,7 ^b	5,5	4,7	3,8	3,4
Nizozemsko	1,5	1,2	0,8	0,6	0,7	1,0	1,6	1,9	1,7	1,3	1,0	0,8
Polsko	4,7	5,8	7,4	9,2	10,9	11,0	10,3	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5
Portugalsko	2,2 ^b	1,8	1,7	1,5	1,8	2,2	3,0	3,7	3,9	3,8	3,7	4,3
Rakousko	1,3	1,2	1,0	0,9	1,1	1,1	1,4 ^b	1,3	1,3	1,2	0,9	1,0
Rumunsko	..	3,1	3,8	3,4	4,6 ^b	4,3	4,8	4,0	4,2	3,2	2,4	2,2
Řecko	5,8	6,5	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6	3,9
Slovensko	6,5	7,8	10,3	11,3	12,2	11,4	11,8	11,7	10,2	8,3	6,6	6,5
Slovinsko	3,3	3,3	4,1	3,7	3,5	3,5	3,2	3,1	2,9	2,2	1,9	1,8
Španělsko	7,5	5,7	4,6	3,7	3,7	3,7	3,4	2,2 ^b	1,8	1,7	2,0	4,3
Švédsko	2,6	1,9	1,4	1,2	1,2	1,2	1,4	..	1,1	0,8	0,8	1,1
Velká Británie	1,9	1,7 ^b	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0	1,2	1,3	1,4	1,9

Poznámka: b – přerušení časové řady. Pramen: EUROSTAT – Population and Social Conditions, Labour Market (9. 10. 2010).

Nominální a reálné mzdové náklady

Mzdové náklady na zaměstnance jsou definovány jako průměrné náhrady zaměstnancům na jednoho pracovníka v celém národním hospodářství. Jedná se o poměrový ukazatel, jehož obě veličiny jsou položkami národního účetnictví. Mzdové náklady mohou být definovány v nominálním nebo reálném vyjádření. Reálné mzdové náklady jsou nominální náklady očištěné o vývoj cen. Jako deflátor se nejčastěji používá deflátor HDP nebo deflátor soukromé spotřeby. Na ukazatel reálných mzdových nákladů lze pohlížet ze strany spotřebitelů jako na ukazatel vývoje životní úrovně nebo ze strany producentů jako na ukazatel nákladovosti. Porovnáním s ukazatelem produktivity práce pak získáme ukazatel jednotkových pracovních nákladů jako indikátor nákladových a inflačních tlaků v ekonomice.

Náhrady zaměstnancům se podle standardu ESA 95 definují jako celková odměna, peněžní nebo naturální, kterou má platit zaměstnavatel zaměstnanci za jím provedenou práci v daném účetním období. Náhrady zaměstnancům se rozdělují na mzdy a platy a sociální příspěvky zaměstnavatelů. Kromě peněžních mezd a platů se do této položky zahrnují i naturální mzdy.

Mzdy a platy peněžní zahrnují též hodnotu všech sociálních příspěvků, daní z důchodu apod., které mají platit zaměstnanci, i když ve skutečnosti jsou sráženy zaměstnavatelem a placeny přímo do programů sociálního pojištění, daňových úřadům atd. za zaměstnance. **Naturální mzdy a platy** se skládají z výrobků a služeb nebo jiných požitků poskytovaných zaměstnavatelem zdarma nebo za sníženou cenu, které mohou zaměstnanci použít ve svém volném čase a podle svého uvážení na uspokojení svých vlastních potřeb

nebo přání nebo pro ostatní členy svých domácností. Pro zaměstnavatelův výrobní proces nejsou tyto výrobky a služby nebo jiné požitky nezbytné. Pro zaměstnance představují naturální mzdy a platy dodatečný důchod; kdyby tyto výrobky a služby kupovali sami, museli by za ně platit tržní ceny.

V **České republice** jsou výchozím zdrojem údajů pro odhad náhrad zaměstnancům údaje z podnikového výkaznictví (statistického nebo účetního) a šetření úplných nákladů práce. Mzdy a platy jsou příjmy jednotlivců ze závislé práce a funkční požitky. V národních účtech jsou zachyceny v hrubých částkách, tj. před odečtením zákonných příspěvků zaměstnanců na sociální a zdravotní pojištění, daní a se zaměstnancem dohodnutých srážek. Při sestavování národních účtů se v počáteční fázi údaje o mzdách a platech přebírají ze statistického výkaznictví dopočteného na úplné soubory jednotek. Jedná se o účetní údaje o mzdách a platech, cestovním a o sociálních nákladech, které obsahují i část naturálních mezd. V další fázi jsou převzaty údaje o naturálních mzdách metodicky upraveny a navýšeny o naturální mzdy nezachycené v podnikovém účetnictví. Mzdy a platy jsou upraveny o záměrně nevykázané mzdy a platy, související se zaměstnáváním pracovníků načerno anebo vyplácením části mzdy mimo oficiální účetnictví. Odhad tohoto zkreslování byl proveden za malé a střední nefinanční podniky a za podnikatele – fyzické osoby.

Kromě mezd a platů jsou součástí náhrad zaměstnancům **sociální příspěvky**, které platí zaměstnavatelé, aby zajistili svým zaměstnancům nárok na sociální dávky. Sociální příspěvky zaměstnavatelů mohou být buď skutečné nebo imputované.

Vývoj nominálních a reálných mzdových nákladů na zaměstnance (roční tempa růstu v %)

	Nominální náklady						Reálné náklady					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	2,5	2,6	2,8	3,2	3,2	1,8	0,4	0,4	0,5	0,7	0,2	1,5
Eurozóna-16	2,3	2,2	2,5	2,6	3,3	1,8	0,2	0,1	0,3	0,3	0,6	2,0
Belgie	1,7	1,8	3,3	3,4	3,6	1,8	-0,7	-0,9	0,3	0,6	0,4	2,3
Bulharsko	4,9	5,9	7,4	17,4	20,3	7,8	1,5	-0,9	5,1	7,7	12,2	5,8
Česká republika	5,7	4,9	5,9	6,3	6,3	0,3	2,3	4,1	4,4	3,4	1,3	0,0
Dánsko	3,3	3,6	3,5	3,6	3,6	2,4	2,1	2,1	1,5	2,3	0,6	1,0
Estonsko	12,2	10,8	14,1	24,6	10,1	-3,3	10,0	6,9	8,7	15,9	1,4	-2,4
Finsko	3,7	3,7	2,9	3,7	5,1	1,9	3,3	2,9	1,4	1,4	1,6	1,4
Francie	3,4	3,1	3,2	2,3	2,4	1,6	1,5	1,3	1,1	0,2	-0,5	2,0
Irsko	5,2	6,2	4,7	5,4	3,4	0,0	3,3	4,3	2,2	2,0	0,3	4,6
Itálie	3,3	3,2	2,7	2,4	3,7	2,1	0,7	0,9	0,0	0,1	0,5	2,3
Litva	10,9	11,5	16,7	13,9	14,3	-11,1	6,2	3,2	1,7	0,4	1,5	-6,0
Kypr	1,9	1,8	3,0	3,0	3,5	5,2	0,3	-0,6	0,8	-0,7	-1,3	4,9
Lotyšsko	14,5	25,1	23,2	35,1	15,7	-11,7	6,9	15,0	16,3	22,7	-0,9	-15,3
Lucembursko	3,3	4,6	2,6	3,7	2,1	1,8	0,9	1,7	0,2	1,5	0,1	1,1
Maďarsko	10,9	7,1	5,3	6,7	7,0	-2,2	5,2	4,9	1,4	0,8	2,6	-4,9
Malta	1,0	2,2	3,6	2,0	3,7	2,3	-1,3	-0,3	1,2	0,2	0,4	1,7
Německo	0,4	-0,1	1,1	0,99	2,0	0,2	-0,9	-1,5	0,0	-0,9	0,2	0,2
Nizozemsko	3,5	1,7	2,4	3,4	3,6	2,2	2,5	-0,4	0,3	1,6	2,2	2,8
Polsko	1,9	1,7	1,8	4,9	8,9	2,9	-1,1	-0,5	0,6	2,4	4,4	0,4
Portugalsko	2,6	4,7	1,8	3,6	2,7	3,6	0,1	1,9	-1,2	0,6	-0,1	6,0
Rakousko	1,6	2,5	3,4	3,0	3,2	2,3	-0,3	-0,1	1,3	0,3	0,7	3,1
Rumunsko	13,7	28,6	12,4	22,0	24,2	3,1	0,8	20,3	7,2	16,5	19,9	7,1
Řecko	4,0	5,2	3,5	6,2	6,8	2,3	1,1	1,8	0,1	2,8	2,7	1,2
Slovensko	8,5	9,7	7,7	8,4	7,1	4,8	1,1	6,8	2,7	5,6	2,5	4,7
Slovinsko	7,8	5,6	5,3	6,4	7,0	1,6	4,7	3,5	3,0	2,2	1,5	1,6
Španělsko	3,0	3,7	4,0	4,8	6,4	4,1	-0,5	0,2	0,4	1,5	2,7	4,0
Švédsko	4,0	3,1	2,1	5,0	1,3	1,3	3,2	2,0	0,8	3,6	-1,5	-0,5
Velká Británie	3,8	3,3	4,9	5,0	1,5	2,1	2,0	0,9	2,1	2,1	-1,6	0,9

Poznámka: reálné náhrady = nominální náhrady / deflátor soukromé spotřeby. Pramen: Statistical Annex of European Economy, Autumn 2010, tab. 29, s. 86–87, tab. 31, s. 90–91.

Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen je základním ukazatelem vývoje inflace. Inflaci rozumíme růst cenové hladiny v ekonomice (opakem je deflace). Inflace snižuje kupní sílu měny a ovlivňuje chování ekonomických subjektů. Na její vývoj působí řada faktorů jak na straně nabídky (světové ceny, kurz měny, jednotkové pracovní náklady), tak poptávky. Cenová stabilita patří mezi základní cíle centrálních bank, tudíž vývoj inflace je důležitým indikátorem pro měnovou politiku. Je také vodítkem pro indexaci mzdových sazeb a výdajů na sociální politiku.

Index spotřebitelských cen (CPI) sleduje vývoj spotřebitelských cen (životních nákladů) na spotřebním koši založeném na souboru vybraných druhů zboží a služeb placených obyvatelstvem. Za cenové reprezentanty jsou vybrány takové výrobky a služby, které se významně podílejí na výdajích obyvatelstva a svým rozsahem pokrývají celou sféru spotřeby.

V České republice je v současné době vybráno 729 reprezentantů. Jejich soubor je postupně agregován do 12 hlavních oddílů spotřebního koše, a to formou váženého aritmetického průměru individuálních cenových indexů. Do výběru jsou zařazeny ty výrobky a služby, o nichž lze předpokládat, že vývoj jejich cen bude s dostatečnou přesností vystihovat průměrnou změnu cen všech výrobků příslušné skupiny, z nichž byly vybrány. Ceny se zjišťují v prodejnách (vč. hypermarketů, supermarketů), provozovnách služeb a ostatních institucích poskytujících služby (cca 10 600 respondentů).

Váhy ve spotřebních koších byly pro výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) stanoveny na základě struktury výdajů domácností podle výsledků statistiky rodinných účtů v roce 2005, které byly korigovány údaji statistiky národních účtů (váhové schéma se obměňuje

zhruba každých pět let). Index spotřebitelských cen se používá na tzv. národním principu, tj. zahrnuje výdaje rezidentských domácností.

Výpočet bazických indexů spotřebitelských cen je prováděn podle Laspeyresova vzorce. Základním obdobím pro výpočet cenových indexů je prosinec 2005. Z těchto bazických indexů jsou vypočítávány indexy spotřebitelských cen srovnávající dvě libovolná období.

Pro účely mezinárodního srovnávání se používá tzv. **harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP)**. Je určen pro měření inflace na daném teritoriu, zahrnuje i výdaje zahraničních návštěvníků, je to tedy koncept známý jako domácí. Tento koncept umožňuje bez duplicit agregovat indexy za seskupení zemí EU. Převod na nový základ indexu (rok 2005 = 100, viz Press Release 146/2005) znamená, že údaje s předchozím obdobím nejsou srovnatelné (rok 1996 = 100).

Významnějším rozdílem mezi **indexem spotřebitelských cen** počítaným ČSÚ a **HICP** je zahrnování vývoje cen bydlenní soukromých vlastníků bytů a domů. V indexu ČSÚ je toto tzv. imputované nájemné zahrnováno do CPI vzhledem k jeho významu a vzhledem k potřebám statistiky národních účtů. Harmonizovaný index ceny bydlení vlastníků bytů nezahrnuje. Připravuje se však metodika zahrnování vývoje cen i do HICP, ale pouze u nových obydlí.

Míra inflace může být vyjádřena jako: a) meziměsíční (daný měsíc oproti předchozímu měsíci), b) meziroční (měsíc daného roku oproti stejnému měsíci roku předchozího), c) klouzavý průměr (poměr průměru za uplynulých 12 měsíců oproti předchozím 12 měsícům).

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (roční tempo růstu v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	4,6 ^{ei}	3,0 ^{ei}	3,5 ⁱ	3,2 ⁱ	2,5 ⁱ	2,1 ⁱ	2,3 ⁱ	2,3 ⁱ	2,3	2,4	3,7	1,0
Eurozóna-16	1,2	1,2	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3
Belgie	0,9	1,1	2,7	2,4	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	0,0
Bulharsko	18,7	2,6	10,3	7,4	5,8	2,3	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0	2,5
Česká republika	9,7	1,8	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6
Dánsko	1,3	2,1	2,7	2,3	2,4	2,0	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6	1,1
Estonsko	8,8	3,1	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2
Finsko	1,3	1,3	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6
Francie	0,7	0,6	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1
Irsko	2,1	2,5	5,3	4,0	4,7	4,0	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7
Itálie	2,0	1,7	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8
Kypr	2,3	1,1	4,9	2,0	2,8	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2
Litva	5,4	1,5	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2
Lotyšsko	4,3	2,1	2,6	2,5	2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3	3,3
Lucembursko	1,0	1,0	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	3,0	2,7	4,1	0,0
Maďarsko	14,2 ⁱ	10,0 ⁱ	10,0 ⁱ	9,1 ⁱ	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0
Malta	3,7	2,3	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7	1,8
Německo	0,6	0,6	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2
Nizozemsko	1,8	2,0	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	1,7	1,6	2,2	1,0
Polsko	11,8 ^{ei}	7,2 ^{ei}	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2	4,0
Portugalsko	2,2	2,2	2,8	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	3,0	2,4	2,7	-0,9
Rakousko	0,8	0,5	2,0	2,3	1,7	1,3	2,0	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4
Rumunsko	59,1 ⁱ	45,8 ⁱ	45,7 ⁱ	34,5 ⁱ	22,5 ⁱ	15,3 ⁱ	11,9 ⁱ	9,1 ⁱ	6,6	4,9	7,9	5,6
Řecko	4,5	2,1	2,9	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3
Slovensko	6,7	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9
Slovinsko	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9
Španělsko	1,8	2,2	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2
Švédsko	1,0	0,5	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9
Velká Británie	1,6	1,3	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2

Poznámka: e – odhadovaná hodnota; i – výpočet vlastní časové řady HICP začal od ledna 1996, od ledna roku 2005 provedeno reškálování indexu (2005 = 100). Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, General Economic Background (09. 10. 2010).

Index cenové úrovně

Srovnatelná (relativní) cenová úroveň vyjadřuje poměr mezi paritami kupní síly a tržními měnovými kurzy v jednotlivých zemích. Udává vztah cenové úrovně příslušného agregátu ve zkoumané zemi k cenové úrovni v referenční zemi nebo skupině zemí. Nejčastěji se srovnává cenová úroveň celkového HDP nebo výdajů na spotřebu domácností. Údaje v národních měnách jsou přepočítány na společnou měnu pomocí parity kupní síly a tržního kurzu. Jako jednotky měnové konverze v rámci zemí EU jsou používány tzv. standardy kupní síly (Purchasing Power Standards – PPS), které vyjadřují poměr cenové hladiny dané země k průměrné cenové úrovni zemí EU v příslušném složení.

Srovnatelné (relativní) cenové úrovně (Comparative Price Levels – CPL) neboli **indexy cenové úrovně** (Price Level Indices – PLI) jsou konstruovány jako podíl údajů za příslušný agregát (HDP, spotřeba domácností, tvorba hrubého fixního kapitálu apod.), který je přepočítán z národní měny měnovým kurzem a paritou kupní síly. Obvykle se udávají v procentech. Cenová úroveň dané země se vztahuje buď k jednotlivé referenční zemi nebo ke skupině zemí (EU v daném složení, ke 30 zemím OECD apod.).

Koeficient ERDI (Exchange Rate Deviation Index) představuje obrácenou hodnotu srovnatelné cenové hladiny (resp. podíl tržního a paritního měnového kurzu), obvykle se počítá na úrovni celkového HDP. Jeho hodnota vyjadřuje nadhodnocení nebo podhodnocení tržního kurzu oproti kurzu paritnímu (PPP).

Parity kupní síly (Purchasing Power Parities – PPPs) jsou jednotky měnové konverze, které vyjadřují poměr ceny stejného zboží a služeb v národní měně k jeho ceně v měnové

jednotce srovnávané země. Např. při ceně bochníku chleba ve Francii ve výši 1,87 euro a ve Velké Británii 0,97 liber činí PPP chleba ve Francii ve vztahu k Velké Británii 1,87/0,97, tj. 1,97 euro/libra. PPPs nejsou publikovány za jednotlivé výrobky a služby, ale propočítávají se na vyšší úrovni agregace až po výdaje na HDP celkem. Parity za jednotlivé agregáty jsou váženým průměrem relativních cenových poměrů za homogenní koše zboží a služeb, získané na základě cenových poměrů jednotlivých reprezentantů.

Parity jsou primárně konstruovány pro **prostorová srovnání**, nikoliv pro srovnání v čase. Jejich hlavním účelem je měřit a srovnávat ekonomickou úroveň (HDP na obyvatele) a cenovou úroveň mezi jednotlivými zeměmi. Vyjádření agregátů pomocí směnných a paritních kurzů se více liší u ekonomicky méně rozvinutých zemí, jejichž tržní kurz je oproti paritě výrazněji podhodnocen. Standardy kupní síly PPS jsou jednotky umělé společné měny v rámci EU na bázi eura, vyvozované z průměrných cen seskupení členských zemí (zde EU-27).

Srovnatelná cenová úroveň spotřeby domácností se propočítává jako poměr objemu konečných výdajů na spotřebu domácností přepočtených měnovým kurzem k objemu, přepočteného paritou kupní síly. Srovnatelná cenová úroveň spotřeby domácností ve vztahu k EU-27 vychází ze srovnání údajů přepočtených měnovým kurzem (v běžných eurech pro země eurozóny) s údaji, přepočtenými standardy kupní síly PPS, které odrážejí průměrnou cenovou úroveň v zemích EU-27. Je-li index větší než 100, pak cenová úroveň v dané zemi je vyšší než průměr EU a obráceně. Relace cenové hladiny výdajů na konečnou spotřebu domácností se příliš neliší od CPL celkového HDP.

Index cenové úrovně konečné spotřeby domácností včetně nepřímých daní (EU-27 = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0 ^b	100,0	100,0	100,0	100,0
EU-15	105,3	105,4	104,9	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8 ^b	104,8	104,8	104,4	104,9
Belgie	107,5	106,8	102,0	103,1	101,5	106,5	106,7	106,4 ^b	107,7	108,3	111,1	113,9
Bulharsko	37,5	37,9	38,7	40,9	40,8	40,7	42,0	43,2 ^b	44,9	46,2	50,2	52,7
Česká republika	47,5	46,4	48,1	50,0	57,0	54,5	55,4	58,1 ^b	61,3	62,4	72,8	70,6
Dánsko	129,4	131,5	130,2	135,1	133,8	141,1	139,5	140,4 ^b	138,4	137,4	141,2	144,6
Estonsko	54,1	56,9	57,2	61,0	60,8	62,0	63,0	64,7 ^b	68,5	73,1	78,0	75,1
Finsko	123,0	122,3	120,8	124,7	123,9	126,6	123,8	123,6 ^b	122,7	119,9	124,3	126,4
Francie	110,7	109,3	105,8	104,0	103,5	110,0	109,9	108,2 ^b	108,5	108,1	110,8	114,3
Irsko	108,1	111,6	114,8	119,3	125,2	126,4	125,9	123,4 ^b	124,5	124,5	127,6	125,0
Itálie	97,9	98,2	97,5	99,7	102,7	103,6	104,9	104,7 ^b	104,2	102,9	105,6	106,5
Kypr	87,1	87,4	88,0	88,9	89,1	90,9	91,2	90,3 ^b	90,3	88,1	90,5	91,2
Litva	45,6	46,8	52,6	54,1	54,2	52,3	53,5	54,8 ^b	57,3	60,0	64,7	67,8
Lotyšsko	49,2	52,1	58,8	59,0	57,0	54,4	56,1	57,0 ^b	60,7	66,6	72,6	74,8
Lucembursko	104,2	102,8	101,5	103,5	102,1	103,2	103,0	111,6 ^b	111,3	115,3	119,1	121,3
Maďarsko	45,7	47,1	49,2	52,9	57,4	58,3	62,0	63,3 ^b	60,6	66,7	68,1	65,5
Malta	69,4	70,5	73,2	74,7	74,6	72,0	73,2	73,0 ^b	74,8	75,5	78,8	81,4
Německo	108,7	107,3	106,5	106,9	106,6	106,1	104,7	103,3 ^b	102,6	101,9	103,8	106,4
Nizozemsko	102,2	102,7	100,0	102,9	102,9	107,8	106,1	104,7 ^b	104,0	101,9	104,0	108,5
Polsko	53,6	51,8	57,9	64,8	61,2	54,4	53,2	61,1 ^b	62,4	62,0	69,1	58,6
Portugalsko	84,0	83,3	83,0	84,3	86,3	86,0	87,3	85,1 ^b	84,9	85,7	87,0	89,3
Rakousko	105,3	104,8	101,8	104,8	103,4	103,3	103,3	102,5 ^b	101,9	102,2	105,1	107,9
Rumunsko	43,2	37,9	42,5	41,7	42,9	43,4	43,3	54,4 ^b	57,6	63,8	60,9	57,5
Řecko	85,7	88,3	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2 ^b	89,0	90,7	94,0	97,4
Slovensko	41,9	40,5	44,4	43,4	44,7	50,7	54,9	55,4 ^b	58,0	63,2	70,2	73,7
Slovinsko	74,1	74,1	72,8	73,9	74,4	76,3	75,5	76,0 ^b	76,7	79,0	82,3	85,5
Španělsko	85,5	86,0	85,0	85,3	84,6	88,4	91,0	91,1 ^b	91,8	92,8	95,4	97,4
Švédsko	127,0	127,0	127,6	119,8	121,7	123,5	121,4	119,0 ^b	118,5	115,7	114,5	107,0
Velká Británie	112,2	115,6	119,9	116,8	117,1	107,8	108,5	109,7 ^b	110,6	112,6	100,1	92,7

Poznámka: b – přerušení časové řady. Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, Economic Reform (1. 12. 2010).

Jednotkové pracovní náklady

Jednotkové pracovní náklady (JPN) zahrnují celkové mzdy a platy, příspěvky na sociální pojištění a ostatní vedlejší mzdové náklady na jednotku vytvořeného produktu jsou vypočteny jako podíl pracovních nákladů na HDP. Jednotkové pracovní náklady mají rovněž přímou vazbu na produktivitu práce, tj. HDP na pracovníka. V jednotlivých odvětvích dané ekonomiky jsou obvykle podílem přidané hodnoty (nebo celkového výkonu) na pracovníka. Úroveň a vývoj JPN jsou významnými charakteristikami cenové konkurenční schopnosti.

Ukazatel pracovních nákladů (PN) na úrovni celého národního hospodářství je charakterizován náhradami zaměstnancům, přebíranými z národních účtů. (Jiný přístup vychází ze součtu mezd a platů, příspěvků zaměstnavatelů na sociální pojištění a tzv. vedlejších mzdových nákladů.)

Náhrady zaměstnancům – v hotovosti i naturální – zahrnují mzdy a platy, sociální příspěvky placené zaměstnavateli a další vedlejší náklady. Do **mezd a platů** jsou zahrnuty důchody za práce konané podle pracovních právních a jiných zvláštních předpisů. Obsahují mzdy a platy za vykonanou práci pro zaměstnavatele, platy společníků firmy nebo členů družstev, platy a uniformy vojáků z povolání a kapesné a stravné vojáků prezenční služby. Dále zahrnují i příspěvky věnované zaměstnancům na dopravu do práce a z práce, na stravování, na jejich kulturní vyžití aj. Do **sociálních příspěvků** placených zaměstnavateli za jejich zaměstnance se zahrnují příspěvky na všeobecné sociální a zdravotní pojištění, na penzijní a zdravotní připojištění a přímé sociální podpory od zaměstnavatelů. Objem pracovních nákladů **v propočtu na zaměstnance** se vztahuje k celkovému počtu zaměstnanců v národním hospodářství (na rozdíl od

produktivity práce, měřené HDP na pracovníka, která se vztahuje k celkovému počtu pracujících včetně podnikatelů a samostatně výdělečných osob).

Různé koncepty JPN se odlišují tím, zda vztahují objem nominálních PN k ukazatelům produkce, měřené v běžných nebo ve stálých cenách. **JPN nominální** na úrovni celého národního hospodářství se propočítávají jako náhrady na zaměstnance v nominálním vyjádření v poměru k HDP na pracovníka v reálném vyjádření, tj. ve stálých cenách. **JPN reálné** vztahují nominální náhrady na zaměstnance k HDP na pracovníka v běžných cenách, resp. nominální JPN jsou korigovány cenovým deflátorem HDP (viz metodický popis ECFIN). Tyto pojmy nejsou zcela sjednoceny a je vždy nutno přihlídnout ke konkrétně uváděné definici.

Tempa růstu JPN (nominálních) se získají jako poměr indexu růstu PN v propočtu na 1 zaměstnance v nominálním vyjádření k indexu růstu HDP na pracovníka ve stálých cenách. **Tempa růstu JPN (reálných)** se získají jako poměr indexu PN v propočtu na 1 zaměstnance v nominálním vyjádření k indexu HDP na pracovníka v běžných cenách, resp. korigováním temp růstu nominálních JPN cenovým deflátorem HDP. Tímto postupem je vliv rozdílu v okruhu zahrnovaných osob v čitateli a jmenovateli při propočtu náhrad a produktivity minimalizován.

Úroveň JPN v mezinárodním srovnání lze hodnotit jako poměr pracovních nákladů v referenční měně (např. v eurech) k HDP v paritě kupní síly (např. v PPS), resp. lze pracovní náklady na zaměstnance i produktivitu práce v domácí měně převést do referenční měny tržním kurzem (Exchange Rate Adjusted).

Jednotkové pracovní náklady (reálné) (roční tempa růstu, v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	-0,7	-0,0	0,3	0,1	-0,4	-0,3	-1,5	-0,6	-1,1	-0,8	0,7	2,9
EU-15	-0,7	0,0	0,3	0,2	-0,3	-0,3	-1,0	-0,5	-0,8	-0,6	0,8	3,0
Belgie	-0,7	1,1	-1,5	2,2	0,3	-0,9	-2,7	-0,9	-0,5	-0,2	2,4	3,2
Bulharsko	16,8	-0,2	-4,8	1,8	-3,0	-0,6	-2,1	-1,7	-3,5	0,1	3,7	8,4
Česká rep.	-3,2	0,4	0,7	0,9	3,1	2,7	-2,9	0,0	0,0	-0,5	3,2	1,0
Dánsko	2,2	0,5	-2,4	1,9	1,0	0,6	-1,9	-0,7	0,1	2,4	2,8	4,3
Estonsko	-0,7	-2,7	-1,9	-2,3	-0,9	1,0	1,0	-2,1	0,4	6,2	8,4	1,2
Finsko	-2,0	-0,2	-2,0	0,6	-0,4	1,5	-0,5	1,7	-0,5	-2,4	3,9	6,8
Francie	-1,0	0,9	-0,2	0,3	0,6	-0,1	-0,5	-0,2	-0,3	-0,9	0,3	2,4
Irsko	-1,6	-3,5	-2,9	-0,6	-4,2	0,6	1,9	2,5	0,0	2,3	7,5	3,6
Itálie	-4,7	-0,2	-1,4	0,1	0,2	0,9	-0,5	0,7	0,3	-0,6	1,7	2,1
Kypr	-3,2	-0,8	-1,1	-1,4	3,6	4,3	-1,7	-0,9	-2,3	-3,4	-2,1	1,3 ^f
Litva	3,1	2,9	-8,5	-3,2	1,6	1,8	0,8	-0,6	3,4	-1,8	0,5	0,9
Lotyšsko	-3,1	-1,7	-6,6	-3,9	-4,1	2,0	-0,4	4,2	4,9	5,8	6,6	-5,6
Lucembursko	-0,6	-4,4	0,5	6,4	0,1	-4,4	-0,6	-2,4	-5,1	-2,0	1,2	7,1
Maďarsko	-2,0	-1,7	4,7	-3,0	0,9	0,6	-1,1	1,3	-1,9	-0,3	0,0	-2,4
Malta	5,6	-2,1	2,9	-2,2	-2,7	-1,9	-1,4	1,5	1,6
Německo	-0,4	0,1	1,3	-0,4	-0,6	-0,3	-1,4	-1,6	-2,0	-1,9	1,3	3,7
Nizozemsko	0,8	-0,5	-1,2	-0,1	0,9	0,3	-0,5	-2,8	-1,1	-0,2	0,6	5,3
Polsko	-1,1	-1,4	-2,5	2,9	-4,4	-3,7	-6,0	-2,3 ^b	-2,5	-1,3	4,3	-1,9
Portugalsko	-0,4	-0,9	1,1	0,3	-0,5	0,8	-1,4	1,0	-1,8	-1,6	1,1	3,3
Rakousko	-0,4	-0,4	-1,6	-0,4	-1,1	0,2	-1,8	-0,7	-1,0	-0,9	0,9	4,2
Rumunsko	14,8	5,4	-19,0	-1,5	-10,8	8,4	-5,1	1,5	6,6	13,2 ^f
Řecko	-3,4	6,5	-2,3	-0,7 ^p	0,9 ^p	-0,8 ^p	0,6 ^p	2,4 ^p	2,7 ^p
Slovensko	-0,3	-3,0	0,2	-2,0	0,1	-0,9	-2,7	1,8	-1,4	-1,0	1,1	8,7
Slovinsko	-2,1	-1,9	1,5	0,5	-1,3	-1,0	0,3	-0,7	-1,0	-1,5	1,8	5,1
Španělsko	-0,7	-0,7	-0,6	-1,0	-1,2	-1,3	-1,5	-0,9	-0,9	0,7	2,4	0,2
Švédsko	-0,5	-2,1	3,7	2,7	-1,1	-1,5	-1,2	-0,7	-2,4	1,4	-0,1	2,9
Velká Británie	1,4	0,3	1,7	1,3	-1,2	-0,1	-0,6	0,4	-0,4	0,0	-0,7	4,3

Poznámka: b – přerušení časové řady, f – prognóza EUROSTATu, p – prozatímní hodnota. Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, General Economic Background (1. 12. 2010).

Soukromá spotřeba

Soukromá spotřeba (výdaje domácností na konečnou spotřebu) je základní složkou domácí poptávky (ve většině zemí představuje více než polovinu HDP) a na jejím vývoji závisí růst životní úrovně. Zpravidla platí pravidlo, že čím rychlejší je růst ekonomiky, tím rychlejší je i růst soukromé spotřeby a životní úrovně. Mezi základní faktory ovlivňující růst soukromé spotřeby patří výše a vývoj reálných disponibilních důchodů domácností, měnící se sklon k úsporám, reálná úroková míra, vývoj spotřebitelských úvěrů, hodnota majetku domácností, ale i demografické a regionální rozdíly. Podíl soukromé spotřeby na HDP se mezi zeměmi mnohdy významně liší a do značné míry odráží úroveň jejich ekonomického rozvoje.

Soukromá spotřeba je součástí **konečné spotřeby**, která je v posledních revizích národních účtů (SNA 1993 a ESA 1995) vymezena dvěma způsoby. První přístup sleduje hledisko výdajů na konečnou spotřebu (tedy kdo konečnou spotřebu hraje). Druhý přístup je založen na hledisku skutečné konečné spotřeby (tedy kdo ji skutečně uskutečňuje bez ohledu na to, kdo ji financuje).

Pojetí výdajů na konečnou spotřebu se vztahuje na výdaje tří institucionálních sektorů. Výdaje domácností na konečnou spotřebu se většinou označují jako soukromá spotřeba, výdaje sektoru vládních institucí na konečnou spotřebu se chápou jako veřejná spotřeba a výdaje sektoru neziskových institucí jsou relativně malé a pro účely analýz se přičítají k výdajům domácností. Výdaje domácností na konečnou spotřebu představují individuální spotřebu, zatímco výdaje vládních institucí se dělí na individuální a kolektivní spotřebu.

Skutečná konečná spotřeba ukazuje, kdo výrobky a služby pro spotřebu získal bez ohledu na jejich financování. Rozlišuje se skutečná individuální spotřeba, která zahrnuje individuální spotřebu domácností a individuální spotřebu vládních institucí, a skutečná kolektivní spotřeba, kam patří výdaje vládních institucí na kolektivní spotřebu.

Rozdíl mezi první koncepcí (výdaje na konečnou spotřebu) a druhou koncepcí (skutečná konečná spotřeba) spočívá v přístupu k některým druhům výrobků a služeb, které jsou financovány vládou, ale jsou poskytovány domácnostem jako naturální sociální transfer. Tak např. služby poskytnuté zdravotnictvím patří do skutečné individuální spotřeby bez ohledu na to, zda si je pacient platí či je dostane zadarmo.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu se skládají z výdajů vynaložených rezidentskými institucionálními jednotkami za výrobky a služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb. Většinou jde o nákupy v obchodě. Jako hraniční případy se zahrnují i služby bydlení poskytované vlastníky obydlí (imputované nájemné), naturální příjmy, finanční služby přímo účtované, služby pojišťoven a penzijních fondů, platby za licence a povolení. Nákupy obydlí se považují za tvorbu hrubého fixního kapitálu.

Údaje o soukromé spotřebě jsou publikovány ve čtvrtletních národních účtech spolu s údaji o HDP a složkách jeho užití a později jsou zpřesňovány v ročních národních účtech. Publikují je pravidelně národní statistické úřady a z mezinárodních organizací OSN, OECD a EUROSTAT. Mezinárodní srovnatelnost je zajištěna uplatňováním jednotných definic a metodiky podle standardů mezinárodně harmonizované soustavy národních účtů.

Soukromá spotřeba (roční reálná tempa růstu v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	3,2	3,5	3,4	2,3	1,7	1,7	2,2	2,1	2,3	2,1	0,7	-1,7
Eurozóna-16	3,2	3,5	3,1	2,1	0,9	1,2	1,6	1,8	2,1	1,7	0,4	-1,1
Belgie	2,8	2	2,6	1,4	0,5	0,7	1,6	1,0	1,8	1,8	1,5	-0,3
Bulharsko	2,8	9,6	7,3	7,9	3,6	6,8	7,7	6,7	8,6	9,0	3,4	-3,5
Česká republika	-0,8	2,8	1,3	2,2	2,2	6,0	2,9	2,5	5,2	5,0	3,6	-0,2
Dánsko	2,3	-0,4	0,2	0,1	1,5	1,0	4,7	3,8	3,6	3,0	-0,6	-4,5
Estonsko	3,8	0,5	7,9	7,1	10,3	8,7	9,5	9,8	13,7	8,6	-5,4	-18,4
Finsko	4,3	2,9	2,2	3,0	2,5	4,8	3,4	3,1	4,3	3,5	1,7	-1,9
Francie	3,8	3,5	3,6	2,6	2,4	2,0	2,5	2,6	2,4	2,6	0,5	0,6
Irsko	6,3	6,9	10,2	4,7	3,9	2,9	3,5	6,8	6,5	6,3	-1,8	-7,2
Itálie	3,5	2,5	2,4	0,7	0,2	1,0	0,8	1,2	1,3	1,1	-0,8	-1,7
Kypr	6,2	2,9	6,6	4,5	1,3	2,1	6,5	4,2	4,7	9,4	8,4	-3,0
Litva	4,8	4,1	5,5	4,2	6,0	10,4	11,9	12,2	10,6	12,1	3,7	-17,7
Lotyšsko	0,8	4	6,8	7,5	7,1	8,4	9,7	11,2	21,2	14,8	-5,2	-24,1
Lucembursko	5,7	3,6	5,0	3,4	5,8	-5,3	2,2	2,6	3,2	3,3	4,8	0,3
Maďarsko	4,4	5,6	4,3	6,5	10,8	8,6	3,1	3,3	1,9	0,2	0,4	-7,9
Malta	:	:	:	0,8	-1,5	3,9	4,2	2,1	0,6	0,9	4,4	0,0
Německo	1,4	2,9	2,4	1,9	-0,8	0,1	0,1	0,3	1,4	-0,2	0,7	-0,2
Nizozemsko	5,1	5,2	3,7	1,8	0,9	-0,2	1,0	1,0	-0,3	1,8	1,1	-2,5
Polsko	5	5,4	3,1	2,2	3,4	2,1	4,7	2,1	5,0	4,9	5,7	2,0
Portugalsko	5,1	5,5	3,8	1,3	1,3	-0,2	2,7	1,7	1,8	2,5	1,8	-1,0
Rakousko	2,1	1,9	2,8	1,1	1,2	1,0	2,2	2,1	1,8	0,7	0,5	1,3
Rumunsko	:	-2,5	1,4	9,4	6,2	8,3	15,9	10,1	12,7	11,9	9,0	-10,6
Řecko	:	:	:	5,0	4,7	3,3	3,8	4,5	5,6	3,1	3,2	-1,8
Slovensko	6,4	-0,1	2,2	5,5	5,7	1,7	4,6	6,5	5,9	6,8	6,2	0,3
Slovinsko	3	6	1,2	2,5	2,5	3,3	2,7	2,6	2,9	6,7	2,9	-0,8
Španělsko	4,8	5,2	5,0	3,4	2,8	2,9	4,2	4,2	3,8	3,7	-0,6	-4,2
Švédsko	3,1	4,4	5,3	0,7	2,6	2,3	2,8	2,8	2,7	3,7	-0,1	-0,8
Velká Británie	4,2	5,4	4,7	3,1	3,5	3,0	3,1	2,2	1,7	2,2	0,4	-3,3

Poznámka: včetně neziskových institucí. Pramen: EUROSTAT, National Accounts (18. 11. 2010).

Míra investic

Akumulace fixního kapitálu (jeho růst, struktura a technická úroveň) se pokládá za důležitý růstový faktor, významný nejen pro ekonomický růst, ale i pro růst životní úrovně. Investice do fixního kapitálu mohou svým důchodotvorným efektem a multiplikačními účinky silně ovlivnit ekonomický růst jednotlivých zemí. Vztah investic a ekonomického růstu však není bezprostřední, ale je zprostředkovaný řadou faktorů, jako je struktura investic, jejich technická úroveň a efektivnost jejich využití. Podíl investic na HDP patří z dlouhodobého hlediska i ke klíčovým faktorům růstu konkurenceschopnosti ekonomiky, protože je v nich ztělesněn technický pokrok. Srovnání míry investic s mírou úspor ukazuje významný zdroj vnější ekonomické nerovnováhy, který byl způsoben nedostatkem národních úspor ve vztahu k investicím a musel být pokryt zahraničními úsporami (přílivem zahraničního kapitálu).

Tvorba hrubého fixního kapitálu představuje základní složku celkové tvorby hrubého kapitálu (celkových investic), do které se navíc zahrnuje změna zásob a čisté pořízení cenností. Tvorba hrubého fixního kapitálu se skládá z čistého pořízení hmotných a nehmotných fixních aktiv, které mají charakter dlouhodobé spotřeby a jejichž cena převyšuje stanovenou hranici. Do hmotných fixních aktiv patří investice do budov a staveb, strojů a zařízení, změny stavu pěstovaných plodin a velká zlepšení půdy. Nezahrnují se sem předměty dlouhodobé spotřeby nakoupené domácnostmi (s výjimkou obydlí), předměty nakupované vládou pro vojenské účely, výdaje na výzkum, vývoj, průzkum trhu a podobně. Do nehmotných fixních aktiv se zahrnuje geologický průzkum, software a původní kulturní a umělecká díla. Investice na rozdíl od úspor jsou vždy chápány jako domácí investice

(investice rezidentů, mezi něž patří i investice podniků pod zahraniční kontrolou).

Metodologie tvorby hrubého fixního kapitálu a HDP je stanovena mezinárodně harmonizovaným systémem národních účtů. Pro země EU je to Evropský systém účtů (ESA 1995). Mezinárodní a časová srovnatelnost dat je podmíněna dodržováním této metodologie. K jejímu přejímání dochází v jednotlivých zemích postupně. To způsobuje poměrně časté revize již publikovaných dat, které ztěžují zkoumání vývoje v čase i mezinárodní srovnání.

Při analýze ukazatele **míry investic** (v % HDP) především v mezinárodních srovnáních, je nutné brát v úvahu řadu faktorů, které mohou vysvětlit rozdíly v jednotlivých zemích. Např. aktivity velkých nadnárodních společností a s nimi spojený příliv přímých zahraničních investic mohou významně ovlivnit míru investic v dané zemi. Vývoj investic podléhá poměrně značným výkyvům v jednotlivých fázích ekonomického cyklu. V období recese zpravidla dochází k silnému útlumu investiční aktivity, zatímco ve fázi konjunktury růst investic bývá nejdynamičtější složkou finální poptávky.

Na míru investic mají vliv i různé cenové relace jednotlivých zemí. Např. v méně vyspělých zemích jsou investice do fixního kapitálu relativně drahé, protože jejich značná část pochází z dovozu. Cenová úroveň tvorby hrubého fixního kapitálu dané země je pak v relaci k cenové úrovni EU vyšší než cenová úroveň HDP. To zvyšuje míru investic. Proto mezinárodní srovnávací programy prováděné EUROSTATem a OECD uvádějí i alternativní vyjádření míry investic počítané v paritách kupní síly.

Míra investic (tvorba hrubého fixního kapitálu v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	20,0	20,4	20,7	20,2	19,6	19,5	19,6	20,0	20,7	21,3	21,0	19,1
Eurozóna-16	19,8	20,2	21,5	21,0	20,3	20,2	20,3	20,7	21,4	21,8	21,6	19,6
Belgie	20,2	20,6	21,1	20,8	19,1	18,8	19,8	20,7	20,9	21,7	22,4	21,3
Bulharsko	13,0	15,1	15,8	18,3	18,3	19,0	20,4	25,7	27,6	28,7	33,6	24,4
Česká republika	28,2	27,0	28,0	28,0	27,5	26,7	25,8	24,9	24,7	25,2	23,9	22,5
Dánsko	20,4	19,8	20,2	19,8	19,6	19,3	19,3	19,5	21,7	21,7	20,8	18,2
Estonsko	30,5	24,7	25,7	26,4	29,7	31,6	30,9	32,1	36,0	34,4	28,6	21,6
Finsko	19,0	19,0	20,0	20,2	18,7	19,0	19,3	20,1	20,0	21,3	21,6	19,5
Francie	17,9	18,8	19,5	19,5	18,8	18,8	19,3	20,0	20,7	21,5	21,8	20,6
Irsko	21,4	23,1	23,2	22,4	21,6	22,5	24,4	26,7	27,1	26,4	22,1	15,5
Itálie	19,3	19,6	20,3	20,3	20,9	20,4	20,5	20,7	21,1	21,2	20,7	18,9
Kypr	18,7	17,6	17,0	16,7	18,1	17,6	19,0	19,3	20,6	22,0	23,3	20,4
Litva	24,0	22,0	18,8	20,2	20,3	21,1	22,3	22,8	25,2	28,3	25,4	17,1
Lotyšsko	24,7	23,0	24,2	24,9	23,8	24,4	27,5	30,6	32,6	33,7	29,3	21,5
Lucembursko	21,8	23,5	20,8	22,6	22,6	22,2	21,5	20,5	19,2	20,7	20,3	17,3
Maďarsko	23,6	23,9	23,4	23,0	23,1	22,2	22,5	23,1	21,8	21,4	21,4	20,9
Malta	22,9	22,2	22,9	20,6	16,3	19,6	19,2	20,1	21,1	21,8	16,7	14,8
Německo	21,1	21,3	21,5	20,0	18,3	17,9	17,5	17,4	18,2	18,7	19,0	17,6
Nizozemsko	22,2	22,9	21,9	21,1	20,0	19,5	18,8	18,9	19,7	20,0	20,6	19,0
Polsko	24,1	24,4	23,7	20,7	18,7	18,2	18,1	18,2	19,7	21,6	22,3	21,2
Portugalsko	26,5	26,8	27,7	27,0	25,7	23,7	23,3	23,0	22,4	22,3	22,2	19,4
Rakousko	24,0	23,5	24,0	23,3	21,7	22,4	22,0	21,7	21,2	21,4	22,1	21,1
Rumunsko	18,2	17,7	18,8	20,5	21,3	21,5	21,8	23,7	25,6	30,2	31,9	25,6
Řecko	21,6	21,6	22,5	23,3	22,0	20,0	21,0	21,1	19,2	17,2
Slovensko	35,7	29,5	25,8	28,5	27,4	24,7	24,0	26,5	26,5	26,1	24,7	20,6
Slovinsko	25,0	27,0	26,1	24,7	23,1	24,0	24,9	25,5	26,5	27,7	28,8	23,9
Španělsko	23,0	24,6	25,8	26,0	26,3	27,2	28,0	29,4	30,6	30,7	28,7	24,0
Švédsko	16,3	17,0	18,0	17,9	17,4	16,8	17,0	17,9	18,7	19,6	20,1	17,9
Velká Británie	17,7	17,4	17,1	16,8	16,8	16,4	16,7	16,7	17,1	17,8	16,6	14,7

Pramen: EUROSTAT, National Accounts (18. 11. 2010).

Míra úspor

Tvorbu úspor a jejich přeměnu na investice je možno považovat za klíčový motor růstové výkonnosti každé ekonomiky. Je tomu tak proto, že na růstu investic do značné míry závisí hospodářský růst země a zvyšování životní úrovně jejich obyvatel. Úspory zvyšují národní bohatství (jmění) země, ať již ve formě finančních aktiv či v podobě nefinančních aktiv (např. přírůstek fixního kapitálu). Vztah mezi národními úsporami a domácími investicemi je podstatný i z hlediska hodnocení makroekonomické rovnováhy. Tento vztah odhaluje klíčový zdroj vnější ekonomické nestability, který spočívá v nedostatečném krytí domácích investic národními úsporami. Analýza míry úspor je předmětem značného zájmu především mezinárodních organizací, protože umožňuje posuzovat jednu z příčin rozdílného hospodářského vývoje různých zemí.

Míra úspor je poměr hrubých národních úspor k hrubému národnímu disponibilnímu důchodu. Alternativně je možné míru úspor počítat jako poměr hrubých národních úspor k hrubému domácímu produktu. V systému národních účtů se úspory chápou jako národní úspory a jsou definovány jako ta část hrubého národního disponibilního důchodu, která není použita na výdaje na konečnou spotřebu. Úspory jsou tokovou a nikoliv stavovou veličinou (nejde tedy o vklady či jiné formy finančních aktiv, ale o jejich přírůstek v čase). Jejich přímé vyčíslení je obtížné, a proto se v národních účtech vypočtou nepřímo jako bilanční (zbytková) veličina.

Hrubé národní úspory vyjadřují tu část hrubého národního disponibilního důchodu, která není použita na konečnou spotřebu. Národní úspory tvoří a využívají institucionální

sektory domácnosti, vládní instituce a soukromé neziskové instituce sloužící obyvatelstvu, které realizují konečnou spotřebu. U sektorů nefinančních a finančních podniků, které nerealizují konečnou spotřebu, se jejich disponibilní důchod rovná úsporám.

Z hlediska analýzy je důležité rozlišovat soukromé a veřejné úspory. Do úspor soukromého sektoru se zahrnují nefinanční podniky, finanční instituce, domácnosti a soukromé neziskové instituce sloužící domácími institucemi. Do veřejných úspor patří úspory vládních institucí.

Protože disponibilní důchody se počítají pouze jako národní (se zohledněním toku prvotních a druhotných důchodů ve vztahu k zahraničí), jsou i úspory chápány jako úspory národní. Úspory nabývají různých forem finančních aktiv a proměňují se v nefinanční aktiva prostřednictvím investic. Úspory spolu s kapitálovými transfery představují základní zdroj růstu čistého jmění jednotlivých sektorů a celého národního hospodářství. Země, sektory i jednotlivé subjekty bohatnou prakticky pouze vytvářením úspor, které zvyšují jejich čisté jmění.

Důležité je rozlišování kategorie hrubých a čistých národních úspor. Hrubé úspory, které obsahují i hodnotu spotřeby fixního kapitálu, jsou důležité především z hlediska jejich vazby na celkové investice (tvorbu hrubého kapitálu), zatímco čisté úspory jsou určující pro růst čistého jmění (spotřeba fixního kapitálu představuje přenesenou hodnotu, nikoliv hodnotu nově vytvořenou). Z důvodu metodologických problémů s odhadem spotřeby fixního kapitálu jsou ukazatele míry úspor převážně publikovány v hrubém vyjádření.

Míra úspor (v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27
EU-15	21,1	20,7	20,5	20,2	19,9	19,7	20,3	20,0	20,7	21,5	20,4	17,5
Belgie	25,6	26,3	26,7	25,4	25,0	24,9	25,3	25,1	25,8	26,7	25,1	22,2
Bulharsko	16,6	13,1	12,4	14,3	16,2	15,1	16,8	15,5	12,5	13,4	14,9	17,3
Česká republika	26,3	24,6	24,8	24,2	22,4	20,7	22,0	23,9	24,7	24,4	24,5	20,5
Dánsko	20,7	21,7	22,6	23,5	22,9	23,1	23,4	25,2	25,7	24,7	24,5	20,7
Estonsko	21,7	20,7	23,1	22,9	21,9	21,8	21,7	23,7	23,0	22,0	20,6	24,5
Finsko	25,5	26,8	28,5	28,9	27,7	24,5	26,3	25,3	25,9	27,1	25,2	18,8
Francie	21,0	21,8	21,6	21,3	19,8	19,1	19,0	18,5	19,3	20,0	19,3	16,1
Irsko	25,0	23,9	23,7	21,7	20,5	22,9	23,3	23,6	24,8	21,7	16,4	11,5
Itálie	21,6	21,1	20,6	20,9	20,8	19,8	20,3	19,5	19,6	20,1	18,0	15,8
Kypr	12,5	15,4	14,5	13,2	15,0	15,1	14,5	13,8	13,5	10,8	6,8	9,2
Litva	13,9	11,5	13,0	14,6	15,6	15,1	15,2	16,8	16,0	15,8	13,7	13,3
Lotyšsko	15,3	14,5	18,9	19,1	20,0	20,6	20,2	21,9	17,2	18,1	18,1	28,9
Lucembursko
Maďarsko	..	20,5	21,7	21,3	18,8	16,3	17,2	15,9	16,3	16,4	16,8	18,8
Malta
Německo	20,9	20,3	20,2	19,5	19,4	19,5	22,0	22,1	24,2	26,0	25,2	21,5
Nizozemsko	25,2	27,1	28,4	26,7	25,8	25,4	27,6	26,5	29,0	28,8	25,7	21,8
Polsko	21,2	20,2	19,5	18,4	16,5	17,0	15,9	18,1	18,0	19,4	18,7	18,6
Portugalsko	19,8	18,9	17,8	17,2	17,3	16,9	15,8	13,3	12,4	12,7	10,6	9,4
Rakousko	23,3	23,1	23,6	23,0	24,8	24,5	25,0	24,7	25,6	27,2	26,9	23,8
Rumunsko	10,6	14,6	16,1	18,0	21,7	22,5	21,8	16,0	18,5	20,2	21,6	24,2
Řecko	11,3	11,8	9,6	12,2	12,0	9,0	8,0	6,3	4,4	2,5
Slovensko	24,2	24,1	23,5	22,5	21,7	18,3	19,7	20,4	19,8	22,7	21,4	17,1
Slovinsko	24,7	24,1	24,1	24,4	24,7	24,3	24,8	25,5	26,5	27,2	25,2	21,7
Španělsko	22,4	22,4	22,3	22,0	22,9	23,4	22,4	22,0	22,0	21,0	19,4	18,9
Švédsko	21,5	21,8	23,3	23,2	22,5	24,0	23,7	24,8	26,6	28,9	29,3	23,9
Velká Británie	18,0	15,7	15,0	15,4	15,3	15,1	15,0	14,4	14,1	15,6	15,0	12,4

Pramen: EUROSTAT, National Accounts (18. 11. 2010).

Dlouhodobé úrokové sazby

Úrok je především cena za půjčení disponibilních prostředků (peněz). Změna úrokových sazeb může významně ovlivnit ekonomickou aktivitu. V případě EU jsou dlouhodobé výnosové sazby z desetiletých vládních dluhopisů jedním z maastrichtských konvergenčních kritérií, která musí splnit členská země EU před přijetím společné evropské měny.

Výnos z jistiny (obecně z nominální hodnoty aktiva) je rozdílný podle typu aktiva (finančního instrumentu). **Celkový výnos** z aktiva se skládá ze dvou částí, které mají odlišný význam v celkovém získaném výnosu v daném období (zpravidla jeden rok) pro investora (věřitele). Podle typu instrumentu odlišujeme: a) důchodový výnos (např. dividendy, kuponová platba) a b) kapitálový výnos. Dluhové instrumenty (např. dluhopisy, hypoteční zástavní listy) jsou spojeny s ročními důchody (platby příslušných kuponů), případně druhá část výnosu není realizována, pokud nebyl nástroj v daném období prodán. Při pohybu úrokových měr v ekonomice se mění ceny dluhových instrumentů (v závislosti na délce jejich splatnosti, výši pravidelných plateb atd.) a při jejich prodeji je možné realizovat případné kapitálové zisky nebo ztráty ve srovnání s nákupní cenou.

Obecně je **úroková míra** chápána jako cena za půjčení peněz vyjádřená v roční procentní výši. Úroková sazba (kuponová míra pro dluhopis) z daného instrumentu je definována jako podíl plateb za dané období k nominální hodnotě instrumentu. Stanovena může být ve vazbě k nominální hodnotě instrumentu nebo jako pevná částka. Někdy není míra stanovena (bez kuponový dluhopis) a instrument je prodáván za nižší než nominální hodnotu (pod pari). Rozdíl tržní a nákupní hodnoty po převedení dává roční výnos z daného instrumentu.

Reálná výnosová míra dluhového nástroje (např. dluhopisu) reflektuje nejen reálnou bezrizikovou úrokovou míru (rizikové očistěná), ale i riziko, které je s daným dlužníkem spojeno. Obě tyto veličiny tvoří tzv. reálnou úrokovou míru. Při zohlednění výše míry inflace v daném období získáme nominální úrokovou míru. Jako bezrizikové dluhopisy jsou považovány státní dluhopisy, kde je nejnižší pravděpodobnost jejich nesplacení (za standardních podmínek, tj. v běžném ekonomickém prostředí) a jejich výnos je používán jako referenční pro ostatní (po započtení příslušné rizikové premie emitenta).

Instrumenty dluhového charakteru jsou prodávány za určitou cenu v primární emisi (první prodej instrumentu). Dále jsou obchodovány na sekundárních trzích a jejich aktuální cena (a tedy i případný výnos) je závislá na vývoji nabídky a poptávky po daném instrumentu.

Desetileté vládní dluhopisy jsou často používány jako měřítka pro dlouhodobý výnos v ekonomice, který představuje důležitou informaci pro podniky, spotřebitele a investory. Je to jednak z důvodu nízkého rizika emitenta, které je spojené s tímto instrumentem, jednak likviditou a velikostí dané emise.

V případě zemí EU jsou stanovena konvergenční kritéria pro země usilující o přijetí společné měny (euro). Jedno z nich je vztaheno k výnosům desetiletých vládních dluhopisů. Maastrichtské konvergenční kritérium je vymezeno v čl. 4 Protokolu o kritériích konvergence (viz ECB, 2006). Země usilující o společnou měnu musí před přijetím společné měny vykazovat průměrnou dlouhodobou úrokovou sazbu na úrovni tří členských zemí s nejnižší mírou inflace zvýšenou o dva procentní body.

Vývoj výnosů z dlouhodobých dluhopisů (desetileté vládní dluhopisy, výnos v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27
Eurozóna-16	8,3	8,0	6,9	5,0	5,0	3,5	4,4	4,5	4,7	4,7
Belgie	4,8	4,8	5,6	5,1	5,0	4,2	4,2	3,4	3,8	4,3	4,4	3,9
Bulharsko	–	–	8,3	6,5	6,4	3,9	4,2	4,5	5,4	7,2
Česká republika	–	–	6,9	6,3	4,9	4,1	4,8	3,5	3,8	4,3	4,6	4,8
Dánsko	4,9	4,9	5,6	5,1	5,1	4,3	4,3	3,4	3,8	4,3	4,3	3,6
Estonsko	13,2	11,4	10,5	10,2	8,4	5,3	4,4	4,0	4,3	5,7	8,2	7,8
Finsko	4,8	4,7	5,5	5,0	5,0	4,1	4,1	3,4	3,8	4,3	4,3	3,7
Francie	4,6	4,6	5,4	4,9	4,9	4,1	4,1	3,4	3,8	4,3	4,2	3,7
Irsko	4,8	4,7	5,5	5,0	5,0	4,1	4,1	3,3	3,8	4,3	4,5	5,2
Itálie	4,9	4,7	5,6	5,2	5,0	4,3	4,3	3,6	4,1	4,5	4,7	4,3
Kypr	6,7	7,4	7,6	7,6	5,7	4,7	5,8	5,2	4,1	4,5	4,6	4,6
Litva	–	–	–	8,2	6,1	5,3	4,5	3,7	4,1	4,6	5,6	14,0
Lotyšsko	7,6	5,4	4,9	4,9	3,9	4,1	5,3	6,4	12,4
Lucembursko
Maďarsko	–	9,9	8,6	8,0	7,1	6,8	8,2	6,6	7,1	6,7	8,2	9,1
Malta	5,8	6,2	5,8	5,0	4,7	4,6	4,3	4,7	4,8	4,5
Německo	4,6	4,5	5,3	4,8	4,8	4,1	4,0	3,4	3,8	4,2	4,0	3,2
Nizozemsko	4,6	4,6	5,4	5,0	4,9	4,1	4,1	3,4	3,8	4,3	4,2	3,7
Polsko	–	9,5	11,8	10,7	7,4	5,8	6,9	5,2	5,2	5,5	6,1	6,1
Portugalsko	4,9	4,8	5,6	5,2	5,0	4,2	4,1	3,4	3,9	4,4	4,5	4,2
Rakousko	4,7	4,7	5,6	5,1	5,0	4,2	4,2	3,4	3,8	4,3	4,3	3,7
Rumunsko	7,2	7,1	7,7	9,7
Řecko	8,5	6,3	6,1	5,3	5,1	4,3	4,3	3,6	4,1	4,5	4,8	5,2
Slovensko	–	–	8,3	8,0	6,9	5,0	5,0	3,5	4,4	4,5	4,7	4,7
Slovinsko	–	–	–	–	8,7	6,4	4,7	3,8	3,9	4,5	4,6	4,4
Španělsko	4,8	4,7	5,5	5,1	5,0	4,1	4,1	3,4	3,8	4,3	4,4	4,0
Švédsko	5,0	5,0	5,4	5,1	5,3	4,6	4,4	3,4	3,7	4,2	3,9	3,3
Velká Británie	5,6	5,0	5,3	5,0	4,9	4,6	4,9	4,5	4,4	5,1	4,5	3,4

Poznámka: – skutečně rovno nule, nula při defaultu. Pramen: EUROSTAT, Economy and Finance, Financial Market Indicators. Statistical Annex of European Economy, Autumn, 2010, tab. 49, s. 126–127.

Bilance rozpočtů vládních institucí

Bilance rozpočtů (rozpočtový schodek nebo přebytek) patří k základním makroekonomickým ukazatelům charakterizujícím hospodaření vládních institucí. Tato bilance výrazným způsobem ovlivňuje makroekonomickou rovnováhu země. Přijatelný schodek rozpočtů vládních institucí (definovaný jako čisté půjčky/vypůjčky sektoru vládních institucí do výše 3 % HDP) je jedním z maastrichtských kritérií podmiňujících vstup země do eurozóny.

Používány jsou dva základní způsoby vykazování **vládního deficitu**. První vychází z metodiky vládní finanční statistiky (Government Finance Statistics) zpracované Mezinárodním měnovým fondem (GFS 1986 a revidované v GFS 2001). Druhý způsob vychází z metodologie národních účtů (ESA 1995) jak v pojetí základních kategorií, tak i ve vymezení institucionálních sektorů a účetních pravidel. Snahou je oba makroekonomické statistické systémy sblížit, nicméně určité rozdíly zůstávají. Za vykazování deficitu v pojetí GFS je v ČR zodpovědné Ministerstvo financí a za vládní deficit v pojetí národních účtů ČSÚ. Pod pojmem vládní deficit se rozumí čisté vypůjčky sektoru vládních institucí definované v ESA 1995. Metodika GFS 1986 je postavena na bázi peněžních toků a metodika ESA 1995 na akruálním principu. Standard GFS 2001 bude MF ČR zavádět postupně.

Sektor vládních institucí (vládní sektor) zahrnuje institucionální jednotky všech úrovní vlád (ústřední vládní instituce, místní vládní instituce a fondy sociálního zabezpečení). Metodika GFS 2001 a ESA 1995 zahrnuje navíc oproti metodice GFS 1986 některé další instituce.

Podle GFS 2001 se **účetní operace** ve shodě s národními účty zachycují na akruální bázi, což znamená, že transakce a ostatní ekonomické toky jsou zaznamenány v okamžiku,

kdy se ekonomická hodnota vytváří, transformuje a zaniká a také tehdy, když se pohledávky a závazky zvyšují, zanikají nebo transformují. Tak jsou zachyceny všechny události, které mají vliv na finanční výkonnost, pozici nebo likviditu vládního sektoru.

Ukazatel (saldo) čisté půjčky/vypůjčky je výsledným ukazatelem hospodaření vládního sektoru a rovná se rozdílu mezi celkovými příjmy a výdaji vládního sektoru. Rozdíl je dán mezerou mezi úsporami a investicemi a tzv. kapitálovými transfery (týkají se jednostranného předání aktiv buď v penězích nebo naturálně a zahrnují kapitálové daně, investiční dotace a ostatní kapitálové transfery jako např. platby vlády ostatním sektorům na úhradu ztrát či zničeného majetku při pohromách). V systému národních účtů se úspory vypočtou nepřímo odečtením výdajů na konečnou spotřebu od disponibilního důchodu. V GFS se úspory vládního sektoru rovnají rozdílu mezi příjmy a výdaji u běžných transakcí (bez kapitálových výdajů).

Z **analytického hlediska** je třeba obezřetně posuzovat a mezinárodně porovnávat schodky rozpočtů jednak pro různé institucionální pokrytí rozpočtů (státní rozpočet, veřejné rozpočty zahrnující i místní rozpočty a mimorozpočtové fondy a vládní rozpočty v pojetí národních účtů), pro rozdílné metody výpočtu deficitů rozpočtů (problém činí příjmy z privatizace a náklady transformačních institucí), ale i pro postupně zpřesňovanou metodologii. Vstup ČR do EU znamená posun směrem k vyšší mezinárodní srovnatelnosti vládní finanční statistiky a její návaznosti na ESA 1995.

Údaje o **bilanci rozpočtů vládních institucí v % HDP** publikuje EUROSTAT ve skupině strukturálních ukazatelů, které poskytují obraz o celkovém makroekonomickém vývoji země.

Saldo rozpočtů vládních institucí (v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	-1,9	-1	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3	-6,8
Eurozóna-16	-1,8	-0,8	0,0	-1,9	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6	-2,0	-6,3
Belgie	-0,9	-0,6	0,0	0,4	-0,1	-0,1	-0,3	-2,7	0,2	-0,3	-1,3	-6,0
Bulharsko	1,7	0,2	-0,3	0,6	-0,8	-0,3	1,6	1,9	1,9	1,1	1,7	-4,7
Česká republika	-5	-3,7	-3,7	-5,6	-6,8	-6,6	-3,0	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,8
Dánsko	0,1	1,5	2,3	1,5	0,4	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,4	-2,7
Estonsko	-0,7	-3,5	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,4	2,5	-2,8	-1,7
Finsko	1,6	1,6	6,8	5,0	4,0	2,4	2,3	2,7	4,0	5,2	4,2	-2,5
Francie	-2,6	-1,8	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5
Irsko	2,4	2,7	4,8	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,6	2,9	0,0	-7,3	-14,4
Itálie	-2,8	-1,7	-0,8	-3,1	-2,9	-3,5	-3,5	-4,3	-3,4	-1,5	-2,7	-5,3
Kypr	-4,1	-4,3	-2,3	-2,2	-4,4	-6,5	-4,1	-2,4	-1,2	3,4	0,9	-6,0
Litva	-3,1	-2,8	-3,2	-3,6	-1,9	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-9,2
Lotyšsko	0	-3,9	-2,8	-2,1	-2,3	-1,6	-1,0	-0,4	-0,5	-0,3	-4,2	-10,2
Lucembursko	3,4	3,4	6,0	6,1	2,1	0,5	-1,1	0,0	1,4	3,7	3,0	-0,7
Maďarsko	-8,2	-5,5	-3,0	-4,0	-8,9	-7,2	-6,4	-7,9	-9,3	-5,0	-3,7	-4,4
Malta	-9,9	-7,7	-6,2	-6,4	-5,5	-9,8	-4,7	-2,9	-2,7	-2,3	-4,8	-3,8
Německo	-2,2	-1,5	1,3	-2,8	-3,7	-4,0	-3,8	-3,3	-1,6	0,3	0,1	-3,0
Nizozemsko	-0,9	0,4	2,0	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,6	-5,4
Polsko	-4,3	-2,3	-3,0	-5,3	-5,0	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,2
Portugalsko	-3,4	-2,8	-2,9	-4,3	-2,8	-2,9	-3,4	-6,1	-4,1	-2,8	-2,9	-9,3
Rakousko	-2,4	-2,3	-1,7	0,0	-0,7	-1,4	-4,4	-1,7	-1,5	-0,4	-0,5	-3,5
Rumunsko	-3,2	-4,5	-4,7	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,6	-5,7	-8,6
Řecko	-3,9	-3,1	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-3,6	-5,1	-7,7	-15,4
Slovensko	-5,3	-7,4	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-7,9
Slovinsko	-2,4	-3	-3,7	-4,0	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0,0	-1,8	-5,8
Španělsko	-3,2	-1,4	-1,0	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	1,0	2,0	1,9	-4,2	-11,1
Švédsko	1,1	1,3	3,7	1,6	-1,2	-0,9	0,8	2,3	2,3	3,6	2,2	-0,9
Velká Británie	-0,1	0,9	3,6	0,5	-2,1	-3,4	-3,4	-3,4	-2,7	-2,7	-5,0	-11,4

Pramen: EUROSTAT, Government Finance Statistics (18. 11. 2010).

Vládní dluh

Vládní dluh vzniká akumulací schodků rozpočtů vládních institucí. Existuje proto úzká souvislost mezi schodky rozpočtů vládních institucí a nárůstem vládního dluhu. Podíl vládního dluhu na HDP je významným makroekonomickým ukazatelem charakterizujícím hospodaření sektoru vládních institucí a důležitou oblastí makroekonomické rovnováhy země. Růst vládního dluhu musí být financován půjčkami od ostatních institucionálních sektorů ekonomiky či zahraničními zdroji. Obsluha vládního dluhu (úroky a splátky závazků) zvyšuje výdaje běžných rozpočtů a představuje zatížení budoucích generací minulými vládními deficity. Výše vládního dluhu (maximálně 60 % HDP) představuje jedno z maastrichtských konvergenčních kritérií, jehož splnění je podmínkou vstupu země do eurozóny.

Podobně jako u vládního deficitu existují dva způsoby vykazování vládního dluhu: metodika vládní finanční statistiky (Government Finance Statistics – GFS) a metodologie EUROSTATu (ESA 1995). Systém národních účtů neobsahuje specifickou definici vládního dluhu. Nicméně jeho vymezení je v souladu s ustanoveními národních účtů ESA 1995, která se týkají vládního sektoru a finančních závazků. Vládní dluh je stavová veličina zaznamenaná v rozvaze sektoru vládních institucí a rovná se stavu závazků vládního sektoru na konci účtovaného období. Dluh je oceňován tržními cenami platnými k datu, k němuž se dluh vztahuje.

Definice vládního dluhu pro účely posuzování nadměrného deficitu v Ekonomické a měnové unii (excessive deficit procedure) stejně jako pro účely Paktu stability a růstu (Growth and Stability Pact) přičleněnému k maastrichtské

smlouvě, je následující: dluh znamená hrubý dluh v nominální hodnotě na konci roku, který je konsolidovaný mezi a uvnitř subsektorů vládních institucí a zahrnuje oběživo a vklady, cenné papíry jiné než účasti a půjčky (ESA 95).

Vymezení sektoru vládních institucí odpovídá systému národních účtů. Do tohoto sektoru jsou zahrnuty instituce centrální vlády, místní vlády a fondy sociálního zabezpečení.

Konsolidace vládního dluhu znamená, že ty závazky, které jsou zároveň pohledávkami ostatních subsektorů vládních institucí, musí být z dluhu vyloučeny.

Změna vládního dluhu mezi začátkem a koncem roku je způsobena dvěma základními faktory: čistými výpůjčkami vládního sektoru během období (ty se rovnají rozdílu mezi celkovými příjmy a výdaji vládního sektoru a jde vlastně o deficit veřejných financí) a čistým pořízením finančních aktiv. Určité úpravy se provádějí při výpočtu dluhu pro posuzování plnění maastrichtského kritéria (např. přínosy či ztráty z držby, zejména ve vztahu k zahraničnímu dluhu).

Za dodržování metodologie národních účtů, která je relevantní pro výpočet maastrichtských kritérií, je v ČR zodpovědný ČSÚ. To se týká např. zohlednění státních garancí, které jsou zahrnuty do dluhu v okamžiku jejich první platby ze státního rozpočtu (splácení úroku či jistiny), a to v celkové výši poskytnuté garance. O tuto částku se v daném roce zvyšuje nejen vládní dluh, ale také vládní deficit. Údaje o vládním dluhu v % HDP publikuje EUROSTAT ve skupině strukturálních ukazatelů.

Vládní dluh (v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	66,5	65,9	61,9	61,0	60,4	61,9	62,2	62,8	61,5	58,8	61,8	74,0
Eurozóna-16	68,1	67,2	69,2	68,2	68,0	69,1	69,5	70,1	68,5	66,2	69,8	79,2
Belgie	117,1	113,6	107,9	106,6	103,5	98,5	94,2	92,1	88,1	84,2	89,6	96,2
Bulharsko	79,6	79,3	74,3	67,3	53,6	45,9	37,9	29,2	21,6	17,2	13,7	14,7
Česká republika	15	16,4	18,5	24,9	28,2	29,8	30,1	29,7	29,4	29,0	30,0	35,3
Dánsko	60,8	57,4	52,4	49,6	49,5	47,2	45,1	37,8	32,1	27,4	34,2	41,4
Estonsko	5,5	6	5,1	4,8	5,7	5,6	5,0	4,6	4,4	3,7	4,6	7,2
Finsko	48,2	45,5	43,8	42,5	41,5	44,5	44,4	41,7	39,7	35,2	34,1	43,8
Francie	59,4	58,9	57,3	56,9	58,8	62,9	64,9	66,4	63,7	63,8	67,5	78,1
Irsko	53,6	48,5	37,8	35,6	32,2	31,0	29,7	27,4	24,8	25,0	44,3	65,5
Itálie	114,9	113,7	109,2	108,8	105,7	104,4	103,8	105,8	106,6	103,6	106,3	116,0
Kypr	58,6	58,9	48,7	52,1	64,6	68,9	70,2	69,1	64,6	58,3	48,3	58,0
Litva	16,6	22,8	23,7	23,1	22,3	21,1	19,4	18,4	18,0	16,9	15,6	29,5
Lotyšsko	9,6	12,5	12,3	14,0	13,5	14,6	14,9	12,4	10,7	9,0	19,7	36,7
Lucembursko	7,1	6,4	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3	6,1	6,7	6,7	13,6	14,5
Maďarsko	62	61,1	55,0	52,0	55,6	58,4	59,1	61,8	65,7	66,1	72,3	78,4
Malta	53,4	57,1	55,9	62,1	60,1	69,3	72,3	70,1	63,4	61,7	63,1	68,6
Německo	60,3	60,9	59,7	58,8	60,4	63,9	65,8	68,0	67,6	64,9	66,3	73,4
Nizozemsko	65,7	61,1	53,8	50,7	50,5	52,0	52,4	51,8	47,4	45,3	58,2	60,8
Polsko	38,9	39,6	36,8	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9
Portugalsko	52,1	51,4	50,5	52,9	55,6	56,9	58,3	63,6	63,9	62,7	65,3	76,1
Rakousko	64,8	67,2	66,5	67,1	66,5	65,5	64,8	63,9	62,1	59,3	62,5	67,5
Rumunsko	16,6	21,9	22,5	25,7	24,9	21,5	18,7	15,8	12,4	12,6	13,4	23,9
Řecko	105,8	105,2	103,4	103,7	101,7	97,4	98,6	100,0	106,1	105,0	110,3	126,8
Slovensko	34,5	47,8	50,3	48,9	43,4	42,4	41,5	34,2	30,5	29,6	27,8	35,4
Slovensko	23,6	24,9	27,4	26,8	28,0	27,5	27,2	27,0	26,7	23,4	22,5	35,4
Španělsko	64,1	62,3	59,3	55,5	52,5	48,7	46,2	43,0	39,6	36,1	39,8	53,2
Švédsko	69,1	64,8	53,6	54,4	52,6	52,3	51,1	50,8	45,0	40,0	38,2	41,9
Velká Británie	46,7	43,7	41,0	37,7	37,5	39,0	40,9	42,5	43,4	44,5	52,1	68,2

Pramen: EUROSTAT, Government Finance Statistics (18. 11. 2010).

Vývoz a dovoz zboží a služeb

Ukazatele vývozu a dovozu zboží a služeb charakterizují celkový rozsah zahraniční směny dané země. Údaje za vývoz a dovoz zboží vycházejí z obchodní bilance, za vývoz a dovoz služeb z bilance služeb na běžném účtu platební bilance. Součástí dovozu je spotřeba občanů dané země v cizině a součástí vývozu je spotřeba cizinců v dané zemi, a dále přímé obchodní náklady v zahraničí. Dynamika vývozu je jednou z charakteristik konkurenceschopnosti dané země na světovém trhu. Dynamika dovozu odráží jak změny domácí poptávky po zahraničním zboží a službách, tak i náročnost vývozu na dovoz.

Vývoz a dovoz zboží a služeb jsou zachycovány v národních účtech podle metodiky ESA 95. Způsob oceňování vývozu a dovozu se liší, zejména podle zohlednění souvisejících nákladů.

Vývoz zboží je oceňován franko hranice exportující země (f.o.b.). Tato veličina obsahuje hodnotu zboží v základních cenách, navazující dopravní a obchodní služby na hranici vyvážející země, a též daně (po odečtení subvencí) na vyvážené zboží. Pokud jde o dodávky v rámci EU, zahrnuje též DPH a ostatní daně na zboží, placené v exportující zemi.

Dovoz zboží je oceňován včetně nákladů na dopravné a pojištění na hranice dovážející země (c.i.f.). Cena c.i.f. představuje cenu zboží dodaného na hranici dovážející země před zaplacením jakýchkoliv dovozních cel nebo jiných daní, vztahujících se na obchodování a dovoz, jakož i dopravních nákladů v rámci dovážející země.

Vývoz služeb sestává ze všech služeb poskytnutých rezidenty dané země nerezidentům. Zahrnuje rovněž výdaje zahraničních turistů a účastníků služebních cest, honoráře a licenční poplatky, instalaci zařízení v zahraničí (v případě, když projekt je dočasné povahy) atd. **Dovoz služeb** se skládá ze všech služeb, poskytnutých nerezidenty rezidentům dané země.

Tempa růstu vývozu a dovozu ve stálých cenách se získávají dělením údajů v běžných cenách příslušnými cenovými indexy (deflátoři). V současnosti se jako stálé ceny uvádějí ceny roku 2000. Statistika národních účtů (NÚ) – na rozdíl od cenové statistiky zahraničního obchodu – nepoužívá pro agregáty dovozu a vývozu čisté souhrnné cenové indexy na vahách bazického roku, ale snaží se respektovat změny struktury v dostupném podrobnějším členění.

Ve většině zemí se používá v národních účtech **metoda řetězení**, založená na srovnání údajů za běžný rok v cenách předchozího roku s údaji za předchozí rok v běžných cenách. V zemích, které tuto metodu dosud nepoužívají, jsou propočty v důsledku změn struktury výroby i vývozu zatíženy tzv. Gerschenkronovým efektem (negativní korelací mezi tempy růstu objemů vývozu a dovozu v jednotlivých skupinách zboží a služeb a vývojem jejich relativních cen). Z těchto důvodů se též liší propočet směnných relací (T/T) ze statistiky zahraničního obchodu od cenových deflátorů dovozu a vývozu ze statistiky NÚ (používaných mimo jiné při propočtu reálného hrubého domácího důchodu).

Tempa růstu vývozu a dovozu zboží a služeb (ve s. c. roku 2000, v %)

	Vývoz						Dovoz					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	7,6	5,8	9,4	5,5	1,5	-12,6	7,7	6,2	9,4	5,7	1,1	-12,4
EU-15	7,1	5,5	8,8	4,9	1,0	-12,8	7,0	6,1	8,6	4,8	0,6	-11,9
Belgie	6,6	4,6	5,1	4,4	1,7	-11,6	6,6	5,9	4,6	4,7	3,0	-11,1
Bulharsko	11,9	-17,5	50,7	6,1	3,0	-10,3	13,9	-7,6	47,7	9,6	4,2	-21,5
Česká republika	20,7	11,6	15,8	15,0	6,0	-10,8	17,9	5,0	14,3	14,3	4,7	-10,6
Dánsko	2,8	8,1	9,0	2,2	2,4	-10,2	7,7	11,2	13,4	2,6	3,3	-13,2
Estonsko	14,6	18,6	6,7	1,5	0,4	-18,7	14,4	17,5	13,3	7,8	-7,0	-32,6
Finsko	8,2	7,0	12,2	8,2	6,3	-20,3	7,4	11,4	7,9	7,0	6,5	-18,1
Francie	4,0	3,1	4,8	2,5	-0,5	-12,4	7,1	5,9	5,6	5,6	0,6	-10,7
Irsko	7,5	4,8	4,8	8,2	-0,8	-4,1	8,5	8,3	6,4	7,8	-2,9	-9,7
Itálie	4,9	1,1	6,2	4,6	-3,9	-19,1	4,2	2,1	5,9	3,8	-4,3	-14,5
Kypr	5,5	4,9	3,5	6,1	-2,1	-11,8	10,3	3,7	6,7	13,3	8,0	-19,8
Litva	4,4	17,7	12,0	3,0	11,6	-12,7	14,9	16,4	13,7	10,7	10,3	-28,4
Lotyšsko	9,4	20,2	6,5	10,0	2,0	-14,1	16,6	14,8	19,4	14,7	-11,2	-33,5
Lucembursko	11,1	4,5	13,0	9,1	6,6	-8,2	11,8	4,2	12,8	9,3	8,5	-10,3
Maďarsko	15,0	11,3	18,6	16,2	5,7	-9,6	14,3	7,1	14,8	13,3	5,8	-14,6
Malta	-1,1	0,6	10,5	2,7	-3,0	-7,6	0,7	3,2	9,5	-0,8	-2,9	-10,6
Německo	10,3	7,7	13,1	7,6	2,5	-14,3	7,3	6,7	11,9	5,0	3,3	-9,4
Nizozemsko	7,9	6,0	7,3	6,4	2,8	-7,9	5,7	5,4	8,8	5,6	3,4	-8,5
Polsko	14,0	8,0	14,6	9,1	7,1	-6,8	15,8	4,7	17,3	13,7	8,0	-12,4
Portugalsko	4,1	0,2	11,6	7,6	-0,3	-11,8	7,6	2,3	7,2	5,5	2,8	-10,9
Rakousko	10,1	7,4	7,7	8,6	1,0	-16,1	9,8	6,4	5,4	7,0	-0,9	-14,4
Rumunsko	14,1	7,6	10,4	7,8	8,3	-5,5	22,1	16,0	22,6	27,3	7,9	-20,6
Řecko	17,3 ^p	2,5 ^p	5,3 ^p	5,8 ^p	4,0 ^p	-20,1 ^p	5,7 ^p	-1,5 ^p	9,7 ^p	9,8 ^p	4,0 ^p	-18,6 ^p
Slovensko	7,4	10,0	21,0	14,3	3,1	-15,9	8,3	12,3	17,8	9,2	3,1	-18,6
Slovinsko	12,4	10,6	12,5	13,7	3,3	-17,7	13,3	6,7	12,2	16,7	3,8	-19,7
Španělsko	4,2	2,5	6,7	6,7	-1,1	-11,6	9,6	7,7	10,2	8,0	-5,3	-17,8
Švédsko	10,8	6,6	9,0	5,7	1,7	-13,4	6,6	7,0	9,0	9,0	3,5	-13,7
Velká Británie	5,0	7,9	11,1	-2,6	1,0	-11,1	6,9	7,1	9,1	-0,8	-1,2	-12,3

Poznámka: údaje pro agregáty jsou váženy ve společné měně; p – prozatímní hodnota. Pramen: EUROSTAT – National Accounts, GDP and Main Components (1. 12. 2010).

Bilance běžného účtu platební bilance

Běžný účet platební bilance (BÚ) poskytuje základní informace o transakcích národní ekonomiky se světem (transakce mezi rezidenty a nerezidenty). Jde o transakce ve zboží a službách, důchodech a běžných transferech. Saldo BÚ ukazuje nesoulad mezi příjmy a výdaji země souvisejícími s těmito transakcemi. V případě záporného salda (schodek BÚ) země potřebuje zahraniční zdroje k financování běžných transakcí a naopak, v případě kladného salda může poskytovat zdroje jiným zemím. BÚ tak vyjadřuje vnější nerovnováhu země, která úzce souvisí s vnitřní nerovnováhou. Platí rovnice, podle které se saldo BÚ rovná rozdílu mezi národními úsporami a investicemi. Převís investic nad úsporami se tak projeví v deficitu BÚ. K financování schodku BÚ dochází buď přílivem zahraničního kapitálu nebo čerpáním devizových rezerv centrální banky. BÚ je proto významným zdrojem informací pro tvorbu hospodářské politiky, pro analytické studie, projekce a pro mezinárodní srovnávání vnější ekonomické nerovnováhy.

Metodologie platební bilance vychází z pátého vydání manuálu Mezinárodního měnového fondu, který byl harmonizován s revidovaným systémem národních účtů (ESA 1995) a poskytuje mezinárodně srovnatelné údaje. Základní kategorie, definice a klasifikace odpovídají národním účtům. Běžný účet má čtyři základní části:

- **Bilance zboží** (obchodní bilance) zahrnuje všechno dovozené a vyvážené zboží, ale i zboží určené k zušlechťení a opravám lodí, letadel apod. Obchodní bilance má v běžném účtu největší váhu a zpravidla je určující z hlediska celkového deficitu BÚ. Bilance zboží přibližuje konkurenceschopnost domácích výrobců na zahraničních trzích.
- **Bilance služeb** zahrnuje příjmy a výdaje spojené s dopravou, cestovním ruchem a ostatními službami. Tato složka BÚ se může vyvíjet jinak než obchodní bilance. Schodek

obchodní bilance může být kompenzován přebytkem bilance služeb.

- **Bilance výnosů** obsahuje výnosy a náklady spojené s prvotním rozdělením důchodů. Patří sem náhrady zaměstnanců a důchody z vlastnictví (z přímých zahraničních investic, portfoliových investic a ostatních investic). S volným pohybem pracovní síly a kapitálu mezi zeměmi význam této části BÚ silně vzrostl. Týká se to zejména přílivu a odlivu důchodů spojených s přímými zahraničními investicemi, jako jsou repatriované zisky (dividendy) či reinvestované zisky. V ČR je to právě záporná bilance výnosů, která je rozhodující pro výši deficitu BÚ.

- **Běžné transfery** zahrnují příjmy a výdaje druhotných důchodů (transferů) vztahujících se k vládě (dary, granty, platby mezinárodním organizacím) a ostatní transfery jako platby pojistného, penze apod. Váha této části BÚ je relativně malá.

Bilance BÚ je součtem schodků či přebytků všech čtyř částí BÚ a musí se rovnat součtu sald ve zbyvajících částech platební bilance (kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly a změna devizových rezerv).

Bilance BÚ (schodek či přebytek) se vyjadřuje v národních měnách, případně je přepočtena na USD či EUR pomocí oficiálního směnného kurzu. Pro potřeby mezinárodního srovnání se bilance BÚ vyjadřuje v relaci k HDP a tento ukazatel se nejčastěji používá k charakteristice vnější ekonomické nerovnováhy země (za přijatelnou hranici nerovnováhy je považováno 4–6 % HDP).

Údaje o bilanci BÚ v % HDP vycházejí z údajů platebních bilancí, které sestavují národní centrální banky (v ČR je to ČNB). Mezinárodně srovnatelné údaje publikuje Mezinárodní měnový fond (MMF), OECD a EUROSTAT.

Bilance běžného účtu platební bilance (v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	0,4	-0,2	-0,8	-0,3	0,3	0,1	0,3	-0,2	-0,4	-0,5	-1,0	-0,6
Eurozóna-16	0,7	0,3	-0,4	0,0	0,8	0,4	1,0	0,2	0,3	0,2	-0,8	-0,7
Belgie	4,5	5,0	4,2	4,3	5,9	5,6	4,5	3,2	3,4	3,9	1,1	2,0
Bulharsko	-0,2	-3,7	-5,5	-8,0	-2,5	-5,6	-6,6	-10,7	-17,4	-20,1	-20,6	-8,4
Česká rep.	-2,1	-2,5	-4,7	-5,3	-6,1	-6,5	-5,5	-1,7	-2,1	-2,6	-0,8	-1,2
Dánsko	-0,9	1,9	1,4	3,1	2,5	3,4	3,0	4,3	3,0	1,4	2,7	3,6
Estonsko	-9,7	-5,2	-5,2	-5,0	-10,4	-11,4	-11,3	-10,1	-15,7	-17,2	-8,8	4,5
Finsko	5,0	7,0	7,6	8,4	8,5	5,1	6,3	3,5	4,6	4,2	3,5	1,3
Francie	2,3	2,5	1,1	1,2	0,6	0,2	-0,6	-1,8	-1,8	-2,2	-2,7	-2,9
Irsko	0,6	0,2	-0,4	-0,5	-0,4	0,8	-0,1	-3,0	-3,7	-5,5	-5,6	-3,1
Itálie	1,9	1,0	-0,1	0,3	-0,3	-0,9	-0,5	-1,2	-2,0	-1,8	-3,1	-3,2
Kypr	-6,3	-2,2	-4,9	-4,1	-3,7	-2,2	-5,0	-5,9	-7,0	-11,7	-17,7	-8,5
Litva	-11,5	-10,9	-5,9	-4,7	-5,1	-6,8	-7,5	-7,1	-10,4	-15,1	-13,1	2,6
Lotyšsko	-9,6	-8,9	-4,8	-7,6	-6,6	-8,2	-12,8	-12,5	-22,5	-22,3	-13,1	8,6
Lucembursko	9,2	8,4	13,2	8,8	10,5	8,1	11,9	11,5	10,4	10,1	5,3	6,7
Maďarsko	-6,3	-7,5	-7,7	-5,5	-6,8	-8,3	-9,5	-8,3	-7,7	-7,0	-6,9	-0,4
Malta	-6,0	-3,5	-12,5	-3,8	2,5	-3,1	-5,9	-8,8	-9,2	-6,2	-5,6	-6,1
Německo	-0,7	-1,2	-1,6	0,0	2,2	2,1	4,8	5,2	6,6	7,6	6,7	5,0
Nizozemsko	2,5	4,2	6,4	5,2	6,1	6,1	8,6	7,5	9,0	8,4	4,8	3,4
Polsko	-3,8	-5,1	-5,4	-2,4	-2,1	-1,7	-4,1	-1,2	-3,0	-5,1	-4,8	-1,9
Portugalsko	-7,6	-8,9	-10,7	-10,6	-8,5	-6,7	-8,3	-10,4	-10,8	-10,2	-12,5	-10,4
Rakousko	-1,5	-1,4	-0,7	-0,8	2,7	1,7	2,2	2,2	3,3	4,0	3,7	2,6
Rumunsko	-7,2	-4,1	-3,9	-5,6	-1,1	-4,9	-5,8	-8,9	-10,6	-13,6	-11,4	-4,5
Řecko	-3,2	-5,1	-12,0	-11,4	-12,7	-12,3	-10,5	-10,7	-12,8	-15,7	-16,4	-14,0
Slovensko	-9,4	-4,1	-2,6	-7,2	-7,5	-6,4	-6,7	-8,6	-8,3	-5,1	-6,9	-3,4
Slovinsko	-1,1	-3,7	-3,2	-0,4	0,9	-0,9	-2,6	-1,8	-2,4	-4,5	-6,8	-1,3
Španělsko	-1,1	-2,7	-4,0	-4,3	-3,8	-4,0	-5,9	-7,5	-9,0	-10,0	-9,6	-5,5
Švédsko	4,4	4,6	4,6	4,9	5,1	6,9	6,8	7,1	7,9	8,6	8,9	7,3
Velká Británie	-0,4	-2,4	-2,6	-2,1	-1,7	-1,6	-2,1	-2,6	-3,4	-2,6	-1,6	-1,3

Pramen: Statistical Annex of European Economy, Autumn 2010, tab. 44, s. 116–117.

Přímé zahraniční investice

Příliv přímých zahraničních investic (PZI) může být významným faktorem růstu ekonomiky, a to zvyšováním její exportní výkonnosti a tvorby pracovních míst, případně i zvyšováním její technologické úrovně. Příliv PZI rovněž ukazuje na míru začlenění dané ekonomiky do mezinárodní dělby práce a její přitažlivost pro mezinárodní kapitál. Příliv investic je dále významnou položkou platební bilance představující způsob financování deficitu běžného účtu nezvyšující zahraniční dluh.

Přímé zahraniční investice jsou v platební bilanci po revizi manuálu mezinárodního měnového fondu (IMF, 1993, resp. IMF, 2008) vykazované samostatně v rámci finančního účtu. Příliv mezinárodního kapitálu je na tomto účtu sledován v rámci tří dílčích položek – přímé zahraniční investice, portfoliové investice a ostatní kapitál. PZI se člení na: vklady do základního kapitálu, reinvestované zisky a ostatní kapitál (např. pro účely vnitřní firemní půjčky).

Pro **vklady do kapitálu** podniku je limitem získání alespoň 10% podílu na základním jmění firmy (v podobě kmenových akcií, hlasovacích práv nebo jejich ekvivalentu) v případě nového vkladu nebo pro případ jeho rozšíření. Naopak nejsou zachyceny jiné způsoby řízení podniku (tj. kapitálové formy investování, např. franšiza, licence). Tyto transakce se ve statistice platební bilance separátně neidentifikují. Zachyceny jsou pouze honoráře a poplatky za licence, tj. transakce (příjmy a výdaje) rezidentů a nerezidentů za: autorizovaná používání nehmotných nevyráběných aktiv, nefinančních aktiv, vlastnických práv (obchodní známky, patenty, franšizy apod.) a za používání (na základě licenčních smluv) vyrobených originálů nebo prototypů (manuskripty, filmy apod.).

Zisk z PZI může investor použít k výplatě zisku nebo pro navýšení dosavadní investice (reinvestovaný zisk). Vyplacený a **reinvestovaný zisk** je zachycen jak na finančním účtu (příliv kapitálu), tak i na běžném účtu (bilance výnosů) z důvodu podvojného zachycení operací v platební bilanci. Při reinvestování zisků firem se zvyšuje kladné saldo finančního účtu při shodně významném prohloubení salda na běžném účtu. Výše reinvestovaného zisku je závislá na fázi životního cyklu investice (vstup, růst, repatriace investice). Reinvestovaný zisk nepředstavuje faktickou poptávku po zahraniční měně, nýbrž pouze potenciální.

Poslední složkou PZI je **ostatní kapitál**. Jeho hodnota mezi lety výrazně kolísá, a to z důvodu různé výše poskytovaných finančních prostředků (krátkodobých i dlouhodobých) mateřskými společnostmi ze zahraničí dceřiným firmám.

Velkým problémem je způsob sledování a statistického zjišťování údajů o přímých zahraničních investicích (většinou neexistuje informační povinnost subjektů), kdy ani světové instituce nejsou schopné poskytovat srovnatelné údaje za jednotlivé země světa. Proto časové řady nejsou zcela spolehlivé a tím i srovnatelné. Nový manuál týkající se PZI publikovala OECD v dubnu 2008 a je sladěn s 6. vydáním manuálu platební bilance IMF (z prosince 2008).

Kumulace přílivu nebo odlivu PZI vyjadřuje zásobu (stav), rozdíl poté čistý příliv (saldo) PZI v dané zemi. Změny stavu PZI jsou při přepočtu na domácí měnu ovlivněny změnami směnných kurzů. Stavové veličiny aktiv a pasiv z PZI jsou součástí **investiční pozice země**. Data o PZI nejčastěji publikují centrální banky v údajích o platební bilanci.

Salda přímých zahraničních investic (netto pohyb, v % HDP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	-1,5	-2,4	-1,4	-0,6	0,5	-0,2	-1,2	-0,8	-0,7	-2,1	-2,1	-0,2
Eurozóna-16	-1,5	-2,3	-0,2	-1,1	0,7	0,3	-1,4	-2,2	-2,0	-2,2	-2,5	-0,4
Belgie	1,6	-1,6	2,7	0,5	2,1	2,7	-4,0	10,4
Bulharsko	4,2	6,2	8,0	5,9	5,7	10,3	14,6	13,3	24,1	30,6	18,2	9,8
Česká republika	5,8	10,4	8,7	8,9	11,0	2,1	3,6	9,4	2,8	5,1	1,0	0,7
Dánsko	1,8	-0,1	4,5	-1,1	0,5	0,7	0,0	-1,3	-2,0	-2,8	-3,3	-2,6
Estonsko	10,2	3,8	5,9	5,5	2,2	7,9	5,7	15,8	4,2	4,7	2,6	0,7
Finsko	-5,0	-1,5	-12,5	-3,7	0,5	3,4	2,1	0,3	1,4	2,1	-3,8	-0,1
Francie	-1,2	-5,5	-10,1	-2,7	-0,1	-0,6	-1,2	-1,4	-1,7	-2,6	-3,5	-3,3
Irsko	14,5	25,2	21,9	5,3	14,8	10,9	-15,5	-22,8	-9,4	1,4	-12,3	1,8
Itálie	-1,0	0,0	0,1	-0,6	-0,2	0,5	-0,1	-1,2	-0,2	-2,4	-1,2	-0,6
Kypr	2,9	6,5	7,2	7,1	5,0	2,4	2,5	3,6	5,1	4,6	0,5	3,0
Litva	8,2	4,4	3,3	3,6	5,0	0,8	2,3	2,6	5,1	3,6	3,1	0,3
Lotyšsko	4,5	4,5	5,1	1,4	2,7	2,3	3,8	3,6	7,5	6,8	3,0	0,4
Lucembursko	-31,8	-12,3	-11,7	-61,6	-23,0	10,1	-5,1	-8,1	57,8	-184,8	-13,6	25,4
Maďarsko	6,3	6,2	4,5	6,7	4,1	0,6	3,3	5,0	1,0	3,4	1,4	1,0
Malta	6,7	20,6	14,4	5,9	-9,3	8,3	6,9	11,7	28,7	13,5	7,9	10,0
Německo	-2,9	-2,5	7,5	-0,7	1,7	1,1	-1,1	-1,0	-2,2	-2,6	-3,0	-0,8
Nizozemsko	0,1	-4,0	-3,1	0,3	-1,6	-4,3	-4,0	-13,2	-8,4	11,2	-3,2	1,2
Polsko	3,5	4,3	5,5	3,0	2,0	2,0	4,7	2,3	3,1	4,3	2,1	2,0
Portugalsko	-0,9	-1,7	-1,3	0,0	1,5	0,4	-3,1	1,0	1,9	-1,1	0,8	0,7
Rakousko	0,8	-0,2	1,6	1,5	-2,6	0,0	-1,5	-0,1	-1,8	-2,1	-4,4	0,9
Rumunsko	4,8	2,8	2,9	2,9	2,4	3,6	8,4	6,6	8,9	5,7	6,7	3,8
Řecko	0,3	0,0	-0,8	0,7	-0,4	0,4	0,5	-0,3	0,5	-1,0	0,6	0,5
Slovensko	2,6	3,9	9,3	7,2	16,9	5,8	7,2	4,8	7,5	4,0	3,3	-0,5
Slovinsko	1,0	0,3	0,4	1,1	6,5	-0,6	0,8	-0,2	-0,6	-0,6	1,0	-1,9
Španělsko	-1,0	-4,1	-3,2	-0,8	0,9	-0,3	-3,4	-1,5	-6,0	-5,1	-0,1	-0,1
Švédsko	-1,8	15,2	-7,1	1,6	0,7	-5,2	-2,8	-4,5	0,9	-2,3	1,2	-4,8
Velká Británie	-3,3	-7,6	-7,8	-0,4	-1,6	-2,4	-1,6	4,2	2,9	-4,7	-2,6	1,2

Poznámka: Údaje za EU neobsahují transakce mezi členskými státy, zatímco individuální data ano. Hodnoty pro rok 2009 jsou předběžné. Údaje za Lucembursko do roku 2001 jsou odhadem. Pramen: UNCTAD – FDI Database (9. 10. 2010).

Směnné relace zboží a služeb

Směnné relace zahraničního obchodu (Terms of Trade – T/T) vyjadřují vzájemný vztah změn cen vývozu k cenám dovozu a ukazují, zda se cenové podmínky v zahraničním obchodě zlepšily či zhoršily. Změny T/T ovlivňují obchodní bilanci země a vnější rovnováhu. V případě, že se T/T zlepšují, pak při stejném fyzickém objemu vývozu je možné dovést více zboží a služeb a zvýšit tak domácí užití (spotřebu či investice), aniž by se zhoršila makroekonomická rovnováha. Změny T/T tak mají kromě svého cenového efektu i reálný efekt, který se projevuje v růstu či poklesu tzv. reálného hrubého domácího důchodu. Jeho odlišnost od tradičního ukazatele HDP může být výrazná zejména v malých otevřených ekonomikách.

Směnné relace se určí jako podíl indexu cen vývozu dělený indexem cen dovozu, násobený stem. V případě, že ceny vývozu rostou rychleji (nebo klesají pomaleji) než ceny dovozu, pak je index směnných relací vyšší než 100, což znamená, že se cenové podmínky na zahraničních trzích pro danou zemi zlepšily. Je-li index T/T menší než 100, pak ceny dovozu rostly rychleji (nebo klesaly pomaleji) než ceny vývozu.

Ceny v zahraničním obchodě (dovozní a vývozní ceny) se v České republice vypočítávají pomocí tzv. cenových reprezentantů, které jsou zjišťovány měsíčně na základě údajů vybraných ekonomických subjektů. Vykazované ceny jsou průměrné ceny reprezentantů srovnatelných technických a užitných parametrů z významnějších obchodních případů a jsou to smluvní ceny mezi tuzemským právním subjektem a zahraničním dovozcem či vývozcem podle dohodnutých, pokud možno stejných kvalitativních, platebních a dodacích podmínek. Jsou to tedy smluvní ceny.

Přepočítání na národní měnu (na koruny) se provádí pomocí průměrného měnového kurzu ČNB. Do cenových indexů se tudíž promítá kromě cenového vývoje i vliv změn kurzů zahraničních měn. Růst (pokles) dovozních a vývozních cen udává o kolik procent se v daném období zvýšila či snížila průměrná cenová hladina dovozu či vývozu v porovnání s průměrnou cenovou hladinou ve stejném období předchozího roku.

Cenové indexy vývozu a dovozu se vykazují i v členění podle hlavních skupin klasifikace SITC Rev. 3 a pro potřeby národních účtů a EUROSTATu v členění Standardní klasifikace produkce (SKP). Údaje o směnných relacích uváděné ve statistice zahraničního obchodu se týkají pouze zboží (výrobní, surovin či materiálů, případně jejich zušlechtění), zatímco T/T vypočtené z deflátorů vývozu a dovozu v národních účtech se vztahují ke zboží a službám. Kromě toho T/T ve statistice zahraničního obchodu vycházejí ze stálých vah roku 1999, zatímco v národních účtech z běžných vah. Údaje o T/T převzaté ze statistiky zahraničního obchodu nebo vypočtené z národních účtů se proto budou lišit. Protože neexistuje mezinárodně harmonizovaná statistika cen zahraničního obchodu, je třeba při mezinárodním srovnávání postupovat obezřetně.

Údaje o směnných relacích publikuje Český statistický úřad (ČSÚ) ve statistice zahraničního obchodu. Směnné relace vycházející z deflátorů vývozu a dovozu zboží a služeb je možné vypočítat z národních účtů, které obsahují údaje o vývozech a dovozech zboží a služeb v běžných a stálých cenách, jejichž dělením získáme příslušné deflátor.

Směnné relace (index, 2000 = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27
Eurozóna-16
Belgie	103,3	102,0	100,0	100,1	101,3	101,1	100,2	99,8	99,1	99,3	96,9	100,3
Bulharsko	94,1	94,9	100,0	99,9	99,1	100,9	102,0	101,7	106,2	106,1	105,7	107,4
Česká republika	103,4	102,9	100,0	102,4	105,6	106,2	107,6	105,8	104,5	105,7	104,1	106,6
Dánsko	99,1	99,1	100,0	100,0	101,3	102,2	103,5	105,5	105,3	104,1	106,3	105,2
Estonsko	98,3	97,7	100,0	104,2	104,5	106,6	107,5	107,8	108,8	114,1	115,5	111,8
Finsko	107,0	103,8	100,0	101,7	101,9	100,5	98,2	94,8	91,8	91,7	89,1	89,7
Francie	102,9	103,0	100,0	100,6	103,3	103,1	102,4	101,4	100,7	101,5	101,5	103,3
Irsko	101,2	101,0	100,0	100,8	101,7	100,7	100,0	99,2	98,2	96,8	94,3	95,2
Itálie	106,5	106,5	100,0	100,8	102,6	104,4	104,3	102,0	99,1	100,5	98,9	104,8
Kypr	100,0	100,0	100,0	101,4	99,5	100,1	102,2	100,8	101,6	103,4	102,6	102,2
Litva	90,8	94,5	100,0	99,6	98,3	101,0	109,0	109,0	106,0	107,2	110,4	105,7
Lotyšsko	99,1	102,7	100,0	101,1	99,7	102,2	104,3	103,8	102,3	107,1	104,1	102,9
Lucembursko	100,1	102,3	100,0	99,2	100,1	104,4	103,2	103,5	105,6	106,1	107,8	107,2
Maďarsko	102,9	102,2	100,0	100,6	101,9	101,6	101,5	99,8	98,4	98,8	98,1	98,7
Malta	98,0	100,3	100,0	98,7	100,8	102,1	101,1	101,8	102,1	103,1	100,8	101,8
Německo	104,5	105,1	100,0	99,9	101,9	102,9	102,6	101,1	99,8	100,3	99,1	103,1
Nizozemsko	100,1	99,8	100,0	101,3	102,3	102,4	101,6	102,4	102,0	101,7	101,9	101,0
Polsko	107,3	106,0	100,0	100,0	99,3	98,9	102,2	103,3	103,2	104,9	103,1	106,7
Portugalsko	101,8	103,0	100,0	100,3	101,9	102,2	101,5	100,2	100,7	101,4	99,6	103,5
Rakousko	101,4	101,5	100,0	100,3	101,7	101,9	101,7	100,9	100,4	99,7	97,9	99,0
Rumunsko	95,0	96,5	100,0	100,1	101,9	103,6	107,7	111,2	117,6	129,3	132,9	134,0
Řecko	102,9	103,1	100,0	100,9	102,4	104,4	104,6	103,8	103,3	103,2	101,8	102,2
Slovensko	98,6	97,3	100,0	99,0	98,9	98,6	98,3	98,1	96,8	95,7	94,2	93,3
Slovinsko	103,0	103,2	100,0	101,7	103,6	104,4	103,4	101,3	100,8	101,7	100,2	104,5
Španělsko	103,3	103,0	100,0	102,1	104,9	106,3	105,7	106,2	106,5	107,1	105,3	109,2
Švédsko	104,2	101,6	100,0	98,6	96,9	97,1	95,8	94,2	93,9	95,2	94,9	95,5
Velká Británie	99,8	101,2	100,0	99,8	102,4	103,8	104,0	101,1	101,1	102,5	102,5	101,5

Pramen: ECFIN – Statistical Annex of European Economy, Autumn 2010, tab. 28.

Reálný efektivní měnový kurz

Měnový kurz je cena, za níž dochází ke směně platebních jednotek různých zemí. Ukazatel reálného efektivního kurzu (REER) je složený ukazatel zohledňující vývoj nominálního měnového kurzu a cenové hladiny. Je důležitým souhrnným ukazatelem ovlivňujícím zahraniční obchod a konkurenceschopnost dané země. Jeho vývoj má bezprostřední dopad na exportní a importní možnosti země. Reálným zhodnocováním měny dochází k přibližování cenových hladin.

Hodnota měnového nominálního kurzu je určována **režimem devizového kurzu**, který daná země přijala. Od konce dubna 2008 se podle Mezinárodního měnového fondu v 84 zemích světa používal režim floatingu (řízeného či čistého) a v 81 zemích se používala některá z forem pevného kurzu (pro 10 zemí nebyl režim měnového kurzu explicitně specifikován). Specifickým případem fixního kurzu je pevný směnný poměr mezi národní a světovou měnou, tzv. měnový výbor (currency board), který je zaveden v 13 zemích světa.

V České republice byl do roku 1997 používán režim pevného kurzu s vazbou na měnový koš s flukuačním pásmem, které se rozšířilo v roce 1996 (únor), a to z $\pm 0,5\%$ na $\pm 7,5\%$. Tento režim byl při měnové krizi v roce 1997 (květen) opuštěn a nahrazen řízeným floatinem (managed floating), který přetrvává dodnes. V Evropské unii je 16 členských států zároveň členy eurozóny (z nových členských zemí jsou to od roku 2007 Slovinsko, od roku 2008 Malta a Kypr, od ledna 2009 Slovensko a od ledna 2011 to bude i Estonsko).

V přípravné fázi na vstup do eurozóny, tj. v mechanismu směnných kurzů ERM II jsou měny zemí nacházejících se v mechanismu ERM II navázány na euro, ale kurz zatím není pevně stanoven, je pouze určeno pásmo oscilace ($\pm 15\%$).

Jednotná měna euro byla zavedena v rámci bezhotovostního platebního styku v roce 1999, hotovostně pak k 1. lednu 2002. Před jeho vznikem byly kurzy zemí vztaženy k umělé košové jednotce ECU (1979–1998).

Základem pro výpočet REER je **nominální efektivní kurz** (NEER). Efektivní kurz měny znamená, že je vypočten ve vztahu k měnám hlavních obchodních partnerů. NEER je publikován v podobě indexu NEER, který je určen jako vážený geometrický průměr kurzu domácí měny a měn zahraničních. Váhy jsou stanoveny na základě mezinárodní obchodní výměny země s jednotlivými obchodními partnery (zeměmi, resp. skupinami zemí).

Index REER je určen na základě NEER a navíc dochází k zohlednění tempa růstu cen v domácí ekonomice a v ekonomice zahraniční (skupině zahraničních ekonomik). V případě ČR je index REER určen na základě váhových podílů obchodních partnerů z 23 zemí, jež představují 90% podíl na zahraničním obchodu. EUROSTAT používá údaje za 34 zemí (EU-25 a 9 průmyslových zemí) a pro deflování vývoje jednotkových nákladů práce v celé ekonomice. Definice je odlišná od propočtů ECB a ECFINu (koš 23 nebo 42 zemí).

Pro výpočet cenového diferenciálu se používají různé cenové indexy podle účelu použití REER. Nejčastěji to je vývoj spotřebitelských cen, vývoj cen výrobců, deflátor HDP nebo vývoj jednotkových nákladů práce.

Vývoj reálného efektivního kurzu je ovlivněn dvěma hlavními vlivy: jedním je vývoj běžného směnného kurzu, druhým je vývoj cenové hladiny. Vývoj REER nad úroveň 100 indikuje zhodnocování měnového kurzu a zhoršování cenové konkurenční schopnosti vývozců.

Vývoj reálného efektivního kurzu (index 1999 = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	107,7	100,0	89,4	91,6	97,4	109,3	115,6	114,0	115,0	121,7	123,7	120,7
Eurozóna-16
Belgie
Bulharsko	104,1	100,0	96,0	105,6	106,0	109,9	110,4	109,3	112,9	125,8	142,2	155,4
Česká republika	100,3	100,0	101,6	109,9	127,8	129,5	131,3	137,6	145,2	149,9	170,7	161,5
Dánsko	100,5	100,0	94,0	97,0	100,1	105,3	106,3	106,9	108,1	112,3	118,1	122,4
Estonsko	98,4	100,0	97,2	98,5	99,9	106,6	111,8	112,9	121,4	138,7	152,4	153,1
Finsko	102,6	100,0	93,9	96,1	96,8	100,9	101,7	102,1	101,4	101,2	104,9	111,0
Francie	102,4	100,0	94,8	95,1	97,7	102,3	103,8	103,8	104,9	106,2	107,7	107,9
Irsko	104,0	100,0	95,3	98,3	99,0	107,3	113,3	117,0	119,7	122,9	131,4	125,0
Itálie	101,9	100,0	94,0	95,3	98,8	106,6	109,8	110,3	111,6	112,8	116,1	118,8
Kypr	102,4	100,0	97,2	97,6	101,4	113,2	114,3	114,7	114,2	112,3	113,2	117,7
Litva	96,9	100,0	101,4	98,8	103,7	107,2	111,0	114,6	123,5	127,1	132,9	134,2
Lotyšsko	95,5	100,0	102,6	98,3	93,0	90,7	92,8	99,8	112,9	139,1	162,0	148,3
Lucembursko
Maďarsko	103,3	100,0	108,7	114,9	131,2	133,8	140,8	144,3	136,8	148,7	150,8	136,0
Malta	102,2	100,0	95,3	102,6	103,3	110,8	111,9	109,9	110,6	113,7	117,8	116,2
Německo	102,8	100,0	93,7	92,3	92,7	97,0	97,5	94,4	91,7	91,2	91,4	94,4
Nizozemsko	100,8	100,0	98,1	101,3	105,4	110,3	110,6	108,4	108,2	109,4	111,2	114,9
Polsko	106,6	100,0	105,9	120,9	110,7	94,1	89,3	99,2	100,3	104,0	116,9	94,6
Portugalsko	99,9	100,0	99,7	101,2	103,4	108,6	109,3	110,9	110,6	110,8	112,7	115,2
Rakousko	102,0	100,0	95,2	94,3	93,5	96,1	95,8	95,1	95,4	95,3	95,5	98,0
Rumunsko	123,0	100,0	129,0	141,8	115,5	117,6	111,6	148,4	158,6	189,2	192,3	179,9
Řecko	98,5	100,0	93,3	90,4	99,5	102,5	104,2	104,3	103,7	105,0	106,6	110,7
Slovensko	109,1	100,0	109,2	106,9	110,4	119,3	127,9	135,3	141,2	152,8	164,0	179,9
Slovinsko	102,3	100,0	97,1	98,2	99,4	100,9	102,4	100,8	100,9	101,7	104,5	111,8
Španělsko	101,2	100,0	97,4	98,6	100,5	105,4	108,0	109,4	111,7	114,9	118,5	116,1
Švédsko	104,4	100,0	102,8	96,8	97,9	102,8	103,2	99,2	97,7	101,3	98,5	91,1
Velká Británie	99,3	100,0	103,8	103,2	104,3	101,1	106,7	106,1	107,6	110,7	95,9	86,8

Pramen: EUROSTAT, Exchange Rates (09. 10. 2010).

Institucionální kvalita

Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje představuje snahu o rozšíření pojetí ekonomické úrovně vyjádřené jedním souhrnným ukazatelem. Tato snaha odráží přesvědčení, že záběr standardně používaného ukazatele HDP na obyvatele je příliš úzký a nezohledňuje význam dalších, zejména kvalitativních charakteristik rozvoje. V pojetí indexu lidského rozvoje je zdůrazněn význam těch hledisek (vedle HDP na hlavu), která přibližují rovněž kvalitu života z pohledu lidských zdrojů (vzdělanostní charakteristiky a délka života). Sledovány jsou i další souhrnné ukazatele širšího pojetí ekonomického rozvoje, které zdůrazňují např. hledisko chudoby či nerovnosti pohlaví.

Metodologie

Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI) je vypočítáván ze tří dílčích indexů, a to HDP na obyvatele, střední délky života a vzdělání. Subindex vzdělání je vyjadřován s využitím ukazatelů míry gramotnosti dospělých (váha 2/3) a hrubé míry studujících, tj. podílu žáků a studentů na všech stupních škol bez věkového omezení na populaci běžného věku školní docházky, resp. studia (váha 1/3). Pro hodnoty jednotlivých dílčích indexů jsou stanoveny maximální a minimální hranice, vůči nimž jsou skutečně vykazované hodnoty za jednotlivé země normalizovány (v případě délky života je to interval 25–85 let, u složek subindexu vzdělání interval 0–100 %, u HDP na obyvatele interval 100–40 000 USD v paritě kupní síly). Výsledné hodnoty dílčích indexů se

po pohybují v intervalu od 1 (nejlepší výsledek) do 0 (nejhorší výsledek). HDI je jejich neváženým průměrem.

Index lidského rozvoje poprvé zveřejněný v roce 1975 a od roku 1990 publikovaný v periodických **Zprávách o lidském rozvoji** (Human Development Report) v rámci programu rozvoje OSN (United Nations Development Programme) byl v roce 2008 poprvé zveřejněn odděleně od Zprávy o lidském rozvoji a zahrnuje 179 zemí a teritorií s dvouletým zpožděním. Podle hodnoty HDI jsou země rozděleny do skupin s vysokou ($HDI \geq 0,8$), střední ($0,5 \leq HDI \leq 0,799$) a nízkou ($HDI < 0,5$) úrovní lidského rozvoje. Vztah mezi úrovní důchodu na hlavu (vyjádřenou indexem HDP) a úrovní lidského rozvoje (vyjádřenou průměrem indexu délky života a indexu vzdělání), tj. mezi prvními dvěma složkami a třetí složkou indexu HDI, obecně ukazuje silnou závislost mezi oběma veličinami.

Doprovodným ukazatelem úrovně lidského rozvoje je **Index lidské chudoby** (Human Poverty Index – HPI), který je založen na stejných hlediscích jako HDI, ale s využitím odlišných ukazatelů, které odrážejí zejména nerovnost v přístupu k užitkům růstu. Specificky je sledován aspekt nerovnosti **mezi pohlavími** ve vztahu k úrovni rozvoje (Gender Related Development Index – GDI), včetně možnosti aktivní **účasti žen** na ekonomickém a politickém životě (Gender Empowerment Measure – GEM).

Index lidského rozvoje, jeho vývoj a složky

	1990	1995	2000	2005	2006				Vývoj		
	HDI	HDI	HDI	HDI	HDI	Délka života	Vzdělání	HDP	dlouhodobý (1980–2006)	střednědobý (1990–2006)	krátkodobý (2000–2006)
EU-27	0,863	0,873	0,891	0,912	0,916	0,871	0,957	0,919	..	0,057	0,024
EU-15	0,891	0,913	0,931	0,945	0,948	0,905	0,972	0,966	0,090	0,056	0,016
Belgie	0,902	0,932	0,943	0,945	0,948	0,901	0,974	0,969	0,079	0,046	0,005
Bulharsko	0,802	0,829	0,834	0,798	0,930	0,773	0,031
Česká republika	0,845	0,855	0,867	0,892	0,897	0,853	0,938	0,900	..	0,052	0,030
Dánsko	0,898	0,916	0,936	0,949	0,952	0,884	0,993	0,978	0,071	0,054	0,016
Estonsko	0,817	0,796	0,833	0,865	0,871	0,771	0,964	0,877	..	0,054	0,038
Finsko	0,903	0,915	0,938	0,950	0,954	0,901	0,993	0,967	0,090	0,051	0,016
Francie	0,908	0,927	0,940	0,953	0,955	0,923	0,978	0,963	0,080	0,046	0,014
Irsko	0,877	0,900	0,934	0,958	0,960	0,894	0,985	1,000	0,123	0,083	0,026
Itálie	0,886	0,904	0,925	0,942	0,945	0,923	0,965	0,945	0,090	0,058	0,020
Kypř	0,856	0,871	0,898	0,911	0,912	0,901	0,909	0,927	..	0,056	0,014
Litva	0,826	0,790	0,830	0,864	0,869	0,795	0,968	0,844	..	0,043	0,039
Lotyšsko	0,805	0,770	0,817	0,856	0,863	0,788	0,961	0,841	..	0,058	0,046
Lucembursko	0,954	0,956	0,893	0,975	1,000
Maďarsko	0,811	0,815	0,843	0,873	0,877	0,802	0,960	0,868	0,076	0,066	0,034
Malta	0,834	0,854	0,872	0,891	0,894	0,904	0,880	0,898	0,087	0,060	0,022
Německo	0,892	0,916	0,931	0,938	0,940	0,904	0,954	0,962	0,074	0,047	0,009
Nizozemsko	0,916	0,936	0,949	0,956	0,958	0,907	0,985	0,983	0,072	0,043	0,010
Polsko	0,805	0,822	0,852	0,870	0,875	0,839	0,952	0,833	..	0,070	0,023
Portugalsko	0,829	0,860	0,879	0,898	0,900	0,882	0,927	0,891	0,136	0,071	0,020
Rakousko	0,898	0,919	0,940	0,948	0,951	0,910	0,962	0,980	0,087	0,052	0,011
Rumunsko	0,780	0,774	0,782	0,817	0,825	0,786	0,914	0,776	..	0,045	0,044
Řecko	0,878	0,882	0,905	0,943	0,947	0,901	0,980	0,959	0,095	0,069	0,042
Slovensko	..	0,826	0,839	0,865	0,872	0,824	0,928	0,865	0,033
Slovinsko	0,852	0,860	0,893	0,917	0,923	0,878	0,969	0,922	..	0,071	0,030
Španělsko	0,893	0,911	0,929	0,946	0,949	0,928	0,971	0,948	0,097	0,056	0,020
Švédsko	0,904	0,935	0,952	0,957	0,958	0,928	0,974	0,973	0,076	0,054	0,006
Velká Británie	0,888	0,927	0,929	0,944	0,942	0,903	0,957	0,966	0,084	0,054	0,013

Poznámka: 1 – nejlepší výsledek, 0 – nejhorší výsledek. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: UNDP – Human Development Report 2009, vlastní propočty.

Index demokracie

Britský týdeník The Economist hodnotil v roce 2008 167 zemí světa (165 nezávislých zemí a 2 teritoria) na základě **Indexu demokracie** (Economist Intelligence Unit's Index of Democracy). Economist Intelligence Unit je jedním z nej přednějších světových poskytovatelů analýz zemí, průmyslových odvětví a managementu. Organizace byla založena již v roce 1946 a v současné době je čelní výzkumnou a poradenskou firmou s více než 40 pobočkami po celém světě. Uváděné hodnoty jsou již druhým výstupem (první byl v roce 2006). Výsledky hodnocení z posledního vydání poukazují na zastavení jednu dekádu trvajícího globálního trendu demokratizace. Budoucí očekávání, v souvislosti se současnou finanční krizí a z ní plynoucí hlubokou a dlouhotrvající recesí, také naznačují možné ohrožení demokracie, zejména v některých regionech světa.

Metodologie

Výsledné hodnoty Indexu demokracie se pohybují v intervalu od 0 (nejhorší výsledek) do 10 (nejlepší výsledek). Index demokracie je založen na hodnocení 60 ukazatelů seskupených v 5 hlavních kategoriích: volební proces a pluralita, fungování vlády, politická participace, politická kultura a občanské svobody. Podle hodnoty Indexu demokracie jsou země rozděleny do jedné ze čtyř skupin následovně: země s úplnou demokracií (Index demokracie v intervalu 8,0 až 10,0), demokracie s vadami (flawed democracies; Index de-

mokracie 6,0 až 7,9), hybridní režimy (Index demokracie v intervalu 4,0 až 5,9) a autoritativní režimy (Index demokracie < 4,0). Hraniční hodnoty jednotlivých režimů závisí na souhrnném Indexu demokracie, který se zaokrouhluje na jedno desetinné místo (případ Slovinska).

Důležitým aspektem při sestavování Indexu demokracie jsou vedle expertních ohodnocení také průzkumy veřejného mínění a ankety (World Values Survey, Eurobarometer aj.). Ukazatele založené na průzkumech silně převažují v případě kategorie politické participace a politické kultury. Míra participace a volební účast má od šedesátých let klesající trend i v mnohých demokratických zemích. Vysoká volební účast se všeobecně pokládá za evidenci legitimitosti aktuálního politického systému. Navzdory obecně rozšířenému přesvědčení je ve skutečnosti úzká korelace mezi volební účastí a celkovým hodnocením demokracie v dané zemi. Rozvinuté demokracie mají až na výjimky vysokou volební účast (obecně převyšující 70 %) oproti méně demokratickým zemím. (Je však nutno mít na paměti, že v některých zemích je zavedena povinná volební účast.) Přiměřená rovnováha mezi legislativní a výkonnou mocí je nejspornějším bodem politické teorie. V modelu indexu demokracie je čistá převaha legislativy hodnocena pozitivně vzhledem k tomu, že existuje velmi silná korelace mezi legislativní převahou a měřením celkové demokracie.

Index demokracie v roce 2008

	Pořadí		Index demokracie	Výsledky podle kategorií				
	svět	EU-27		Volební proces a pluralita	Fungování vlády	Politická participace	Politická kultura	Občanské svobody
EU-27	8,21	9,60	7,64	6,81	7,64	9,28
EU-15	8,71	9,69	8,50	7,37	8,50	9,47
Belgie	20	12	8,16	9,58	8,21	6,11	7,50	9,41
Bulharsko	52	27	7,02	9,17	5,36	6,11	5,63	8,82
Česká republika	19	11	8,19	9,58	7,14	6,67	8,13	9,41
Dánsko	5	3	9,52	10,00	9,64	8,89	9,38	9,71
Estonsko	37	20	7,68	9,58	7,50	5,00	7,50	8,82
Finsko	6	4	9,25	10,00	10,00	7,78	8,75	9,71
Francie	24	15	8,07	9,58	7,50	6,67	7,50	9,12
Irsko	12	6	9,01	9,58	8,93	7,78	8,75	10,00
Itálie	29	17	7,98	9,58	6,43	6,67	8,13	9,12
Kypr	36	19	7,70	9,17	6,07	6,67	7,50	9,12
Litva	42	22	7,36	9,58	5,71	6,11	6,25	9,12
Lotyšsko	46	25	7,23	9,58	5,71	6,11	5,63	9,12
Lucembursko	9	5	9,10	10,00	9,29	7,78	8,75	9,71
Maďarsko	40	21	7,44	9,58	6,07	5,56	6,88	9,12
Malta	16	10	8,39	9,17	8,21	6,11	8,75	9,71
Německo	13	7	8,82	9,58	8,57	7,78	8,75	9,41
Nizozemsko	4	2	9,53	9,58	8,93	9,44	10,00	9,71
Polsko	45	24	7,30	9,58	6,07	6,11	5,63	9,12
Portugalsko	25	16	8,05	9,58	8,21	5,56	7,50	9,41
Rakousko	14	8	8,49	9,58	7,86	7,78	8,13	9,12
Rumunsko	50	26	7,06	9,58	6,07	6,11	5,00	8,53
Řecko	22	14	8,13	9,58	7,50	6,67	7,50	9,41
Slovensko	44	23	7,73	9,58	7,14	6,11	5,00	8,82
Slovinsko	30	18	7,96	9,58	7,86	6,67	6,88	8,82
Španělsko	15	9	8,45	9,58	7,86	6,67	8,75	9,41
Švédsko	1	1	9,88	10,00	10,00	10,00	9,38	10,00
Velká Británie	21	13	8,15	9,58	8,57	5,00	8,75	8,82

Poznámka: 10,00 – nejlepší výsledek, 0,00 – nejhorší výsledek. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: EIU – Economist Intelligence Unit Democracy Index 2008, vlastní propočty.

Index šťastné planety

Index šťastné planety (Happy Planet Index – HPI) publikuje The New Economics Foundation (NEF) založená již v roce 1986 vedoucími představiteli The Others Economic Summit (TOES). NEF je nezávislou organizací, která podněcuje a vysvětluje reálný ekonomický blahobyt. Jejím hlavním cílem je zlepšení kvality života propagací inovativních řešení, která kriticky rozebírají myšlení ekonomie hlavního proudu. Dále klade environmentální a sociální otázky, kde na prvním místě jsou lidé a planeta. Index tak představuje jistou alternativu k hodnocení zemí podle HDP, který se podle tvůrců indexu vyznačuje mnohými nedostatky. Zpráva z roku 2009 prezentuje výsledky již druhého zkoumání (první bylo publikováno v roce 2006) a zahrnuje 143 zemí, pokrývajících 99 procent světové populace.

Metodologie

Index šťastné planety měří to, na čem skutečně lidem záleží – blahobyt ve smyslu dlouhého, šťastného a smysluplného života a míru spotřeby vzácných zdrojů. Tato dvě hlediska spojuje Index šťastné planety dohromady ve formě, která zachycuje ekologickou efektivitu, se kterou jsme schopni dosáhnout kvalitního života. Výsledné hodnoty se pohybují v intervalu od 0 do 100, kde nejvyšší skóre je dosaženo jen v případě, že tři hlavní dílčí ukazatele, tj. průměrná délka života, spokojenost se životem a nízká ekologická stopa, odpovídají cílové hodnotě. HPI potvrzuje, že země, kde se lidé těší šťastnému a zdravému životu, jsou v převážné většině bohaté rozvinuté země. Také ukazuje, že ekologické náklady na ta-

kový život jsou neudržitelné. HPI dále odkrývá pozoruhodné výjimky – jmenovitě méně bohaté země s výrazně menší ekologickou stopou (ecological footprint) na hlavu a vysokou jak průměrnou délkou života, tak i spokojeností se životem. Jinak řečeno, index se snaží ukázat dosažitelnost kvalitního života i bez vysokých nákladů pro naši planetu.

Při hodnocení dílčích ukazatelů HPI vychází NEF ze schématu „dopravní světelné signalizace“. Úroveň spokojenosti se životem se nachází v intervalu od 0 do 10. Když hodnota přesahuje 7,0 bodů, jedná se již o velmi pozitivní hodnocení a tudíž zelenou barvu, oranžovou představuje interval 5,5 až 7 bodů a červenou méně než 5,5 bodů. Pro průměrnou délku života představuje zelenou věk nad 75 let, oranžovou 60 až 75 let a průměrný věk pod 60 let je červená. Poslední z trojice ukazatelů HPI je ekologická stopa měřená v globálních hektarech (gha). Každá země by měla udržet svoji ekologickou stopu pod úroveň, která koresponduje s přiměřeným podílem objemu světové bio-kapacity a populace, aby byla zachována efektivita. Tahle úroveň v roce 2005 představovala 2,1 gha. Oranžovou představuje ekologická stopa v intervalu mezi 2,1 až 4,2 gha, červenou v intervalu 4,2 až 8,4 gha. V tomto ukazateli najdeme i silně červenou při hodnocení ekologické stopy vyšší než 8,4 gha. Kromě těchto tří ukazatelů zakotvených v HPI pracuje index i s pojmem roky šťastného života (happy life years), který vzniká kombinací ukazatele spokojenosti se životem a průměrné délky života. Souhrnný HPI získáme podílem roků šťastného života a ekologické stopy.

Index šťastné planety

	HPI			Dílčí ukazatele HPI 2005			Roky šťastného života
	1990	2000	2005	Průměrná délka života	Spokojenost se životem	Ekolog. stopa (gha)	
EU-27	40,3	44,7	42,1	77,1	6,9	4,9	53,4
EU-15	44,0	45,9	42,9	79,1	7,5	5,6	59,0
Belgie	45,4	78,8	7,6	5,1	60,0
Bulharsko	29,6	43,0	42,0	72,7	5,5	2,7	39,8
Česká republika	38,3	75,9	6,9	5,4	52,0
Dánsko	35,5	77,9	8,1	8,0	62,9
Estonsko	26,4	71,2	5,6	6,4	40,1
Finsko	42,0	47,3	47,2	78,9	8,0	5,2	63,3
Francie	39,9	42,0	43,9	80,2	7,1	4,9	56,6
Irsko	42,6	78,4	8,1	6,3	63,8
Itálie	46,3	46,1	44,0	80,3	6,9	4,8	55,7
Kypr	46,2	79,0	7,2	4,5	56,6
Litva	40,9	72,5	5,8	3,2	41,8
Lotyšsko	36,7	72,0	5,4	3,5	39,1
Lucembursko	28,5	78,4	7,7	10,2	60,1
Maďarsko	38,9	72,9	5,7	3,5	41,8
Malta	50,4	79,1	7,1	3,8	56,0
Německo	37,2	46,5	48,1	79,1	7,2	4,2	56,8
Nizozemsko	47,0	46,1	50,6	79,2	7,7	4,4	61,1
Polsko	34,1	37,1	42,8	75,2	6,5	4,0	48,7
Portugalsko	37,5	77,7	5,9	4,4	45,5
Rakousko	47,7	79,4	7,8	5,0	61,9
Rumunsko	36,0	42,9	43,9	71,9	5,9	2,9	42,6
Řecko	37,6	78,9	6,8	5,9	54,0
Slovensko	43,5	74,2	6,1	3,3	45,1
Slovinsko	31,9	46,6	44,5	77,4	7,0	4,5	54,2
Španělsko	46,4	40,9	43,2	80,5	7,6	5,7	61,2
Švédsko	52,1	56,5	48,0	80,5	7,9	5,1	63,2
Velká Británie	41,1	41,8	43,3	79,0	7,4	5,3	58,6

Poznámka: Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: New Economics Foundation – The Happy Planet Index 2,0 (2009).

Index kvality života

Index kvality života (Quality of Life Index – QLI) hodnotí 194 zemí tak, aby odhalil nejlepší místa z celého světa pro život v roce 2010. Index je publikován organizací International Living, která se také měsíčně zabývá otázkami, kde lidé mohou žít s menšími náklady na život, platit nižší daně, těšit se z lepšího počasí a využít svých šancí v podnikání na trzích. Jde o místa vhodná pro nový život, podnikání nebo i odchod do důchodu. Index kvality života představuje k těmto měsíčním zprávám odlišnou perspektivu, analyzuje téměř všechny země světa a zahrnuje i všechny země Evropské unie.

Metodologie

Při sestavování každoročního Indexu kvality života organizace International Living zohledňuje pro každou z hodnocených zemí devět kategorií, kterými jsou: I. Životní náklady, II. Volný čas a kultura, III. Ekonomika, IV. Životní prostředí, V. Svoboda, VI. Zdravotnictví, VII. Infrastruktura, VIII. Riziko a bezpečnost a IX. Klima. Zdrojem dat jsou oficiální zdroje, jako například webové stránky jednotlivých zemí, data publikovaná Světovou zdravotnickou organizací (WHO), britským týdeníkem The Economist a mnoha dalšími. Kromě těchto dat International Living také zohledňuje komentáře a postřehy svých editorů pracujících a žijících v daných zemích.

Váhy jednotlivých devíti složek Indexu kvality života jsou rozdílné. I. Životní náklady (15 %) jsou ukazatelem životních nákladů nezbytných k dosažení porovnatelné nebo lepší

kvality života než je v USA. II. Volný čas a kultura (10 %), zahrnuje hodnoty podílu gramotné populace v zemi, náklad novin na 1 000 obyvatel, podíly zapsaných žáků na základních a středních školách, počet obyvatel na jedno muzeum, jakož i subjektivní hodnocení pestré škály kulturních a rekreačních možností dané země. III. Ekonomika (15 %) zahrnuje úrokovou míru, HDP, růst HDP, HDP na obyvatele, míru inflace a HNP. IV. Životní prostředí (10 %) zohledňuje hustotu obyvatelstva na kilometr čtvereční, míru populačního růstu, skleníkové emise na osobu a procento chráněného území z celkové rozlohy dané země. V. Svoboda (10 %) vychází z dat Freedom House 2009. VI. Zdravotnictví (10 %) obsahuje kalorický příjem, počet obyvatel na jednoho lékaře, počet nemocničních lůžek na 1 000 obyvatel, procento obyvatel s přístupem k pitné vodě, novorozeneckou úmrtnost, průměrnou délku života a veřejné výdaje na zdravotnictví jako procento HDP. VII. Infrastruktura (10 %) bere v úvahu délku železniční sítě, dálnic a splavných řek v poměru k počtu obyvatel a rozloze. Posuzován je také počet letišť, automobilů, poskytovatelů internetu, telefonů a mobilních telefonů na osobu. Předposlední kategorie VIII. Riziko a bezpečnost (10 %) vychází z The U.S. Department of State's Hardship Differentials and Danger Allowances, které je zaměřeno na mimořádně těžké, nezdравé nebo pro život nebezpečné podmínky v jednotlivých zemích. IX. Klima (10 %) hodnotí podnebí v dané zemi průměrným ročním množstvím srážek, průměrnou teplotou a pravděpodobnost živelných pohrom.

Index kvality života v roce 2010

	Životní náklady	Volný čas a kultura	Ekonomika	Životní prostředí	Svoboda	Zdravotnictví	Infrastruktura	Riziko a bezpečnost	Klima	Souhrnný index
EU-27	48	77	59	75	98	83	69	96	78	74
EU-15	42	80	66	74	99	87	76	100	78	76
Belgie	41	83	66	64	100	88	96	100	86	78
Bulharsko	61	69	47	78	83	78	48	86	80	69
Česká republika	48	78	52	74	100	82	78	100	67	73
Dánsko	33	88	69	84	100	86	72	100	78	76
Estonsko	60	82	44	77	100	75	64	86	74	71
Finsko	39	93	66	68	100	81	76	100	76	75
Francie	55	81	69	72	100	100	92	100	87	82
Irsko	28	81	60	70	100	79	72	100	65	70
Itálie	56	85	63	74	92	90	62	100	87	77
Kypr	48	65	58	62	100	85	36	100	76	68
Litva	63	68	48	81	100	80	56	100	79	73
Lotyšsko	59	75	40	86	92	75	64	86	73	70
Lucembursko	44	76	85	77	100	87	66	100	83	78
Maďarsko	58	76	48	77	100	84	77	93	76	74
Malta	63	70	53	84	100	89	52	100	95	76
Německo	54	82	71	83	100	89	90	100	79	81
Nizozemsko	48	71	69	67	100	87	92	100	75	77
Polsko	51	74	52	72	100	80	64	86	76	71
Portugalsko	55	72	52	74	100	86	56	100	83	73
Rakousko	41	86	68	87	100	85	68	100	76	77
Rumunsko	51	74	48	75	83	65	56	79	71	65
Řecko	52	64	58	70	92	84	64	100	79	72
Slovensko	48	60	52	71	100	79	68	86	77	69
Slovinsko	53	69	56	74	100	72	56	100	83	72
Španělsko	56	68	63	75	100	90	65	100	79	76
Švédsko	0	94	68	75	100	82	92	100	68	71
Velká Británie	30	82	65	72	100	84	80	100	66	73

Poznámka: 100 – nejlepší výsledek, 0 – nejhorší výsledek. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry. Pramen: International Living – Quality of Life Index 2010.

Index ekonomické svobody – Heritage Foundation

Indexy ekonomické svobody

Komplexní pojetí hodnocení institucionální kvality s důrazem na úlohu vlády v ekonomice ve vztahu k domácím a zahraničním subjektům představují indexy ekonomické svobody publikované třemi organizacemi, kterými jsou **Heritage Foundation, Fraser Institute a Freedom House**. Údaje jsou k dispozici již v delších časových řadách. Indexy jsou konstruovány ze širšího spektra dílčích ukazatelů, jejichž hodnoty jsou zjišťovány ze statistických zdrojů (tvrdá data) a na základě šetření názoru respondentů (měkká data). Používané přístupy se od sebe liší metodologií, geografickým záběrem i frekvencí publikace mezinárodních srovnání.

Ekonomickou svobodu v pojetí **Heritage Foundation** vnímají její autoři tak, jak ji definuje Milton Friedman v knize *Kapitalismus a svoboda*: „Ekonomická svoboda je aspektem lidské svobody, která se zabývá materiální autonomií jednotlivce ve vztahu k státu a ostatním organizovaným skupinám. Jednotlivci jsou ekonomicky svobodní, pokud mohou svobodně kontrolovat svou vlastní pracovní sílu a vlastnictví“ (str. 34). Autoři indexu ekonomické svobody dokazují, že ekonomická svoboda je pozitivně korelovaná s výkonností ekonomiky a množstvím dalších socioekonomických indikátorů. Ekonomická svoboda je také silně korelovaná s celkovým blahobytem země, pokud jsou brány v úvahu i další faktory jako např. zdraví,

vzdělání, bezpečnost a politická situace země.

Index ekonomické svobody sestavovaný Heritage Foundation (ve spolupráci s Wall Street Journal) je publikován od roku 1995 každoročně. Index ekonomické svobody 2010 zahrnuje 183 zemí a jde již o šestnácté vydání. Ekonomická svoboda je hodnocena podle deseti klíčových hledisek (dílčích svobod) v intervalu 0 (minimální svoboda) až po 100 (maximální svoboda). Výsledný index ekonomické svobody je pak neváženým průměrem hodnocení dílčích svobod. Vzhledem k požadavku dlouhodobé srovnatelnosti údajů byly hodnoty z předchozích let přepočítány podle nové metodologie.

Na základě dat aktuálních k 30. červnu 2009, která pokrývají období druhého pololetí roku 2008 až do první poloviny roku 2009, hodnotí autoři rok 2009 kriticky, co se týče vývoje ekonomické svobody. Mnoho vlád a jejich zástupců využilo paniku na finančních trzích a recesi jako dobrou příležitost k potvrzení své kontroly nad soukromým sektorem. Volání po státních zásazích začalo již v roce 2008, kdy mnohé vlády odpověděly i monetární a fiskální reflací, mezi jinými intervencemi. Zejména měnové stimuly pomohly zastavit finanční paniku a podpořily počáteční oživení. Avšak obrovský rozsah vládních stimulů a jejich náklady v podobě zvyšování daňového zatížení a možné inflace vzbuzují pochybnosti o tom, zda současné oživení je udržitelné v delším časovém horizontu.

Index ekonomické svobody – Heritage Foundation

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	61,6	61,9	62,6	63,5	63,5	64,2	66,6	67,1	67,2	67,7	67,6	68,8	69,0	69,6	69,6	69,6
EU-15	66,0	66,2	65,7	65,8	65,9	67,1	69,1	70,0	70,1	70,1	69,7	70,7	71,0	71,5	71,5	71,2
Belgie	..	66,0	64,6	64,7	62,9	63,5	63,8	67,6	68,1	68,7	69,0	71,8	72,5	71,7	72,1	70,1
Bulharsko	50,0	48,6	47,6	45,7	46,2	47,3	51,9	57,1	57,0	59,2	62,3	64,1	62,7	63,7	64,6	62,3
Česká rep.	67,8	68,1	68,8	68,4	69,7	68,6	70,2	66,5	67,5	67,0	64,6	66,4	67,4	68,1	69,4	69,8
Dánsko	..	67,3	67,5	67,5	68,1	68,3	68,3	71,1	73,2	72,4	75,3	75,4	77,0	79,2	79,6	77,9
Estonsko	65,2	65,4	69,1	72,5	73,8	69,9	76,1	77,6	77,7	77,4	75,2	74,9	78,0	77,9	76,4	74,7
Finsko	..	63,7	65,2	63,5	63,9	64,3	69,7	73,6	73,7	73,4	71,0	72,9	74,0	74,6	74,5	73,8
Francie	64,4	63,7	59,1	58,9	59,1	57,4	58,0	58,0	59,2	60,9	60,5	61,1	62,1	64,7	63,3	64,2
Irsko	68,5	68,5	72,6	73,7	74,6	76,1	81,2	80,5	80,9	80,3	80,8	82,2	82,6	82,5	82,2	81,3
Itálie	61,2	60,8	58,1	59,1	61,6	61,9	63,0	63,6	64,3	64,2	64,9	62,0	62,8	62,6	61,4	62,7
Kypr	..	67,7	67,9	68,2	67,8	67,2	71,0	73,0	73,3	74,1	71,9	71,8	71,7	71,3	70,8	70,9
Litva	..	49,7	57,3	59,4	61,5	61,9	65,5	66,1	69,7	72,4	70,5	71,8	71,5	70,9	70,0	70,3
Lotyšsko	..	55,0	62,4	63,4	64,2	63,4	66,4	65,0	66,0	67,4	66,3	66,9	67,9	68,3	66,6	66,2
Lucembursko	..	72,5	72,8	72,7	72,4	76,4	80,1	79,4	79,9	78,9	76,3	75,3	74,6	74,7	75,2	75,4
Maďarsko	55,2	56,8	55,3	56,9	59,6	64,4	65,6	64,5	63,0	62,7	63,5	65,0	64,8	67,6	66,8	66,1
Malta	56,3	55,8	57,9	61,2	59,3	58,3	62,9	62,2	61,1	63,3	68,9	67,3	66,1	66,0	66,1	67,2
Německo	69,8	69,1	67,5	64,3	65,6	65,7	69,5	70,4	69,7	69,5	68,1	70,8	70,8	70,6	70,5	71,1
Nizozemsko	..	69,7	70,4	69,2	63,6	70,4	73,0	75,1	74,6	74,5	72,9	75,4	75,5	77,4	77,0	75,0
Polsko	50,7	57,8	56,8	59,2	59,6	60,0	61,8	65,0	61,8	58,7	59,6	59,3	58,1	60,3	60,3	63,2
Portugalsko	62,4	64,5	63,6	65,0	65,6	65,5	66,0	65,4	64,9	64,9	62,4	62,9	64,0	63,9	64,9	64,4
Rakousko	70,0	68,9	65,2	65,4	64,0	68,4	68,1	67,4	67,6	67,6	68,8	71,1	71,6	71,4	71,2	71,6
Rumunsko	42,9	46,2	50,8	54,4	50,1	52,1	50,0	48,7	50,6	50,0	52,1	58,2	61,2	61,7	63,2	64,2
Řecko	61,2	60,5	59,6	60,6	61,0	61,0	63,4	59,1	58,8	59,1	59,0	60,1	58,7	60,6	60,8	62,7
Slovensko	60,4	57,6	55,5	57,5	54,2	53,8	58,5	59,8	59,0	64,6	66,8	69,8	69,6	70,0	69,4	69,7
Slovinsko	..	50,4	55,6	60,7	61,3	58,3	61,8	57,8	57,7	59,2	59,6	61,9	59,6	60,2	62,9	64,7
Španělsko	62,8	59,6	59,6	62,6	65,1	65,9	68,1	68,8	68,8	68,9	67,0	68,2	69,2	69,1	70,1	69,6
Švédsko	61,4	61,8	63,3	64,0	64,2	65,1	66,6	70,8	70,0	70,1	69,8	70,9	69,3	70,8	70,5	72,4
Velká Británie	77,9	76,4	76,4	76,5	76,2	77,3	77,6	78,5	77,5	77,7	79,2	80,4	79,9	79,4	79,0	76,5

Poznámka: 100 – nejlepší výsledek, 0 – nejhorší výsledek. Změna charakterizuje změnu v indikátoru ekonomické svobody země vůči stejnému období předchozího roku. Pramen: Heritage Foundation – Index of Economic Freedom 2010.

Metodologie jednotlivých ukazatelů

První hledisko zahrnuje **svobodu podnikání** (I.) charakterizovanou podle administrativní obtížnosti a finanční nákladnosti zahájení, provádění a ukončení podnikání. Druhé hledisko představuje **svobodu obchodování** (II.) vyjádřenou jako kombinaci průměrné celní sazby a necelních překážek, a to jak u vývozu, tak i dovozu zboží a služeb. Netarifní bariéry jsou popsány jako restrikce množství; cenová kontrola; regulační, investiční a celní zátěž a přímé zasahování státu. Třetí sledovanou svobodou je **fiskální svoboda** (III.) vymezená daňovými sazbami (daňovými kvótami) a podílem vládních příjmů z daní na HDP (přibližující daňovou zátěž). Čtvrté hledisko, **výdaje státu** (IV.), lze charakterizovat jako podíl celkových vládních výdajů (včetně transferů a spotřeby) na HDP a významem příjmů ze státního vlastnictví v ekonomice. Pátým hlediskem je **měnová svoboda** (V.). Ta je přiblížena váženou průměrnou mírou inflace za poslední tři roky upravenou o význam cenových regulací (cenových kontrol), které jsou chápány do jisté míry jako projevy míry (ne)závislosti centrálních bank. **Investiční svoboda** (VI.), jako šestá hodnocená svoboda, hodnotí míru omezení pro příliv zahraničního kapitálu a další charakteristiky investičního klimatu. Specifická pozornost je věnována srovnatelnosti podmínek pro domácí a zahraniční investory, právní ochraně a vyžadovaným byrokratickým procedurám včetně ochrany

investorů, pobídek a míry restrikcí při investování. Sedmým hlediskem je **svoboda finanční** (VII.). Ta měří otevřenost bankovního a finančního systému, přiměřenost bankovního dohledu či případná omezení spektra produktů nabízených finančními institucemi. Základem měření je vyjádření míry zásahů vlády do fungování těchto institucí na škále od bezvýznamného vlivu (nejlepší hodnocení) až po represivní vliv, při kterém je fungování soukromých finančních institucí zakázáno. Osmým hlediskem je **svoboda soukromého vlastnictví** (VIII.) hodnocená podle míry ochrany a vynutitelnosti vlastnických práv, rizika vyvlastnění a nezávislosti soudnictví. Devátou svobodou je **minimalizace přítomnosti korupce** (IX). Hledisko kontroly korupce je hodnoceno podle tradičního ukazatele organizace Transparency International (Index vnímání korupce) za rok 2008. Poslední je **svoboda trhu práce** (X.), kterou charakterizuje regulace a náklady přijímání a propouštění zaměstnanců a ostatní vládní omezení (minimální mzda, zdravotní a bezpečnostní omezení, povinná finanční kompenzace atd.).

Na základě celkového hodnocení, které vznikne neváženým průměrem těchto deseti hledisek, jsou pak země rozděleny na země svobodné (nad 80 bodů), země téměř svobodné (mezi 70–80 body), země mírně svobodné (60–70 bodů), země nesvobodné (50–60 bodů) a země utlačované (pod 50 bodů).

Index ekonomické svobody – Heritage Foundation

	Celk. hodnocení 2010	Změna	Díličí ukazatele v roce 2010									
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
EU-27	69,6	0,0	81,0	86,9	65,1	43,2	76,9	75,9	69,6	72,0	64,8	60,0
EU-15	71,2	-0,2	85,9	86,8	55,5	37,1	78,7	79,7	73,3	81,7	75,0	58,8
Belgie	70,1	-2,0	92,9	87,5	42,2	30,0	77,9	80,0	70,0	80,0	73,0	67,1
Bulharsko	62,3	-2,3	77,8	87,4	86,3	48,3	69,5	50,0	60,0	30,0	36,0	78,1
Česká republika	69,8	0,4	65,5	87,5	80,1	45,6	75,6	70,0	80,0	65,0	52,0	76,4
Dánsko	77,9	-1,7	97,9	87,5	35,9	22,0	79,3	90,0	90,0	90,0	93,0	93,7
Estonsko	74,7	-1,7	83,1	87,5	80,2	62,2	71,1	90,0	80,0	80,0	66,0	47,0
Finsko	73,8	-0,7	95,0	87,5	65,4	32,9	78,9	75,0	80,0	90,0	90,0	43,8
Francie	64,2	0,9	86,3	82,5	51,9	17,9	79,7	50,0	70,0	80,0	69,0	54,7
Irsko	81,3	-0,9	92,8	87,5	71,1	61,8	79,0	95,0	80,0	90,0	77,0	79,0
Itálie	62,7	1,3	77,9	87,5	55,2	31,2	79,0	75,0	60,0	55,0	48,0	58,2
Kypr	70,9	0,1	80,3	82,5	72,7	44,8	82,9	70,0	70,0	80,0	64,0	61,5
Litva	70,3	0,3	82,0	87,5	84,6	63,5	70,8	75,0	80,0	55,0	46,0	58,5
Lotyšsko	66,2	-0,4	72,9	87,5	82,7	57,4	67,0	80,0	50,0	55,0	50,0	59,1
Lucembursko	75,4	0,2	75,1	87,5	65,9	58,5	78,9	95,0	80,0	90,0	83,0	40,4
Maďarsko	66,1	-0,6	76,8	87,5	68,6	25,9	74,1	75,0	70,0	65,0	51,0	67,6
Malta	67,2	1,1	70,0	87,5	62,5	45,6	78,1	70,0	60,0	80,0	58,0	60,0
Německo	71,1	0,6	89,6	87,5	58,3	41,4	79,9	85,0	60,0	90,0	79,0	39,9
Nizozemsko	75,0	-2,0	82,6	87,5	52,0	38,4	81,0	90,0	80,0	90,0	89,0	59,1
Polsko	63,2	2,9	62,2	87,5	74,9	46,8	78,1	60,0	60,0	55,0	46,0	61,5
Portugalsko	64,4	-0,5	80,5	87,5	61,0	37,1	79,7	70,0	60,0	70,0	61,0	37,0
Rakousko	71,6	0,4	73,6	87,5	51,2	28,8	79,3	75,0	70,0	90,0	81,0	79,1
Rumunsko	64,2	1,0	72,5	87,5	85,8	59,8	73,3	75,0	50,0	40,0	38,0	60,4
Řecko	62,7	1,9	77,4	82,5	65,9	41,9	77,6	60,0	60,0	60,0	47,0	55,1
Slovensko	69,7	0,3	72,6	87,5	84,0	64,5	78,2	70,0	70,0	55,0	50,0	65,1
Slovinsko	64,7	1,8	83,3	87,5	64,0	46,1	76,0	70,0	50,0	60,0	67,0	43,5
Španělsko	69,6	-0,5	75,8	87,5	58,1	54,8	77,7	80,0	80,0	70,0	65,0	47,3
Švédsko	72,4	1,9	95,5	87,5	36,7	17,3	79,5	85,0	80,0	95,0	93,0	54,9
Velká Británie	76,5	-2,5	94,9	87,5	61,8	41,9	73,7	90,0	80,0	85,0	77,0	72,8

Poznámka: 100 – nejlepší výsledek, 0 – nejhorší výsledek. Pramen: Heritage Foundation – Index of Economic Freedom 2010.

Index ekonomické svobody – Fraser Institute

Index ekonomické svobody **Fraser Institute** je publikován od roku 1970 a metodologie jeho sestavování je postupně a průběžně aktualizována. V současné podobě je publikován jako „Zpráva o ekonomické svobodě světa“. Index měří úroveň, na jaké vládní politiky a instituce v dané zemi podporují ekonomickou svobodu. Základními stavebními kameny ekonomické svobody podle Fraser Institute jsou možnost individuální volby, dobrovolná směna, svoboda soutěže a ochrana soukromého majetku.

Metodologie

Sestrojení Indexu ekonomické svobody Fraser Institute je založeno na třech metodologických principech. Za prvé, objektivní složky hodnocení jsou preferovány před těmi, které zahrnují průzkumy mínění nebo hodnotové soudy. Za druhé, data čerpá organizace především z externích zdrojů jako Mezinárodní měnový fond, Světová banka a Světové ekonomické fórum, které zajišťují data pro velký soubor zemí. Data získávaná přímo uvnitř dané země jsou použita jen výjimečně, pokud potřebná data nejsou dostupná z mezinárodních zdrojů. A za třetí, důraz je kladen na transparentnost celého procesu. Zpráva poskytuje informace o zdrojích dat, použité metodologii při transformaci souboru prvotních dat do jednotlivých komponent hodnocení ekonomické svobody a samotného celkového hodnocení.

Ve zprávě za rok 2010 (s výsledky datovanými k roku 2008) je hodnoceno 141 zemí na základě 42 proměnných rozdělených do pěti základních oblastí. Podle jejich neváženého průměru je stanoveno pořadí sledovaných zemí podle ekonomické svobody (maximální hodnota a nejvyšší úroveň ekonomické svobody je rovna 10). Hodnocené oblasti jsou následující: I. **velikost vlády** – výdaje na spotřebu vlády v % celkové spotřeby, transfery a dotace v % HDP, státní podniky a investice, nejvyšší mezní daňová sazba; II. **právní řád a ochrana soukromého vlastnictví** – nezávislost a nestrannost soudů, ochrana duševního vlastnictví, vojenské zásahy do právního řádu a politického procesu, integrita právního systému, vynutitelnost smluv, regulace prodeje nemovitého majetku; III. **přístup ke zdravým penězům** (v originálu „Access to Sound Money“) – růst peněžní zásoby, variabilita inflace, současná míra inflace, možnost vlastnictví devizových účtů v domácích a zahraničních bankách; IV. **svoboda zahraničního obchodu** – daně z mezinárodního obchodu, regulační překážky obchodu, skutečná velikost obchodu oproti očekávané, rozdíl mezi oficiálním měnovým kurzem a kurzem na černém trhu, omezení mezinárodního kapitálového trhu; V. **regulace na dílčích trzích** – regulace úvěrového trhu, trhu práce a podnikání.

Index ekonomické svobody – Fraser Institute

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	Dílčí ukazatele 2008				
								I.	II.	III.	IV.	V.
EU-27	6,58	6,45	6,96	7,30	7,28	7,30	7,24	5,59	7,08	9,31	7,54	7,14
EU-15	7,22	7,29	7,54	7,47	7,43	7,43	7,35	5,52	7,63	9,49	7,55	7,12
Belgie	7,54	7,26	7,74	7,23	7,20	7,29	7,14	4,20	6,92	9,48	7,98	7,54
Bulharsko	4,23	4,58	5,27	6,94	7,08	7,17	7,18	7,46	5,21	8,74	7,62	7,54
Česká republika	..	5,79	6,48	6,70	6,69	6,92	6,88	5,02	6,43	9,14	7,84	7,53
Dánsko	7,41	7,46	7,65	7,72	7,73	7,75	7,71	4,50	8,74	9,37	7,72	8,13
Estonsko	..	5,70	7,36	7,84	7,81	7,77	7,65	6,79	7,21	9,08	7,95	7,62
Finsko	7,40	7,32	7,51	7,73	7,66	7,65	7,54	5,03	8,66	9,47	7,37	7,23
Francie	7,07	6,80	7,06	6,97	7,01	7,19	7,20	5,43	7,31	9,54	7,30	7,01
Irsko	7,32	8,20	8,16	8,07	7,94	7,87	7,68	5,28	7,92	9,48	8,22	7,81
Itálie	6,59	6,50	7,11	7,01	6,92	6,84	6,75	5,71	5,67	9,48	7,11	6,54
Kypr	5,98	6,16	6,17	7,34	7,29	7,42	7,50	7,53	6,84	9,30	7,09	6,94
Litva	..	5,10	6,28	7,11	7,10	7,10	7,03	7,00	6,58	8,81	7,46	6,85
Lotyšsko	..	5,26	6,70	7,21	7,25	7,13	6,98	5,10	6,59	8,90	7,32	7,49
Lucembursko	7,88	7,70	7,87	7,48	7,50	7,52	7,53	4,79	8,35	9,43	8,12	7,27
Maďarsko	5,39	6,14	6,55	7,40	7,35	7,33	7,39	6,29	6,28	9,25	8,06	7,30
Malta	5,62	6,56	6,45	7,10	7,10	7,25	7,06	5,58	7,55	9,46	7,13	7,01
Německo	7,80	7,52	7,52	7,64	7,60	7,54	7,47	5,64	8,17	9,51	7,70	6,25
Nizozemsko	7,82	7,80	8,05	7,59	7,51	7,52	7,45	4,09	8,22	9,53	8,25	7,55
Polsko	4,00	5,30	6,19	6,78	6,80	6,85	6,88	5,59	5,94	9,21	7,05	6,72
Portugalsko	6,54	7,32	7,37	7,11	7,16	7,17	7,08	5,67	6,81	9,55	7,23	6,24
Rakousko	7,22	7,04	7,37	7,70	7,69	7,67	7,59	5,14	8,41	9,54	7,56	7,39
Rumunsko	4,54	3,90	4,99	6,51	6,42	6,65	6,43	4,64	5,86	8,24	7,43	6,72
Řecko	6,04	6,18	6,66	7,00	7,01	7,06	6,92	6,70	6,14	9,60	6,39	5,91
Slovensko	..	5,54	6,16	7,67	7,56	7,56	7,57	6,57	6,24	9,48	8,05	7,65
Slovinsko	..	4,76	6,36	6,41	6,49	6,55	6,61	5,20	6,02	9,42	7,25	6,81
Španělsko	6,51	7,04	7,31	7,36	7,28	7,28	7,19	6,48	6,56	9,53	7,02	6,73
Švédsko	7,08	7,14	7,44	7,35	7,31	7,29	7,26	3,61	8,47	9,37	7,69	7,24
Velká Británie	8,14	8,04	8,25	8,04	7,97	7,84	7,78	6,02	8,11	9,41	7,63	7,89

Poznámka: 10 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. Pramen: Fraser Institute – Economic Freedom of the World: 2010 Annual Report.

Index ekonomické svobody – Freedom House

Freedom House je neziskovou a nezávislou organizací, která iniciuje pestrou škálu programů s cílem posilovat celosvětovou demokracii a svobodu. Hlavní důraz klade na rozšíření politických a ekonomických svobod. Vlajkovou lodí všech publikací Freedom House je **Freedom in the World**. Tato publikace je vydávána každoročně od roku 1972 a zahrnuje i indexy ekonomické svobody, vždy s ročním zpožděním – Freedom in the World 2010 mapuje situaci v roce 2009.

Metodologie

Freedom in the World poskytuje každoroční ocenění stavu celosvětové svobody na základě zkušeností jednotlivců v daných zemích. Průzkum měří svobodu jako možnost spontánního jednání v různých oblastech mimo kontrolu vlády a dalších centrálních autorit s potenciálem dominujícího postavení podle dvou klíčových kategorií: I. Politická práva a II. Občanské svobody. Politická práva dávají občanům možnost svobodně se účastnit politického procesu, včetně práva svobodně volby rozdílných alternativ v zákonných volbách, ucházet se o veřejné funkce, vstupovat do politických stran a organizací a volit si zástupce, kteří mají vliv na veřejnou politiku a nesou odpovědnost vůči svým voličům. Občanské svobody zase uznávají svobodu vyjadřování a vyznání, shromažďovací a sdružovací práva, právní řád a osobní autonomii bez státních zásahů.

Průzkum nehodnotí vlády anebo výkony těchto vlád jako takové, ale raději se zaměřuje na práva občanů v reálném životě a svobody, kterým se jedinci mohou těšit a užívat jich.

I když Freedom House bere v úvahu přítomnost zákonných práv, větší důraz je kladen na to, zda jsou tato práva realizována i v praxi. Kromě toho osobní svobody mohou být ovlivněny jak vládními představiteli, tak i nestátními aktéry (jako jsou například povstalci a jiné ozbrojené síly). Freedom House nezastává názor kulturně omezeného pohledu na svobodu. Metodologie této zprávy je zakotvená v základních standardech politických práv a občanských svobod odvozených ve velké míře z klíčových částí Všeobecné deklarace lidských práv. Tyto standardy se vztahují na všechny země a teritoria bez ohledu na geografickou polohu, etnickou nebo náboženskou skladbu obyvatelstva anebo úroveň ekonomického rozvoje. Průzkum vychází dále z předpokladu, že svoboda pro všechny lidi může být nejlépe dosažena v liberálních, demokratických společnostech.

Při konstrukci **Indexu ekonomické svobody** je pro každou zemi stanoveno číselné hodnocení od jedné do sedmi pro politická práva a analogicky i pro občanské svobody. Hodnocení jedním bodem znamená nejvyšší možný stupeň svobody a sedmi body nejnižší stupeň. Toto hodnocení určí, zda je země jako celek hodnocena jako svobodná, částečně svobodná či nesvobodná (průměr hodnocení 1,0 až 2,5 svobodná země; 3,0 až 5,0 částečně svobodná; 5,5 až 7,0 nesvobodná). Status země je tedy vyjádřením celkového stavu svobody v dané zemi na základě kombinace hodnocení ve dvou výše zmíněných kategoriích. Přestože se se závěry průzkumu spojuje i element subjektivity, autoři zdůrazňují rozumovou přísnost a objektivní a nezaujaté soudy.

Index ekonomické svobody – Freedom House

	2002		2004		2006		2008		2009		2010	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
EU-27	1,04	1,70	1,04	1,37	1,04	1,11	1,07	1,11	1,11	1,15	1,11	1,15
EU-15	1,00	1,53	1,00	1,07	1,00	1,07	1,00	1,07	1,00	1,13	1,00	1,13
Belgie	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bulharsko	1	3	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2
Česká rep.	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Dánsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Estonsko	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Finsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Francie	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Irsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Itálie	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2
Kypr	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Litva	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Lotyšsko	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	1
Lucembursko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maďarsko	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Malta	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Německo	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nizozemsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Polsko	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Portugalsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rakousko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rumunsko	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Řecko	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Slovensko	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Slovinsko	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Španělsko	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Švédsko	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Velká Británie	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Poznámka: 1 – nejvyšší možný stupeň svobody, 7 – nejnižší stupeň svobody. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry. I. – kategorie Politická práva, II. – kategorie Občanské svobody. Pramen: Freedom House – Freedom in the World 2010.

Index vnímání korupce

Korupce (definovaná jako využití veřejné moci pro soukromý prospěch) projevující se v politickém procesu i soudním systému je rovněž ekonomickým jevem. V ekonomické sféře především odráží neschopnost státu realizovat základní funkce, čímž oslabuje účinnost hospodářských politik, je tedy symptomem slabosti ekonomických struktur a institucí. Korupční prostředí snižuje důvěryhodnost země pro zahraniční investory, snižuje efektivnost využití zdrojů a tím i ekonomickou výkonnost. Dále pak odráží a současně prohlubuje morální úpadek společnosti. Korupčnost prostředí a korupční chování jsou podporovány nedostatečně jasným oddělením státu a trhu, veřejné a soukromé sféry, nadměrnou a nesystemovou regulací.

Metodologie

Pro přiblížení rozsahu korupce v mezinárodním srovnání je používán **Index vnímání korupce** (Corruption Perception Index – CPI) publikovaný organizací **Transparency International** (TI). Index je konstruován z výsledků průzkumů třinácti nezávislých organizací s tím, že ne všechny průzkumy zahrnují všechny země. Pro EU-27 platí, že hodnocení pro Maltu a Kypr vychází ze čtyř průzkumů, původní členské země EU jsou zahrnuty v šesti průzkumech a země EU-12 ve velké většině až v osmi šetřeních. Index nabývá hodnot v intervalu od 0 (vysoce zkorumpovaná země) do 10 (nízká míra korupce). V roce 2009 bylo do hodnocení zahrnuto 180 zemí. Index si klade za cíl tři hlavní priority: měřit korupci veřejného sektoru, poskytnout záběr vnímání korupce na základě dat z uplynulých dvou let a představit šetření dalších expertů.

Při srovnávání hodnot CPI v čase a mezi zeměmi (údaje jsou publikovány od roku 1995) je nutno brát v úvahu některá specifika. Metodologie CPI je průběžně obměňována, liší se i počet zahrnutých zemí v jednotlivých letech. Vnímání korupce, vycházející z šetření subjektivních názorů, může odrážet nejen její skutečný rozsah, ale např. i publicitu tohoto problému v médiích a také hodnotová měřítka samotných respondentů. Nicméně dlouhodobě špatná pozice země v mezinárodním srovnání či její výrazné a přetrvávající zhoršení je nepochybně nutno hodnotit nepříznivě. Při konstrukci Indexu vnímání korupce 2009 byl důsledně uplatněn proces křížové kontroly finálních výsledků ve spolupráci s mnohými experty z předních univerzit a výzkumných institutů (např. Columbia University, London School of Economics, Jönköping University či German Institute for Economic Research). Transparency International v posledních letech rozšiřuje spektrum zkoumání korupčního chování. Příkladem nových přístupů je Index platičů úplatků, zaměřený na korupční praktiky zahraničních firem v hostitelských, méně rozvinutých, zemích. Rozlišena je domovská země investora a odvětví jeho působení. Dalším typem indexu je Globální barometr korupce, který zkoumá názory veřejnosti na korupci a identifikuje její hlavní oblasti: korupčnost institucí a sektorů; závažnost korupce podle jejího rozsahu a typu a ve srovnání s ostatními ekonomickými a sociálními problémy; dopady korupčního chování na osobní sféru, podnikatelské prostředí a politiku; očekávání vývoje korupce a osobní zkušenost respondenta s poskytnutím úplatku.

Index vnímání korupce (v závorce počet zemí)

	1997 (52)	1998 (85)	1999 (99)	2000 (90)	2001 (91)	2002 (102)	2003 (133)	2004 (146)	2005 (159)	2006 (163)	2007 (180)	2008 (180)	2009 (180)
EU-27	7,1	6,3	6,3	6,2	6,2	6,3	6,3	6,4	6,4	6,5	6,5	6,5	6,4
EU-15	7,6	7,6	7,6	7,6	7,5	7,6	7,7	7,7	7,7	7,7	7,6	7,5	7,3
Belgie	5,3	5,4	5,3	6,1	6,6	7,1	7,6	7,5	7,4	7,3	7,1	7,3	7,1
Bulharsko	..	2,9	3,3	3,5	3,9	4,0	3,9	4,1	4,0	4,0	4,1	3,6	3,8
Česká rep.	5,2	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3	4,8	5,2	5,2	4,9
Dánsko	9,9	10,0	10,0	9,8	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,4	9,3	9,3
Estonsko	..	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5	6,0	6,4	6,7	6,5	6,6	6,6
Finsko	9,5	9,6	9,8	10,0	9,9	9,7	9,7	9,7	9,6	9,6	9,4	9,0	8,9
Francie	6,7	6,7	6,6	6,7	6,7	6,3	6,9	7,1	7,5	7,4	7,3	6,9	6,9
Irsko	8,3	8,2	7,7	7,2	7,5	6,9	7,5	7,5	7,4	7,4	7,5	7,7	8,0
Itálie	5,3	4,6	4,7	4,6	5,5	5,2	5,3	4,8	5,0	4,9	5,2	4,8	4,3
Kypr	6,1	5,4	5,7	5,6	5,3	6,4	6,6
Litva	3,8	4,1	4,8	4,8	4,7	4,6	4,8	4,8	4,8	4,6	4,9
Lotyšsko	..	2,7	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8	4,0	4,2	4,7	4,8	5,0	4,5
Lucembursko	8,6	8,7	8,8	8,6	8,7	9,0	8,7	8,4	8,5	8,6	8,4	8,3	8,2
Maďarsko	5,2	5,0	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8	4,8	5,0	5,2	5,3	5,1	5,1
Malta	6,8	6,6	6,4	5,8	5,8	5,2
Německo	8,2	7,9	8,0	7,6	7,4	7,3	7,7	8,2	8,2	8,0	7,8	7,9	8,0
Nizozemsko	9,3	9,0	9,0	8,9	8,8	9,0	8,9	8,7	8,6	8,7	9,0	8,9	8,9
Polsko	5,8	4,6	4,2	4,1	4,1	4,0	3,6	3,5	3,4	3,7	4,2	4,6	5,0
Portugalsko	7,0	6,5	6,7	6,4	6,3	6,3	6,6	6,3	6,5	6,6	6,5	6,1	5,8
Rakousko	7,6	7,5	7,6	7,7	7,8	7,8	8,0	8,4	8,7	8,6	8,1	8,1	7,9
Rumunsko	3,4	3,0	3,3	2,9	2,8	2,6	2,8	2,9	3,0	3,1	3,7	3,8	3,8
Řecko	5,4	4,9	4,9	4,9	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	4,4	4,6	4,7	3,8
Slovensko	..	3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7	4,0	4,3	4,7	4,9	5,0	4,5
Slovinsko	6,0	5,5	5,2	6,0	5,9	6,0	6,1	6,4	6,6	6,7	6,6
Španělsko	5,9	6,1	6,6	7,0	7,0	7,1	6,9	7,1	7,0	6,8	6,7	6,5	6,1
Švédsko	9,4	9,5	9,4	9,4	9,0	9,3	9,3	9,2	9,2	9,2	9,3	9,3	9,2
Velká Británie	8,2	8,7	8,6	8,7	8,3	8,7	8,7	8,6	8,6	8,6	8,4	7,7	7,7

Poznámka: Korupce: 0 – maximální, 10 – žádná. Pramen: Transparency International – Corruption Perception Index 2009.

Globální barometr korupce

Globální barometr korupce (Global Corruption Barometer – GCB) publikovaný organizací Transparency International (TI) prezentuje klíčová zjištění průzkumů veřejného mínění zkoumajících pohled široké veřejnosti na korupci. Šetření hodnotí míru, v jaké jsou klíčové instituce a státní správa pokládány za zkorumpované a také posuzuje názory občanů na snahy vlády bojovat proti korupci. Barometr je navržený tak, aby doplňoval expertní posudky zaměřené na korupci veřejného sektoru (publikované pod záštitou TI v rámci Indexu vnímání korupce) a názory vyššího managementu na mezinárodní toky úplatků zpracované TI v Indexu platičů úplatků (Bribe Payer Index – BPI). Dalším z cílů je poskytnout informace týkající se trendů ve vnímání korupce veřejností.

Metodologie

Značná část průzkumů veřejného mínění na úrovni jednotlivých zemí, jejichž výsledky jsou zahrnuté v Globálním barometru korupce, byla prováděná pro TI Gallupovým ústavem v průzkumu s názvem Hlas lidu (v originále Voice of the People Survey). Protože Hlas lidu nepokrýval 19 dodatečných zemí, byla pro Barometr 2009 použita i zjištění z patnácti dalších pověřených společností vykonávajících průzkumy veřejného mínění. V souhrnu bylo pro potřeby Globálního barometru korupce dotázáno přes 73 tisíc lidí v 69 zemích a teritoriích v období od 25. října 2008 do 25. února 2009. Otázky kladené v Globálním barometru korupce se rok od

roku mění, proto časové srovnání mezi jednotlivými edicemi je limitované a možné jen v případech, že stejné otázky byly zahrnuté u dvou a více edicí. Otázky zahrnuté v dotaznících pro potřeby Globálního barometru 2009 jsou tyto: I. Do jaké míry vnímáte následující instituce (politické strany, legislativa, soukromý sektor, média, státní správa a soudnictví) v dané zemi ovlivněné korupcí? Které z následujících šesti sektorů/organizací byste považovali za nejméně ovlivněné korupcí? II. Platili jste v průběhu posledních 12 měsíců vy nebo kdokoliv žijící ve vaší domácnosti úplatek v jakékoliv formě? III. Jak byste ohodnotili činnost vaší nynější vlády v boji proti korupci?

Globální barometr korupce odpovídá i na otázku, zda indikátory založené na expertních názorech souvisejí s názory široké veřejnosti. K testování této hypotézy byly použity výsledky veřejných průzkumů zahrnutých v Barometru 2009 a expertní odhady z Indexu vnímání korupce (CPI) 2008 s výsledkem, že mezi vnímáním korupce širokou veřejností a mezi jejím vnímáním experty je korelace: čím větší je rozsah korupce v klíčových veřejných institucích tak, jak je vnímá veřejnost, tím více i experti vnímají míru korupčnosti státního sektoru. Globální barometr korupce rovněž srovnává expertní odhady vnímání korupce s procentem lidí, kteří se přiznali ke zkušenosti s placením úplatků. Výsledky jsou jasné a přesvědčivé: v zemích, kde respondenti CPI vnímají korupci jako rozšířenou, se k ní přiznává i více respondentů.

Globální barometr korupce v roce 2009

	Průměr	I. (v %)						II. (v %)	III. (v %)	
		Politické strany	Legislativa	Soukr. sektor	Média	Státní správa	Soudnictví		Neefektivní	Efektivní
EU-27	3,3	28	11	26	9	16	10	8	56	26
EU-15	3,1	30	7	32	12	13	7	4	48	34
Belgie
Bulharsko	4,0	21	21	5	1	13	38	5	76	10
Česká republika	3,4	23	12	12	5	40	9	11	64	9
Dánsko	2,4	13	5	53	18	9	2	1	22	49
Estonsko
Finsko	2,5	39	6	35	15	3	2	2	50	50
Francie
Irsko
Itálie	3,7	44	9	7	4	27	8	..	69	16
Kypr
Litva	3,7	16	23	8	3	27	23	30	84	3
Lotyšsko
Lucembursko	3,3	20	4	43	15	12	7	4	18	48
Maďarsko	3,8	42	9	34	5	8	2	14	70	7
Malta
Německo
Nizozemsko	2,6	9	5	58	10	11	7	1	34	60
Polsko	3,5	23	10	21	7	31	8	4	43	21
Portugalsko	3,4	29	5	33	4	15	14	2	73	16
Rakousko	2,8	35	4	28	17	11	5	2	57	32
Rumunsko	4,0	17	33	13	4	15	18	14	69	20
Řecko	3,7	58	7	4	10	16	5	18	76	12
Slovensko
Slovinsko
Španělsko	3,2	27	8	29	9	15	12	2	44	29
Švédsko
Velká Británie	3,3	30	14	27	15	10	3	3	39	31

Poznámka: 5,0 – extrémně zkorumpovaný, 1,0 – zcela nezkorumpovaný. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: Transparency International – Global Corruption Barometer 2009.

Index neprůhlednosti

Kurtzman Group byla založena v roce 1995 obchodním strатегоm Joelem Kurtzmanem, který od roku 2005 působí také jako Senior Fellow v Milken Institute a je spoluvůrcem Indexu neprůhlednosti (Index Opacity – OI). Milken Institute se prohlašuje za neziskovou, nestrannou a jen veřejně podporovanou organizaci. Index neprůhlednosti jako takový byl poprvé koncipovaný v roce 1999 a veřejnosti představen o rok později. Poslední vydání indexu z roku 2009 zahrnuje 17 členských zemí EU (48 zemí světa) a nese podtitul „Měření globálních rizik“.

Neprůhlednost definují tvůrci indexu jako „nedostatek jasných, přesných, formálních a nesporných praktik v rozsáhlé sféře, kde se setkává podnikání, finance a vláda dohromady“. Index je všestranným měřením efektivnosti ekonomických a finančních institucí země, jakož i měřením celkového rizika v dané zemi. Na rozdíl od ostatních analýz, které zkoumají celkové riziko v zemi pomocí sumarizace znaleckých posudků vědeckých pracovníků, analytiků, vládních představitelů a médií, Index neprůhlednosti je založen výhradně na empirických pozorováních.

Metodologie

Index neprůhlednosti měří pět komponent, které se dají pokládat za „negativní sociální kapitál“. Jsou jimi: I. Korupce,

II. Nedostatky právního systému, III. Nátlaková hospodářská politika, IV. Účetní standardy a corporate governance a V. Regulace. Vyšší dosáhnuté skóre indikuje vyšší úroveň neprůhlednosti dané komponenty. Všechny pět hledisek, kterými se Index neprůhlednosti zabývá, může být extrémně důležitých z pohledu podnikatelských subjektů, ale i politických aktivit v dotyčné zemi. Index je tak užitečným nástrojem pro obchodní činnost, při rozhodování, výpočtu budoucích nákladů a předpovědi rizik. Prospěšným se index ukázal také ve společnostech, které chtěly investovat ve vysoce rizikových oblastech, a proto potřebovaly rozpracovat plán pro mimořádné případy. Z hlediska vlád poskytuje index užitečné informace pro státy, které si přejí udělat změny k dobrému. Většina jiných indexů, které analyzují rizikovitost zemí, se zaměřuje na politické faktory. Naproti tomu Index neprůhlednosti se zaměřuje na podnikatelská a ekonomická rizika v zemi. Je faktem, že změny, které vláda provádí, mění relativní přitažlivost země pro zahraniční investice. V průběhu let výzkumy prokázaly, že snížení úrovně neprůhlednosti taktéž sníží náklady podnikání. Pokles korupčních praktik má zase například stejný účinek jako snížení daně z podnikání. A podle J. Kurtzmana (2002) je celkový pokles úrovně neprůhlednosti vysoce korelovan se zvýšením konkurenční schopnosti.

Index neprůhlednosti

	2009					Souhrnný index		Pozice (ze 48 zemí)	
	I.	II.	III.	IV.	V.	2009	2008	2009	2007–08
EU-27
EU-15	24	22	33	11	13	21	21
Belgie	30	19	34	2	11	19	21	11 (-)	11
Bulharsko
Česká republika	49	40	36	3	19	29	32	22 (↑)	25
Dánsko	7	18	26	11	16	15	16	6 (-)	6
Estonsko
Finsko	4	11	21	1	6	9	9	1 (-)	1
Francie	22	37	34	2	22	23	24	15 (↓)	14
Irsko	29	15	25	1	5	15	16	6 (-)	6
Itálie	50	38	52	22	16	36	38	31 (↑)	34
Kypr
Litva
Lotyšsko
Lucembursko
Maďarsko	51	34	37	13	12	30	30	25 (↓)	22
Malta
Německo	16	12	31	10	18	17	17	9 (-)	9
Nizozemsko	13	24	31	32	19	24	25	16 (-)	16
Polsko	52	34	45	13	17	32	35	27 (↑)	29
Portugalsko	32	29	31	16	15	25	25	18 (↓)	16
Rakousko	15	10	29	10	14	16	16	8 (↓)	6
Rumunsko
Řecko	53	34	39	12	15	31	32	26 (↓)	25
Slovensko
Slovinsko
Španělsko	33	26	40	18	12	26	27	21 (-)	21
Švédsko	10	21	29	2	8	14	15	3 (↑)	4
Velká Británie	24	9	35	11	10	18	17	10 (↓)	9

Poznámka: Vyšší dosáhnuté skóre indikuje vyšší úroveň neprůhlednosti daného komponentu. Hodnoty EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: Kurtzman Group (Milken Institute) – Opacity Index 2009.

Kvalita veřejné správy

Za jeden z klíčových faktorů dlouhodobě udržitelného růstu je považována kvalita správy, definovaná jako tradice a instituce, jejichž prostřednictvím je země spravována. Hodnocení kvality správy v širokém mezinárodním srovnání se dlouhodobě věnuje zejména Světová banka.

Metodologie

Na základě vymezení **kvality správy** jsou konstruovány agregované ukazatele pro její hodnocení, které provádí Světová banka v rámci projektu Governance Matters (GM) od roku 1996, původně v pravidelných dvouletých intervalech, od roku 2002 každoročně. Při hodnocení jsou použity tři dvojice agregovaných ukazatelů, které zahrnují 310 dílčích ukazatelů z celkem 33 zdrojů od 30 organizací s mezinárodní působností. Do srovnání bylo v roce 2009 zahrnuto 212 zemí. Zdrojem jsou ve většině případů měkká data. Každý ze šesti agregovaných ukazatelů nabývá normalizovaných hodnot v intervalu od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Komplexní hodnocení kvality správy v mezinárodním a časovém srovnání je v projektu Světové banky **Governance Matters** rozděleno do tří základních hledisek (vždy hodnocených dvojicí dílčích ukazatelů): (1) procesy, jimiž jsou vlády vybírány, kontrolovány a obměňovány, (2) schopnost vlády efektivně formulovat a realizovat přiměřené politiky a (3) stav institucí a respektování institucí občany.

První dvojice ukazatelů kvality správy hodnotí kvalitu politického procesu a zahrnuje hlediska rozsahu **demokracie a politické stability**. Rozsah demokracie je posuzován podle základních charakteristik politického procesu, občanských svobod a politických práv a nezávislosti médií. Ukazatel politické stability a násilí vyjadřuje pravděpodobnost destabilizace vládní moci či jejího svržení včetně hrozby terorismu.

Druhá dvojice ukazatelů kvality správy hodnotí efektivnost vládních politik a zahrnuje hlediska **výkonnosti vlády a regulační kvality**. Výkonnost vlády je hodnocena podle předpokladů pro formulaci a realizaci odpovídajících politik, zahrnující kvalitu poskytování veřejných služeb, kvalitu byrokracie, kompetentnost úředníků, nezávislost úřadů na politických tlacích a důvěryhodnost vlády. Regulační kvalita hodnotí vlastní politiky z hlediska zásahů narušujících funkčnost trhů (regulace cen, neadekvátní bankovní dohled) a z hlediska nadměrné regulace v oblasti obchodu a podnikání.

Třetí dvojice ukazatelů kvality správy hodnotí kvalitu institucionálních interakcí, a to podle hledisek **právního řádu a kontroly korupce**. Kvalita právního řádu je hodnocena podle důvěry ve společenská pravidla a podle míry jejich respektování, mj. vnímání výskytu kriminality, účinnosti soudních rozhodnutí a vynutitelnosti smluv. Poslední ukazatel měří vnímání korupce.

Kvalita veřejné správy a její složky

	1998				2008						
	Polit. proces	Vládní politiky	Instit. vztahy	Průměr	Demokracie	Stabilita	Výkon. vlády	Regul. kvalita	Právní řád	Kontrola korupce	Průměr
EU-27	1,02	1,14	1,11	1,09	1,13	0,80	1,12	1,29	1,14	1,09	1,10
EU-15	1,23	1,52	1,62	1,46	1,31	0,87	1,42	1,48	1,50	1,57	1,36
Belgie	1,21	1,40	1,34	1,32	1,37	0,61	1,36	1,48	1,38	1,35	1,26
Bulharsko	0,44	0,05	-0,27	0,07	0,60	0,39	0,10	0,75	-0,12	-0,17	0,26
Česká republika	0,88	0,79	0,67	0,78	1,02	0,93	1,07	1,09	0,85	0,37	0,89
Dánsko	1,38	1,78	2,02	1,72	1,48	1,00	2,19	1,86	1,92	2,32	1,80
Estonsko	0,78	0,97	0,49	0,75	1,03	0,57	1,15	1,47	1,05	0,94	1,04
Finsko	1,41	1,81	2,10	1,77	1,48	1,36	1,95	1,58	1,87	2,34	1,76
Francie	0,98	1,13	1,42	1,18	1,24	0,58	1,54	1,25	1,40	1,43	1,24
Irsko	1,30	1,68	1,68	1,55	1,40	1,16	1,61	1,91	1,74	1,76	1,60
Itálie	0,94	0,89	0,71	0,84	0,96	0,41	0,39	0,95	0,43	0,13	0,55
Kypr	0,64	1,18	0,86	0,89	0,99	0,52	1,25	1,25	1,03	1,04	1,01
Litva	0,60	0,69	0,35	0,54	0,85	0,73	0,64	1,26	0,58	0,18	0,71
Lotyšsko	0,40	0,73	0,17	0,43	0,86	0,40	0,56	1,07	0,73	0,29	0,65
Lucembursko	1,46	1,78	1,90	1,71	1,50	1,52	1,65	1,71	1,82	2,02	1,70
Maďarsko	1,04	0,97	0,75	0,92	1,00	0,59	0,66	1,26	0,82	0,55	0,81
Malta	1,30	0,38	0,91	0,86	1,21	1,30	1,26	1,17	1,59	1,01	1,26
Německo	1,31	1,56	1,89	1,59	1,34	1,08	1,65	1,46	1,72	1,77	1,50
Nizozemsko	1,56	1,97	2,00	1,84	1,53	0,95	1,86	1,75	1,76	2,19	1,67
Polsko	0,83	0,69	0,71	0,74	0,86	0,79	0,48	0,77	0,49	0,38	0,63
Portugalsko	1,36	1,29	1,27	1,30	1,19	1,05	1,05	1,12	1,02	1,08	1,09
Rakousko	1,37	1,58	1,87	1,61	1,36	1,30	0,71	1,64	1,92	1,82	1,46
Rumunsko	0,28	-0,03	-0,25	0,00	0,48	0,30	-0,14	0,53	-0,05	-0,06	0,18
Řecko	0,69	0,81	0,71	0,74	0,88	0,32	0,56	0,81	0,75	0,10	0,57
Slovensko	0,82	0,42	0,11	0,45	0,89	0,92	0,76	1,14	0,52	0,43	0,78
Slovinsko	1,12	1,01	1,07	1,06	1,02	1,07	1,09	0,81	0,91	0,95	0,98
Španělsko	0,89	1,49	1,35	1,24	1,12	-0,03	0,99	1,27	1,16	1,18	0,95
Švédsko	1,48	1,65	2,01	1,71	1,53	1,13	1,99	1,68	1,90	2,24	1,75
Velká Británie	1,11	1,96	2,00	1,69	1,33	0,56	1,74	1,79	1,68	1,77	1,48

Poznámka: Údaje za rok 1998 jsou průměry příslušných dvojic dílčích ukazatelů. EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Výsledky v intervalu +2,5 (nejlepší) až -2,5 (nejhorší). Pramen: World Bank – Databáze Governance Matters 2009.

Kvalita veřejných institucí

Alternativní pojetí hodnocení kvality správy se soustřeďuje na vybrané aspekty fungování **veřejných institucí** podle výsledků mezinárodních expertních šetření. Podrobněji jsou sledovány charakteristiky ochrany a vynutitelnosti vlastnických práv a rozsah neefektivnosti vládních aktivit a politik. Důraz na hledisko vlastnických práv odráží jejich význam pro tvorbu bohatství jako záruky získání výnosu investic či pro efektivní fungování trhů jako záruky vynutitelnosti plnění dohodnutých transakcí. Vedle kvality právního rámce je pozornost věnována rovněž vlivu vlády na tržní rozhodování a na svobodu a efektivnost tržních operací.

Metodologie

K hodnocení kvality veřejných institucí je použito 16 ukazatelů obsažených ve výsledcích šetření **Světového ekonomického fóra** (World Economic Forum – WEF) za rok 2009–2010 (publikovaných v roce 2010 – **The Global Competitiveness Report 2010–2011**), do něhož bylo zahrnuto 133 zemí. Při hodnocení kvality veřejných institucí jsou sledované dílčí ukazatele rozděleny do pěti skupin: vlastnická práva, etika a korupce, vliv státu v oblasti justice a rozhodování, neefektivnost vlády a bezpečnostní situace. Z dílčích ukazatelů je vyjádřena celková průměrná hodnota kvality veřejných institucí.

První skupina ukazatelů hodnotící systém vlastnických práv zahrnuje v první řadě kvalitu vymezení a zákonné ochrany samotných vlastnických práv (1.01) a hodnocení přisnosti ochrany duševního vlastnictví (1.02). Rámcový a současně zásadní význam pro vynutitelnost vlastnických práv a obecně pro efektivnost fungování soudního systému zvláště má hle-

disko nezávislosti soudnictví na zájmových vlivech veřejných či soukromých subjektů.

Ve druhé skupině se hodnotí možnost zneužití veřejných fondů (1.03), kde je sledována struktura veřejných výdajů podle toho, zda vede k plýtvání zdroji či naopak zajišťuje zboží a služby, které nenabízí trh. Dalším ukazatelem je důvěra veřejnosti v politiky (1.04). Poslední ukazatel, nový v roce 2010, indikuje četnost výskytu nepřímých plateb a úplatků (1.05). Třetí skupina nazvaná pracovní „ovlivňování“ (v originále undue influence) zahrnuje nezávislost soudů (1.06) a upřednostňování při vládních rozhodnutích (1.07). Toto hledisko zahrnuje míru nadržování při rozhodování státních orgánů ve prospěch spřízněných firem či jednotlivců.

Čtvrtou skupinu tvoří ukazatele mamotratnost vládních výdajů (1.08) a regulační zátěž (1.09). Rozsah regulačního břemene je hodnocen na základě náročnosti plnění administrativních úkonů v podnikání (získávání povolení, přizpůsobování regulacím, četnost a rozsah výkaznictví). Efektivnost tvorby legislativního řádu je rozdělena na dva ukazatele, tj. efektivnost právního rámce v urovnávání sporů (1.10) a efektivnost právního rámce v otázkách zpochybňování zákonnosti vládních úkonů a regulace ze strany podniků (1.11). Posledním zahrnutým ukazatelem neefektivnosti vládnutí je transparentnost hospodářské politiky vlády (1.12). Pátou skupinu s názvem „bezpečnost“ tvoří: protiteroristické náklady podnikatelů (1.13), náklady proti kriminalitě a násilným činům (1.14), organizovaný zločin (1.15) a hodnověrnost policejních složek (1.16). Toto hledisko se vztahuje k ochraně podniků před kriminálními aktivitami.

Kvalita veřejných institucí v roce 2010

	Vlastnická pr.		Etika a korupce			Ovlivňování		Neefektivnost vládnutí					Bezpečnost				Průměr
	1.01	1.02	1.03	1.04	1.05	1.06	1.07	1.08	1.09	1.10	1.11	1.12	1.13	1.14	1.15	1.16	
EU-27	5,1	4,7	4,5	3,3	5,2	4,8	3,6	3,3	3,1	4,1	4,0	4,6	6,2	5,4	5,9	5,1	4,6
EU-15	5,7	5,3	5,2	3,9	5,7	5,4	4,1	3,7	3,1	4,6	4,6	5,0	6,0	5,4	6,1	5,7	5,0
Belgie	5,4	5,1	5,1	3,4	5,7	5,2	3,9	3,6	2,6	4,0	4,1	4,3	6,2	5,8	6,3	5,6	4,8
Bulharsko	3,2	2,6	2,7	2,1	3,5	3,0	2,6	3,0	3,2	2,7	2,8	3,5	5,3	4,2	3,9	3,3	3,2
Česká republika	4,4	3,9	2,7	1,9	4,0	4,0	2,6	2,9	2,7	3,2	3,3	3,9	6,4	5,6	5,8	3,8	3,8
Dánsko	6,0	5,7	6,4	5,4	6,5	6,4	5,4	4,6	3,8	5,4	5,2	5,6	6,3	6,1	6,6	6,2	5,7
Estonsko	5,3	4,6	4,6	3,3	5,5	5,5	3,8	3,5	4,4	4,3	4,2	5,4	6,6	5,7	6,5	5,4	4,9
Finsko	6,4	6,2	6,3	5,1	6,5	6,3	5,0	4,7	4,3	5,5	5,5	5,6	6,7	5,2	6,7	6,6	5,8
Francie	5,8	5,9	5,2	3,9	5,5	4,8	3,8	3,5	2,6	4,9	4,9	4,9	5,6	5,5	5,8	5,6	4,9
Irsko	5,9	5,6	5,3	3,0	6,1	6,2	3,6	2,9	3,1	4,5	4,5	5,1	6,4	5,8	6,5	6,0	5,0
Itálie	4,3	3,7	3,1	2,0	3,9	3,5	2,5	2,6	2,2	2,6	2,7	3,7	5,7	4,5	3,7	4,8	3,5
Kypr	5,4	4,7	5,0	4,2	5,5	5,5	3,6	4,2	4,0	4,7	4,7	4,9	6,1	5,9	6,0	5,0	5,0
Litva	4,3	3,5	3,3	2,0	4,6	3,6	3,3	2,4	2,7	3,5	3,2	4,6	6,7	5,5	6,0	4,0	4,0
Lotyšsko	4,3	3,6	3,1	1,9	3,9	3,7	2,6	2,4	3,1	2,9	2,8	4,2	6,5	5,4	6,0	4,1	3,8
Lucembursko	6,2	6,0	6,1	5,8	6,3	5,9	4,8	4,8	4,0	5,4	5,6	5,9	6,4	5,2	6,8	6,0	5,7
Maďarsko	4,4	4,0	2,7	1,8	4,2	4,0	2,6	2,2	2,2	3,3	2,8	4,0	6,4	5,0	5,3	4,2	3,7
Malta	5,3	4,6	4,5	3,9	4,8	5,0	3,5	3,8	3,0	4,2	4,0	4,6	6,6	5,2	6,7	5,3	4,7
Německo	6,1	5,7	5,7	4,0	5,9	6,4	4,6	4,0	3,0	5,3	5,3	5,4	6,1	5,9	6,3	6,2	5,4
Nizozemsko	5,8	5,7	5,9	5,0	6,1	6,2	5,2	4,6	3,1	5,4	5,1	5,2	5,6	5,1	6,0	6,0	5,4
Polsko	4,6	3,7	4,2	2,5	4,9	4,3	3,4	3,1	2,7	3,1	3,1	3,7	6,0	5,3	5,7	4,4	4,0
Portugalsko	5,0	4,4	4,1	3,2	5,3	4,3	3,1	2,5	2,5	2,8	3,0	4,3	6,4	5,6	6,2	5,1	4,2
Rakousko	6,2	5,7	5,7	4,0	6,0	5,8	4,0	4,2	3,6	5,1	5,2	5,3	6,7	5,9	6,6	5,7	5,4
Rumunsko	4,2	3,2	3,1	2,0	4,4	3,5	2,4	2,5	2,9	2,9	2,9	2,9	6,4	5,7	5,9	4,2	3,7
Řecko	4,7	4,0	2,9	2,2	3,6	3,5	2,6	2,2	2,4	3,2	3,1	4,1	5,3	4,6	5,6	3,7	3,6
Slovensko	4,2	3,8	2,5	1,7	3,9	2,9	1,9	2,4	2,8	2,6	2,4	4,2	6,7	5,3	5,2	3,8	3,5
Slovinsko	4,6	4,4	3,9	2,9	5,2	4,2	3,0	2,9	3,5	3,5	3,4	5,1	6,6	6,0	6,0	4,7	4,4
Španělsko	4,9	4,3	4,0	2,6	5,0	3,8	3,2	2,7	2,8	3,6	3,7	4,3	4,8	5,2	5,6	5,7	4,1
Švédsko	6,3	6,2	6,5	5,8	6,6	6,6	6,0	4,9	4,0	6,1	5,8	5,8	6,4	5,8	6,7	6,1	6,0
Velká Británie	5,8	5,5	5,8	3,2	5,9	6,3	4,2	3,2	3,1	5,5	4,9	4,9	5,2	5,2	6,0	5,5	5,0

Poznámka: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. EU-27 a EU-15 nevážené průměry. Pramen: Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum 2010.

Index regulační kvality CES

Metodologie

Index regulační kvality vypracovalo Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu (CES VŠEM) ve snaze zformulovat vlastní přístup k hodnocení kvality regulačního prostředí. Tento index bude pravidelně aktualizován a v budoucnu by měl tvořit základ Souhrnného indexu institucionální kvality CES.

Přehled použitých ukazatelů

IMD	Efektivita vlády	Institucionální rámec	právní rámec, rozhodování vlády, transparentnost, byrokracie, přizpůsobivost vládní politiky
		Společenský rámec	spravedlnost
		Fiskální politika	vyhýbání se platbě daní
	Obchodní legislativa	celní orgány, protekcionismus, zahraniční investoři, přístup ke kapitálovým trhům, investiční pobídky, dotace, legislativa na ochranu hospodářské soutěže, legislativa standardů výrobků a služeb, cenové kontroly, šedá ekonomika, intenzita regulace, podmínky podnikání, vznik nových firem, regulace na trhu práce, legislativa na ochranu nezaměstnaných, zákony o imigraci	
	Podniková efektivita	Finance	transparentnost finančních institucí, bankovní a finanční služby, bankovní regulace
WEF	Instituce		nezávislost soudů, vlastnická práva, zvyšování subjektů při vládním rozhodování, zátěž vládní regulace, efektivita zákonodárných orgánů
	Efektivita trhu		efektivnost právního rámce, efektivita daňového systému, intenzita domácí konkurence, efektivita politiky na ochranu hospodářské soutěže, najímání a propouštění zaměstnanců, pružnost při stanovování mezd, vyspělost finančního trhu, kvalita bank, přístup k půjčkám, dostupnost rizikového kapitálu, rozsah byrokratické zátěže, vládní dotace, vyžadování standardů kvality výrobků a služeb, šedá ekonomika

Pramen: IMD (2006), WEF (2006).

Údaje pro sestavení indexu vycházejí z publikací dvou významných organizací – Global Competitiveness Report Světového ekonomického fóra (WEF) a World Competitiveness Yearbook Mezinárodního institutu pro management a rozvoj (IMD). Z obou publikací je použito celkem 45 ukazatelů, z toho 26 z ročenky IMD a 19 ze zprávy Světového ekonomického fóra.

Hodnoty použitých ukazatelů byly převedeny na procentuální vyjádření, z nichž byl vypočten průměr, který představuje index regulační kvality CES. Hodnota indexu 100 vystihuje nedosažitelný a neexistující ideál s nejvyššími možnými hodnotami ve všech oblastech.

Index regulační kvality CES (v %)

	Index CES 2002		Index CES 2006		Změna	
	Hodnota	Pořadí	Hodnota	Pořadí	Hodnota	Pořadí
AT	66,41	7	68,50	4	2,09	-3
BE	57,58	13	56,47	15	-1,11	2
CY	58,20	12
CZ	53,02	16	55,60	17	2,59	1
DK	71,88	3	74,78	1	2,89	-2
ET	63,13	9	66,41	6	3,28	-3
FI	75,90	1	72,10	2	-3,80	1
FR	55,05	14	55,68	16	0,63	2
DE	58,70	12	60,15	10	1,45	-2
GR	51,18	17	51,98	21	0,80	4
HU	59,27	10	57,95	13	-1,32	3
IE	68,05	6	69,88	3	1,83	-3
IT	50,78	18	44,46	24	-6,32	6
LV	49,25	19	54,34	18	5,09	-1
LT	49,04	20	50,94	22	1,90	2
LU	73,31	2	66,34	7	-6,97	5
MT	57,14	14
NL	68,32	5	66,73	5	-1,59	0
PL	40,60	23	40,53	25	-0,06	2
PT	53,54	15	54,10	19	0,55	4
SK	47,98	22	59,35	11	11,37	-11
SL	48,90	21	47,01	23	-1,89	2
ES	58,98	11	52,96	20	-6,02	9
SE	64,95	8	63,08	9	-1,87	1
UK	69,15	4	64,60	8	-4,55	4
EU-25	59,18		59,02		-0,16	
EU-15	62,58		61,45		-1,13	
EU-10	51,83		54,44		2,61	

Pramen: IMD (2002, 2006), WEF (2002, 2006). Původně zpracováno v Gregorová, L., Žák, M. (2008): Politická bariéra kvality regulace, Working Papers CES VŠEM, ISSN 1801-2728.

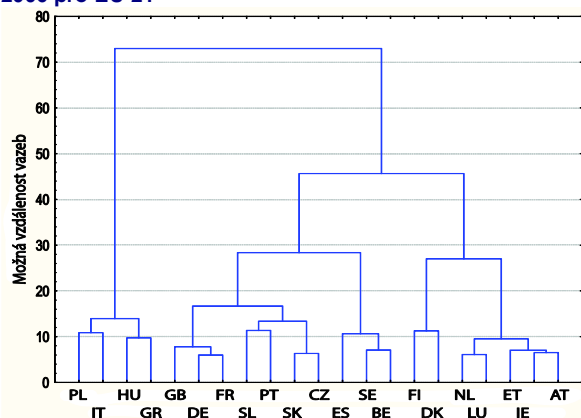
Mezinárodní srovnání a Česká republika

Uvedené hodnoty indexů regulační kvality CES v letech 2002 a 2006 zemí EU-25 komplexně hodnotí kvalitu regulace a poukazují na několik zajímavých souvislostí. Tou první je skutečnost, že kvalita regulace se mezi sledovanými lety příliš nezměnila. Nejvyšší hodnocení se snížilo ze 75,9 bodů v roce 2002 na 74,8 bodů v roce 2006 a před Finsko se dostalo Dánsko. Nejnižší hodnocenou zemí v obou letech bylo Polsko s výsledky 40,6 bodů v roce 2002 a 40,5 bodů v roce 2006. Celkový rozdíl v hodnocení mezi první a poslední hodnocenou zemí se v roce 2006 na základě toho mírně (o 1,0 bodu) snížil, což u měkkých dat představuje zanedbatelný rozdíl.

Druhým zajímavým zjištěním je skutečnost, že je možno sledované země rozdělit do několika skupin a že tyto skupiny jsou, až na jednu drobnou výjimku, mezi roky 2002 a 2006 neměnné. Zde jsme se pokusili vlastní výsledky srovnat se závěry, které poskytuje tzv. komparativní institucionalismus hodnotící různé modely kapitalistické ekonomiky. V evropském kontextu to konkrétně znamenalo následující přiřazení jednotlivých zemí EU-15 do čtyř modelů kapitalismu: tržní ekonomiky (anglosaský model) – Irsko, Lucembursko a Velká Británie; sociálně demokratické ekonomiky – Dánsko, Finsko a Švédsko; evropský kontinentální kapitalismus – Belgie, Francie, Německo, Nizozemsko a Rakousko a jihoevropský (středomořský) kapitalismus –

Itálie, Portugalsko, Řecko a Španělsko. Státy EU-10 nebyly k těmto modelům přiřazeny, neboť jejich postavení je chápáno zatím jako přechodné. Následná shluková analýza ukazuje, že obecné přiřazení k jednotlivým modelům je jen orientační a v případě kvality regulace ukazuje určité odlišnosti. Zajímavé je ovšem také přiřazení postkomunistických zemí do jednotlivých shluků. Vyjdeme-li z předpokladu, že proces transformace byl z velké míry i procesem deregulace, pak hodnota indexu regulační kvality CES zprostředkovaně hodnotí i úspěšnost regulace.

Shluková analýza Indexu regulační kvality CES v roce 2006 pro EU-21

Poznámka: Schéma stromu pro 21 případů, Wardova metoda, Euklidovské vzdálenosti. Na vertikální ose je zobrazena možná vzdálenost vazeb. Pramen: CES VŠEM, Index kvality regulačního prostředí 2006, vlastní úpravy.

Index regulační kvality CES 2006, EU-21 ve shlucích

Shluk 1	Shluk 2	Shluk 3	Shluk 4	Shluk 5
PL, IT, HU, GR	GB, DE, FR, SV, PT, SK, CZ	ES, SE, BE	FI, DK	NL, LU, IR, ES, AT

Pramen: CES, Index kvality regulačního prostředí 2006, vlastní úpravy.

Vraťme se ještě k hodnotám indexu regulační kvality CES a k jeho absolutním hodnotám a posunům ve dvou měřených obdobích. Vytvářejí se nám následující skupiny zemí: první skupinu zemí tvoří ty, jejichž hodnocení je nad průměrem EU-15 v obou hodnocených letech. Jedná se o devět zemí, z nichž osm patří k modelům severského a anglosaského kapitalismu, na devět je doplňuje Estonsko jako jediný představitel zemí EU-10. Jsou to Dánsko, Finsko, Irsko, Rakousko, Nizozemsko, Lucembursko, Velká Británie, Švédsko – nemění se zařazení, mění se jen pořadí. Druhou, dalo by se říci opačnou, skupinu zemí tvoří ty, jejichž hodnocení je pod průměrem EU-8. Ze zemí EU-15 jsou to země převážně zařazované do jihoevropského modelu kapitalismu. Oproti hodnocení v roce 2002 se do této skupiny vracejí Portugalsko a Španělsko a v roce 2006 ji tvoří dále Řecko a Itálie, doplněné o Litvu, Lotyšsko a Slovinsko ze zemí EU-10. Pozoruhodný je posun Slovenska, které z této skupiny v roce 2002 vystartovalo výrazně směrem k nejlépe hodnoceným zemím. Česká republika, jejíž hodnocení se mezi lety 2002 a 2006 mírně zlepšilo (o 2,6 bodu), patří do prostřední kontinentální skupiny zemí, kde však zaujímá poslední místo na hranici s modelem středomořským.

Zaměření se na dynamiku změn souvisí se třetím zjištěním. Z tohoto pohledu je možno konstatovat, že země EU-10 postupně dohánějí země EU-15. Kladný posun indexu regulační kvality CES mezi lety 2002 až 2006 u zemí EU-10 o 2,61 je ještě umocněn poklesem tohoto indexu u zemí EU-15 o -1,13, což v celkovém součtu činí snížení rozdílu o bezmála čtyři body (3,74). Zde hraje dominantní roli Slovensko, které si v hodnotě indexu polepšilo o úctyhodných 11,37 bodů. Z pozitivních přírůstků stojí za zaznamenání stále se lepšící hodnocení Estonska, které, ač je nejlépe hodnocenou zemí EU-10, si dokázalo polepšit o 3,28 bodů. Na druhé straně nejvýraznější pokles v celkovém hodnocení vyšší než šest bodů zaznamenaly Lucembursko (6,97), Itálie (6,32) a Španělsko (6,02).

Zahájení a ukončení podnikání

Podmínky pro zahájení, realizaci a ukončení podnikání významně a bezprostředně ovlivňují intenzitu podnikatelských aktivit a tím i celkovou ekonomickou výkonnost. Podmínky pro podnikání jsou hodnoceny na základě srovnávací metodiky Světové banky, která v rámci projektu **Doing Business 2010** hodnotí již 183 světových ekonomik v deseti základních oblastech. Hodnocení je založeno na srovnání souvisejících právních předpisů, délky a nákladnosti soudních a správních procedur. Hodnoty ukazatelů jsou získávány na základě šetření místních a zahraničních expertů. Hodnocení se vztahuje ke standardizovaným případům vybrané právní formy s přesně stanovenými charakteristikami zkoumaných procedur.

Publikované výsledky tak nemusejí platit pro jiné typy podniků a jiné parametry.

Metodologie

Při hodnocení podmínek **zahájení podnikání** je zjišťována administrativní náročnost podle počtu podstupovaných procedur a počtu dní odhadovaných pro jejich absolvování. Počet procedur vyjadřuje počet vnějších subjektů, s nimiž budoucí podnikatel přichází do styku. Každá procedura představuje potenciální překážku na cestě k registraci. Dále jsou vyjádřeny finanční náklady zahájení podnikání (v % průměrného ročního příjmu na obyvatele), a to na splnění požado-

vaných úkonů a na minimální kapitálový vklad. Byl použit standardizovaný příklad založení firmy s maximálně 50 zaměstnanci a náběhovým kapitálem představujícím desetina-sobek příjmu na obyvatele vyplaceného v hotovosti. V případě podmínek **ukončení podnikání** je hodnocena časová a finanční náročnost konkurzního řízení, které zahrnuje domácí subjekty. Časová náročnost řízení je vyjádřena v průměrném počtu let a zahrnuje i možná zdržení ve formě obstrukcí. Finanční náročnost řízení je hodnocena podle jeho nákladů v % majetku a podle míry návratnosti prostředků.

V případě **udělování povolení** jsou zaznamenány všechny procedury požadované na modelovém příkladu stavebnictví, konkrétně vybudování a zprovoznění skladovacího prostoru (tj. nebytového prostoru pro hospodářské účely specifické velikosti). Zjišťována je administrativní náročnost všech souvisejících úkonů (licence, splnění ohlašovacích povinností, prověrky inspekcí a kabelové komunální přípojky) podle počtu procedur, počtu dní a jejich finančních nákladů (v % průměrného ročního příjmu na obyvatele). Podmínky **registrace vlastnictví** jsou hodnoceny podle počtu procedur, počtu dnů nutných pro uskutečnění a relativní výše nákladů na související platby v % ceny majetku. Pro zajištění mezinárodní srovnatelnosti je stanovena základní společná charakteristika pro podnikatelský subjekt, který chce koupit již registrovaný pozemek a nemovitost.

Podmínky zahájení a ukončení podnikání

	I. Zahájení podnikání				II. Ukončení podnikání			III. Získání povolení		IV. Registrace vlastnictví	
	procedury	dny	náklady (%)	min. kapitál (%)	návratnost (%)	roky	náklady (%)	dny	náklady (%)	dny	náklady (%)
EU-27	6	15	5,3	19,4	56,5	2,1	11,0	199	76,9	52	4,6
EU-15	6	16	5,1	19,5	69,5	1,4	9,7	166	69,5	32	5,8
Belgie	3	4	5,3	19,4	86,3	0,9	4	169	63,5	79	12,7
Bulharsko	4	18	1,7	20,7	32,1	3,3	9	139	436,5	15	2,3
Česká republika	8	15	9,2	30,5	20,9	6,5	15	150	16,2	78	3,0
Dánsko	4	6	0,0	38,6	86,5	1,1	4	69	58,7	42	0,6
Estonsko	5	7	1,7	23,2	37,5	3,0	9	118	26,9	18	0,5
Finsko	3	14	0,9	7,2	87,3	0,9	4	38	119,7	14	4,1
Francie	5	7	0,9	0,0	44,7	1,9	9	137	22,9	98	6,1
Irsko	4	13	0,3	0,0	86,6	0,4	9	185	44,8	38	6,7
Itálie	6	10	17,9	9,7	56,6	1,8	22	257	137,2	27	4,6
Kypr	6	8	13,3	0,0	70,7	1,5	15	677	50,2	34	10,0
Litva	7	26	2,4	31,1	49,4	1,5	7	162	95,7	3	0,5
Lotyšsko	5	16	2,1	14,2	29,0	3,0	13	187	17,3	45	2,0
Lucembursko	6	24	1,8	19,9	41,7	2,0	15	217	19,9	29	10,3
Maďarsko	4	4	8,0	10,2	38,4	2,0	15	204	9,8	17	11,0
Malta
Německo	9	18	4,7	0,0	52,2	1,2	8	100	60,2	40	5,2
Nizozemsko	6	10	5,6	49,4	82,7	1,1	4	230	107,2	5	6,2
Polsko	6	32	17,9	15,3	29,8	3,0	20	308	124,2	197	0,5
Portugalsko	6	6	6,4	33,5	69,4	2,0	9	287	52,9	12	7,4
Rakousko	8	28	5,1	52,0	71,5	1,1	18	194	71,1	32	4,5
Rumunsko	6	10	2,9	0,9	28,5	3,3	11	243	87,9	48	1,3
Řecko	15	19	10,9	21,4	44,2	2,0	9	169	50,7	22	4,0
Slovensko	6	16	2,0	23,8	45,9	4,0	18	287	13,6	17	0,1
Slovinsko	3	6	0,0	43,3	45,5	2,0	8	197	79,9	391	2,0
Španělsko	10	47	15,0	12,8	73,2	1,0	15	233	60,9	18	7,2
Švédsko	3	15	0,6	28,5	75,1	2,0	9	116	103,3	15	3,0
Velká Británie	6	13	0,7	0,0	84,2	1,0	6	95	69,1	8	4,1

Poznámka: Náklady na zahájení podnikání, minimální kapitál a náklady na získání licencí v % důchodu na obyvatele; náklady na ukončení podnikání a registrace vlastnictví v % hodnoty majetku. EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: World Bank – Doing Business 2010, vlastní propočty.

Zaměstnávání, zdanění, zahraniční obchod

Podmínky pro podnikání jsou hodnoceny na základě srovnávací metodiky Světové banky **Doing Business** (viz předchozí ukazatel). Rovněž obchodování se zahraničím může být spojeno s řadou administrativních překážek, které ztěžují a prodražují vývozní a dovozní aktivity a motivují korupční chování. Cla, kvóty a vzdálenost od velkých trhů výrazně zvyšují náklady, někdy až na prohibivní úroveň.

Metodologie

Podmínky **regulace zaměstnávání** jsou sledovány podle indexu rigidity zaměstnanosti, který tvoří průměr tří subindexů – indexu obtížnosti přijímání pracovníků, indexu nepružnosti pracovní doby a indexu obtížnosti propouštění. Všechny tři subindexy jsou složeny z několika komponent a jejich hodnoty se pohybují mezi 0 až 100, přičemž vyšší hodnota znamená větší míru rigidity. Další ukazatel úrovně regulace zaměstnávání měří náklady propouštění pracovníků, tj. odstupné a dávky při skončení pracovního poměru (v počtu týdenních mezd).

Index obtížnosti přijímání pracovníků bere v úvahu, zda jsou termínované kontrakty zakázané pro trvalé úkoly, maximální možnou souhrnnou délku smluv na určitou dobu a poměr minimálních mezd (anebo mezd absolventů) k průměrné přidávané hodnotě na pracovníka. Index rigidity počtu hodin hodnotí tyto charakteristiky zaměstnanosti: noční práci, délku

pracovního týdne, práci přesčas, délku dovolené; Index obtížnosti propouštění zahrnuje osm charakteristik (s různou mírou závažnosti), mj. zda nadbytečnost je důvodem pro propuštění, zda musí zaměstnavatel informovat třetí stranu či zda zákon vyžaduje před propuštěním rekvalifikaci nebo přeložení pracovníka.

Hodnocení **daňové regulace** zahrnuje daně a povinné příspěvky, které středně velký podnik odvádí v daném roce, a hodnotí administrativní zátěž placení daní. Vyčíslení daně a vyjádření související administrativní zátěže je založeno na případové studii se stanovenými předpoklady o souboru finančních výkazů a prováděných transakcích. Hodnocen je počet daňových procedur, a to počet daňových plateb, jejich způsob, frekvence plateb a počet zúčastněných úřadů za rok. Časová náročnost je vyjádřena v počtu hodin za rok, které vyžaduje příprava, podání a platba daní. Daňová zátěž měří všechny daně, které platí podnik. Jde o daň ze zisku, daně a povinné příspěvky za zaměstnance (zahrnuje sociální příspěvky placené zaměstnavatelem státním i soukromým entitám, jakož i další daně a příspěvky související se zaměstnáváním pracovníků) a všechny ostatní daně. Daňová zátěž je vyjádřena jako podíl hrubého obchodního zisku společnosti. Podmínky **zahraničního obchodu** jsou hodnoceny na základě počtu a nákladnosti všech procedurálních požadavků vývozu a dovozu standardizované zásilky zboží.

Regulace zaměstnávání, zdanění, zahraničního obchodu

	V. Regulace zaměstnávání				náklady propouštění	VI. Daňová regulace			VII. Zahr. obchod	
	rigidita					počet		daňová zátěž	export (dny)	import (dny)
	přijímání	pracovní doby	propouštění	zaměstnanosti		platby	hodin			
EU-27	32	39	29	34	29	18	231	44,5	12	13
EU-15	32	40	32	35	31	11	178	46,2	10	10
Belgie	11	40	0	17	16	11	156	57,3	8	9
Bulharsko	17	40	0	19	9	17	616	31,4	23	21
Česká republika	33	0	0	11	22	12	613	47,2	17	20
Dánsko	0	20	0	7	0	9	135	29,2	5	5
Estonsko	33	60	60	51	35	10	81	49,1	5	5
Finsko	44	40	40	41	26	8	243	47,7	8	8
Francie	67	60	30	52	32	7	132	65,8	9	11
Irsko	11	0	20	10	18	9	76	26,5	7	12
Itálie	33	40	40	38	11	15	334	68,4	20	18
Kypr	33	0	40	24	64	27	149	28,8	7	5
Litva	33	60	20	38	30	12	166	42,7	10	11
Lotyšsko	50	40	40	43	17	7	279	33,0	13	12
Lucembursko	67	60	40	56	52	22	59	20,9	6	6
Maďarsko	0	67	0	22	35	14	330	57,5	18	17
Malta
Německo	33	53	40	42	69	16	196	44,9	7	7
Nizozemsko	17	40	70	42	17	9	164	39,3	6	6
Polsko	11	33	30	25	13	40	395	42,5	17	25
Portugalsko	33	47	50	43	97	8	328	42,9	16	15
Rakousko	0	33	40	24	2	22	171	55,5	7	8
Rumunsko	67	40	30	46	8	113	202	44,6	12	13
Řecko	44	67	40	50	24	10	224	47,4	20	25
Slovensko	17	20	30	22	26	31	257	48,6	20	25
Slovinsko	78	53	30	54	37	22	260	37,5	20	21
Španělsko	78	40	30	49	56	8	213	56,9	9	10
Švédsko	33	40	40	38	26	2	122	54,6	8	6
Velká Británie	11	20	0	10	22	8	110	35,9	9	8

Poznámka: Index rigidity zaměstnanosti – nevážený průměr indexu náročnosti přijímání, propouštění a rigidity pracovní doby (100 nejhorší); náklady propouštění v týdenních platech; daňová zátěž v % zisku. EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: World Bank – Doing Business 2010, vlastní propočty.

Smlouvy, ochrana investic, přístup k úvěrům

Podmínky pro podnikání jsou hodnoceny na základě srovnávací metodiky Světové banky **Doing Business** (viz předchozí ukazatele). Účinný systém vynutitelnosti smluv má řadu příznivých dopadů na ekonomickou výkonnost. Zjednodušený a předvídatelný systém soudního projednávání zvyšuje jeho důvěryhodnost a omezuje prostor pro korupční chování. Kompetentní soudy jsou klíčovou podmínkou účinného vynucení smluv. Ochrana (minoritních) investorů má řadu příznivých dopadů zejména na výši kapitálových investic a koncentraci vlastnictví díky větší diverzifikaci investičního portfolia, podnikatelé mají snadnější přístup k investičním zdrojům. Odpovídající ochrana investorů také příznivě ovlivňuje zhodnocení investic. Pokud nejsou práva investorů dostatečně chráněna, většinové vlastnictví představuje jediný způsob odstranění rizika vyvlastnění či zneužití jejich investic. Řada potenciálně ziskových projektů tak zůstane nerealizována (či je realizována v zahraničí), což se nepříznivě dotýká zejména menších podniků.

Metodologie

Podmínky **vynutitelnosti smluv** hodnotí efektivnost soudního (nebo administrativního) systému při vymáhání splatného dluhu, a to podle počtu procedur (vyžadujících interakci mezi zúčastněnými stranami řízení), časové náročnosti celého řízení od podání žaloby až po zaplacení platby (včetně čekacích lhůt mezi jednotlivými fázemi řízení) v počtu kalendář-

ních dnů a nákladů řízení (zahrnující všechny výdaje) v % hodnoty dluhu.

Podmínky **ochrany investorů** hodnotí sílu ochrany minoritních investorů vůči zneužití podnikových aktiv ze strany manažerů pro jejich osobní obohacení. Ukazatele rozlišují tři klíčové oblasti ochrany investorů, kterými jsou průhlednost transakcí (index otevřenosti), odpovědnost manažerů za vlastní operace (index odpovědnosti) a možnost žaloby manažerů akcionáři (index žalovatelnosti). Jednotlivé ukazatele jsou hodnocené na škále 0 až 10, kde 10 představuje nejvyšší míru průhlednosti, odpovědnosti a žalovatelnosti. Data pocházejí z dotazování firemních právníků a z bezpečnostních regulací, firemních zákonů a soudní evidence v dané zemi.

Podmínky **přístupu k úvěrům** jsou hodnoceny podle dvou hlavních hledisek, a to efektivnosti zástavního a konkurzního zákona v usnadňování poskytování půjček a dostupnosti registrů úvěrových informací. Index zákonných práv věřitelů a dlužníků je konstruován na základě hodnocení vybraných hledisek související legislativy v oblastech konkurzu a vyrovnání a zástavního práva. Hloubka úvěrových informací hodnotí zákony ovlivňující rozsah, dostupnost a kvalitu úvěrových informací pocházejících z veřejného nebo soukromého úvěrového registru. Vyšší hodnota obou indexů představuje lepší výsledek.

Vynutitelnost smluv, ochrana investic, přístup k úvěrům

	procedury	dny	náklady (%)	otevřenost (0–10)	zodpovědnost (0–10)	žalovatelnost (0–10)	zákonná práva (0–10)	informace (0–6)	soukromý registr (%)
EU-27	32	548	20,5	6	4	6	7	4	13,0
EU-15	30	515	19,3	6	5	6	6	5	15,3
Belgie	25	505	16,6	8	6	7	7	4	56,5
Bulharsko	39	564	23,8	10	1	7	8	6	34,8
Česká republika	27	611	33,0	2	5	8	6	5	4,9
Dánsko	34	380	23,3	7	5	7	9	4	0,0
Estonsko	36	425	26,3	8	3	6	6	5	0,0
Finsko	32	375	10,4	6	4	7	7	5	0,0
Francie	29	331	17,4	10	1	5	7	4	32,5
Irsko	20	515	26,9	10	6	9	8	5	0,0
Itálie	40	1210	29,9	7	4	6	3	5	12,2
Kypr	43	735	16,4	4	4	7	9	0	0,0
Litva	30	275	23,6	5	4	6	5	6	12,1
Lotyšsko	27	309	23,1	5	4	8	9	5	46,5
Lucembursko	26	321	9,7	6	4	3	7	0	0,0
Maďarsko	33	395	13,0	2	4	7	7	5	0,0
Malta
Německo	30	394	14,4	5	5	5	7	6	0,8
Nizozemsko	25	514	24,4	4	4	6	6	5	0,0
Polsko	38	830	12,0	7	2	9	9	4	0,0
Portugalsko	31	547	13,0	6	5	7	3	5	81,3
Rakousko	25	397	18,0	3	5	4	7	6	1,4
Rumunsko	31	512	28,9	9	5	4	8	5	5,7
Řecko	39	819	14,4	1	4	5	3	5	0,0
Slovensko	30	565	30,0	3	4	7	9	4	1,4
Slovinsko	32	1290	12,7	3	9	8	6	2	2,7
Španělsko	39	515	17,2	5	6	4	6	5	45,3
Švédsko	30	508	31,2	6	4	7	5	4	0,0
Velká Británie	30	399	23,4	10	7	7	9	6	0,0

Poznámka: náklady vynutitelnosti smluv v % žalované částky, ochrana investorů – indexy (10 nejlepší), získávání úvěrů – práva věřitelů (10 nejlepší), úvěrové informace (6 nejlepší), soukromý registr – pokrytí dospělé populace v %. EU-15 a EU-27 jsou nevážené průměry, které nezahrnují země, pro které nejsou dostupná data. Pramen: World Bank – Doing Business 2010, vlastní propočty.

Kvalita podnikové správy

Problém kvality a fungování systémů podnikové správy je diskutovaným tématem zejména v méně rozvinutých zemích včetně zemí tranzitivních. Nicméně i v zemích rozvinutějších se tento problém dostal v poslední době do popředí zájmu v souvislosti s řadou závažných selhání správy a řízení v několika významných (nadnárodních) korporacích, zejména v USA.

Kvalitní podniková správa (corporate governance) či správa řízení obchodních společností zahrnuje pravidla a praktiky, které určují vztah mezi manažery a akcionáři a dalšími zainteresovanými subjekty (stakeholders) jako jsou např. zaměstnanci a věřitelé. Integrita firem a trhů představuje významnou podmínku životaschopnosti a stability výkonné ekonomiky. Kvalitě podnikové správy se ve svých programech dlouhodobě věnuje zejména OECD ve spolupráci se Světovou bankou s cílem formulovat obecně platné principy podnikové správy při současném respektování jejich národních či regionálních systémových specifik (v rámci ekonomického, právního a sociálního kontextu). Vedle OECD se tématu věnuje např. i analytická společnost Economic Intelligence Unit (EIU) či World Economic Forum (WEF) a Institute of Management and Development (IMD) v šetřeních v rámci ročenek, ze kterých je čerpáno v této publikaci.

V Evropské unii se usílí soustřeďuje na proces **konvergence a harmonizace** národních kodexů podnikové správy jako součásti procesu integrace vnitřního trhu, a to v rámci modernizace podnikového práva a zlepšování kvality pod-

nikové správy s konečným cílem zvýšení konkurenceschopnosti.

Metodologie

Klíčové sledované a hodnocené oblasti podnikové správy zahrnují v první řadě zajištění základních rámcových předpokladů, její účinné fungování v souladu se zákonnými pravidly a jasné formulace rozdělení odpovědností mezi různými dohlížecími, regulačními a exekutivními orgány. Další oblast představuje zajištění odpovídající ochrany a výkonu práv všech akcionářů včetně menšinových a zahraničních. Pozornost je věnována rovněž úloze a spolupráci zainteresovaných subjektů v podnikové správě. Dále je důraz kladen na otevřenost a průhlednost všech podnikových aktivit včetně finanční situace, hospodářských výsledků, vlastnictví a správy podniku. Posledním sledovaným principem je odpovědnost správních rad při zajištění strategického vedení podniku, účinného monitoringu managementu a zajištění odpovědnosti správních orgánů akcionářům. Relativně novým aspektem je téma společenské odpovědnosti firem znamenající integraci zájmů v mimoekonomických otázkách (sociální, environmentální).

V prezentovaném srovnání jsou pro hodnocení kvality podnikové správy použity vybrané výsledky šetření WEF, a to etického chování firem (1.17) v mezinárodním srovnání. Dále je hodnocena přísnost auditorských a účetních standardů (1.18), odpovědnost správních rad (1.19) a ochrana zájmů minoritních akcionářů (1.20).

Hodnocení kvality podnikové správy v roce 2010

	1.		2.		Průměr	Průměr
	1.17	1.18	1.19	1.20		
EU-27	4,9	5,3	4,7	4,6	4,9	4,9
EU-15	5,6	5,4	4,9	4,9	5,1	5,2
Belgie	5,5	5,6	5,0	4,9	5,2	5,3
Bulharsko	3,3	4,3	4,1	3,5	4,0	3,8
Česká republika	3,6	5,1	4,8	4,0	4,6	4,4
Dánsko	6,5	5,7	5,2	5,4	5,4	5,7
Estonsko	5,0	5,6	4,6	4,5	4,9	4,9
Finsko	6,6	6,2	5,5	5,9	5,9	6,1
Francie	5,7	5,5	5,0	4,7	5,1	5,2
Irsko	5,3	4,7	4,4	4,5	4,5	4,7
Itálie	3,7	4,0	3,9	3,4	3,8	3,8
Kypr	4,7	5,7	4,1	5,1	5,0	4,9
Litva	3,9	5,1	4,9	4,0	4,7	4,5
Lotyšsko	3,5	4,6	4,4	3,9	4,3	4,1
Lucembursko	6,1	5,8	5,3	5,1	5,4	5,6
Maďarsko	3,3	5,4	4,5	4,1	4,7	4,3
Malta	4,7	6,0	4,7	5,4	5,4	5,2
Německo	6,0	5,6	5,2	5,2	5,3	5,5
Nizozemsko	6,3	5,8	5,3	5,1	5,4	5,6
Polsko	4,2	5,1	4,5	4,5	4,7	4,6
Portugalsko	4,6	4,9	4,3	4,5	4,6	4,6
Rakousko	6,2	5,7	5,0	4,8	5,2	5,4
Rumunsko	3,6	4,6	4,4	4,1	4,4	4,2
Řecko	3,3	4,7	4,0	4,8	4,5	4,2
Slovensko	3,6	4,8	4,9	4,2	4,6	4,4
Slovinsko	4,5	5,1	4,0	3,6	4,2	4,3
Španělsko	4,7	4,9	4,3	4,1	4,4	4,5
Švédsko	6,8	6,3	5,9	6,0	6,1	6,3
Velká Británie	6,0	5,6	5,2	5,1	5,3	5,5

Poznámka: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Pramen: Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum 2010.

Efektivnost produktových trhů

V Evropské unii je téma efektivnosti produktových trhů významně spojeno s procesem prohlubování jednotného vnitřního trhu, přičemž pozornost je zaměřena zejména na postup integrace síťových odvětví a přeshraničních toků produktů a služeb. Význam efektivnosti produktových trhů pro ekonomickou výkonnost lze obecně rozlišit podle tří hledisek. Funkční trhy vyžadují takové vládní zásahy, které způsobí co nejmenší narušení efektivnosti rozhodování zúčastněných ekonomických subjektů. Efektivnost trhů je podmíněna rovněž odpovídajícím konkurenčním prostředím, které nutí firmy k soustavnému přizpůsobování ceny a kvality nabídky tržnímu tlaku. Rozlišena je přitom otevřenost trhů domácí i zahraniční konkurenci.

Pro hodnocení efektivnosti **produktových trhů** je použito 11 ukazatelů vybraných subkapitol šetření WEF za rok 2009–2010, které hodnotí narušující vládní zásahy a konkurenčnost prostředí (sofistikovanost poptávky je součástí hodnocení efektů inovační výkonnosti).

Metodologie

První skupina ukazatelů efektivnosti produktových trhů charakterizuje domácí konkurenci a hodnotí narušení způsobené **vládními zásahy**. Jde o tyto ukazatele: intenzita konkurence na lokálních trzích (6.01); rozsah monopolizace trhů (6.02); efektivnost politiky na ochranu hospodářské soutěže (6.03); rozsah zdanění (6.04), tzn., zda rozsah zdanění má motivující efekt na pracovní nasazení a investice; náklady zemědělské politiky (6.08), tj. zda zemědělská politika zatěžuje ná-

rodní ekonomiku nebo vyrovnává zájmy daňových poplatníků, spotřebitelů a producentů.

Ve druhé skupině jsou zahrnuty charakteristiky zahraniční konkurence, tedy ukazatele rozsahu obchodních bariér (6.09) hodnotící zda dovážené zboží může volně konkurovat domácímu či nikoliv; rozsah zahraničního vlastnictví (6.11), který identifikuje rozsah zahraničního vlastnictví na území hodnoceného státu; dopady pravidel pro přímé zahraniční investice (6.12) a efektivita zatížení cly (6.13). Třetí skupina hodnotí podmínky poptávky a zabývá se kvalitou tržního prostředí. Jsou zde zahrnuty ukazatele hodnocení strategie orientace na zákazníka (6.14), tj. jak si firmy zákazníků váží a jak reagují na jejich potřeby. Tato skupina dále zahrnuje ukazatel náročnosti a sofistikovanosti kupujících (6.15).

Efektivnost produktových trhů je vyjadřována i pomocí tvrdých dat, a to např. ve skupině **strukturálních ukazatelů** vykazovaných EUROSTATem v rámci kapitoly ekonomické reformy. Údaje jsou bohužel zatím dostupné pouze pro omezený počet členských zemí EU a v omezených časových řadách. Pozornost je zaměřena především na ceny služeb v síťových odvětvích (elektroenergetika, plynárenství, telekomunikace) a na tržní koncentraci v těchto odvětvích a dále na rozsah vládní pomoci v % HDP, kdy je specificky sledována sektorová a ad hoc pomoc, která je vnímána jako nevhodná forma zásahů (oproti horizontální pomoci). Další hledisko efektivnosti produktových trhů představuje integrace obchodu se zbožím a službami v jejich podílu na HDP a sblížení komparativních cenových úrovní v rámci EU-27.

Efektivnost produktových trhů v roce 2010

	A.										B.			Prům.	
	1.					2.					Prům.	6.14	6.15		Prům.
	6.01	6.02	6.03	6.04	6.08	6.09	6.11	6.12	6.13						
EU-27	5,3	4,5	4,6	3,3	3,9	5,3	5,2	4,9	4,8	4,6	5,0	3,9	4,5	4,6	
EU-15	5,5	4,8	5,0	3,2	4,0	5,5	5,4	5,0	5,0	4,8	5,3	4,3	4,8	4,8	
Belgie	5,9	5,5	5,2	2,3	4,3	5,9	5,8	5,2	4,6	5,0	5,6	4,4	5,0	5,0	
Bulharsko	4,5	3,4	3,3	3,4	2,6	4,1	4,4	3,7	3,5	3,7	4,3	3,2	3,8	3,7	
Česká republika	5,7	5,0	4,6	3,8	3,9	5,7	5,2	5,4	4,6	4,9	4,8	3,9	4,4	4,8	
Dánsko	5,6	5,1	5,4	2,6	4,1	5,1	5,2	4,6	5,6	4,8	5,7	4,3	5,0	4,8	
Estonsko	5,4	4,2	4,4	4,3	4,2	5,6	5,1	5,3	5,3	4,9	5,0	3,3	4,2	4,7	
Finsko	5,1	4,7	5,4	3,0	3,6	5,9	5,6	5,1	5,7	4,9	5,3	4,4	4,9	4,9	
Francie	5,6	4,8	5,3	3,1	4,1	5,2	5,7	4,8	4,9	4,8	5,1	4,1	4,6	4,8	
Irsko	5,1	4,4	4,8	3,9	4,1	5,6	5,8	6,4	5,2	5,0	5,4	4,2	4,8	5,0	
Itálie	4,7	4,9	3,7	2,4	4,0	4,9	4,1	3,8	4,2	4,1	4,8	4,0	4,4	4,1	
Kypr	5,6	4,6	4,8	4,7	4,1	5,3	4,6	5,2	5,0	4,9	5,3	4,3	4,8	4,9	
Litva	4,7	3,3	3,4	2,7	3,6	4,7	4,5	3,7	4,8	3,9	5,1	3,0	4,1	4,0	
Lotyšsko	4,6	3,7	3,9	2,9	3,5	5,2	4,8	4,2	4,1	4,1	4,5	3,2	3,9	4,1	
Lucembursko	5,2	4,6	5,0	5,4	4,8	6,1	6,2	6,0	5,7	5,4	5,5	4,9	5,2	5,4	
Maďarsko	5,3	3,7	4,0	2,1	3,6	5,6	5,9	4,9	4,3	4,4	4,3	3,0	3,7	4,2	
Malta	5,8	4,1	4,5	4,0	4,7	5,5	4,8	5,7	5,0	4,9	4,5	3,6	4,1	4,7	
Německo	6,1	5,9	5,5	3,3	3,7	5,0	5,3	4,8	5,1	5,0	5,6	4,4	5,0	5,0	
Nizozemsko	5,8	5,4	5,8	3,7	4,4	5,4	5,5	5,1	5,2	5,1	5,2	4,6	4,9	5,1	
Polsko	5,4	4,2	4,3	3,1	3,7	4,8	4,8	4,4	4,3	4,3	4,8	3,6	4,2	4,3	
Portugalsko	5,2	3,3	4,4	2,8	3,4	5,6	4,6	5,0	4,9	4,4	4,8	3,6	4,2	4,3	
Rakousko	5,9	5,3	5,1	3,6	4,3	5,5	5,3	5,0	5,3	5,0	6,0	4,1	5,1	5,0	
Rumunsko	4,7	3,8	3,8	2,5	3,2	4,9	4,7	4,5	3,9	4,0	4,2	3,6	3,9	4,0	
Řecko	4,7	3,7	4,0	3,2	3,1	5,2	4,6	3,7	4,1	4,0	4,5	3,6	4,1	4,0	
Slovensko	5,4	4,5	4,2	4,1	3,3	5,5	6,3	5,5	4,4	4,8	4,4	3,1	3,8	4,6	
Slovinsko	5,2	3,9	4,5	3,3	3,8	5,1	4,0	3,8	5,2	4,3	4,9	3,5	4,2	4,3	
Španělsko	5,5	4,5	4,6	3,0	3,5	5,0	5,4	4,6	4,6	4,5	4,6	3,8	4,2	4,5	
Švédsko	5,9	4,9	5,8	3,0	4,6	6,2	6,2	5,5	5,8	5,3	5,8	5,0	5,4	5,3	
Velká Británie	5,8	5,2	5,4	3,2	4,0	5,4	6,1	5,5	4,8	5,0	5,0	4,6	4,8	5,0	

Poznámka: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Pramen: Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum 2010.

Efektivnost finančních trhů

Efektivnost finančních trhů sehrává klíčovou úlohu při produktivní **alokaci zdrojů** v ekonomice. Naplnění této funkce podporuje i proces globalizace, který zvyšuje dostupnost zahraničních finančních zdrojů. Rostoucí rozvinutost služeb (v kombinaci s využitím informačních a komunikačních technologií) rozšiřuje spektrum nabízených produktů a nástrojů pro specifické potřeby investorů včetně financování projektů s vyšší rizikovostí. Proces nadnárodní integrace probíhá nejrychleji právě v případě finančních trhů. Současně se však zvyšují nároky na průhlednost a důvěryhodnost finančních transakcí a institucí. V EU je integrace finančních služeb součástí procesu prohlubování jednotného vnitřního trhu v rámci specifického akčního plánu.

Metodologie

V hodnocení efektivnosti finančních trhů je použito šest ukazatelů vybraných subkapitol šetření WEF za období 2009–2010 (publikováno 2010), které se vztahují k efektivnosti finanční trhů a k důvěryhodnosti jejich fungování.

V případě **efektivnosti** fungování finančních trhů jsou sledovány následující ukazatele: nabídka finančních služeb (8.01), dostupnost finančních služeb (8.02), možnost financování prostřednictvím místních akciových trhů (8.03), snadnost pří-

stupu k úvěrům pouze na základě kvalitního podnikatelského záměru a bez záruky (8.04), dostupnost rizikového kapitálu (8.05). Důraz je kladen na hlediska efektivního systému alokace zdrojů a jejich dostupnosti, přičemž specifická pozornost je zaměřena na dostupnost zdrojů pro financování projektů s vyšší rizikovostí.

Z hlediska **důvěryhodnosti** je sledována solidnost a zdraví bank (8.07), tj. zda nejsou insolventní a nepotřebují státní podporu, což je považováno za jednu z klíčových podmínek efektivnosti finančních trhů. Dále je sledována efektivita regulace trhu cenných papírů (8.08). Opodstatnění hodnocení efektivnosti finančních trhů výše uvedenými ukazateli spočívá ve skutečnosti, že pokud se bankovní sektor potýká s výraznějšími problémy, bývá přístup firem ke kapitálu omezen.

Integrace finančních trhů v EU je hodnocena i s pomocí tvrdých dat, např. ve skupině **strukturálních ukazatelů** vykazovaných EUROSTATem v rámci kapitoly ekonomická reforma. Sledován je ukazatel konvergence (sbližování) bankovních úrokových sazeb, a to u půjček domácnostem a nefinančním korporacím (v rozlišení do jednoho roku a nad jeden rok).

Efektivnost finančních trhů v roce 2010

	A.						B.			Průměr
	8.01	8.02	8.03	8.04	8.05	Průměr	8.07	8.08	Průměr	
EU-27	5,3	4,7	3,6	3,1	2,9	3,9	5,0	4,6	4,8	4,2
EU-15	5,7	5,1	3,8	3,3	3,1	4,2	4,9	4,8	4,9	4,4
Belgie	6,1	5,3	3,6	3,9	3,3	4,4	4,2	4,8	4,5	4,5
Bulharsko	4,1	3,5	3,1	2,8	2,5	3,2	4,5	3,6	4,1	3,4
Česká republika	5,1	3,7	4,0	3,1	2,6	3,7	5,9	4,6	5,3	4,1
Dánsko	5,6	5,0	3,7	3,5	3,3	4,2	4,8	5,3	5,1	4,5
Estonsko	5,1	4,5	3,6	3,0	3,3	3,9	5,2	4,7	5,0	4,2
Finsko	6,0	5,7	3,9	4,5	4,2	4,9	6,3	5,6	6,0	5,2
Francie	5,9	5,4	4,8	3,4	3,2	4,5	5,6	5,2	5,4	4,8
Irsko	5,0	4,5	2,8	2,1	2,3	3,3	2,0	3,8	2,9	3,2
Itálie	4,3	3,5	3,5	2,2	2,2	3,1	5,3	4,1	4,7	3,6
Kypr	5,2	4,6	3,6	3,8	3,4	4,1	5,7	4,9	5,3	4,5
Litva	4,5	4,3	3,3	2,2	2,2	3,3	4,8	4,4	4,6	3,7
Lotyšsko	4,3	4,1	2,5	2,0	2,2	3,0	3,9	3,7	3,8	3,2
Lucembursko	6,4	5,7	4,3	4,7	4,2	5,1	5,8	5,6	5,7	5,2
Maďarsko	5,0	3,5	2,6	2,5	2,2	3,2	4,8	4,5	4,7	3,6
Malta	5,4	5,0	4,7	4,2	3,1	4,5	6,3	5,4	5,9	4,9
Německo	6,1	5,4	3,9	2,8	2,8	4,2	4,4	4,9	4,7	4,3
Nizozemsko	6,0	5,4	3,7	3,7	3,7	4,5	4,6	5,2	4,9	4,6
Polsko	4,8	4,3	3,7	2,9	2,7	3,7	5,2	5,0	5,1	4,1
Portugalsko	5,6	5,2	3,5	3,0	2,7	4,0	5,1	5,0	5,1	4,3
Rakousko	5,9	5,1	3,8	3,2	2,9	4,2	5,5	4,7	5,1	4,4
Rumunsko	3,9	3,6	3,1	2,6	2,4	3,1	4,7	3,7	4,2	3,4
Řecko	4,7	4,1	3,6	2,6	2,3	3,5	5,2	4,2	4,7	3,8
Slovensko	5,2	4,6	2,6	3,2	2,6	3,6	5,9	3,9	4,9	4,0
Slovinsko	4,3	4,1	3,2	2,9	2,9	3,5	4,4	4,3	4,4	3,7
Španělsko	5,6	5,2	3,3	2,5	2,6	3,8	5,5	3,5	4,5	4,0
Švédsko	6,3	5,5	4,4	4,2	4,0	4,9	5,8	5,9	5,9	5,2
Velká Británie	6,3	5,6	4,1	2,7	3,0	4,3	3,6	4,8	4,2	4,3

Poznámka: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Pramen: Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum 2010.

Efektivnost trhu práce

Téma efektivnosti trhu práce je v politických diskusích v Evropské unii velmi frekventované, zejména v souvislosti s pociťovaným konfliktem mezi požadavky na zachování výhod sociálního státu a cílem zvýšení zaměstnanosti. Značně odlišné míry (ne)zaměstnanosti v rámci zemí EU přitom ukazují na převažující národně specifické charakteristiky pracovních trhů. Tradiční pojetí efektivnosti trhu práce zdůrazňuje zejména vztah mezi daňovými a transferovými systémy a pobídkami k práci a zaměstnávání a dále význam regulačních uspořádání vztahů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci a daňového zatížení ve formě odvodů, které způsobují nadměrné náklady firem. Komplexnější pojetí efektivnosti trhu práce zahrnuje vedle veřejných zásahů a jejich dopadů i charakteristiky vztahů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci na podnikové úrovni. K narušení efektivnosti trhu práce přispívá i diskriminace podle pohlaví, náboženství, rasy či dalších individuálních charakteristik.

Metodologie

K hodnocení efektivnosti trhu práce je použito sedm ukazatelů vybraných subkapitol šetření WEF 2009–2010 (publikováno 2010), které se vztahují k pružnosti trhu práce. První skupina ukazatelů zahrnuje pružnost a efektivnost pracovních trhů. Ukazatel úrovně spolupráce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (7.01) sleduje charakter vztahů, tj. jedná-li se o kooperační styl či konfrontační jednání. Ukazatel pružnosti mzdové politiky (7.02) sleduje, zda se jedná o centrální stanovení mezd v ekonomice či je-li stanovení mzdy v kompetenci každého zaměstnavatele. Dalším ukazatelem je hodnocení praxe při přijímání a propouštění zaměstnanců

(7.04), tj. zda je proces regulován či nikoliv. V neposlední řadě je mezi ukazatele pružnosti a efektivnosti pracovních trhů zahrnuto hodnocení dopadů rozšiřování daní a hodnocení efektivnosti daňového systému (6.04), tj. působí-li daňový systém motivujícím či demotivujícím způsobem na aktivitu trhu práce.

Druhá část se zabývá problémem efektivního využití talentů. Obsahuje vztah mezi výkonností a odměnou (7.06), další ukazatel sleduje, zda jsou manažerské pozice zastávány kvalifikovanými jedinci či jsou obsazovány na základě protekce a konexí (7.07). Posledním ukazatelem je odliv mozků do zahraničí (7.08), který vzniká právě v důsledku narušení vztahů mezi výkonností a odměnou a jako důsledek protekčního obsazování manažerských pozic. Špatné výsledky v těchto dvou oblastech totiž oslabují pobídky k růstu produktivity v ekonomice, a tudíž způsobují odliv kvalifikované pracovní síly.

Efektivnost trhu práce je také vyjadřována pomocí tvrdých dat ve skupině strukturálních ukazatelů vykazovaných EUROSTATem zejména v rámci kapitoly zaměstnanosti a zčásti i sociální koheze. V rámci sledovaných ukazatelů lze vydělit specifická hlediska přímo se vztahující k pobídkovým strukturám u pracovníků s nízkými příjmy a hlediska přibližující samotné efekty fungování trhu práce v podobě údajů o zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Jde zejména o strukturálně specifické ukazatele dlouhodobé nezaměstnanosti či (ne)zaměstnanosti problémových skupin. Regionální hledisko pružnosti trhu práce je vyjadřováno mírou rozptylu regionálních měř nezaměstnanosti.

Efektivnost trhu práce v roce 2010

	A.					B.				Průměr
	7.01	7.02	7.04	6.04	Průměr	7.06	7.07	7.08	Průměr	
EU-27	4,6	4,4	3,4	3,3	3,9	4,1	4,9	3,8	4,3	4,1
EU-15	4,8	3,7	3,3	3,2	3,8	3,9	5,3	4,4	4,5	4,1
Belgie	4,4	3,6	2,9	2,3	3,3	3,7	5,5	4,9	4,7	3,9
Bulharsko	3,9	5,2	4,3	3,4	4,2	4,1	3,6	2,2	3,3	3,8
Česká republika	4,5	5,1	3,0	3,8	4,1	4,6	5,0	3,5	4,4	4,2
Dánsko	5,7	4,5	5,8	2,6	4,7	4,5	5,8	4,8	5,0	4,8
Estonsko	4,8	6,0	4,1	4,3	4,8	5,0	5,1	3,5	4,5	4,7
Finsko	5,3	3,1	3,9	3,0	3,8	3,9	6,1	4,8	4,9	4,3
Francie	3,5	5,3	2,9	3,1	3,7	4,2	5,1	4,1	4,5	4,0
Irsko	4,9	3,4	3,7	3,9	4,0	4,1	5,8	4,8	4,9	4,4
Itálie	3,7	3,3	2,9	2,4	3,1	3,1	3,5	2,8	3,1	3,1
Kypr	5,2	4,6	4,1	4,7	4,7	4,0	4,2	4,3	4,2	4,4
Litva	4,4	5,9	3,3	2,7	4,1	4,7	4,6	2,6	4,0	4,0
Lotyšsko	4,3	5,7	4,2	2,9	4,3	4,3	4,2	2,8	3,8	4,1
Lucembursko	5,6	4,3	3,2	5,4	4,6	4,3	5,5	5,1	5,0	4,8
Maďarsko	4,3	5,5	4,1	2,1	4,0	4,2	4,3	2,7	3,7	3,9
Malta	4,7	4,9	3,5	4,0	4,3	4,0	4,5	4,0	4,2	4,2
Německo	5,3	2,9	2,7	3,3	3,6	4,3	5,7	4,5	4,8	4,1
Nizozemsko	5,7	3,4	3,2	3,7	4,0	3,9	6,0	5,2	5,0	4,4
Polsko	4,1	5,4	3,3	3,1	4,0	4,2	4,6	3,2	4,0	4,0
Portugalsko	4,0	4,2	2,3	2,8	3,3	3,3	4,2	3,4	3,6	3,5
Rakousko	5,6	2,4	3,4	3,6	3,8	3,9	5,3	4,5	4,6	4,1
Rumunsko	3,6	5,0	3,8	2,5	3,7	4,4	4,4	2,4	3,7	3,7
Řecko	3,6	3,1	2,9	3,2	3,2	3,1	3,9	2,7	3,2	3,2
Slovensko	4,5	5,3	3,4	4,1	4,3	4,9	4,9	2,7	4,2	4,3
Slovinsko	4,1	4,2	2,7	3,3	3,6	3,9	4,3	3,8	4,0	3,8
Španělsko	4,0	3,7	2,4	3,0	3,3	3,3	4,6	3,7	3,9	3,5
Švédsko	5,9	3,1	2,9	3,0	3,7	3,8	6,5	5,4	5,2	4,4
Velká Británie	5,0	5,7	4,2	3,2	4,5	4,5	6,0	5,2	5,2	4,8

Poznámka: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Pramen: Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum 2010.

Index kvality životního prostředí

Index kvality životního prostředí (Environmental Performance Index – EPI) identifikuje všeobecně uznávané normy a hodnoty stavu životního prostředí a měří, nakolik jsou jednotlivé země vzdálené od dosažení ekologických cílů současnosti. Jako kvantitativní měřítko kontroly znečištění a managementu přírodních zdrojů představuje tento index efektivní nástroj pro ekologicky zodpovědná politická rozhodnutí postavená na pevnějších analytických základech. Hodnocení vzniklo ve výzkumných centrech Yale (Yale Center for Environmental Law & Policy) a Columbia University (Center for International Earth Science Information Network) ve spolupráci se Světovým ekonomickým fórem a výzkumným centrem Evropské komise.

Metodologie

2010 EPI zprostředkuje komplexní přehled životního prostředí (ŽP) 163 zemí světa za rok 2009 na základě kvantitativní analýzy. Hodnocené země sleduje v 25 ukazatelích seřazených v deseti kategoriích. Index vychází každé dva roky a letos jde v pořadí již o třetí vydání tohoto hodnocení včetně pilotního Indexu kvality životního prostředí v roce 2006. Srovnatelnosti jednotlivých ukazatelů je docíleno převedením metrické soustavy každého z měřených faktorů do škály od 0 do 100, kde hodnota 100 bodů představuje největší možné přiblížení k cílové hodnotě. Cílové hodnoty jsou pevně stanovené cíle diplomatických a strategických vyjednávání na mezinárodní úrovni, expertní odhady, standardy akceptované mezinárodními organizacemi, existující regulační opatření a obecně převládající vědecký konsenzus. Index kvality ži-

vočního prostředí staví na dvou hlavních prioritách. Jsou jimi **redukce zátěže ŽP na lidský organismus** (kategorie Vliv ŽP na zdraví) a **ochrana ekosystému a přírodních zdrojů** (kategorie Vitalita ekosystému).

Různé faktory plynoucí z kvality ŽP značně ovlivňují lidské zdraví. Podle zprávy Světové zdravotnické organizace z roku 2006 redukuje environmentálními faktory, které lze ovlivnit, počet zdravých roků života člověka o celou čtvrtinu. Index kvality ŽP zpracovává celou řadu indikátorů, aby zachytil roční environmentální zátěž na zdraví člověka, a seskupuje je do tří subkategorií. Patří sem: I. **Kvalita vody** (váha 12,5 % v souhrnném hodnocení) zahrnující kategorie bezpečnost pitné vody a adekvátnost kanalizační sítě; II. **Kvalita ovzduší** (12,5 %), jež sleduje obsah sazí a znečištění vzduchu ve vnitřních a vnějších prostorách; III. **Onemocnění vlivem ŽP** (25 %).

Druhá z hlavních kategorií, **Vitalita ekosystému**, zahrnuje indikátory relevantní pro měření degradace ekosystémů a přírodních rezerv. Patří sem: IV. **Lesní hospodářství** (4,167 %); V. **Rybolov** (4,167 %); VI. **Zemědělství** (4,167 %); VII. **Změna klimatu** (25 %) zahrnující kategorie emise skleníkových plynů na obyvatele, emise v sektoru energetiky a emise oxidu uhličitého v průmyslu; VIII. **Znečištění ovzduší** (4,167 %) s kategoriemi přízemní ozón, emise oxidu siřičitého a oxidy dusíku; IX. **Vodní hospodářství** (4,167 %) zahrnující kvalitu vody a nadměrnou spotřebu vody; X. **Biodiverzita a habitat** (4,167 %). Obě z hlavních kategorií mají v souhrnném hodnocení váhu 50 %.

Index kvality životního prostředí v roce 2010

	Pořadí 2010	Souhr. index 2010	Vliv ŽP na zdraví 2010			Vitalita ekosystému 2010						
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
EU-27	..	69,7	96,7	90,9	77,7	99,8	68,8	79,6	45,4	45,7	80,5	67,6
EU-15	..	71,4	99,8	92,8	83,5	100,0	66,9	79,7	46,1	43,5	79,8	63,4
Belgie	88	58,1	100,00	94,30	80,96	100,00	48,74	70,00	36,65	21,44	56,53	20,20
Bulharsko	65	62,5	98,58	63,26	65,50	100,00	93,20	95,44	39,92	41,33	68,68	66,94
Česká rep.	22	71,6	99,44	96,14	75,96	100,00	..	83,61	41,91	40,34	79,67	100,00
Dánsko	32	69,2	100,00	97,37	80,96	100,00	36,50	87,45	46,15	48,30	80,37	52,71
Estonsko	57	63,8	97,19	91,37	59,41	95,37	67,88	85,76	36,00	54,47	89,67	88,53
Finsko	12	74,7	100,00	97,37	82,81	100,00	69,49	88,98	46,30	55,29	91,70	68,64
Francie	7	78,2	100,00	97,37	82,81	100,00	87,60	84,12	56,36	41,97	79,90	67,43
Irsko	44	67,1	100,00	97,37	84,77	100,00	69,50	75,29	40,36	51,48	95,95	7,03
Itálie	18	73,1	100,00	89,75	86,86	100,00	69,07	86,29	47,97	38,94	73,63	72,37
Kypr	96	56,3	100,00	76,84	86,86	100,00	97,63	61,10	9,26	44,69	87,63	75,18
Litva	37	68,3	79,29	97,37	60,35	100,00	42,23	85,23	59,65	62,44	81,92	46,53
Lotyšsko	21	72,5	86,79	94,59	59,41	100,00	60,72	87,52	55,55	75,19	95,27	76,29
Lucembursko	41	67,8	100,00	97,37	82,81	100,00	..	57,27	28,15	65,14	85,13	100,00
Maďarsko	33	69,1	100,00	97,37	66,64	100,00	..	82,48	51,34	51,81	67,66	49,97
Malta	11	76,3	100,00	94,74	86,86	100,00	89,27	62,15	59,01	21,76	61,97	75,06
Německo	17	73,2	100,00	97,37	82,81	100,00	36,35	84,76	49,62	40,00	72,40	100,00
Nizozemsko	47	66,4	100,00	83,61	86,86	100,00	45,24	81,14	39,19	38,59	67,36	80,05
Polsko	63	63,1	79,25	80,90	70,31	100,00	47,89	76,56	45,93	39,44	79,60	80,44
Portugalsko	19	73,0	98,58	93,31	79,20	100,00	97,29	81,78	49,85	38,82	74,65	57,97
Rakousko	8	78,1	100,00	84,15	86,86	100,00	..	84,54	50,07	39,83	97,55	100,00
Rumunsko	45	67,0	73,94	87,95	64,40	100,00	94,13	87,59	50,80	46,11	73,44	63,55
Řecko	71	60,9	98,88	81,90	82,81	100,00	77,56	67,73	32,34	38,03	78,44	35,67
Slovensko	13	74,5	100,00	97,37	70,31	100,00	..	82,32	45,20	55,82	94,59	100,00
Slovinsko	55	65,0	100,00	84,82	77,54	100,00	50,00	65,06	41,37	47,13	96,49	51,14
Španělsko	25	70,6	100,00	85,31	84,77	100,00	89,80	78,14	46,11	37,97	69,83	57,22
Švédsko	4	86,0	100,00	97,37	86,86	100,00	66,52	88,11	70,11	59,22	96,30	61,04
Velká Británie	14	74,2	100,00	97,37	80,96	100,00	76,25	79,21	51,82	37,06	77,45	70,48

Poznámka: Hodnoty EU-27 a EU-15 jsou nevážené průměry. Výsledky v intervalu 0 (nejhorší) až 100 (nejlepší). Pramen: Yale Center for Environmental Law and Policy – Environmental Performance Index 2010.

Strukturální konkurenceschopnost

Odvětvová konkurenceschopnost

Odvětvové charakteristiky konkurenceschopnosti v České republice přibližují strukturální pohled na nabídkovou stranu, tj. která odvětví a do jaké míry se podílejí na celkovém výkonu ekonomiky. Vedle výkonnostních hledisek odvětví jsou zahrnuty i ukazatele kvalitativní. Na základě vybraných ukazatelů je sestaveno celkové pořadí odvětví podle konkurenceschopnosti. Časové řady sahají až do roku 1995, což umožňuje sledovat rovněž změnu konkurenční pozice odvětví v čase.

Kvalitativně založená konkurenční výhoda se bude vyznačovat relativně vysokou mírou výdajů na výzkum a vývoj, případně inovační výkonností nebo vysokým podílem kvalifikovaných zaměstnanců. Naopak nákladově založená konkurenční výhoda bude charakterizována nízkou úrovní a dynamikou jednotkových pracovních nákladů. Část ukazatelů je spojena s projevy globalizace ekonomických aktivit, a to buď s komoditními toky (dovoz a vývoz) nebo přílivem zahraničních investic. Jednotlivé strukturální ukazatele lze rozdělit do několika oblastí:

- ukazatele vyjadřující ekonomickou výkonnost a produktivitu práce,
- ukazatele internacionalizace produkce a spotřeby,
- ukazatele zaměstnanosti a pracovních nákladů,
- ukazatele vědy, výzkumu a inovací,
- ukazatele investic a kapitálu
- ukazatele cenového vývoje.

V rámci těchto oblastí se sleduje 18 ukazatelů, u nichž je uvedena metodika jejich vyjádření a analytický význam sledované charakteristiky při hodnocení odvětvové konkurenceschopnosti.

1) **Úroveň produktivity práce** vyjadřuje relativní úroveň hrubé přidané hodnoty (HPH) na zaměstnance v daném odvětví vůči průměru celé ekonomiky (ČR = 100 %). Úroveň produktivity je klíčovým faktorem určujícím průměrnou mzdu a také ziskovost odvětví.

2) **Dynamika produktivity práce** jako průměrné tempo reálné hrubé přidané hodnoty na zaměstnance vyjadřuje rychlost konvergence produktivity v jednotlivých odvětvích.

3) **Podíl hrubé přidané hodnoty na produkci** v pojetí národních účtů vyjadřuje míru přidané hodnoty odvětví na jeho celkovém výstupu. Rozdílem mezi produkcí a hrubou přidanou hodnotou je mezispotřeba. Tento podíl bývá vyšší v sektoru služeb než v průmyslu vlivem vyššího podílu lidské práce (a tedy mzdových nákladů) na vytvořené přidané hodnotě. V rámci průmyslu je vysoký podíl HPH spíše u kapitálově náročných odvětví, naopak relativně nízký je v odvětvích, která mají montážní charakter, resp. tam, kde velkou část produkce tvoří práce ve mzdě (např. výroba počítačů nebo textilní průmysl).

4) **Multiplikátor produkce** je ukazatel odvozený ze symetrické input-output tabulky a vyjadřuje schopnost daného odvětví přenášet poptávkový impuls na další odvětví v ekonomice. Čím vyšší je jeho hodnota, tím větší celkový dopad bude mít peněžní jednotka utracená konečnými uživateli na celkovou produkční výkonnost dané ekonomiky. Hodnota multiplikátoru je ovlivněna zejména pozicí odvětví v produkčním řetězci, tj. čím blíže je ve fázi výroby produktu určeného pro konečnou spotřebu, tím větší je hodnota multiplikátoru. Naopak negativně působí dovozní náročnost mezispotřeby.

5) **Ukazatel vývozní výkonnosti** jako podíl vývozu na produkci vyjadřuje schopnost odvětví uplatnit svou produkci na zahraničních trzích. Tento ukazatel je počítán za všechna odvětví, v sektoru služeb jsou však jeho hodnoty relativně nízké vůči primárnímu a sekundárnímu sektoru, což je dáno neobchodovatelným charakterem většiny služeb. Produkce i vývoz je definován v pojetí národních účtů a je získán z tabulek dodávek a užití v komoditním pojetí, tj. jako „čisté“ odvětví.

6) **Ukazatel pronikání dovozů** vyjadřuje podíl zahraniční konkurence na daném trhu (odvětví). Je definován jako podíl dovozu na domácím užití (tuzemská produkce plus dovoz mínus vývoz) v dané komoditní skupině klasifikace SKP. Ukazatele jsou definovány v pojetí národních účtů a získány z tabulek dodávek a užití.

7) **Podíl vývozu a dovozu** je v zásadě relativní saldo obchodní bilance v určitém odvětví. Hodnota > 100 znamená, že v určité skupině výrobků nebo služeb klasifikace SKP daná země více vyváží než dováží a obráceně.

8) **Intraodvětvový obchod** je definován jako podíl obchodu uvnitř daného odvětví (vyjádřeného komoditní skupinou v klasifikaci SKP). Tento podíl může nabývat hodnot ve škále od 0 % v případě nulového dovozu nebo vývozu výrobků daného odvětví až 100 % v případě vyrovnané obchodní bilance. Tento ukazatel signalizuje míru zapojení odvětví do nadnárodního produkčního řetězce.

9) **Dynamika zaměstnanosti** je meziroční tempo růstu zaměstnaných osob (tj. zaměstnanců a sebezaměstnaných) podle metodiky národních účtů (včetně např. šedé ekonomiky). Tento ukazatel indikuje, do jaké míry byl růst produkce odvětví založen na extenzivním vývoji (na rozdíl od intenzivního vývoje, který se odráží v růstu produktivity práce).

10) **Úroveň jednotkových pracovních nákladů** jako podíl náhrad zaměstnancům na hrubé přidané hodnotě v pojetí národních účtů vyjadřuje míru přidané hodnoty odvětví na jeho celkovém výstupu. Tento podíl bývá vyšší v sektoru služeb než v průmyslu vlivem vyššího podílu lidské práce (a tedy mzdových nákladů) na vytvořené přidané hodnotě.

11) **Dynamika jednotkových pracovních nákladů (JPN)** v nominálním vyjádření je definována jako meziroční tempo podílu náhrad zaměstnancům na jednotku hrubé přidané hodnoty. Tento ukazatel vyjadřuje nákladovou konkurenční schopnost odvětví.

12) **Podíl více kvalifikovaných zaměstnanců** je vyjádřen jako podíl zaměstnanců v kategorii KZAM 1–3 (tj. vedoucí a řídicí pracovníci, odborní duševní pracovníci apod.) na celkovém počtu zaměstnanců v odvětví. Tento ukazatel přibližuje míru náročnosti odvětví na kvalifikovanou pracovní sílu.

13) **Podíl výdajů na výzkum a vývoj na hrubé přidané hodnotě** odvětví vyjadřuje náročnost přidané hodnoty na výzkum a vývoj. Tento ukazatel může být do určité míry podhodnocen vůči skutečnosti a není zcela srovnatelný v časové řadě, protože zjištěné údaje o výdajích na VaV nejsou dopočítávány na základní soubor.

14) **Podíl výzkumných pracovníků** na celkovém počtu zaměstnanců v odvětví je jedním z ukazatelů náročnosti odvětví na aktivity výzkumu a vývoje. Je definován jako podíl výzkumníků (tj. pracovníků zabývajících se koncepcí nebo tvorbou nových znalostí, výrobků, procesů, metod a systémů).

mů) v osobách k celkovému počtu zaměstnanců v osobách v daném odvětví ke konci příslušného období.

15) **Podíl podniků pod zahraniční kontrolou** vyjadřuje míru přítomnosti zahraničních investic v daném odvětví, která je obecně provázána vyšší produktivitou, inovační aktivitou a konkurenceschopností na globálním trhu. Tento podíl lze sledovat podle různých ukazatelů, např. hrubé přidané hodnoty, produkce, mezd, zaměstnanosti nebo tvorby kapitálu.

16) **Podíl stavu přímých zahraničních investic (PZI)** na stavu čistého fixního kapitálu ukazuje, do jaké míry jsou investice do fixního kapitálu v daném odvětví financovány přílivem zahraničních investic. Platí to však pouze u investic „na zelené louce“ a u reinvestic zisku, u investic do stávajících aktiv dochází pouze ke změně vlastnictví.

17) **Kapitálový koeficient** jako stav hrubého fixního kapitálu na jednotku hrubé přidané hodnoty vyjadřuje kapitálovou náročnost odvětví. Čím vyšší je hodnota tohoto ukazatele, tím vyšší je množství kapitálových statků potřebných k vytvoření jednotky finální produkce.

18) **Deflátor produkce** zobrazuje cenový vývoj produkce daného odvětví a je vyjádřen jako podíl hodnoty produkce v běžných a stálých cenách.

Specifická pozornost je věnována odvětvovým charakteristikám rozlišeným podle **vlastnictví** na veřejné, soukromé domácí a soukromé pod zahraniční kontrolou.

V tomto srovnání jsou zahrnuty ukazatele:

- podíl na HPH a zaměstnanosti v odvětví,
- produktivita práce v tisících Kč,
- podíl náhrad zaměstnanců na HPH,
- podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na HPH,
- podíl hrubé přidané hodnoty na produkci.

Souhrnný ukazatel konkurenceschopnosti odvětví vyjadřuje jejich průměrnou pozici v české ekonomice. Je konstruován jako aritmetický průměr pořadí vybraných sedmi ukazatelů na odvětvové úrovni:

- úroveň produktivity práce,
- dynamika produktivity práce,
- vývozní výkonnost,
- podíl více kvalifikovaných zaměstnanců,
- podíl výdajů na výzkum a vývoj na tržbách,
- podíl přímých zahraničních investic na stavu čistého fixního kapitálu,
- multiplikátor produkce.

Souhrnný ukazatel do značné míry reprezentuje míru kvalitativně založené konkurenční schopnosti (kvalifikovaní zaměstnanci, výdaje na výzkum a vývoj) ve vztahu k cílovým charakteristikám konvergence, tj. úrovni a dynamice produktivity práce. Ukazatel vývozní výkonnosti má v sektoru průmyslu poměrně silnou vazbu na podíl podniků pod zahraniční kontrolou, na druhé straně však v sektoru služeb hraje jen málo významnou roli a podíl zahraničních investic je tak jediný možný ukazatel míry globalizace.

Pořadí odvětví podle dílčích ukazatelů souhrnného indikátoru konkurenceschopnosti odvětví (rok 2008)

	Úroveň PP	Vývoj PP	Vývoz. výkon.	Více kvalif.	Výdaje na VaV	PZI na stavu FK	Multiplikátor	Průměr
Výroba dopravních prostředků	5	5	6	14	1	2	4	5,3
Elektrotechnický průmysl	16	7	1	12	5	3	15	8,4
Peněžnictví a pojišťovnictví	2	9	23	1	15	1	9	8,6
Výroba strojů a zařízení	13	4	3	13	6	6	20	9,3
Chemický průmysl	4	15	2	9	3	11	24	9,7
Výroba pryžových a plastových výrobků	8	6	9	16	7	4	18	9,7
Nemovitosti, podnikatelské služby	6	23	19	3	4	19	6	11,4
Výroba ost. nekov. minerálních výrobků	9	14	11	19	12	5	11	11,6
Rafinérský průmysl, výroba koksů	22	1	16	5	14	12	16	12,3
Papírenský průmysl, vydavatelství a tisk	12	12	10	7	25	8	13	12,4
Výroba elektřiny, tepla a vody	1	10	21	8	26	16	8	12,9
Potravinářský a tabákový průmysl	11	16	15	20	17	10	2	13,0
Ostatní zpracovatelský průmysl	21	3	7	24	16	17	10	14,0
Doprava, skladování a spoje	3	13	18	15	23	21	7	14,3
Obchod, opravy	14	8	27	11	18	9	17	14,9
Ostatní služby	19	24	20	10	9	22	5	15,6
Školství	15	18	24	2	2	26	25	16,0
Textilní a oděvní průmysl	27	11	5	25	8	15	22	16,1
Hutnický a kovodělný průmysl	20	22	8	18	13	13	19	16,1
Kožedělný průmysl	26	2	4	23	10	23	26	16,3
Stavebnictví	17	21	26	17	21	18	1	17,3
Zpracování dřeva	24	17	13	27	24	14	3	17,4
Těžba nerostných surovin	7	27	14	22	19	7	27	17,6
Zdravotnictví, sociální služby	18	25	22	4	11	25	21	18,0
Veřejná správa, obrana	10	19	25	6	20	27	23	18,6
Zemědělství, lesnictví, rybolov	23	20	17	21	22	24	14	20,1
Pohostinství a ubytování	25	26	12	26	27	20	12	21,1

Poznámka: Souhrnný indikátor je definován jako prostý aritmetický průměr sedmi dílčích ukazatelů: úroveň a dynamika produktivity práce, vývozní výkonnost, podíl více kvalifikovaných zaměstnanců, podíl výdajů na výzkum a vývoj na tržbách, podíl přímých zahraničních investic na stavu čistého fixního kapitálu a multiplikátor produkce. Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty.

Produktivita práce (ČR = 100)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Zemědělství, lesnictví, rybolov	75	77	82	73	72	78	76	67	66	69	61
Těžba nerostných surovin	115	113	109	120	112	140	148	133	134	161	121
Zpracovatelský průmysl	89	97	93	91	89	97	95	94	96	90	90
Potravinářský a tabákový průmysl	107	106	115	115	107	104	102	95	86	90	99
Textilní a oděvní průmysl	54	55	54	52	52	46	50	52	54	45	47
Kožený průmysl	37	38	39	37	33	36	42	39	44	46	49
Zpracování dřeva	66	67	65	61	61	70	59	54	63	56	56
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	111	135	117	116	93	113	105	107	108	101	99
Rafinérský průmysl, výroba koksu	352	582	255	97	189	459	268	306	144	291	69
Chemický průmysl	192	195	171	155	153	175	161	161	160	149	137
Výroba pryžových a plastových vyr.	62	113	103	112	117	110	110	107	110	104	103
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	98	119	117	113	115	119	117	116	124	110	103
Hutnický a kovodělný průmysl	101	85	86	84	84	93	93	95	98	88	77
Výroba strojů a zařízení	77	81	82	80	76	81	83	86	87	86	88
Elektrotechnický průmysl	71	96	87	70	81	81	82	79	81	77	81
Výroba dopravních prostředků	73	133	127	128	122	159	144	144	148	126	133
Ostatní zpracovatelský průmysl	86	67	64	73	65	71	73	70	69	70	71
Výroba elektřiny, tepla a vody	328	228	258	275	278	302	311	373	396	440	509
Stavebnictví	66	73	74	72	73	73	71	71	71	72	78
Obchod, opravy	79	96	92	95	90	80	89	91	88	91	83
Pohostinství a ubytování	93	61	56	56	58	60	54	50	48	51	51
Doprava, skladování a spoje	150	136	146	156	160	149	143	155	153	152	151
Peněžnictví a pojišťovnictví	208	161	183	178	211	207	185	185	224	220	229
Nemovitosti, podnikatelské služby	177	155	149	141	138	136	136	129	128	127	126
Veřejná správa, obrana	97	92	93	94	97	92	95	94	95	96	100
Školství	79	73	75	76	79	76	79	79	78	78	83
Zdravotnictví, sociální služby	68	66	71	76	75	76	76	73	70	75	78
Ostatní služby	79	90	84	93	95	93	94	91	86	80	77

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Produktivita práce (meziroční reálná tempa růstu v %)

	Prům. 96–99	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	1,5	4,3	2,2	2,3	4,0	4,3	5,4	5,7	3,1	1,6	-2,9
Zemědělství, lesnictví, rybolov	4,7	12,1	1,4	9,3	9,3	11,3	15,9	-14,1	-11,8	5,1	14,8
Těžba nerostných surovin	-1,3	17,7	-3,9	17,5	-1,6	19,2	-8,8	-3,3	-4,1	-6,0	-25,5
Zpracovatelský průmysl	4,9	10,0	-2,6	6,1	1,3	13,0	10,4	12,0	7,3	7,1	-6,6
Potravinářský a tabákový průmysl	3,3	11,4	2,3	12,6	-13,0	-6,4	2,3	10,3	-8,7	8,6	0,6
Textilní a oděvní průmysl	-0,6	21,9	2,9	19,5	5,8	-1,3	16,6	13,3	7,5	-7,4	-9,2
Kožený průmysl	-11,0	37,0	28,3	2,0	-13,5	4,2	15,7	-3,8	21,0	-7,5	52,7
Zpracování dřeva	5,4	25,5	7,1	-5,8	-1,0	17,4	-8,7	0,5	17,5	4,0	-0,1
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	11,9	11,7	-13,6	7,5	-21,5	30,5	0,9	12,3	3,6	4,4	-3,1
Rafinérský průmysl, výroba koksu	-32,9	-15,4	2,3	59,6	124,3	-79,9	2,4	9,7	-64,7	282,6	119,5
Chemický průmysl	0,7	-4,0	-9,5	19,5	4,6	11,4	13,0	9,6	7,6	2,4	-17,2
Výroba pryžových a plastových vyr.	17,9	14,3	-7,0	14,6	15,7	12,6	14,0	15,2	12,5	7,8	-10,9
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	8,7	5,2	-6,6	0,9	10,9	14,0	9,0	11,4	10,5	-1,8	-12,7
Hutnický a kovodělný průmysl	0,2	-0,1	-0,5	0,3	2,3	-4,3	4,2	7,6	-0,7	-10,1	-3,5
Výroba strojů a zařízení	3,8	8,2	-1,9	-2,6	-0,7	25,6	22,0	20,4	10,1	18,4	-18,2
Elektrotechnický průmysl	14,0	5,8	-3,9	-8,9	25,6	22,1	19,5	3,4	12,2	16,0	-12,4
Výroba dopravních prostředků	16,4	18,0	-6,3	8,0	-4,4	41,8	7,2	23,1	14,9	10,2	-11,0
Ostatní zpracovatelský průmysl	-2,6	17,5	-3,3	20,4	-12,7	3,8	11,1	4,1	6,3	14,1	14,2
Výroba elektřiny, tepla a vody	-6,1	17,0	-3,1	-5,3	7,7	11,6	6,2	15,7	4,7	5,8	-8,0
Stavebnictví	-1,6	0,6	-1,5	-4,3	2,2	4,3	-2,0	5,0	0,6	-3,4	2,3
Obchod, opravy	10,4	5,2	10,8	2,5	7,4	-0,4	16,9	10,4	6,9	3,2	-4,7
Pohostinství a ubytování	-13,7	-2,9	-9,1	0,1	5,4	4,9	-21,3	-19,4	-4,6	2,7	-2,0
Doprava, skladování a spoje	0,9	-5,2	10,4	8,3	6,3	-2,3	1,6	14,3	2,8	-1,0	0,2
Peněžnictví a pojišťovnictví	9,3	-13,3	9,3	-11,9	18,5	6,7	-5,5	6,6	21,5	0,9	2,2
Nemovitosti, podnikatelské služby	-5,3	4,3	-0,1	-4,5	0,4	1,1	5,5	-3,1	0,2	-4,0	-3,4
Veřejná správa, obrana	1,7	-1,5	1,9	-1,5	-3,2	-3,5	0,1	4,2	1,2	1,2	2,1
Školství	-0,5	1,8	2,0	-1,8	16,2	-0,6	4,1	5,3	0,4	-0,1	0,7
Zdravotnictví, sociální služby	-9,5	1,4	11,0	6,0	-3,1	-2,8	-3,7	-11,4	-6,2	-3,8	-0,6
Ostatní služby	-1,0	-1,1	-8,4	10,1	4,3	2,8	0,0	-0,5	-6,4	-10,6	-4,9

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Podíl hrubé přidané hodnoty na produkci (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	37,9	36,9	36,3	37,1	36,7	35,8	36,0	35,0	34,4	34,3	37,1
Zemědělství, lesnictví, rybolov	43,7	43,8	44,5	42,4	42,3	44,6	43,9	40,6	39,6	38,7	38,5
Těžba nerostných surovin	48,2	48,2	45,2	44,7	41,4	47,0	48,0	45,1	44,3	50,2	42,6
Zpracovatelský průmysl	25,7	25,1	23,7	24,1	24,1	24,2	23,3	22,2	22,0	21,0	23,6
Potravinářský a tabákový průmysl	21,4	24,1	24,8	26,0	25,7	24,8	25,1	24,5	22,4	23,2	28,1
Textilní a oděvní průmysl	28,1	28,6	27,3	28,9	28,6	25,5	27,6	26,4	26,4	21,6	24,7
Kožedělný průmysl	19,8	21,8	23,2	25,7	24,1	23,8	24,9	23,4	18,8	15,1	17,8
Zpracování dřeva	35,4	31,2	30,1	29,7	30,3	36,2	29,8	28,3	29,5	28,8	30,7
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	30,1	29,4	25,5	28,9	25,1	29,9	28,4	28,6	30,2	29,0	29,6
Rafinérský průmysl, výroba koksu	16,3	12,3	6,7	2,9	5,2	11,5	4,3	5,3	2,8	5,4	1,9
Chemický průmysl	29,1	27,1	25,8	25,3	25,8	25,6	24,1	22,3	24,5	23,1	26,4
Výroba pryžových a plastových vyr.	16,6	26,8	23,0	26,1	25,5	23,8	24,1	23,1	24,6	23,9	27,0
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	33,8	36,3	35,4	35,3	35,1	35,5	35,6	33,9	36,0	33,6	35,1
Hutnický a kovodělný průmysl	27,9	25,9	25,5	27,1	26,2	24,8	25,1	25,0	26,0	23,2	26,5
Výroba strojů a zařízení	30,7	29,5	29,2	29,8	28,9	28,0	27,4	24,8	24,2	23,9	29,9
Elektrotechnický průmysl	22,8	23,2	18,9	15,4	18,9	16,6	17,5	15,6	13,9	13,7	15,5
Výroba dopravních prostředků	18,2	17,8	17,3	18,7	17,8	22,1	19,9	19,0	19,5	18,6	19,6
Ostatní zpracovatelský průmysl	32,4	25,9	25,1	27,5	27,7	28,5	28,4	26,5	24,8	25,3	28,2
Výroba elektřiny, tepla a vody	31,9	25,3	26,8	28,7	28,2	30,3	36,6	38,5	40,2	42,0	46,1
Stavebnictví	25,8	27,9	27,5	26,5	26,2	27,6	26,9	25,2	25,3	25,5	29,9
Obchod, opravy	46,4	54,4	53,6	54,7	50,6	45,4	51,7	51,2	50,0	49,9	50,1
Pohostinství a ubytování	50,5	41,9	41,2	43,6	43,6	46,7	44,3	41,2	40,5	41,3	44,4
Doprava, skladování a spoje	48,6	44,3	46,3	49,7	47,8	44,6	42,3	44,1	42,2	42,3	45,2
Peněžnictví a pojišťovnictví	46,1	41,2	44,0	40,2	45,7	44,4	38,5	38,8	46,3	44,3	45,0
Nemovitosti, podnikatelské služby	51,1	47,0	47,2	46,1	43,5	42,9	44,0	43,0	40,4	40,7	41,6
Veřejná správa, obrana	67,5	62,3	64,9	63,5	63,5	65,4	63,8	67,0	68,1	67,1	67,5
Školství	69,6	74,3	72,6	72,3	71,2	71,3	73,8	73,5	74,5	74,2	75,0
Zdravotnictví, sociální služby	52,3	57,1	59,4	61,6	59,9	60,1	61,6	60,8	58,1	57,4	55,7
Ostatní služby	39,3	39,8	38,4	43,7	43,1	42,0	42,7	41,5	41,6	39,8	39,9

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Vývozní výkonnost (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR celkem	21	26	26	25	25	28	29	30	31	29
Zemědělství, lesnictví, rybolov	13	11	8	8	10	10	16	14	16	16
Těžba nerostných surovin	31	27	28	24	25	28	28	28	29	28
Zpracovatelský průmysl	43	53	53	53	56	60	61	61	63	62
Potravinářský a tabákový průmysl	16	17	17	15	16	19	21	22	25	26
Textilní a oděvní průmysl	59	69	67	64	71	76	84	80	82	74
Kožedělný průmysl	80	67	68	64	80	99	100	97	98	76
Zpracování dřeva	37	35	34	30	29	33	30	31	32	30
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	38	40	37	38	42	43	43	42	46	44
Rafinérský průmysl, výroba koksu	25	23	28	30	23	21	23	24	23	25
Chemický průmysl	57	60	59	58	65	68	71	67	82	85
Výroba pryžových a plastových vyr.	58	53	46	49	48	52	49	46	49	47
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	48	51	50	48	48	50	50	46	46	43
Hutnický a kovodělný průmysl	44	49	46	44	49	51	52	52	55	53
Výroba strojů a zařízení	43	76	81	82	87	95	91	84	84	80
Elektrotechnický průmysl	49	68	66	71	79	85	86	85	83	86
Výroba dopravních prostředků	60	68	71	70	69	73	73	74	73	73
Ostatní zpracovatelský průmysl	47	57	64	58	60	64	66	67	68	63
Výroba elektřiny, tepla a vody	1	3	3	4	4	6	7	7	9	7
Stavebnictví	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Obchod, opravy
Pohostinství a ubytování	47	46	45	34	34	34	40	43	44	39
Doprava, skladování a spoje	20	17	17	15	13	15	15	14	15	15
Peněžnictví a pojišťovnictví	2	11	5	4	4	7	6	5	3	3
Nemovitosti, podnikatelské služby	13	9	10	8	6	6	8	9	9	10
Veřejná správa, obrana	2	2	1	1	0	1	1	1	1	1
Školství	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Zdravotnictví, sociální služby	4	4	4	3	3	3	3	5	5	4
Ostatní služby	12	11	10	8	7	7	9	10	10	8

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Pronikání dovozů (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR celkem	23	27	27	25	26	28	28	29	29	28
Zemědělství, lesnictví, rybolov	18	14	15	15	16	18	20	21	20	18
Těžba nerostných surovin	59	69	70	63	65	67	73	76	72	75
Zpracovatelský průmysl	45	53	53	53	56	60	59	59	61	60
Potravinářský a tabákový průmysl	16	19	17	17	18	22	24	26	29	29
Textilní a oděvní průmysl	56	67	64	64	70	76	83	80	83	75
Kožedělný průmysl	81	77	78	79	90	100	100	99	99	85
Zpracování dřeva	17	20	19	18	18	20	18	17	18	19
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	41	41	39	39	42	45	44	43	44	43
Rafinérský průmysl, výroba koksu	31	44	48	46	40	41	37	38	42	36
Chemický průmysl	66	72	73	74	79	80	81	78	89	90
Výroba pryžových a plastových výr.	64	58	52	52	52	55	51	48	49	47
Výroba ost. nekov. minerálních výr.	27	29	30	32	32	34	33	30	32	30
Hutnický a kovodělný průmysl	38	48	44	44	47	50	51	53	56	53
Výroba strojů a zařízení	55	78	83	82	87	95	89	80	80	76
Elektrotechnický průmysl	67	74	71	73	80	84	85	84	82	84
Výroba dopravních prostředků	56	57	60	59	60	64	62	61	61	60
Ostatní zpracovatelský průmysl	41	42	47	42	46	51	54	57	58	56
Výroba elektřiny, tepla a vody	1	1	1	1	2	1	2	3	4	5
Stavebnictví	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
Obchod, opravy
Pohostinství a ubytování	28	17	20	16	17	18	25	28	30	28
Doprava, skladování a spoje	14	10	11	10	10	10	10	9	9	9
Peněžnictví a pojišťovnictví	7	12	8	15	12	16	14	13	9	7
Nemovitosti, podnikatelské služby	12	15	15	12	10	9	10	10	10	9
Veřejná správa, obrana	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Školství	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
Zdravotnictví, sociální služby	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Ostatní služby	7	6	5	5	5	3	3	4	4	3

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Podíl vývozu a dovozu (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR celkem	92	95	96	97	96	100	105	105	107	106
Zemědělství, lesnictví, rybolov	67	79	51	48	58	52	74	64	78	83
Těžba nerostných surovin	32	16	17	18	18	19	15	13	16	13
Zpracovatelský průmysl	89	97	99	101	101	104	110	110	109	111
Potravinářský a tabákový průmysl	94	87	101	90	87	84	86	82	82	88
Textilní a oděvní průmysl	113	110	113	102	105	99	104	102	99	94
Kožedělný průmysl	97	59	59	47	45	50	53	55	60	56
Zpracování dřeva	290	215	223	199	193	200	204	216	204	188
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	91	95	94	94	98	93	98	99	107	106
Rafinérský průmysl, výroba koksu	75	38	42	50	44	38	50	50	41	59
Chemický průmysl	67	57	54	50	49	53	58	57	57	61
Výroba pryžových a plastových výr.	77	79	80	87	85	88	92	94	99	100
Výroba ost. nekov. minerálních výr.	259	249	227	198	197	190	201	199	185	181
Hutnický a kovodělný průmysl	129	105	106	104	107	106	105	98	93	98
Výroba strojů a zařízení	60	90	89	96	100	107	121	128	125	127
Elektrotechnický průmysl	49	74	80	91	94	103	107	105	108	111
Výroba dopravních prostředků	117	166	164	159	152	155	168	181	175	176
Ostatní zpracovatelský průmysl	128	183	199	190	181	168	169	152	154	137
Výroba elektřiny, tepla a vody	127	389	371	283	192	511	382	263	245	130
Stavebnictví	40	114	93	76	41	58	124	123	171	123
Obchod, opravy
Pohostinství a ubytování	233	408	330	268	249	231	195	195	181	165
Doprava, skladování a spoje	147	182	177	151	139	155	162	175	184	186
Peněžnictví a pojišťovnictví	30	88	64	27	29	39	39	34	38	38
Nemovitosti, podnikatelské služby	112	55	62	67	58	62	77	83	88	105
Veřejná správa, obrana	148	122	72	88	44	93	90	128	131	123
Školství	215	228	228	126	161	97	198	172	149	137
Zdravotnictví, sociální služby	2072	908	961	409	500	416	595	942	496	352
Ostatní služby	169	198	185	155	148	223	282	273	299	238

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Intraodvětvový obchod (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR celkem	76	76	77	79	79	80	79	78	80	81
Zemědělství, lesnictví, rybolov	59	76	53	51	53	53	76	65	76	81
Těžba nerostných surovin	15	8	9	10	11	14	9	9	13	10
Zpracovatelský průmysl	81	81	82	84	84	85	83	83	84	85
Potravinařský a tabákový průmysl	97	90	96	90	90	90	92	90	89	88
Textilní a oděvní průmysl	83	95	94	99	97	96	97	97	95	93
Kožedělný průmysl	99	74	74	64	62	66	69	71	75	72
Zpracování dřeva	51	63	62	67	68	67	66	63	66	69
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	95	91	91	91	89	90	91	94	93	91
Rafinérský průmysl, výroba koksu	86	55	60	67	62	55	66	67	58	75
Chemický průmysl	80	73	71	66	66	70	74	73	73	76
Výroba pryžových a plastových vyr.	87	88	89	93	92	94	96	97	99	100
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	56	57	61	67	67	69	67	67	70	71
Hutnický a kovodělný průmysl	87	83	84	86	87	86	85	83	82	83
Výroba strojů a zařízení	75	95	94	98	100	96	91	88	89	88
Elektrotechnický průmysl	66	79	85	86	84	89	87	89	91	92
Výroba dopravních prostředků	92	74	76	77	79	79	73	71	73	72
Ostatní zpracovatelský průmysl	88	71	67	69	71	75	74	79	79	85
Výroba elektřiny, tepla a vody	88	41	42	52	69	33	41	55	58	87
Stavebnictví	57	93	97	87	58	73	89	90	74	90
Obchod, opravy
Pohostinství a ubytování	60	39	46	54	57	60	68	68	71	75
Doprava, skladování a spoje	75	68	69	72	72	67	70	68	68	66
Peněžnictví a pojišťovnictví	46	94	78	42	45	56	56	51	55	55
Nemovitosti, podnikatelské služby	90	71	76	79	72	76	82	80	84	93
Veřejná správa, obrana	81	90	84	94	62	97	95	88	87	90
Školství	63	61	61	89	77	99	67	73	80	84
Zdravotnictví, sociální služby	9	20	19	39	33	39	29	19	34	44
Ostatní služby	59	67	70	78	63	62	52	54	50	59

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Dynamika zaměstnanosti (v %)

	Prům. 96-99	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	-0,8	-0,4	0,3	0,3	-1,0	0,1	1,1	1,8	2,7	1,7	-1,7
Zemědělství, lesnictví, rybolov	-6,0	-7,1	-4,1	-5,4	-5,0	-3,2	-4,2	-1,6	0,0	0,0	-1,2
Těžba nerostných surovin	-7,9	-9,2	-2,7	-12,6	-9,4	-4,0	-4,0	4,2	-1,0	5,2	-3,2
Zpracovatelský průmysl	-0,5	-0,3	2,1	-0,7	-2,3	0,2	1,3	2,3	1,8	0,7	-5,6
Potravinařský a tabákový průmysl	-0,6	-1,9	-0,9	0,5	-3,2	-2,4	-2,6	-1,5	0,3	1,8	0,7
Textilní a oděvní průmysl	-3,7	-5,0	-4,4	-4,7	-8,9	-4,3	-8,5	-11,5	-7,7	-1,2	-6,1
Kožedělný průmysl	-10,9	-7,1	-3,2	-14,2	-18,8	-12,7	-8,9	4,6	-17,1	-10,2	-6,1
Zpracování dřeva	-1,0	0,6	5,3	4,5	5,9	-0,2	-0,4	6,9	-4,4	0,1	-3,4
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	-2,0	-2,3	5,1	7,8	-0,3	-0,8	4,0	-0,6	7,2	3,4	-5,0
Rafinérský průmysl, výroba koksu	-23,3	-6,4	0,1	-7,3	-3,8	-1,7	3,7	-1,6	-3,5	18,1	-2,3
Chemický průmysl	1,2	-3,4	-0,3	-3,2	0,2	-2,1	3,4	-3,3	-2,3	2,6	-0,6
Výroba pryžových a plastových vyr.	7,2	6,1	9,5	1,6	4,4	7,2	5,7	11,8	7,7	-0,9	-5,1
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	-0,2	1,6	0,2	-2,2	-5,7	-1,6	-0,8	0,0	-3,6	-2,4	-10,1
Hutnický a kovodělný průmysl	-1,0	-4,2	1,6	-3,2	-1,6	2,6	1,9	0,9	3,6	0,3	-7,8
Výroba strojů a zařízení	-3,1	-2,8	0,7	-2,5	-1,5	-1,1	4,3	5,1	6,6	1,2	-7,8
Elektrotechnický průmysl	5,0	6,4	5,6	2,7	-0,5	3,4	1,1	7,7	0,6	0,8	-6,6
Výroba dopravních prostředků	0,0	10,9	9,0	2,6	-3,0	2,0	11,7	5,9	7,5	2,2	-5,6
Ostatní zpracovatelský průmysl	4,5	-0,6	1,6	-3,3	-5,9	-1,3	-1,9	-0,1	-0,4	0,9	-4,9
Výroba elektřiny, tepla a vody	-2,2	-4,6	-1,3	-2,3	-5,7	-2,3	-3,1	-5,2	-4,9	3,9	-0,2
Stavebnictví	-2,9	-4,7	-3,6	2,6	0,3	1,3	0,9	1,9	4,0	3,7	1,0
Obchod, opravy	-0,5	-0,3	-0,6	0,4	-0,2	-0,4	1,2	1,4	3,9	-0,2	-2,0
Pohostinství a ubytování	1,6	6,2	1,7	1,7	-3,5	2,6	1,3	1,2	1,8	-0,4	3,3
Doprava, skladování a spoje	-0,2	1,1	0,0	0,7	-0,5	-0,6	-1,9	0,8	1,3	3,1	-1,3
Peněžnictví a pojišťovnictví	3,0	-2,0	0,9	-2,4	-2,9	0,1	-1,7	2,4	4,3	1,3	-0,7
Nemovitosti, podnikatelské služby	1,1	3,3	3,3	3,6	1,6	1,6	6,0	4,2	7,3	5,9	0,6
Veřejná správa, obrana	0,0	0,7	1,0	1,8	1,2	0,0	1,2	0,5	-1,4	0,4	-1,0
Školství	0,0	1,4	-0,5	-0,2	-0,1	0,7	2,0	0,0	1,5	1,1	-1,1
Zdravotnictví, sociální služby	-0,2	-0,2	-0,1	1,4	-0,4	-1,2	1,3	3,0	1,9	0,3	0,7
Ostatní služby	0,7	2,2	0,1	1,4	1,3	1,5	0,6	4,6	7,4	4,4	2,4

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Úroveň jednotkových pracovních nákladů (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	48	46	47	48	48	48	48	48	48	49	49
Zemědělství, lesnictví, rybolov	46	44	41	46	47	42	44	48	48	47	51
Těžba nerostných surovin	56	60	63	58	62	49	46	49	48	41	51
Zpracovatelský průmysl	54	49	51	53	54	50	51	51	50	55	53
Potravinářský a tabákový průmysl	40	42	38	40	43	43	44	45	50	47	41
Textilní a oděvní průmysl	63	60	63	65	63	70	64	61	59	70	60
Kožedělný průmysl	104	88	84	90	98	88	74	77	71	69	73
Zpracování dřeva	53	42	44	44	40	35	41	45	40	44	41
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	49	41	47	47	57	47	51	49	47	51	53
Rafinérský průmysl, výroba koksu	21	15	33	84	45	18	30	26	53	25	105
Chemický průmysl	31	34	37	43	43	37	41	40	41	44	46
Výroba pryžových a plastových vyr.	89	49	52	49	48	50	50	49	48	52	48
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	52	44	45	46	47	44	46	45	43	51	51
Hutnický a kovodělný průmysl	51	58	57	58	57	52	50	49	48	54	57
Výroba strojů a zařízení	68	66	67	69	74	69	67	63	63	66	61
Elektrotechnický průmysl	67	49	54	67	58	60	60	63	61	66	61
Výroba dopravních prostředků	75	48	50	50	54	41	45	45	44	53	49
Ostatní zpracovatelský průmysl	54	57	58	53	57	52	50	51	53	58	55
Výroba elektřiny, tepla a vody	20	32	28	28	28	25	25	20	20	19	18
Stavebnictví	71	50	48	49	47	46	47	47	46	46	43
Obchod, opravy	47	39	40	40	43	48	44	43	47	47	52
Pohostinství a ubytování	36	45	50	52	47	45	52	57	58	63	62
Doprava, skladování a spoje	33	39	37	35	35	37	38	35	35	36	36
Peněžnictví a pojišťovnictví	44	58	51	54	46	46	51	52	42	43	42
Nemovitosti, podnikatelské služby	25	28	30	31	33	33	34	36	36	39	40
Veřejná správa, obrana	75	71	72	76	79	78	79	79	79	79	79
Školství	70	71	72	73	76	76	75	75	75	75	75
Zdravotnictví, sociální služby	73	70	69	69	72	69	69	70	73	70	75
Ostatní služby	51	42	46	43	42	43	42	41	41	46	49

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Dynamika jednotkových pracovních nákladů (meziroční růst v %)

	Prům. 96–99	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	-0,7	0,2	0,8	1,9	1,4	-1,4	1,0	-0,7	0,1	3,1	0,3
Zemědělství, lesnictví, rybolov	1,1	-7,8	-7,7	14,4	0,5	-9,9	4,0	10,4	0,4	-2,9	8,7
Těžba nerostných surovin	4,6	-10,5	4,4	-8,0	7,5	-20,4	-6,5	7,2	-2,8	-15,2	24,6
Zpracovatelský průmysl	-1,9	-0,9	3,7	4,4	1,0	-7,8	2,6	-0,7	-0,6	9,2	-4,2
Potravinářský a tabákový průmysl	-1,4	9,3	-9,1	5,1	6,8	1,6	1,5	2,0	10,6	-5,7	-11,8
Textilní a oděvní průmysl	0,8	-7,5	4,9	3,5	-3,3	11,4	-7,7	-5,9	-2,6	19,1	-14,6
Kožedělný průmysl	-7,1	14,0	-5,1	7,5	9,6	-10,2	-16,5	4,5	-8,1	-2,1	4,8
Zpracování dřeva	-2,4	-11,0	3,7	1,2	-9,1	-13,6	18,0	10,1	-12,7	12,1	-7,2
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	-0,9	-14,1	15,1	0,7	20,8	-18,1	9,2	-4,7	-2,5	7,8	4,2
Rafinérský průmysl, výroba koksu	-4,5	-14,3	121,5	153,4	-45,9	-60,4	69,6	-13,4	100,0	-53,0	322,6
Chemický průmysl	5,7	-11,6	9,6	16,1	-0,1	-13,7	10,4	-3,6	2,2	8,9	4,5
Výroba pryžových a plastových vyr.	-13,9	0,4	6,8	-6,2	-2,5	4,8	-1,3	-1,6	-2,6	9,0	-7,1
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	-4,2	1,6	2,6	2,2	1,2	-5,1	3,7	-3,1	-3,7	17,6	0,6
Hutnický a kovodělný průmysl	3,2	0,3	-1,3	1,4	-2,3	-9,4	-3,0	-2,1	-1,9	11,6	5,7
Výroba strojů a zařízení	0,0	-3,2	1,5	3,8	6,8	-6,6	-2,6	-5,6	0,1	3,8	-6,8
Elektrotechnický průmysl	-7,8	1,2	10,9	24,8	-13,4	2,9	0,5	5,0	-4,0	9,2	-8,1
Výroba dopravních prostředků	-12,4	7,5	3,9	0,7	7,3	-23,9	11,7	-1,1	-1,4	19,4	-8,3
Ostatní zpracovatelský průmysl	1,4	-0,1	2,3	-9,5	8,6	-8,9	-3,1	0,9	4,5	9,1	-4,4
Výroba elektřiny, tepla a vody	9,4	10,3	-11,2	-2,1	1,1	-9,7	-0,9	-18,1	-4,0	-1,4	-7,4
Stavebnictví	-8,1	-0,1	-4,3	1,3	-3,1	-3,0	2,9	0,0	-1,7	0,3	-8,3
Obchod, opravy	-2,9	-5,3	2,8	-2,3	7,8	13,0	-8,4	-1,6	7,6	0,0	11,6
Pohostinství a ubytování	4,4	4,6	10,9	4,8	-10,6	-4,2	15,6	9,5	1,7	9,3	-1,8
Doprava, skladování a spoje	2,4	8,0	-5,6	-4,5	-2,1	6,1	4,8	-8,7	0,2	3,3	-0,3
Peněžnictví a pojišťovnictví	1,4	23,8	-10,9	6,2	-15,6	-0,8	12,8	1,1	-18,3	1,8	-2,0
Nemovitosti, podnikatelské služby	3,3	-1,4	4,8	4,3	5,1	1,7	1,0	6,5	1,0	8,7	1,7
Veřejná správa, obrana	-1,6	0,7	1,3	5,5	3,1	-0,4	0,9	-0,4	0,8	-0,6	-0,1
Školství	0,7	-0,9	1,7	1,7	3,2	0,8	-2,3	0,0	0,6	0,0	-0,1
Zdravotnictví, sociální služby	-0,9	0,4	-1,7	-0,8	4,7	-4,5	-0,1	2,5	4,2	-5,2	7,5
Ostatní služby	-7,1	9,1	11,4	-7,7	-2,6	2,5	-2,5	-1,8	0,5	12,4	4,8

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Podíl více kvalifikovaných zaměstnanců (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	34	35	36	36	36	37	39	39	40	40	42
Zemědělství, lesnictví, rybolov	15	18	19	19	19	20	20	20	21	22	23
Těžba nerostných surovin	15	20	22	17	22	21	22	20	22	17	21
Zpracovatelský průmysl	23	22	23	23	23	24	25	26	25	26	28
Potravinářský a tabákový průmysl	19	17	18	17	16	20	20	20	21	21	23
Textilní a oděvní průmysl	12	13	14	13	14	16	14	16	15	16	17
Koždělný průmysl	14	12	13	8	6	12	12	18	24	21	21
Zpracování dřeva	14	12	12	10	11	13	12	14	11	11	14
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	32	34	36	34	32	35	35	37	41	43	47
Rafinérský průmysl, výroba koksu	45	39	29	38	40	39	43	43	43	53	60
Chemický průmysl	40	42	46	42	41	43	46	51	49	49	45
Výroba pryžových a plastových vyr.	20	19	19	21	23	22	24	23	22	24	29
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	19	19	16	15	17	18	21	23	21	21	24
Hutnický a kovodělný průmysl	24	21	22	22	23	24	24	23	25	25	25
Výroba strojů a zařízení	29	30	31	33	33	33	33	31	28	30	34
Elektrotechnický průmysl	30	29	32	31	31	30	31	33	34	34	34
Výroba dopravních prostředků	27	26	26	26	26	25	25	25	23	25	29
Ostatní zpracovatelský průmysl	15	14	15	16	18	19	18	22	21	19	18
Výroba elektřiny, tepla a vody	32	38	40	40	39	37	42	48	47	51	46
Stavebnictví	21	23	24	24	22	22	25	26	26	26	26
Obchod, opravy	31	31	30	32	31	33	34	34	35	37	35
Pohostinství a ubytování	15	16	15	16	15	18	17	18	19	18	15
Doprava, skladování a spoje	22	24	25	24	26	26	25	26	27	28	29
Peněžnictví a pojišťovnictví	65	64	68	69	71	73	74	76	79	82	81
Nemovitosti, podnikatelské služby	68	71	70	70	70	71	74	72	73	73	73
Veřejná správa, obrana	47	48	47	46	49	50	54	56	57	58	58
Školství	71	71	73	74	75	75	77	76	79	79	79
Zdravotnictví, sociální služby	69	70	70	68	68	69	70	68	67	65	70
Ostatní služby	38	38	38	35	37	40	40	41	42	41	40

Pramen: ČSÚ, roční národní účty, výběrové šetření pracovních sil.

Podíl výdajů na výzkum a vývoj na hrubé přidané hodnotě (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	1,1	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,6	1,7	1,7	1,6	1,7
Zemědělství, lesnictví, rybolov	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Těžba nerostných surovin	0,4	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Zpracovatelský průmysl	2,1	2,0	2,1	2,1	2,2	2,0	2,4	2,9	2,4	2,5	2,7
Potravinářský a tabákový průmysl	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3
Textilní a oděvní průmysl	0,1	0,4	0,4	0,7	0,6	0,8	0,8	1,1	1,0	0,9	1,1
Koždělný průmysl	0,9	0,5	0,2	0,3	0,6	0,4	0,8	1,3	1,1	0,5	0,9
Zpracování dřeva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Rafinérský průmysl, výroba koksu	1,3	0,2	0,3	0,7	0,2	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2	0,6
Chemický průmysl	3,3	3,1	3,1	3,8	3,9	4,1	3,8	12,2	4,5	4,5	5,7
Výroba pryžových a plastových vyr.	2,7	0,9	0,7	0,9	0,8	0,8	1,6	1,7	1,0	1,1	1,1
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	0,4	0,6	1,0	1,0	1,3	1,0	1,1	0,9	0,8	0,9	0,8
Hutnický a kovodělný průmysl	0,9	1,0	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7
Výroba strojů a zařízení	2,7	2,8	2,3	2,4	2,6	2,5	3,0	3,0	3,0	2,6	3,1
Elektrotechnický průmysl	2,6	1,5	1,8	2,3	2,6	2,5	3,2	3,7	3,9	4,2	4,3
Výroba dopravních prostředků	18,8	10,0	10,9	9,3	9,6	7,2	8,5	7,7	7,3	8,2	7,9
Ostatní zpracovatelský průmysl	0,8	0,9	0,2	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4
Výroba elektřiny, tepla a vody	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Stavebnictví	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Obchod, opravy	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Pohostinství a ubytování	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprava, skladování a spoje	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Peněžnictví a pojišťovnictví	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	1,0	1,5	0,8	0,4
Nemovitosti, podnikatelské služby	3,0	3,4	3,4	3,6	4,0	4,1	4,1	4,2	4,5	4,2	4,3
Veřejná správa, obrana	0,4	1,4	0,9	0,8	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Školství	2,2	4,8	5,2	5,1	5,0	5,0	5,8	6,2	6,6	6,4	6,6
Zdravotnictví, sociální služby	0,1	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7	0,8	0,6	0,8
Ostatní služby	0,0	1,1	1,1	0,9	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	1,0

Pramen: ČSÚ, roční národní účty, statistika výzkumu a vývoje.

Podíl výzkumných pracovníků na zaměstnanosti (v %, fyzické osoby)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	0,45	0,61	0,59	0,61	0,64	0,69	0,75	0,78	0,81	0,84	0,82
Zemědělství, lesnictví, rybolov	0,00	0,02	0,02	0,02	0,04	0,02	0,03	0,03	0,02	0,02	0,03
Těžba nerostných surovin	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,02	0,02	0,01
Zpracovatelský průmysl	0,32	0,34	0,32	0,34	0,34	0,37	0,40	0,47	0,52	0,55	0,57
Potravinářský a tabákový průmysl	0,03	0,02	0,02	0,03	0,05	0,05	0,06	0,07	0,08	0,10	0,09
Textilní a oděvní průmysl	0,02	0,04	0,03	0,04	0,04	0,06	0,08	0,08	0,10	0,07	0,12
Kožedělný průmysl	0,15	0,07	0,01	0,04	0,08	0,04	0,09	0,20	0,17	0,06	0,05
Zpracování dřeva	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	0,04	0,02	0,03	0,02	0,03	0,03	0,05	0,06	0,05	0,02	0,03
Rafinérský průmysl, výroba koksu	0,98	0,31	0,30	0,34	0,35	0,35	0,34	0,38	0,39	0,28	0,34
Chemický průmysl	1,26	1,29	1,20	1,36	1,41	1,31	1,40	1,57	1,69	1,54	1,63
Výroba pryžových a plastových vyr.	0,41	0,16	0,19	0,22	0,21	0,16	0,21	0,21	0,19	0,31	0,32
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	0,06	0,03	0,18	0,19	0,22	0,23	0,22	0,22	0,22	0,21	0,22
Hutnický a kovodělný průmysl	0,16	0,14	0,11	0,10	0,11	0,11	0,15	0,18	0,16	0,15	0,16
Výroba strojů a zařízení	0,63	0,64	0,57	0,57	0,46	0,60	0,66	0,66	0,68	0,72	0,75
Elektrotechnický průmysl	0,40	0,49	0,46	0,48	0,53	0,63	0,66	0,92	1,23	1,31	1,38
Výroba dopravních prostředků	1,39	1,55	1,45	1,48	1,46	1,46	1,37	1,44	1,39	1,55	1,51
Ostatní zpracovatelský průmysl	0,13	0,15	0,03	0,02	0,03	0,03	0,06	0,05	0,04	0,05	0,07
Výroba elektřiny, tepla a vody	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,01	0,04
Stavebnictví	0,01	0,02	0,02	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,05	0,05
Obchod, opravy	0,00	0,02	0,01	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,05	0,05	0,05
Pohostinství a ubytování	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Doprava, skladování a spoje	0,00	0,02	0,02	0,03	0,03	0,04	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00
Peněžnictví a pojišťovnictví	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,10	0,09	0,10	0,57	0,52	0,24
Nemovitosti, podnikatelské služby	1,93	2,02	1,94	1,93	2,18	2,26	2,33	2,37	2,23	2,23	1,99
Veřejná správa, obrana	0,30	0,53	0,52	0,48	0,33	0,29	0,25	0,26	0,26	0,28	0,24
Školství	3,53	4,56	4,48	4,76	4,66	5,11	5,47	5,58	5,83	5,93	5,89
Zdravotnictví, sociální služby	0,13	0,49	0,51	0,53	0,58	0,69	0,90	0,90	1,00	0,95	1,13
Ostatní služby	0,00	0,64	0,45	0,43	0,42	0,47	0,50	0,51	0,47	0,47	0,48

Pramen: ČSÚ, roční národní účty, statistika výzkumu a vývoje.

Podíl stavu přímých zahraničních investic na stavu čistého fixního kapitálu (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR celkem	5	7	8	9	11	11	11	13	13	15	16
Zemědělství, lesnictví, rybolov	0	0	1	1	0	0	1	1	2	2	1
Těžba nerostných surovin	25	3	12	13	13	10	12	4	29	39	38
Zpracovatelský průmysl	17	21	25	27	29	32	32	34	34	40	39
Potravinářský a tabákový průmysl	8	27	25	26	28	29	27	26	25	25	32
Textilní a oděvní průmysl	1	13	18	20	20	17	16	15	14	18	19
Kožedělný průmysl	39	2	-1	7	56	10	5	3	2	4	4
Zpracování dřeva	33	11	12	15	15	17	23	19	22	22	22
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	20	30	29	34	31	33	36	37	34	34	35
Rafinérský průmysl, výroba koksu	41	26	26	24	22	24	23	28	26	28	31
Chemický průmysl	10	14	23	20	26	24	27	31	30	45	32
Výroba pryžových a plastových vyr.	109	9	40	40	43	41	42	41	49	46	46
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	3	43	37	39	39	41	35	38	33	39	39
Hutnický a kovodělný průmysl	7	9	12	13	14	20	25	26	22	33	31
Výroba strojů a zařízení	0	9	15	15	20	21	23	28	32	37	39
Elektrotechnický průmysl	78	33	39	52	58	60	57	49	52	60	53
Výroba dopravních prostředků	3	27	35	40	37	52	43	53	58	66	62
Ostatní zpracovatelský průmysl	59	10	14	9	22	9	10	13	14	17	18
Výroba elektřiny, tepla a vody	1	6	7	7	10	10	10	10	18	19	19
Stavebnictví	7	5	10	10	14	16	14	10	13	10	11
Obchod, opravy	19	25	29	32	30	29	32	27	30	32	34
Pohostinství a ubytování	0	4	2	5	9	6	7	6	7	7	7
Doprava, skladování a spoje	7	6	6	6	10	4	5	10	7	8	7
Peněžnictví a pojišťovnictví	16	70	83	97	121	125	131	172	168	193	232
Nemovitosti, podnikatelské služby	0	2	3	4	3	3	4	5	6	8	8
Veřejná správa, obrana	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Školství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdravotnictví, sociální služby	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Ostatní služby	1	1	3	1	7	6	5	2	3	4	4

Pramen: ČSÚ – roční národní účty, ČNB – statistika přímých zahraničních investic.

Kapitálový koeficient

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	8,8	9,0	8,9	8,7	8,6	8,4	8,3	7,9	7,7	7,7	8,1
Zemědělství, lesnictví, rybolov	4,4	5,4	5,1	5,9	6,2	5,7	5,9	6,6	6,6	6,4	7,5
Těžba nerostných surovin	5,0	7,3	7,6	7,7	8,7	7,0	6,7	7,0	6,8	5,5	7,8
Zpracovatelský průmysl	4,1	3,9	4,0	4,1	4,3	3,9	4,0	3,8	3,7	4,0	4,5
Potravinářský a tabákový průmysl	3,9	4,0	3,6	3,6	3,9	4,1	4,3	4,6	5,0	4,8	4,4
Textilní a oděvní průmysl	3,4	3,7	3,9	4,0	4,4	5,0	4,8	5,0	5,1	6,0	6,3
Koždělný průmysl	2,8	3,8	3,6	4,1	5,1	5,0	4,5	4,5	4,6	4,7	4,7
Zpracování dřeva	3,0	3,0	3,0	3,0	2,8	2,4	3,0	3,0	2,8	3,1	3,4
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	4,7	4,1	4,4	4,1	5,2	4,2	4,3	4,1	3,8	3,9	4,4
Rafinérský průmysl, výroba koksu	3,4	6,6	14,7	41,4	20,5	8,2	13,1	11,2	24,3	10,3	44,4
Chemický průmysl	5,3	5,2	5,9	6,4	6,4	5,6	5,8	5,8	5,9	6,3	7,1
Výroba pryžových a plastových vyr.	6,1	2,9	3,2	3,0	3,0	3,1	3,1	2,9	2,7	3,0	3,4
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	5,9	5,1	5,1	5,3	5,4	5,1	5,3	5,2	4,9	5,8	7,1
Hutnický a kovodělný průmysl	4,2	5,2	5,0	4,8	4,8	4,1	4,0	3,8	3,6	4,0	5,1
Výroba strojů a zařízení	3,0	3,2	3,2	3,4	3,6	3,5	3,3	3,0	2,9	3,0	3,3
Elektrotechnický průmysl	2,7	2,0	2,3	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,8
Výroba dopravních prostředků	7,2	4,4	4,4	4,5	5,2	4,1	4,2	4,0	3,7	4,5	4,7
Ostatní zpracovatelský průmysl	2,4	2,6	2,7	2,5	3,0	2,7	2,7	2,8	2,9	2,9	3,1
Výroba elektřiny, tepla a vody	12,1	21,3	18,8	17,9	17,9	16,2	16,1	12,9	12,5	11,1	9,9
Stavebnictví	1,4	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5
Obchod, opravy	2,8	2,6	2,7	2,6	2,7	3,0	2,6	2,5	2,5	2,5	2,8
Pohostinství a ubytování	4,1	5,3	5,6	5,5	5,3	5,0	4,4	4,7	4,8	4,6	4,6
Doprava, skladování a spoje	13,2	15,1	14,1	12,9	12,2	12,7	13,5	12,2	12,0	12,2	12,8
Peněžnictví a pojišťovnictví	2,8	3,8	3,2	3,3	2,8	2,7	3,0	2,8	2,2	2,2	2,2
Nemovitosti, podnikatelské služby	20,2	19,8	19,4	19,5	19,2	18,5	17,4	17,3	16,3	16,1	16,6
Veřejná správa, obrana	18,1	18,5	17,5	16,6	15,4	15,6	14,9	14,5	14,4	14,4	14,0
Školství	16,4	16,7	16,0	15,5	14,7	14,7	14,4	14,0	13,7	13,9	13,5
Zdravotnictví, sociální služby	5,5	5,8	5,4	4,9	5,0	5,0	4,9	4,9	5,0	4,5	4,4
Ostatní služby	9,1	8,4	8,6	7,8	7,9	8,0	8,1	8,0	8,0	8,7	9,4

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Deflátor produkce (meziroční tempo v %)

	Prům. 96–99	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR celkem	5,7	4,4	1,8	-0,4	0,7	3,5	0,0	1,2	1,9	1,4	-1,4
Zemědělství, lesnictví, rybolov	3,8	6,1	6,1	-7,4	-3,1	3,9	-6,5	4,6	9,4	2,5	-20,6
Těžba nerostných surovin	6,3	2,9	3,2	-0,7	0,7	7,3	12,5	1,2	6,6	16,3	-0,9
Zpracovatelský průmysl	3,8	3,9	0,8	-4,3	0,2	3,7	-0,6	-1,2	0,6	-2,9	-2,2
Potravinářský a tabákový průmysl	4,2	1,6	5,3	-3,2	-0,5	6,4	-3,1	-1,1	4,2	4,3	-4,6
Textilní a oděvní průmysl	4,6	0,8	0,6	-6,3	0,3	0,1	-3,2	-3,6	-0,4	-5,6	2,5
Koždělný průmysl	6,9	-5,4	-0,8	-2,0	2,3	1,1	-2,8	-1,0	0,7	-5,2	-3,9
Zpracování dřeva	4,3	0,2	-1,9	-0,9	0,8	1,2	0,0	1,3	4,7	-6,1	-2,5
Papírenský průmysl, vydavatel. a tisk	1,3	8,8	1,3	-2,4	0,0	-0,3	-1,4	-0,1	2,0	-3,0	-0,8
Rafinérský průmysl, výroba koksu	5,0	61,0	-9,1	-23,0	3,1	15,4	44,8	-7,6	1,1	15,4	-33,2
Chemický průmysl	3,0	15,3	-0,5	-9,4	1,2	7,4	-0,2	1,7	1,1	0,0	-5,8
Výroba pryžových a plastových vyr.	2,7	3,6	-0,4	-3,9	-1,3	-0,1	-1,8	-1,3	0,1	-4,1	0,2
Výroba ost. nekov. minerálních vyr.	4,6	4,6	3,6	-1,5	-0,6	1,1	-1,2	-0,4	2,9	-1,1	1,9
Hutnický a kovodělný průmysl	4,0	5,0	1,6	-3,2	1,8	15,4	3,8	0,5	5,7	3,0	-6,7
Výroba strojů a zařízení	4,5	1,4	1,0	-2,4	0,9	0,9	-2,4	-1,0	0,4	-4,7	5,0
Elektrotechnický průmysl	2,4	-0,5	-1,6	-5,4	-1,9	-1,4	-4,0	-0,9	-3,6	-7,7	1,5
Výroba dopravních prostředků	4,2	-0,3	0,6	-3,5	0,4	0,1	-3,4	-3,3	-1,5	-7,5	1,8
Ostatní zpracovatelský průmysl	3,5	1,6	1,5	-1,4	3,0	6,3	-4,3	-1,0	0,7	-2,5	-9,7
Výroba elektřiny, tepla a vody	5,1	3,6	5,3	3,7	-0,5	3,1	-14,7	12,4	2,9	12,1	6,3
Stavebnictví	8,7	4,2	3,8	1,0	1,9	3,4	2,9	2,7	4,0	4,2	1,0
Obchod, opravy	3,4	10,3	-4,0	3,0	-2,8	0,0	0,8	0,7	-1,8	3,4	-4,4
Pohostinství a ubytování	9,6	4,0	4,2	3,6	2,3	5,1	8,1	4,4	3,5	5,5	-1,1
Doprava, skladování a spoje	6,6	4,5	2,4	1,8	2,3	3,0	1,0	1,9	2,3	3,0	-3,9
Peněžnictví a pojišťovnictví	3,5	3,7	5,8	5,4	2,7	1,6	1,0	1,0	3,3	1,7	1,3
Nemovitosti, podnikatelské služby	8,3	3,4	2,3	2,2	1,7	3,3	1,0	3,0	2,9	4,6	1,1
Veřejná správa, obrana	7,1	2,4	4,6	4,8	8,0	6,1	2,7	1,5	5,0	2,8	1,4
Školství	7,7	2,4	5,3	7,1	-4,0	5,0	1,8	1,4	3,9	3,0	4,1
Zdravotnictví, sociální služby	12,7	5,3	1,6	3,8	4,3	8,4	5,5	7,7	4,7	9,2	1,9
Ostatní služby	11,4	0,4	3,7	3,7	1,9	6,1	3,0	2,7	3,2	4,6	0,4

Pramen: ČSÚ, roční národní účty.

Podíl na hrubé přidané hodnotě (v %)	1995			1998			2001			2003			2005			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	34	61	5	26	65	9	20	61	19	21	58	21	21	56	24	21	48	31
Zemědělství, lesnictví, ryb.	9	91	0	8	92	0	8	92	1	8	91	0	12	87	1	11	86	3
Těžba nerostných surovin	65	34	1	17	82	1	25	55	20	25	56	19	12	82	6	6	20	74
Zpracovatelský průmysl	24	66	10	12	71	17	3	58	39	2	55	44	2	50	48	1	43	56
Potravinářský a tabák. prům.	14	77	8	5	86	9	2	64	34	2	59	39	2	59	39	1	54	45
Textilní a oděvní průmysl	20	76	4	2	87	11	0	77	23	0	76	24	0	77	23	0	64	36
Kožedělný průmysl	13	80	6	7	88	5	0	84	16	0	77	23	0	75	25	0	72	27
Zpracování dřeva	4	90	6	1	87	12	0	82	18	0	78	22	0	78	22	0	74	25
Papírenský prům, vyd. a tisk	13	80	7	8	78	14	3	55	42	3	46	51	2	55	43	2	52	46
Rafinérský prům., výr. koku	100	0	0	99	1	0	20	80	0	18	82	0	6	94	0	0	60	40
Chemický průmysl	31	60	9	35	57	9	16	48	35	13	45	42	17	32	50	1	25	74
Výroba pryže a plast. výr.	25	37	38	5	58	38	0	45	55	0	41	59	0	38	62	0	39	61
Výroba ost. nekov. min. výr.	21	65	14	12	74	14	1	50	48	1	45	54	1	45	53	0	28	71
Hutnický a kovodělný prům.	37	58	5	18	70	12	5	72	23	1	75	24	0	64	35	0	52	48
Výroba strojů a zařízení	16	73	12	13	78	8	4	70	25	2	67	31	1	64	35	2	56	41
Elektrotechnický průmysl	13	77	11	4	65	31	1	44	55	0	42	58	0	44	56	4	40	56
Výroba dopravních prostř.	19	52	29	5	46	50	2	27	71	1	21	78	1	14	85	0	11	89
Ostatní zpracovatel. prům.	19	71	10	2	86	12	0	75	25	0	72	28	0	66	34	0	66	34
Výroba elektřiny, tepla a vody	81	19	0	44	55	1	40	47	13	34	44	22	42	34	24	59	11	29
Stavebnictví	3	95	3	2	96	3	1	91	7	1	91	8	0	91	9	1	84	16
Obchod, opravy	7	82	11	1	81	18	0	73	26	0	73	26	0	69	31	0	66	34
Pohostinství a ubytování	11	84	6	9	87	5	9	76	15	4	83	13	3	82	15	4	80	16
Doprava, skladování a spoje	61	38	1	60	38	2	33	60	7	36	50	15	37	47	16	37	30	33
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	7	89	4	8	84	8	4	83	13	4	82	14	4	77	19	5	73	23
Veřejná správa, obrana	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0
Školství	94	6	1	95	5	0	94	6	0	95	5	0	93	7	0	91	9	1
Zdravotnictví, sociální služby	72	28	0	67	33	0	66	33	1	64	35	1	61	37	2	60	38	2
Ostatní služby	28	67	6	24	71	5	25	68	7	24	70	6	25	68	8	25	57	18

Poznámka: Od roku 2006 se zařazování jednotek do subsektorů řídí principem vrcholového vlastníka (do roku 2005 platil princip bezprostředního vlastníka). Dom. sektor = soukromý sektor pod domácí kontrolou, zahr. sektor = soukromý sektor pod zahraniční kontrolou. Pramen: ČSÚ, roční národní účty. Platí pro všechny následující tabulky.

Podíl na zaměstnanosti (v %)	2000			2003			2004			2005			2006			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	23	65	13	21	63	16	21	62	17	20	62	17	20	59	20	20	59	21
Zemědělství, lesnictví, ryb.	6	94	1	7	92	1	8	90	2	8	90	2	7	89	3	7	89	3
Těžba nerostných surovin	22	72	6	25	61	14	26	58	16	16	77	7	15	66	19	15	23	62
Zpracovatelský průmysl	3	71	26	1	67	32	1	64	35	1	65	34	1	59	40	1	58	41
Potravinářský a tabák. prům.	2	77	22	1	74	24	1	78	20	1	79	20	1	76	23	1	76	23
Textilní a oděvní průmysl	0	83	17	0	79	21	0	79	21	0	79	21	0	73	27	0	73	27
Kožený průmysl	0	87	12	0	80	20	0	75	25	0	76	23	0	77	23	0	76	24
Zpracování dřeva	0	87	13	0	87	12	0	88	12	0	89	11	0	87	13	0	87	13
Papírenský prům., vyd. a tisk	4	68	28	2	65	32	2	68	30	2	70	28	2	67	32	2	68	30
Rafinářský prům., výr. koku	14	86	0	21	79	0	20	80	0	29	71	0	0	45	55	0	71	29
Chemický průmysl	12	62	26	10	54	36	9	53	38	8	55	38	2	49	50	2	41	57
Výroba pryže a plast. výr.	0	61	39	0	53	47	0	55	45	0	53	47	0	53	47	0	55	45
Výroba ost. nekov. min. výr.	2	65	33	1	62	36	1	65	34	1	65	34	0	57	43	0	51	49
Hutnický a kovodělný prům.	6	78	16	1	79	20	0	69	31	0	74	26	0	65	35	0	65	35
Výroba strojů a zařízení	5	76	18	3	71	27	2	66	32	2	67	31	2	59	39	3	60	37
Elektrotechnický průmysl	1	58	41	0	51	48	0	48	52	0	49	51	2	46	52	2	44	54
Výroba dopravních prostř.	4	39	57	1	32	67	4	24	73	2	25	72	1	21	78	1	20	79
Ostatní zpracovatel. prům.	0	83	17	0	81	19	0	79	21	0	79	21	0	77	23	0	77	23
Výroba elektřiny, tepla a vody	37	48	14	23	57	20	25	45	30	24	44	32	39	22	40	39	24	37
Stavebnictví	1	93	6	1	92	7	1	92	8	0	93	7	0	88	12	0	89	11
Obchod, opravy	0	82	17	0	79	21	0	76	23	0	77	23	0	76	24	0	76	24
Pohostinství a ubytování	9	80	10	2	88	10	2	88	10	3	87	10	3	86	11	3	86	11
Doprava, skladování a spoje	52	44	4	43	49	8	42	49	9	41	50	9	41	45	15	38	45	17
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	8	79	13	6	79	15	6	78	17	4	79	17	5	78	17	4	77	18
Veřejná správa, obrana	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0
Školství	91	9	0	91	9	0	91	9	0	90	9	0	89	11	0	88	11	1
Zdravotnictví, sociální služby	68	32	0	70	29	1	68	31	1	67	32	1	66	33	2	64	34	2
Ostatní služby	27	70	3	26	70	4	28	66	5	29	66	5	30	63	6	28	66	6

Produktivita práce (v tis. Kč)	2000			2003			2004			2005			2006			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	393	376	524	470	433	614	495	460	682	536	474	737	599	465	840	636	485	891
Zemědělství, lesnictví, ryb.	415	305	274	383	341	247	427	405	261	649	394	224	621	372	299	581	390	335
Těžba nerostných surovin	519	429	535	546	491	732	609	764	758	586	859	653	506	765	973	336	712	977
Zpracovatelský průmysl	466	332	538	568	347	588	847	382	702	800	398	721	503	405	754	598	433	814
Potravinářský a tabák. prům.	616	367	631	691	407	811	805	410	1008	885	411	1082	950	409	1000	903	374	1027
Textilní a oděvní průmysl	320	218	247	..	236	288	..	230	273	..	260	300	..	268	376	..	289	436
Koženéprůmysl	178	153	152	261	151	183	286	184	195	263	223	237	385	212	258	222	255	308
Zpracování dřeva	257	249	418	337	260	512	283	308	743	375	278	623	353	279	529	355	329	746
Papírenský prům., vyd. a tisk	571	492	659	562	311	701	682	462	847	599	444	865	716	501	858	728	506	1002
Rafinérský prům., výr. koksu	1149	2543	571	776	936	0	1676	2535	..	298	1910	500	..	415	2875	..	754	1195
Chemický průmysl	1082	625	1034	966	606	850	1801	571	1163	1907	515	1166	304	688	1181	502	595	1268
Výroba pryže a plast. výr.	..	378	574	..	436	695	..	416	752	250	427	787	250	448	812	250	483	909
Výroba ost. nekov. min. výr.	411	357	730	363	396	822	335	405	1024	617	437	1001	404	409	1010	754	422	1116
Hutnický a kovodělný prům.	307	327	423	338	382	477	1136	392	665	684	440	685	426	421	782	345	484	817
Výroba strojů a zařízení	318	315	379	301	342	423	355	405	453	329	429	498	335	461	562	454	499	590
Elektrotechnický průmysl	311	316	485	603	315	468	423	375	458	310	397	482	580	417	483	742	455	513
Výroba dopravních prostř.	395	395	639	381	379	688	435	428	963	308	433	913	292	477	931	413	476	1020
Ostatní zpracovatel. prům.	152	249	374	176	276	463	188	319	535	185	328	630	188	334	626	213	364	613
Výroba elektřiny, tepla a vody	1208	739	776	2027	1015	1451	2190	1320	1395	2881	1307	1268	3195	1082	1717	3692	1142	1946
Stavebnictví	319	291	365	405	343	395	353	374	417	471	372	509	588	380	620	684	413	638
Obchod, opravy	728	352	540	444	401	542	604	392	479	409	433	643	1394	457	743	1161	467	756
Pohostinství a ubytování	215	235	371	456	265	361	489	288	473	330	273	430	326	261	469	385	271	445
Doprava, skladování a spoje	558	541	506	630	784	1375	612	774	1442	691	731	1337	846	610	1854	903	637	1845
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	391	668	488	438	688	617	502	719	681	671	717	839	707	706	924	825	736	966
Veřejná správa, obrana	372	188	..	463	268	..	476	285	..	513	439	..	542	344	..	581	461	..
Školství	303	225	179	394	218	215	412	201	55	437	309	301	468	343	337	494	364	494
Zdravotnictví, sociální služby	255	288	339	330	428	478	367	445	544	377	477	568	399	463	538	399	477	565
Ostatní služby	351	355	655	423	456	601	461	462	834	429	519	764	433	482	1443	471	459	1550

Tvorbahrubého fixního kapitálu (v % HPH)	1995			1998			2001			2003			2005			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	44	27	50	37	27	47	37	27	40	36	27	32	37	24	29	37	26	26
Zemědělství, lesnictví, ryb.	26	32	28	9	24	-8	20	25	15	24	23	49	16	25	-7	22	29	23
Těžba nerostných surovin	27	37	94	24	26	30	52	35	12	33	27	12	31	18	20	59	24	16
Zpracovatelský průmysl	25	29	62	19	23	45	28	22	39	33	27	31	16	20	29	13	20	27
Potravinářský a tabák. prům.	47	20	54	7	23	35	33	20	22	24	35	20	25	23	19	33	27	23
Textilní a oděvní průmysl	13	31	57	38	19	62	..	18	43	..	22	21	..	12	21	..	15	26
Kožený průmysl	13	19	16	-15	-8	52	9	9	13	-50	-15	2	20	5	10	0	4	11
Zpracování dřeva	4	20	100	12	18	28	9	21	47	6	15	13	24	23	44	5	18	40
Papírenský prům., vyd. a tisk	38	39	79	34	31	42	-20	26	27	38	51	19	24	19	23	29	16	23
Rafinářský prům., výr. koku	39	0	..	20	-9	..	2	88	..	25	42	..	112	19	0	..	29	185
Chemický průmysl	33	47	35	25	47	24	70	18	31	42	34	39	19	28	23	16	25	31
Výroba pryže a plast. výr.	27	71	74	46	34	49	0	32	51	..	38	33	0	37	27	0	27	25
Výroba ost. nekov. min. výr.	25	52	79	15	39	44	19	28	27	6	37	25	2	20	26	5	18	25
Hutnický a kovodělný prům.	18	25	34	25	18	42	6	25	28	4	21	26	6	18	18	7	21	23
Výroba strojů a zařízení	18	25	27	3	13	32	-9	20	28	12	22	47	23	19	37	19	18	27
Elektrotechnický průmysl	11	20	49	36	19	46	7	17	42	5	24	25	0	13	24	6	15	28
Výroba dopravních prostř.	25	44	116	-15	21	55	80	17	66	81	26	45	-49	25	44	-24	19	30
Ostatní zpracovat. prům.	11	20	46	6	16	36	0	21	17	0	20	25	0	14	15	23	19	25
Výroba elektřiny, tepla a vody	95	53	-2	81	78	98	69	57	26	60	49	33	44	35	30	40	43	23
Stavebnictví	36	13	31	33	12	12	38	18	42	34	16	23	9	12	13	16	12	14
Obchod, opravy	16	19	45	13	18	53	-46	16	28	11	14	31	10	16	24	7	13	19
Pohostinství a ubytování	11	23	55	6	9	38	20	11	14	31	24	40	49	16	34	37	14	29
Doprava, skladování a spoje	53	12	33	64	38	29	72	37	168	68	24	24	101	26	25	88	30	21
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	53	39	26	79	45	61	64	40	23	50	42	50	23	44	44	35	54	42
Veřejná správa, obrana	50	-130	..	18	125	..	14	28	..	17	24	..	12	22	..	16	11	..
Školství	9	9	3	7	11	6	16	13	10	13	19	15	15	13	6	15	15	58
Zdravotnictví, sociální služby	19	10	63	15	13	-45	32	12	30	27	11	32	21	16	20	22	14	15
Ostatní služby	119	32	26	91	27	22	107	24	31	105	43	51	103	32	39	85	24	55

**Mzdy a platy
(v % HPH)**

	1995			1998			2001			2003			2005			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	41	34	40	41	33	40	49	31	36	50	32	35	49	32	35	48	32	35
Zemědělství, lesnictví, ryb.	44	35	35	36	37	66	35	31	47	45	34	55	32	33	80	40	35	57
Těžba nerostných surovin	48	35	39	45	50	41	44	51	35	46	50	33	48	32	36	93	40	30
Zpracovatelský průmysl	37	43	41	33	42	37	38	42	34	40	45	35	35	42	35	49	41	35
Potravinářský a tabák. prům.	28	31	43	22	33	31	33	31	25	33	37	25	31	37	26	31	44	29
Textilní a oděvní průmysl	45	48	77	63	54	64	..	47	49	..	47	48	..	48	51	..	46	42
Kožedělný průmysl	88	79	70	77	63	90	45	64	59	50	74	72	60	52	63	75	52	55
Zpracování dřeva	46	40	42	55	38	42	43	32	38	48	31	31	49	31	33	51	29	30
Papírenský prům, vyd. a tisk	45	37	38	33	38	41	41	38	32	40	54	33	41	42	34	41	37	34
Rafinérský prům., výr. koku	16	50	..	11	45	..	19	26	..	43	32	..	86	19	50	..	41	37
Chemický průmysl	21	25	23	15	34	22	21	33	24	26	38	29	18	44	27	51	40	27
Výroba pryže. a plast. výr.	53	102	45	36	50	36	100	45	35	..	44	30	100	46	31	100	44	30
Výroba ost. nekov. min. výr.	42	41	26	39	36	28	49	41	27	57	45	27	38	41	29	34	45	27
Hutnický a kovodělný prům.	39	40	37	49	39	41	53	44	39	58	43	41	37	39	35	73	38	34
Výroba strojů a zařízení	55	54	33	43	52	54	48	51	49	71	57	50	78	50	49	68	47	48
Elektrotechnický průmysl	48	51	56	32	46	34	22	45	37	34	46	42	73	42	47	40	41	50
Výroba dopravních prostř.	69	57	51	67	43	34	60	44	34	57	58	35	100	49	31	81	47	31
Ostatní zpracovatel. prům.	34	45	27	65	50	45	67	47	36	67	46	36	80	41	33	77	41	38
Výroba elektřiny, tepla a vody	13	25	24	14	27	25	14	28	22	14	27	19	12	23	23	11	26	18
Stavebnictví	59	54	43	47	36	39	41	35	53	48	35	44	47	35	45	43	33	45
Obchod, opravy	24	36	47	59	30	47	48	29	37	61	30	39	72	31	38	30	33	40
Pohostinství a ubytování	52	26	31	53	25	50	52	38	39	35	36	44	58	41	43	61	44	52
Doprava, skladování a spoje	28	21	25	27	25	36	41	20	32	34	22	20	35	26	24	33	25	21
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	48	17	33	32	19	40	58	18	42	53	20	45	42	21	41	40	21	45
Veřejná správa, obrana	58	-53	..	53	25	..	55	53	..	60	64	..	60	43	..	60	62	..
Školství	53	46	30	52	69	60	54	53	46	56	62	85	56	48	54	57	50	70
Zdravotnictví, sociální služby	65	30	47	60	33	39	63	30	42	67	30	47	63	31	42	68	34	47
Ostatní služby	61	32	23	53	27	29	56	29	31	48	26	34	52	24	33	52	26	19

Podíl hrubé přidané hodnoty na produkci (v %)	1995			1998			2001			2003			2005			2007		
	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor	Veřej. sektor	Dom. sektor	Zahr. sektor
ČR celkem	42	37	27	49	37	25	55	37	25	56	37	26	58	37	26	58	36	25
Zemědělství, lesnictví, ryb.	34	45	40	38	44	27	43	45	34	35	43	27	44	44	27	35	41	26
Těžba nerostných surovin	49	48	36	51	44	39	47	43	50	43	39	46	45	50	35	21	43	49
Zpracovatelský průmysl	24	27	21	24	28	19	24	27	20	20	27	22	17	26	21	33	27	19
Potravinářský a tabák. prům.	18	22	19	33	24	23	28	23	28	29	23	30	34	22	31	36	20	25
Textilní a oděvní průmysl	27	29	23	19	28	21	..	29	22	..	31	23	..	30	23	..	28	25
Kožedělný průmysl	21	20	20	24	28	19	38	23	25	32	23	27	29	26	23	19	19	19
Zpracování dřeva	32	36	29	24	31	28	28	32	23	28	34	22	18	34	22	28	33	22
Papírenský prům, vyd. a tisk	28	31	28	42	29	22	38	26	24	42	24	26	41	30	26	32	32	28
Rafinérský prům., výr. koku	16	14	..	17	13	..	14	6	..	10	5	..	3	4	29	..	10	1
Chemický průmysl	29	30	27	28	26	29	17	27	30	16	26	32	16	21	33	38	23	25
Výroba pryž. a plast. výr.	20	13	20	26	25	22	50	24	22	0	27	25	33	26	23	20	26	24
Výroba ost. nekov. min. výr.	36	34	32	43	37	33	45	35	35	46	33	37	37	37	34	30	36	36
Hutnický a kovodělný prům.	27	30	21	23	29	20	28	26	23	14	27	25	20	26	24	23	29	23
Výroba strojů a zařízení	31	29	42	19	31	20	39	30	26	32	31	26	23	31	22	24	28	20
Elektrotechnický průmysl	23	24	18	30	24	22	39	27	15	48	30	15	29	35	13	50	27	10
Výroba dopravních prostř.	23	23	12	23	27	14	30	33	14	36	25	16	19	29	19	19	26	19
Ostatní zpracovatel. prům.	40	32	25	38	31	14	43	27	20	46	31	22	83	31	24	52	28	20
Výroba elektřiny, tepla a vody	32	34	32	36	23	34	45	19	37	43	22	30	77	27	26	55	38	27
Stavebnictví	24	26	23	35	33	21	31	29	17	30	27	18	25	28	18	19	28	17
Obchod, opravy	42	48	38	33	56	43	42	56	48	31	56	41	37	57	43	50	54	43
Pohostinství a ubytování	44	51	51	47	43	35	51	40	43	59	44	40	52	45	40	52	41	35
Doprava, skladování a spoje	60	39	18	64	41	19	64	44	26	61	44	40	59	37	36	54	34	41
Peněžnictví a pojišťovnictví
Nemovitosti, podnikat. služby	39	53	42	48	48	34	26	51	40	28	48	32	42	46	37	46	43	33
Veřejná správa, obrana	68	-20	..	69	11	..	65	19	..	64	13	..	64	36	..	68	48	..
Školství	71	53	51	75	52	61	74	55	56	74	45	38	76	57	52	77	58	43
Zdravotnictví, sociální služby	52	54	47	55	59	51	58	62	49	59	63	43	60	64	53	56	63	51
Ostatní služby	34	42	40	39	43	41	37	38	47	42	44	36	41	44	37	41	41	46

Regionální konkurenceschopnost

Důležité hledisko hodnocení strukturální konkurenceschopnosti české ekonomiky představuje regionální ekonomická a inovační výkonnost doplněná o ukazatele kvality života obyvatelstva. Statistické ukazatele byly vybrány s ohledem na regionální reprezentativnost, tzn. do jaké míry je lze považovat za významné a metodu jejich regionálního zjišťování za dostatečně vypovídající s ohledem na územní příslušnost údajů.

1) **Reálný růst regionálního HDP** (v %) – regionální hrubý domácí produkt je počítán z větší části výrobní metodou, z menší části (za finanční a vládní sektor) metodou důchodovou. Představuje hodnotu produkovaných statků a služeb ve všech odvětvích na určitém území a za určité období (kalendářní rok). Výpočet probíhá za kraje na základě údajů za jednotlivá pracoviště (místní jednotky). K přepočtu do stálých cen se používají z důvodu absence regionálně odlišných cenových produkčních indexů národní odvětvové deflátoři.

2) **Regionální HDP na obyvatele** (ČR, resp. EU-27 = 100) se pro účely mezinárodního srovnání přepočítává na standard kupní síly (PPS). Dochází tak k přepočtu hodnoty všech složek HDP na průměrnou cenovou hladinu v EU a tím k vyloučení rozdílů v cenových hladinách na národní úrovni (rovněž se tím eliminuje deformace související se směnným kurzem). Nezhledněny zůstávají rozdíly v cenových hladinách na regionální úrovni uvnitř jednotlivých států.

3) **Produktivita práce** je vyjádřena jako HDP na zaměstnanou osobu (ČR = 100). Za zaměstnané jsou považováni zaměstnanci i podnikatelé bez ohledu na to, jestli patří mezi rezidenty nebo nerezidenty na daném teritoriu. Samotný HDP se obvykle uvádí v přepočtu na rezidenty.

4) **Míra registrované nezaměstnanosti** (v %) zahrnuje osoby zaevidované v určitém okamžiku u úřadů práce podle místa trvalého bydliště v poměru k celkové pracovní síle (součtu zaměstnaných a nezaměstnaných). Alternativním zdrojem údajů je Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), které sice pracuje s omezeným rozsahem souboru respondentů, ale přesně odpovídá metodice uznávané mezinárodními institucemi (International Labour Organization – ILO, EUROSTAT); ty mezi nezaměstnané řadí jen osoby aktivně si práci hledající, schopné v krátké době nastoupit do zaměstnání nebo se sebezaměstnat a nevykonávající ani hodinu týdně práce za odměnu.

5) **Podíl dlouhodobě nezaměstnaných** (v %) vyjadřuje procento uchazečů déle než 1 rok v evidenci u úřadů práce v celkovém počtu nezaměstnaných.

6) **Tvorba hrubého fixního kapitálu** (v % HDP, na obyvatele – ČR = 100) je na regionální úrovni zjišťována v členění do úrovně krajů podle místa, kde je pořízený majetek fakticky užíván. Představuje hodnotu pořízeného hmotného i nehmotného investičního majetku, který bude sloužit k další produktivní činnosti (stroje, zařízení, budovy, ostatní stavby apod.).

7) **Stav přímých zahraničních investic** (v % HDP, na obyvatele – ČR = 100) je na regionální úrovni zjišťován Českou národní bankou. Ta publikuje statistiku vypracovanou na základě auditovaných bilancí, které zahrnují celkový stav přímých zahraničních investic do základního kapitálu, reinvestované zisky a úvěrové vztahy mezi podnikem v tuzemsku a přímým investorem. Výsledky jsou od roku 2000 zpracovávány i podle územního rozložení přímých zahraničních inves-

tic v ČR (za kraje). Údaje se vztahují k sídlům ekonomických subjektů, proto je jejich regionální reprezentativnost poněkud zkrácena, zejména pokud jde o údaje za hlavní město Prahu.

8) **Význam technologicky náročných odvětví** (v % HDP, na zaměstnance) je sledována za místní jednotky na základě vybraných odvětví v členění podle dvoumístné OKEČ (podle metodologie používané v EUROSTATU).

9) **Výdaje na výzkum a vývoj** (v % HDP) jsou zjišťovány za jednotlivá pracoviště podle regionů. Šetření zahrnuje sektory podnikatelský, vládní, vyššího školství a neziskových soukromých institucí. Ukazatele výzkumu a vývoje se sledují podle krajů od roku 2001, kdy bylo odlišeno kromě sídla jednotky také sídlo pracoviště u jednotlivých zpravodajských jednotek pro potřeby regionálního třídění.

10) **Podíl zaměstnanců ve vědě a výzkumu** (v % zaměstnaných) je zjišťován ze stejného zdroje jako výdaje na výzkum a vývoj. Zaměstnanci jsou výzkumní pracovníci, kteří provádějí přímo výzkum a vývoj, a dále pomocní, techničtí, administrativní a jiní pracovníci pracující na pracovištích výzkumu a vývoje v jednotlivých zpravodajských jednotkách.

11) **Podíl pracovní síly s vysokoškolským vzděláním** (v % pracovních sil) je odhadem získaným z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Předmětem šetření jsou všechny osoby obvykle bydlící v soukromých domácnostech. Šetření se nevztahuje na osoby bydlící dlouhodobě v hromadných ubytovacích zařízeních. Z toho důvodu jsou údaje za určité skupiny obyvatelstva, zejména za cizí státní příslušníky žijící a pracující na území republiky, k dispozici v omezené míře.

12) **Podíl kvalifikované pracovní síly podle klasifikace zaměstnání** (KZAM 1–3, v % zaměstnaných pracovních sil). Klasifikace zaměstnání v tomto ukazateli zahrnuje následující skupiny: zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci + vědečtí a odborní duševní pracovníci + techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (VŠPS).

13) **Podíl podnikatelů** (v % zaměstnaných pracovních sil) vychází z údajů o postavení zaměstnání ve výběrovém šetření podle místa bydliště jako součet zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) a pracujících na vlastní účet (podnikatelů bez zaměstnanců).

14) **Podíl zaměstnaných žen** (v % zaměstnaných pracovních sil) je zjišťován z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS).

15) **Přírůstek obyvatelstva stěhováním** (v % celkové populace) je migrační saldo rozdílem mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období v daném území. Přistěhováním se rozumí změna obce trvalého nebo dlouhodobého pobytu osoby na území ČR (vnitřní stěhování) nebo přes hranici ČR (zahraniční stěhování). U osob, které nejsou v ČR přihlášeny k trvalému pobytu (např. u cizinců s krátkodobým pobytem), se stěhování nesleduje. Do vykazovaných hodnot není zahrnuto stěhování uvnitř sledovaného území.

16) **Podíl cizinců** (na obyvatelstvu) vychází z počtu cizinců, který je zveřejňován Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR. Zahrnuje cizí státní příslušníky s trvalým pobytem či s dlouhodobými typy pobytu na území ČR k 31.12. daného roku.

17) **Střední délka života obyvatelstva** vyjadřuje počet let, jež pravděpodobně prožije narozený člověk za předpokladu, že po celou dobu jeho dalšího života se nezmění řád vymí-

rání zjištěný úmrtnostní tabulkou zkonstruovanou pro daný kalendářní rok nebo jiné období.

18) **Počet obyvatel ve věku 65 let a více** (v % populace) se vztahuje vždy k 31. 12. daného roku. Do počtu obyvatel jsou zahrnuti všichni lidé, kteří mají na území České republiky trvalé bydliště, a to bez ohledu na jejich státní občanství, od roku 2001 včetně cizinců s tzv. dlouhodobým pobytem.

19) **Průměrné procento pracovní neschopnosti** je vyjádřením odpadu z fondu kapacity kalendářních dnů sledovaného období z důvodu pracovní neschopnosti. Ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném roce na základě hlášení o pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných zaměstnanců.

20) **Kriminalita** (počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel) zahrnuje násilné, mravnostní a majetkové trestné činy, podvody a zpronevěry, ostatní majetkové a kriminální trestné činy, zbývající kriminalitu, hospodářské a vojenské trestné

činy, trestné činy proti ústavnímu zřízení. Data jsou bez trestných činů evidovaných referáty cizinecké a pohraniční policie, protože tyto údaje nejsou k dispozici v členění podle krajů.

21) **Měrné emise oxidu siřičitého** (t/km^2) jsou sledovány ČHMÚ v Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO), který je členěn v závislosti na druhu zdrojů a jejich tepelných výkonech na REZZO 1 až 4, přičemž REZZO 4 představuje mobilní zdroje znečišťování (silniční motorová vozidla a jiné dopravní prostředky).

22) **Vývoz zboží** (podíl na ČR) je šetřen podle kraje, ve kterém bylo zboží vyrobeno, zpracováno, zušlechtěno, vytěženo či vypěstováno. Některé výrobní podniky využívají k vykazování údajů o zboží, které je určeno na vývoz, služeb jiných firem, jejichž sídlo je mimo kraj původu zboží. Tyto firmy vyplňují údaje o vývozu zboží mnohdy nesprávně, neboť do kolonky kraj původu zboží uvádějí kód kraje, kde tato firma sídlí – k dispozici nejsou časové řady.

Pořadí krajů podle jednotlivých ukazatelů konkurenční schopnosti v roce 2009 – souhrnný indikátor

	Ekonomická výkonnost				Inovační výkonnost				Kvalita života				Průměr
	HDP/obyv.	Produktivita	Nezam.	THF K/HDP	PZI/HDP	High-tech/HDP	Výdaje VaV	VŠ. vzdělání	Migrace 99-09	Kriminalita	Stř. délka živ.	Emise SO ₂	
Hlavní město Praha	1	1	1	1	1	9	2	1	2	14	1	12	3,8
Středočeský kraj	3	2	2	10	2	1	1	9	1	11	9	9	5,0
Jihomoravský kraj	2	3	8	2	11	8	3	2	7	8	4	2	5,0
Plzeňský kraj	4	10	5	7	8	7	7	4	3	7	6	6	6,2
Jihočeský kraj	5	8	3	9	6	13	6	5	6	6	7	5	6,6
Pardubický kraj	8	9	6	8	9	2	5	8	8	3	5	10	6,8
Královéhradecký kraj	6	7	4	14	13	4	10	7	9	4	3	8	7,4
Liberecký kraj	13	13	11	3	3	3	4	12	4	12	8	4	7,5
Vysočina	11	11	7	12	7	5	12	10	11	2	2	1	7,6
Zlínský kraj	7	6	9	13	12	12	8	6	13	1	11	7	8,8
Moravskoslezský kraj	9	5	12	6	5	6	11	3	14	10	12	13	8,8
Ústecký kraj	10	4	14	5	4	10	13	14	5	13	14	14	10,0
Olomoucký kraj	12	12	13	11	14	11	9	11	12	5	10	3	10,3
Karlovarský kraj	14	14	10	4	10	14	14	13	10	9	13	11	11,3

Poznámka: PZI, THFK, VaV a emise za rok 2008. Souhrnný indikátor (viz sloupec Průměr) je prostým aritmetickým průměrem pořadí v jednotlivých dílčích ukazatelích. Pramen: ČSÚ, MPSV, ČNB, Policejní prezidium ČR, ČHMÚ, vlastní výpočty.

Podíly krajů ČR na celkových úhrnech ukazatelů ekonomické a inovační konkurenční schopnosti v roce 2009 (v %)

	HDP v b.c.	THFK v b.c.	Nezaměstn.	Vývoz	High-tech HPH	Výdaje na VaV	Zaměst. ve VaV	VŠ prac.síla	Obyvatelstvo
Česká republika	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Hlavní město Praha	26,1	34,9	5,5	5,0	23,2	41,5	41,2	24,7	11,8
Středočeský kraj	10,8	8,6	9,1	19,7	16,1	18,1	10,2	10,2	11,8
Jihočeský kraj	5,2	4,2	5,1	4,0	4,3	3,6	3,7	5,5	6,1
Plzeňský kraj	4,7	4,1	5,0	8,6	4,6	3,3	3,5	5,0	5,4
Karlovarský kraj	2,0	2,0	3,6	1,9	0,9	0,2	0,3	1,9	2,9
Ústecký kraj	6,4	6,2	11,1	5,7	5,6	1,5	1,6	4,0	8,0
Liberecký kraj	2,9	3,1	4,9	3,7	3,5	2,8	2,8	2,6	4,2
Královéhradecký kraj	4,5	2,9	4,3	3,8	5,0	2,2	2,8	4,6	5,3
Pardubický kraj	4,1	3,4	5,0	8,0	5,7	3,7	4,4	4,2	4,9
Vysočina	3,8	2,8	5,3	3,4	4,0	1,3	1,3	3,7	4,9
Jihomoravský kraj	10,5	11,0	12,2	6,6	9,6	11,2	14,8	13,5	11,0
Olomoucký kraj	4,6	3,6	7,6	3,4	4,0	2,6	4,0	4,4	6,1
Zlínský kraj	4,7	3,3	6,3	4,7	4,0	3,0	3,6	4,9	5,6
Moravskoslezský kraj	9,7	9,9	14,9	10,3	9,6	4,9	5,8	10,7	11,9

Poznámka: THFK a ukazatele VaV za rok 2008. Pramen: ČSÚ – Regionální účty, VŠPS; MPSV; vlastní výpočty.

Vývoj regionálního HDP ve stálých cenách (tempa růstu v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1
Hlavní město Praha	3,1	4,3	5,9	0,6	3,8	3,8	6,7	6,7	9,7	1,7	-0,3
Středočeský kraj	5,9	5,1	2,9	6,3	3,1	6,4	5,9	13,0	7,8	5,8	-3,3
Jihočeský kraj	0,6	3,0	0,1	2,3	2,9	5,3	7,5	6,0	0,7	-0,1	-3,6
Plzeňský kraj	1,1	4,7	2,9	0,2	5,3	8,8	4,5	7,7	3,0	-5,0	-2,6
Karlovarský kraj	-1,1	4,3	-2,6	4,7	2,1	0,8	1,8	0,4	3,6	-3,4	-7,6
Ústecký kraj	-1,5	0,8	-1,7	1,9	7,2	1,6	5,3	6,2	2,1	2,9	-5,0
Liberecký kraj	2,9	4,0	0,7	2,7	-4,3	5,3	12,3	5,1	1,3	-0,1	-10,3
Královéhradecký kraj	1,6	5,3	0,1	0,7	2,3	5,1	5,0	3,7	6,1	1,4	-5,2
Pardubický kraj	-1,0	4,0	0,8	2,5	5,6	3,7	5,5	7,2	7,1	4,2	-4,5
Vysočina	5,3	5,0	6,7	2,0	2,9	3,7	6,9	6,6	5,0	-3,1	-5,9
Jihomoravský kraj	-0,7	3,2	2,5	1,3	4,4	3,3	5,8	8,1	6,5	7,4	-5,7
Olomoucký kraj	1,5	3,4	0,4	1,8	3,1	7,4	2,8	4,2	5,0	2,8	-4,8
Zlínský kraj	-1,2	3,1	1,6	2,8	3,0	3,2	8,8	8,8	6,6	7,1	-7,5
Moravskoslezský kraj	-1,8	1,5	1,5	0,6	4,0	4,8	7,6	3,6	5,1	2,6	-7,6

Pramen: ČSÚ – Regionální účty.

Regionální HDP na obyvatele (ČR = 100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Hlavní město Praha	195	200	207	209	210	206	209	210	215	214	220
Středočeský kraj	93	94	93	95	94	95	92	94	94	92	92
Jihočeský kraj	93	92	90	90	89	89	90	90	86	84	86
Plzeňský kraj	93	94	94	92	93	96	94	94	92	85	87
Karlovarský kraj	83	84	80	81	80	78	75	72	71	69	68
Ústecký kraj	85	82	79	79	82	82	81	81	79	80	80
Liberecký kraj	89	89	88	88	81	80	84	81	77	73	69
Královéhradecký kraj	93	95	92	91	90	90	88	85	85	84	84
Pardubický kraj	86	85	84	84	85	84	82	84	84	83	83
Vysočina	83	84	88	87	86	85	85	84	84	79	78
Jihomoravský kraj	93	92	93	92	93	91	91	92	92	97	96
Olomoucký kraj	79	80	78	77	77	78	76	74	74	75	75
Zlínský kraj	84	84	83	83	82	80	81	81	82	85	83
Moravskoslezský kraj	80	78	78	77	78	82	85	83	84	86	81

Pramen: ČSÚ – Regionální účty.

Regionální HDP na obyvatele (EU-27 = 100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	70	68	70	70	73	75	76	77	80	80	80
Hlavní město Praha	136	136	145	147	154	154	158	162	171	172	177
Středočeský kraj	65	64	65	67	69	71	70	73	75	74	74
Jihočeský kraj	65	63	63	63	65	67	68	69	69	68	69
Plzeňský kraj	65	64	66	65	68	72	72	73	73	68	70
Karlovarský kraj	58	57	56	57	59	58	57	55	57	55	54
Ústecký kraj	59	56	56	56	60	62	62	62	63	64	64
Liberecký kraj	62	61	62	62	59	60	64	62	62	58	56
Královéhradecký kraj	65	65	65	64	66	67	66	65	68	67	68
Pardubický kraj	59	58	59	59	62	63	62	65	67	67	67
Vysočina	58	57	62	61	63	64	64	65	67	63	63
Jihomoravský kraj	64	63	65	65	68	68	69	70	73	78	77
Olomoucký kraj	55	54	55	54	56	59	57	57	59	60	61
Zlínský kraj	59	57	58	58	60	60	61	63	65	68	67
Moravskoslezský kraj	56	53	55	54	57	61	64	64	67	69	65

Pramen: ČSÚ – Regionální účty.

Produktivita práce (HDP na zaměstnanou osobu, ČR = 100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Hlavní město Praha	138	142	146	148	146	144	143	141	149	147	149
Středočeský kraj	104	102	100	100	102	100	100	102	99	100	99
Jihočeský kraj	93	92	91	92	91	91	92	92	87	86	89
Plzeňský kraj	92	91	92	89	92	93	89	91	91	83	86
Karlovarský kraj	81	79	76	81	78	77	74	73	74	72	72
Ústecký kraj	97	94	89	89	93	92	93	93	93	92	92
Liberecký kraj	91	91	89	89	83	81	86	85	82	80	76
Královéhradecký kraj	92	93	92	89	89	93	89	87	88	88	89
Pardubický kraj	88	90	88	88	88	86	85	87	86	85	88
Vysočina	92	88	92	92	93	90	92	91	89	83	84
Jihomoravský kraj	93	93	95	96	95	94	93	94	94	99	97
Olomoucký kraj	85	90	88	86	84	89	84	81	81	84	82
Zlínský kraj	88	87	87	88	86	84	88	88	85	89	89
Moravskoslezský kraj	91	90	90	87	89	95	97	96	96	97	91

Pramen: ČSÚ – Regionální účty, vlastní výpočty.

Míra registrované nezaměstnanosti (v % pracovní síly)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	9,4	8,8	8,9	9,8	10,3	9,5	8,9	7,7	6,0	6,0	9,2
Hlavní město Praha	3,5	3,4	3,4	3,7	4,0	3,6	3,2	2,7	2,2	2,1	3,7
Středočeský kraj	7,5	6,8	6,8	7,2	7,4	6,9	6,3	5,3	4,3	4,5	7,0
Jihočeský kraj	6,7	5,8	6,0	6,7	7,0	6,6	6,7	5,7	4,5	4,8	7,8
Plzeňský kraj	7,4	6,5	6,5	7,1	7,6	6,7	6,4	5,6	4,4	5,0	8,2
Karlovarský kraj	9,0	8,0	8,7	10,1	10,6	10,8	10,3	9,2	7,3	7,6	11,1
Ústecký kraj	15,9	16,2	15,8	17,1	17,9	15,9	15,4	13,8	11,0	10,3	13,6
Liberecký kraj	7,8	6,4	7,4	8,7	9,5	8,2	7,7	7,0	6,1	7,0	11,2
Královéhradecký kraj	7,5	5,9	6,3	7,3	7,9	7,7	7,3	6,3	4,7	4,8	8,0
Pardubický kraj	9,0	7,9	7,9	8,7	9,4	8,9	8,3	6,9	5,4	6,0	9,6
Vysočina	9,2	7,5	7,0	8,3	9,2	8,9	8,2	7,1	5,6	6,3	10,3
Jihomoravský kraj	9,9	9,4	9,7	11,2	11,5	10,7	10,2	8,8	6,9	6,8	10,6
Olomoucký kraj	12,4	11,9	11,8	12,2	12,5	11,7	10,6	9,0	6,7	6,9	12,2
Zlínský kraj	8,7	8,1	8,5	10,2	10,6	9,5	9,3	7,8	6,0	6,1	10,8
Moravskoslezský kraj	14,9	15,1	15,1	15,9	16,8	15,7	14,2	12,6	9,6	8,5	12,1

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných – uchazečů déle než 1 rok v evidenci (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	29,7	38,4	37,1	37,2	40,3	40,6	41,7	41,2	38,6	28,8	23,0
Hlavní město Praha	15,8	25,2	24,0	23,3	23,8	24,0	25,6	24,3	22,7	16,6	11,5
Středočeský kraj	27,4	35,1	32,6	32,1	33,6	33,9	34,9	34,2	30,1	22,0	18,1
Jihočeský kraj	21,4	26,4	23,7	25,0	26,4	26,5	28,2	30,2	26,3	19,1	16,3
Plzeňský kraj	26,4	34,6	33,3	31,8	34,0	34,2	34,3	34,7	32,0	22,5	19,6
Karlovarský kraj	24,9	33,6	32,3	38,1	40,9	40,7	43,1	43,1	41,1	31,1	27,6
Ústecký kraj	39,1	46,2	47,0	47,4	51,1	51,3	51,2	50,8	49,3	38,0	32,1
Liberecký kraj	28,2	32,9	27,9	30,1	35,3	38,1	37,5	35,7	33,8	24,6	22,8
Královéhradecký kraj	24,1	31,4	25,5	25,8	29,9	31,0	33,2	32,4	29,0	16,3	14,4
Pardubický kraj	24,1	35,3	31,8	31,6	33,6	34,5	35,5	35,0	32,2	23,6	20,5
Vysočina	28,2	36,7	31,2	29,8	33,8	35,1	37,7	38,9	34,8	25,5	21,8
Jihomoravský kraj	28,3	36,4	34,9	35,5	40,7	40,4	42,2	41,4	38,2	30,3	24,1
Olomoucký kraj	32,3	40,7	39,1	38,8	40,2	40,5	41,4	39,9	37,3	27,0	20,2
Zlínský kraj	26,2	34,9	33,5	33,2	38,8	39,9	40,1	40,0	37,5	29,5	22,6
Moravskoslezský kraj	34,6	45,1	46,2	46,6	49,5	49,8	51,8	50,8	49,0	39,7	30,1

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Tvorba hrubého fixního kapitálu v % HDP (míra investic)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	28,2	27,0	28,0	28,0	27,5	26,7	25,8	24,9	24,7	25,2	23,9
Hlavní město Praha	27,1	28,9	29,2	28,2	31,1	26,8	30,9	28,5	30,9	34,0	33,2
Středočeský kraj	34,2	29,6	29,7	31,0	24,6	27,2	27,5	28,6	25,3	22,1	19,2
Jihočeský kraj	32,1	32,2	31,2	33,4	25,4	30,5	26,1	28,3	21,5	20,3	19,5
Plzeňský kraj	37,4	25,2	36,3	25,4	25,9	24,6	25,4	21,0	33,0	26,8	21,1
Karlovarský kraj	23,9	22,0	20,4	33,8	28,8	31,1	26,4	26,3	22,2	20,6	23,2
Ústecký kraj	29,7	24,4	24,8	29,9	26,7	30,3	22,4	20,5	21,1	27,0	23,0
Liberecký kraj	23,1	24,1	27,8	22,3	26,1	30,5	28,6	23,2	19,5	20,2	24,7
Královéhradecký kraj	23,1	21,9	27,3	20,2	28,8	22,6	21,9	18,2	16,8	16,5	15,5
Pardubický kraj	25,2	21,0	23,7	26,2	26,2	23,5	24,3	18,7	16,0	18,8	19,7
Vysočina	27,4	22,5	30,7	26,0	23,8	23,0	22,7	24,2	19,2	22,5	17,3
Jihomoravský kraj	28,7	29,3	26,8	23,6	24,3	31,9	24,5	30,3	26,5	26,7	24,8
Olomoucký kraj	28,1	25,5	26,9	37,8	27,0	24,0	25,0	21,1	20,1	19,8	18,6
Zlínský kraj	22,8	24,7	24,6	25,3	30,6	24,2	23,3	19,2	20,3	19,0	16,6
Moravskoslezský kraj	26,0	28,9	25,7	29,2	28,3	21,9	20,3	20,3	23,3	21,3	23,0

Pramen: ČSÚ – Regionální účty, vlastní výpočty.

Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele (ČR = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Hlavní město Praha	182	209	208	208	237	211	246	240	263	290	297
Středočeský kraj	110	102	100	103	85	96	101	106	97	82	74
Jihočeský kraj	108	111	103	108	83	102	90	103	78	69	69
Plzeňský kraj	124	87	122	85	87	86	95	80	126	98	75
Karlovarský kraj	72	68	61	96	85	93	79	80	65	58	67
Ústecký kraj	92	76	72	85	77	94	71	67	69	85	77
Liberecký kraj	72	80	89	70	83	93	89	78	64	62	75
Královéhradecký kraj	77	76	92	67	95	76	76	64	58	56	54
Pardubický kraj	79	67	72	79	80	75	79	62	54	62	68
Vysočina	79	69	92	82	75	74	75	83	66	75	57
Jihomoravský kraj	96	100	89	78	81	111	87	111	98	98	101
Olomoucký kraj	79	75	77	105	76	69	76	64	60	58	58
Zlínský kraj	70	77	74	75	92	74	72	62	67	62	59
Moravskoslezský kraj	77	86	72	81	79	64	64	69	78	71	83

Pramen: ČSÚ – Regionální účty.

Stav přímých zahraničních investic

	Stav PZI v % HDP					Stav PZI na obyvatele (ČR = 100)				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	45,5	50,0	51,7	57,5	59,4	100	100	100	100	100
Hlavní město Praha	90,4	111,9	113,4	119,1	126,1	409	467	461	445	455
Středočeský kraj	43,1	51,7	53,2	60,7	58,4	90	95	97	99	91
Jihočeský kraj	26,9	34,6	34,2	38,3	42,0	53	62	59	57	60
Plzeňský kraj	32,4	32,0	32,4	33,7	35,5	69	61	59	54	51
Karlovarský kraj	23,7	24,0	23,8	24,1	26,6	41	36	33	30	31
Ústecký kraj	40,7	31,8	28,9	46,8	43,8	74	52	45	65	59
Liberecký kraj	46,1	44,1	43,0	46,2	54,0	81	74	68	62	66
Královéhradecký kraj	19,1	17,5	14,7	18,7	19,2	38	31	24	28	27
Pardubický kraj	29,7	29,7	28,5	27,7	30,9	55	49	46	40	43
Vysočina	27,9	28,0	37,8	43,2	37,3	52	47	62	63	49
Jihomoravský kraj	32,0	19,7	21,5	23,3	25,1	65	36	38	37	41
Olomoucký kraj	24,4	19,9	17,8	16,7	18,8	42	30	26	21	24
Zlínský kraj	22,3	21,3	19,7	22,3	21,7	39	34	31	32	31
Moravskoslezský kraj	28,9	28,8	37,6	45,6	42,6	52	49	61	67	62

Pramen: ČNB, vlastní výpočty.

Technologicky náročná odvětví

	Podíl na celkovém HDP (v %)					HPH na zaměstnanou osobu (ČR = 100)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	14,0	14,5	14,7	14,1	14,1	100	100	100	100	100
Hlavní město Praha	12,8	13,8	13,1	12,0	12,5	131	135	133	125	132
Středočeský kraj	20,4	21,7	22,3	20,7	20,8	147	152	151	146	146
Jihočeský kraj	12,5	12,3	12,5	11,8	11,4	82	78	74	72	72
Plzeňský kraj	14,9	16,4	14,0	13,5	13,7	95	103	86	79	84
Karlovarský kraj	8,9	7,5	7,6	6,8	6,4	47	38	38	35	33
Ústecký kraj	12,5	13,1	13,1	12,7	12,4	83	84	83	82	82
Liberecký kraj	17,6	17,4	18,7	17,8	16,9	109	102	104	101	92
Královéhradecký kraj	15,1	15,4	16,7	16,5	15,8	96	93	100	102	99
Pardubický kraj	17,1	17,4	17,7	19,3	19,6	104	105	104	116	122
Vysočina	14,4	16,1	17,9	15,9	14,8	95	101	108	94	88
Jihomoravský kraj	12,0	11,2	12,9	13,4	12,9	80	73	82	94	89
Olomoucký kraj	12,7	12,6	12,2	12,6	12,1	77	71	67	75	70
Zlínský kraj	12,9	13,1	13,4	12,7	11,9	81	79	78	80	75
Moravskoslezský kraj	12,3	12,5	13,1	13,4	13,9	85	83	85	92	90

Pramen: ČSÚ – Regionální účty, vlastní výpočty.

Výdaje a zaměstnanost ve výzkumu a vývoji

	Výdaje na VaV v % HDP (GERD)					Pracovníci ve VaV v % zam. osob				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	1,25	1,41	1,55	1,54	1,47	0,58	0,87	0,94	0,94	0,96
Hlavní město Praha	2,01	2,21	2,46	2,60	2,42	1,46	2,10	2,28	2,42	2,32
Středočeský kraj	2,43	2,77	2,46	2,77	2,47	0,67	0,88	0,92	0,89	0,91
Jihočeský kraj	0,74	0,98	0,97	0,96	1,04	0,37	0,55	0,60	0,58	0,60
Plzeňský kraj	0,57	0,75	0,81	0,79	1,04	0,28	0,50	0,63	0,68	0,61
Karlovarský kraj	0,15	0,11	0,10	0,10	0,13	0,08	0,05	0,06	0,05	0,09
Ústecký kraj	0,27	0,30	0,28	0,31	0,34	0,12	0,20	0,22	0,24	0,22
Liberecký kraj	0,92	1,06	1,35	1,15	1,35	0,37	0,64	0,91	0,69	0,71
Královéhradecký kraj	0,87	0,84	0,67	0,79	0,74	0,41	0,52	0,45	0,54	0,54
Pardubický kraj	1,17	1,34	1,45	1,38	1,32	0,50	0,81	0,89	0,87	0,87
Vysočina	0,44	0,56	0,38	0,36	0,49	0,21	0,31	0,26	0,25	0,28
Jihomoravský kraj	1,39	1,55	1,56	1,60	1,54	0,71	1,12	1,14	1,10	1,31
Olomoucký kraj	0,76	0,97	0,89	0,93	0,84	0,42	0,74	0,71	0,68	0,69
Zlínský kraj	0,61	1,13	1,09	1,04	0,92	0,30	0,63	0,65	0,57	0,64
Moravskoslezský kraj	0,78	0,71	1,69	0,77	0,70	0,33	0,44	0,48	0,50	0,52

Poznámka: Pracovníci – přepočtený stav (FTE). Pramen: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje v ČR, Regionální účty, vlastní výpočty.

Podíl pracovní síly s vysokoškolským vzděláním (v % pracovních sil)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	12,7	13,2	13,7	14,2	14,4	15,3	16,4
Hlavní město Praha	27,1	28,1	28,5	28,2	28,4	32,1	31,4
Středočeský kraj	9,6	10,8	11,1	11,0	11,4	13,1	14,1
Jihočeský kraj	11,6	11,9	11,4	13,3	13,2	13,1	14,7
Plzeňský kraj	10,1	11,3	10,8	11,7	13,2	13,9	14,9
Karlovarský kraj	8,5	8,1	8,5	8,2	9,0	8,0	10,1
Ústecký kraj	6,4	6,7	7,6	8,6	7,1	7,3	8,4
Liberecký kraj	9,3	8,1	10,3	9,8	9,8	9,2	10,6
Královéhradecký kraj	11,6	11,5	11,2	13,8	12,8	14,1	14,6
Pardubický kraj	10,3	10,4	11,9	12,0	10,7	12,7	14,2
Vysočina	9,9	9,9	11,3	11,4	11,6	12,6	12,6
Jihomoravský kraj	15,8	16,6	16,6	17,0	18,2	18,2	20,5
Olomoucký kraj	10,0	11,6	13,0	13,4	13,5	13,3	12,1
Zlínský kraj	11,3	11,6	12,4	12,5	13,3	14,6	14,7
Moravskoslezský kraj	10,8	10,7	11,5	11,8	12,7	12,4	15,0

Pramen: ČSÚ – VŠPS.

Podíl pracovní síly podle klasifikace zaměstnání (KZAM 1–3 v %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	36,4	37,5	38,8	39,2	40,0	40,5	41,6
Hlavní město Praha	56,7	57,9	58,8	60,7	62,7	63,3	60,0
Středočeský kraj	31,6	34,2	35,3	35,5	36,8	38,2	41,2
Jihočeský kraj	33,7	35,0	35,4	35,4	35,0	36,8	38,5
Plzeňský kraj	36,2	36,8	34,7	36,6	38,3	39,9	39,5
Karlovarský kraj	32,6	30,8	32,8	31,1	34,2	31,7	31,4
Ústecký kraj	26,2	30,4	32,9	33,6	34,4	33,4	34,0
Liberecký kraj	33,4	34,4	34,0	35,0	35,7	33,5	33,0
Královéhradecký kraj	35,3	36,9	37,2	40,3	39,6	39,1	39,7
Pardubický kraj	31,0	32,1	35,7	33,1	32,7	34,2	36,2
Vysočina	28,0	30,8	33,4	32,9	31,3	34,1	36,5
Jihomoravský kraj	39,3	39,3	41,5	41,6	42,9	43,2	45,5
Olomoucký kraj	31,8	32,5	34,1	33,8	36,2	36,8	36,9
Zlínský kraj	34,9	34,5	36,0	35,2	34,7	36,7	38,5
Moravskoslezský kraj	35,6	35,2	36,7	36,9	37,1	36,0	39,2

Poznámka: KZAM 1 – Zákonnodárci, vedoucí a řídicí pracovníci, KZAM 2 – Vědečtí a odborní duševní pracovníci, KZAM 3 – Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (včetně příbuzných oborů). Pramen: ČSÚ – VŠPS.

Počet podnikatelů (v % zaměstnaných pracovních sil)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	16,4	16,2	15,3	15,5	15,6	15,5	16,2
Hlavní město Praha	21,5	21,0	20,4	20,9	20,3	20,6	21,9
Středočeský kraj	18,2	19,3	17,7	16,6	17,5	18,4	18,3
Jihočeský kraj	15,7	16,7	14,4	14,6	15,5	14,6	13,7
Plzeňský kraj	14,3	14,4	14,9	14,6	13,4	14,2	14,9
Karlovarský kraj	16,5	14,9	14,6	15,7	16,2	16,6	13,9
Ústecký kraj	14,2	13,3	13,0	13,2	13,1	12,3	13,0
Liberecký kraj	18,0	16,3	15,3	16,4	15,2	16,2	16,5
Královéhradecký kraj	17,8	16,7	15,2	16,2	17,3	15,7	17,7
Pardubický kraj	16,5	13,7	13,2	12,8	14,2	13,9	13,7
Vysočina	14,0	13,5	13,9	12,7	11,8	13,4	13,8
Jihomoravský kraj	16,7	16,5	15,1	15,8	15,6	15,2	16,5
Olomoucký kraj	13,8	13,8	13,5	14,0	13,1	12,7	16,4
Zlínský kraj	15,9	17,5	16,3	16,0	16,1	17,2	16,0
Moravskoslezský kraj	13,0	12,4	11,6	12,2	13,2	11,8	12,8

Pramen: ČSÚ – VŠPS, vlastní výpočty.

Podíl žen (v % zaměstnaných pracovních sil)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	43,2	43,4	43,2	43,2	43,0	42,8	42,8
Hlavní město Praha	46,2	45,9	45,6	45,9	45,6	44,5	44,3
Středočeský kraj	42,3	42,1	42,7	42,7	42,4	42,5	42,2
Jihočeský kraj	42,9	43,2	43,0	42,8	42,9	42,8	42,8
Plzeňský kraj	44,1	43,3	43,1	43,4	43,3	43,6	42,5
Karlovarský kraj	44,6	44,1	43,7	42,9	43,0	43,4	43,6
Ústecký kraj	41,6	43,7	42,7	41,5	41,2	40,6	40,1
Liberecký kraj	43,2	43,9	42,5	42,3	42,3	42,1	42,3
Královéhradecký kraj	42,7	43,8	43,1	44,4	43,6	44,1	42,9
Pardubický kraj	42,1	42,7	42,7	42,7	42,4	42,5	42,9
Vysočina	42,6	42,1	42,1	42,1	42,0	41,9	42,2
Jihomoravský kraj	43,3	43,4	43,0	43,0	43,1	42,3	42,9
Olomoucký kraj	42,6	42,4	42,0	42,4	42,4	42,4	42,4
Zlínský kraj	43,2	42,9	42,7	42,9	43,4	43,3	43,7
Moravskoslezský kraj	42,7	43,1	43,5	43,3	42,3	42,4	43,1

Pramen: ČSÚ – VŠPS, vlastní výpočty.

Přírůstek obyvatelstva stěhovaním (v % celkové populace, meziročně)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	0,09	0,06	-0,08	0,12	0,25	0,18	0,35	0,34	0,81	0,69	0,27
Hlavní město Praha	-0,16	-0,15	-0,59	0,47	0,61	0,58	1,00	0,53	1,92	1,55	1,10
Středočeský kraj	0,59	0,59	0,43	0,59	0,84	0,84	1,28	1,41	2,06	2,13	1,16
Jihočeský kraj	0,07	0,08	0,02	0,16	0,20	0,11	0,37	0,32	0,41	0,36	0,12
Plzeňský kraj	0,13	0,09	-0,01	0,15	0,37	0,08	0,42	0,57	1,09	1,40	0,29
Karlovarský kraj	0,02	-0,10	-0,17	0,13	0,08	0,15	-0,11	0,03	0,76	0,13	-0,34
Ústecký kraj	0,18	0,08	0,00	0,17	0,25	0,19	0,15	-0,02	0,84	0,42	-0,05
Liberecký kraj	0,09	0,13	-0,12	0,06	0,19	-0,03	0,33	0,33	0,56	0,56	0,18
Královéhradecký kraj	0,03	-0,01	-0,13	-0,02	0,01	0,05	0,25	0,27	0,37	0,29	-0,08
Pardubický kraj	0,00	0,07	-0,10	-0,01	-0,07	0,04	0,20	0,32	0,60	0,61	0,10
Vysočina	-0,01	-0,02	-0,07	-0,04	0,10	-0,02	0,18	0,11	0,30	0,19	-0,15
Jihomoravský kraj	0,13	0,07	-0,13	-0,07	0,25	0,14	0,09	0,21	0,65	0,41	0,26
Olomoucký kraj	0,00	0,04	-0,05	-0,10	0,05	-0,12	0,01	0,09	0,22	-0,05	-0,08
Zlínský kraj	0,08	0,07	-0,02	-0,05	-0,01	-0,07	0,01	0,00	0,13	0,06	-0,06
Moravskoslezský kraj	-0,08	-0,14	-0,17	-0,13	-0,04	-0,12	-0,13	-0,10	-0,01	-0,01	-0,23

Pramen: ČSÚ – Statistika obyvatelstva, vlastní výpočty.

Podíl cizinců na obyvatelstvu v krajích (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	2,2	2,0	2,1	2,3	2,4	2,5	2,7	3,1	3,8	4,2	4,1
Hlavní město Praha	5,5	4,9	5,3	6,1	5,9	6,7	7,7	8,7	10,8	11,6	11,9
Středočeský kraj	3,2	2,4	2,3	2,4	2,6	2,7	3,1	3,7	4,2	4,9	4,7
Jihočeský kraj	1,6	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	2,0	2,4	2,6	2,4
Plzeňský kraj	1,8	1,6	1,8	2,0	2,3	2,3	2,4	2,8	3,8	4,9	4,8
Karlovarský kraj	3,4	3,4	3,9	4,3	4,5	4,8	4,7	5,3	6,4	6,6	6,4
Ústecký kraj	2,1	1,7	1,8	2,0	2,1	2,4	2,7	3,2	4,0	4,2	3,8
Liberecký kraj	2,1	2,0	2,1	2,1	2,3	2,5	2,7	3,1	3,5	4,0	3,9
Královéhradecký kraj	1,5	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8	2,1	2,4	2,8	3,0	2,7
Pardubický kraj	1,1	1,1	1,3	1,3	1,1	1,2	1,3	1,5	2,1	2,5	2,3
Vysočina	0,9	0,8	0,9	1,0	1,2	1,1	1,2	1,4	1,7	1,9	1,7
Jihomoravský kraj	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0	2,1	2,1	2,5	2,9	3,1	3,2
Olomoucký kraj	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,6	1,5	1,5
Zlínský kraj	1,1	1,2	1,3	1,4	1,4	1,1	1,0	1,1	1,3	1,4	1,4
Moravskoslezský kraj	1,6	1,4	1,4	1,5	1,6	1,5	1,5	1,6	1,8	2,0	1,9

Pramen: ČSÚ, MV ČR, vlastní výpočty.

Střední délka života obyvatelstva (v letech)

	Střední délka života – ženy					Střední délka života – muži				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	78,7	79,7	79,9	80,1	80,1	72,3	73,5	73,7	74,0	74,2
Hlavní město Praha	79,5	80,4	80,7	80,8	80,8	74,1	75,2	75,6	75,9	76,3
Středočeský kraj	78,3	79,0	79,6	79,8	79,9	72,1	73,0	73,4	73,8	74,0
Jihočeský kraj	78,9	79,5	79,9	80,0	80,1	72,7	73,7	74,2	74,3	74,5
Plzeňský kraj	78,6	79,1	79,6	80,2	80,2	72,6	73,4	74,0	74,4	74,5
Karlovarský kraj	77,6	78,4	78,8	79,0	79,1	72,2	72,3	72,6	72,8	72,7
Ústecký kraj	76,9	77,5	78,1	78,5	78,5	70,3	71,2	71,4	71,7	72,0
Liberecký kraj	78,5	79,5	79,4	79,8	80,1	72,0	71,2	73,1	73,3	73,9
Královéhradecký kraj	79,2	80,1	80,0	80,4	80,6	73,3	74,4	74,8	75,0	75,1
Pardubický kraj	79,0	79,7	79,5	80,0	80,5	72,9	73,4	73,8	74,2	74,7
Vysočina	79,2	80,0	81,1	81,1	81,0	73,1	73,9	74,4	74,5	74,8
Jihomoravský kraj	79,5	79,9	80,3	80,6	80,8	72,8	73,2	73,5	74,1	74,5
Olomoucký kraj	79,0	79,7	79,9	79,9	80,0	72,4	73,2	73,3	73,5	73,9
Zlínský kraj	79,3	79,7	80,2	80,4	80,5	72,0	72,6	73,3	73,4	73,4
Moravskoslezský kraj	78,2	78,8	79,3	79,4	79,4	70,9	71,9	72,3	72,3	72,5

Pramen: ČSÚ – Statistika obyvatelstva.

Počet obyvatel starších 65 let a pracovní neschopnost

	Počet obyvatel ve věku 65 let a více (v %)					Průměrné procento pracovní neschopnosti				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	14,2	14,4	14,7	14,9	15,2	6,1	5,8	5,6	5,2	4,2
Hlavní město Praha	15,7	15,7	15,8	15,9	16,2	4,7	4,5	4,3	4,0	3,3
Středočeský kraj	14,2	14,2	14,3	14,4	14,6	5,7	5,5	5,4	5,2	4,2
Jihočeský kraj	14,1	14,3	14,5	14,9	15,2	6,5	6,2	6,0	5,6	4,6
Plzeňský kraj	14,8	14,9	15,1	15,3	15,6	6,5	6,0	5,9	5,5	4,4
Karlovarský kraj	12,9	13,2	13,4	13,6	14,0	6,0	5,7	5,5	5,2	4,1
Ústecký kraj	12,6	12,8	13,1	13,3	13,7	6,0	5,7	5,5	5,3	4,1
Liberecký kraj	13,2	13,4	13,6	13,9	14,3	6,7	6,5	6,3	5,9	4,7
Královéhradecký kraj	14,9	15,1	15,3	15,7	16,1	6,4	6,0	5,8	5,3	4,1
Pardubický kraj	14,5	14,7	14,9	15,1	15,5	6,5	6,1	5,8	5,3	4,3
Vysočina	14,4	14,7	14,9	15,2	15,5	6,4	6,0	5,9	5,5	4,3
Jihomoravský kraj	14,8	15,0	15,3	15,6	15,9	6,5	6,2	5,9	5,4	4,3
Olomoucký kraj	14,2	14,5	14,8	15,1	15,5	6,7	6,4	6,2	5,6	4,5
Zlínský kraj	14,6	14,9	15,1	15,5	15,8	7,2	6,8	6,4	6,1	5,2
Moravskoslezský kraj	13,3	13,7	14,1	14,5	14,9	7,2	6,9	6,8	6,0	4,8

Pramen: ČSÚ, MPSV ČR.

Kriminalita celkem – počet zjištěných trestných činů (na 1 tis. obyvatel)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	41	38	35	36	35	34	34	33	35	33	32
Hlavní město Praha	101	90	86	89	85	84	81	75	73	68	68
Středočeský kraj	47	41	37	37	34	33	32	32	37	35	33
Jihočeský kraj	31	30	27	26	25	26	27	26	25	25	22
Plzeňský kraj	33	31	28	29	30	31	28	25	28	27	25
Karlovarský kraj	38	35	34	37	35	34	33	31	35	29	29
Ústecký kraj	42	39	36	38	38	39	40	40	42	40	35
Liberecký kraj	39	37	34	38	37	36	35	34	37	35	34
Královéhradecký kraj	26	24	24	24	23	23	21	21	25	23	21
Pardubický kraj	25	23	21	22	21	21	20	19	21	20	18
Vysočina	19	18	16	17	17	16	16	16	19	17	17
Jihomoravský kraj	33	32	28	32	31	29	27	28	29	28	26
Olomoucký kraj	30	29	25	26	25	24	23	22	25	23	22
Zlínský kraj	22	22	21	21	19	18	17	17	18	18	17
Moravskoslezský kraj	36	33	30	30	30	28	28	29	32	32	33

Pramen: Policejní prezidium ČR, vlastní výpočty.

Měrné emise oxidu siřičitého (v t na km²)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	2,9	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,2
Hlavní město Praha	4,0	3,8	4,9	4,8	4,5	2,9	3,5
Středočeský kraj	2,5	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1
Jihočeský kraj	1,1	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0
Plzeňský kraj	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5	1,4	1,2
Karlovarský kraj	5,2	4,8	5,2	5,0	5,1	6,4	3,0
Ústecký kraj	15,1	13,6	13,4	13,5	13,4	14,3	11,2
Liberecký kraj	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1	0,9	1,0
Královéhradecký kraj	1,6	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5
Pardubický kraj	4,1	4,7	3,7	3,5	3,1	3,1	2,9
Vysočina	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
Jihomoravský kraj	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Olomoucký kraj	1,2	1,2	1,4	1,4	1,1	1,0	0,8
Zlínský kraj	1,8	2,0	2,2	1,8	1,8	1,6	1,4
Moravskoslezský kraj	5,2	5,4	5,2	5,5	5,5	5,6	4,2

Pramen: ČSÚ, ČHMÚ – REZZO (1–3, bez mobilních zdrojů znečištění).

Inovační výkonnost

Výdaje na výzkum a vývoj podle sektorů, podle zdrojů financování a podle provádění výzkumu a vývoje – metodické vymezení

Následující tabulky (1A–3A) využívají ukazatele **hrubých výdajů na výzkum a vývoj (VaV)**, který je používán v mezinárodních srovnáních a charakterizuje celkové vnitřní výdaje na výzkum a vývoj realizovaný na území státu v daném období a VaV financovaný ze zahraničí; vylučuje platby na výzkum a vývoj prováděný v zahraničí (Frascati manuál, odst. 423–425). Pomocí tohoto ukazatele je sledována **struktura národního systému VaV podle sektorů**

(podnikatelský, vládní, vyšších a vysokých škol, soukromý neziskový a zahraniční). Význam jednotlivých sektorů je specifikován podle dvou ukazatelů: (i) podle jejich podílu na financování VaV; **sektory financování** zahrnují podnikatelský sektor (podniky), vládní sektor (bez vyšších a vysokých škol), soukromý neziskový sektor, sektor vyšších a vysokých škol (VŠ) a zahraničí a (ii) podle podílu těchto sektorů na **provádění VaV** (bez sektoru zahraničí).

Tabulka 1A: Struktura výdajů na VaV podle sektoru financování a provádění (v %)

Sektor financování v % GERD									
Podniky									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	56,2 (s)	55,9 (s)	54,6 (s)	54,1 (s)	54,3 (s)	54,2 (s)	55,3 (s)	55,2 (s)	55,0 (s)
EU-15	56,5 (s)	56,2 (s)	54,9 (s)	54,4 (s)	54,6 (s)	54,6 (s)	55,6 (s)	55,6 (s)	55,6 (s)
ČR	51,2	52,5	53,7	51,4	52,8	54,1	56,9	54,0	52,2
Vláda									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	34,3 (s)	33,9 (s)	34,3 (s)	35,1 (s)	35,0 (s)	34,4 (s)	33,4 (s)	33,0 (s)	33,5 (s)
EU-15	33,9 (s)	33,5 (s)	33,9 (s)	34,7 (s)	34,7 (s)	34,0 (s)	33,0 (s)	32,5 (s)	33,0 (s)
ČR	44,5	43,6	42,1	41,8	41,9	40,9	39,0	41,2	41,3
Zahraníčí									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	7,3 (s)	8,0 (s)	8,9 (s)	8,6 (s)	8,4 (s)	9,0 (s)	8,7 (s)	9,2 (s)	8,9 (s)
EU-15	7,4 (s)	8,1 (s)	8,9 (s)	8,6 (s)	8,4 (s)	9,1 (s)	8,8 (s)	9,2 (s)	8,9 (s)
ČR	3,1	2,2	2,7	4,6	3,7	4,0	3,1	4,1	5,3
Sektor provádění v % HDP									
Podniky									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	1,2 (s)	1,21 (s)	1,2 (s)	1,19 (s)	1,16 (s)	1,15 (s)	1,18 (s)	1,19 (s)	1,21 (s)
EU-15	1,25 (s)	1,26 (s)	1,25 (s)	1,23 (s)	1,21 (s)	1,2 (s)	1,23 (s)	1,25 (s)	1,28 (s)
ČR	0,73	0,72	0,73	0,76	0,78	0,89	1,01	0,95	0,91
Vláda									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	0,25 (s)	0,25 (s)	0,24 (s)	0,24 (s)	0,24 (s)	0,25 (s)	0,24 (s)	0,23 (s)	0,24 (s)
EU-15	0,26 (s)	0,25 (s)	0,24 (s)	0,25 (s)	0,25 (s)	0,25 (s)	0,25 (s)	0,24 (s)	0,24 (s)
ČR	0,31	0,29	0,28	0,29	0,28	0,28	0,29	0,32	0,31
Vyšší školství									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	0,38 (s)	0,39 (s)	0,41 (s)	0,41 (s)	0,4 (s)	0,4 (s)	0,41 (s)	0,41 (s)	0,43 (s)
EU-15	0,39 (s)	0,41 (s)	0,42 (s)	0,43 (s)	0,42 (s)	0,42 (s)	0,42 (s)	0,43 (s)	0,44 (s)
ČR	0,17	0,19	0,19	0,19	0,18	0,23	0,25	0,26	0,25

Pramen: EUROSTAT – New Cronos, Science and Technology (9. 9. 2010).

Tabulka 2A: Výdaje na VaV v jednotlivých sektorech podle zdroje jejich financování v ČR (v tis. Kč b. c.)

Sektor provádění VaV, financující sektor (zdroj financování VaV)	2005	2006	2007	2008
Podnikatelský (BERD)	27,208,641	33,023,287	34,647,997	33,485,634
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	21,982,504	27,627,463	28,475,422	26,886,537
Vládní (veřejné zdroje)	3,986,823	4,488,818	4,697,381	4,410,982
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	1,217,884	863,751	1,430,409	2,143,434
Ostatní národní zdroje	21,430	43,255	44,785	44,681
Vládní (GOVERD)	7,888,802	8,755,073	10,278,291	11,324,809
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	764,908	703,296	739,132	1,279,839
Vládní (veřejné zdroje)	6,761,978	7,623,218	9,116,713	9,513,280
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	249,982	294,965	343,346	333,505
Ostatní národní zdroje	111,934	133,594	79,100	198,185
Vysokoškolský (HERD)	6,907,467	7,918,332	9,158,401	9,089,852
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	58,161	54,645	66,955	56,78
Vládní (veřejné zdroje)	6,340,588	7,165,555	8,387,279	8,255,905
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	190,765	354,338	410,665	394,334
Ostatní národní zdroje	317,953	343,794	293,502	382,833
Soukromý neziskový	193,514	203,578	198,944	208,097
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	19,579	13,569	8,306	18,871
Vládní (veřejné zdroje)	158,877	167,570	160,594	162,024
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	10,619	6,889	24,71	21,522
Ostatní národní zdroje	4,438	15,550	5,333	5,68
ČR celkem (GERD)	42,198,423	49,900,270	54,283,633	54,108,392
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	22,825,151	28,398,973	29,289,815	28,242,027
Vládní (veřejné zdroje)	17,248,266	19,445,162	22,361,967	22,342,191
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	1,669,251	527,532	2,209,130	2,892,795
Ostatní národní zdroje	455,755	1,528,604	422,720	631,379

Pramen: ČSÚ, archiv.

Tabulka 3A: Výdaje na VaV podle zdrojů jejich financování a sektorů jejich užití (v tis. Kč b.c.)

Sektor (zdroj) financování VaV, sektor provádění VaV	2005	2006	2007	2008
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	22,825,151	28,398,973	29,289,815	28,242,027
Podnikatelský (BERD)	21,982,504	27,627,463	28,475,422	26,886,537
Vládní (GOVERD)	764,908	703,296	739,132	1,279,839
Vysokoškolský (HERD)	58,161	54,645	66,955	56,78
Soukromý neziskový	19,579	13,569	8,306	18,87
Vládní (veřejné zdroje)	17,248,266	19,445,162	22,361,967	22,342,191
Podnikatelský (BERD)	3,986,823	4,488,818	4,697,381	4,410,982
Vládní (GOVERD)	6,761,978	7,623,218	9,116,713	9,513,280
Vysokoškolský (HERD)	6,340,588	7,165,555	8,387,279	8,255,905
Soukromý neziskový	158,877	167,570	160,594	162,024
Zahraničí (soukromé + veřejné zdroje)	1,669,251	1,528,604	2,209,130	2,892,795
Podnikatelský (BERD)	1,217,884	863,751	1,430,409	2,143,434
Vládní (GOVERD)	249,982	294,965	343,346	333,505
Vysokoškolský (HERD)	190,765	354,338	410,665	394,334
Soukromý neziskový	10,619	15,550	24,710	21,522
Ostatní národní zdroje	455,755	527,532	422,720	631,379
Podnikatelský (BERD)	21,430	43,255	44,785	44,681
Vládní (GOVERD)	111,934	133,594	79,100	198,185
Vysokoškolský (HERD)	317,953	343,794	293,502	382,833
Soukromý neziskový	4,438	6,889	5,333	5,68
ČR celkem (GERD)	42,198,423	49,900,270	54,283,633	54,108,392
Podnikatelský (BERD)	27,208,641	33,023,287	34,647,997	33,485,634
Vládní (GOVERD)	7,888,802	8,755,073	10,278,291	11,324,809
Vysokoškolský (HERD)	6,907,467	7,918,332	9,158,401	9,089,852
Soukromý neziskový	193,514	203,578	198,944	208,097

Poznámka: ostatní národní zdroje tvoří součet vlastních příjmů vysokých škol a soukromého neziskového sektoru. Pramen: ČSÚ, archiv.

Situace inovujících podniků v ČR

Níže uvedené tabulky (1B–7B) využívající údaje o Technických inovacích (TI) za období 2004–2006 zařazují toto šetření do kontextu již provedených šetření a prezentují vybrané ukazatele, které umožňují výstižně charakterizovat situaci inovujících a neinovujících firem v ČR. Firmy jsou sledovány podle **velikosti** a podle **příslušnosti k odvětví** (OKEČ, resp. NACE). Zdroje inovujících firem jsou prezentovány pomocí ukazatele **typu inovačních aktivit**, které vedou k růstu jejich inovační výkonnosti. Jde o aktivity vedoucí k získání poznatků výzkumu a vývoje (VaV) – firemní VaV nebo VaV z externích zdrojů – umožňující pořízení strojů a zařízení, týkající se

školení, zavádění výrobků na trh a další inovačně orientované činnosti. Výsledky inovačních aktivit firem jsou specifikovány podle **typu inovací** (produktové, procesní, marketingové a organizační). Inovační výkonnost podniků je také sledována podle kvantitativně založených dat ve vztahu k ekonomické výkonnosti firem (podíl inovujících výrobků na tržbách) i podle subjektivních hodnocení vedení firem. Posledně jmenovaná data vypovídají o **významu** inovací pro situaci firem (z hlediska vybraného souboru ekonomických i sociálních efektů) i o **překážkách**, které jsou vnímány firmami při realizaci jejich inovačně orientovaných projektů.

Porovnání inovačních šetření

Statistické šetření	Druh inovace (v % z celkového počtu všech podniků)			Počet obeslaných ZJ v šetření
	inovace produktu (v %)	inovace procesu (v %)	inovace produktu nebo procesu (v %)	
TI: 2001	23	17	29	5 829
TI: 2003	22	12	26	4 678
TI: 2005	20	24	29	8 370
TI: 2006	19	22	27	8 475
TI: 2008	19	25	29	8 638

Tabulka 1B: Podniky zavádějící inovace podle typu v ČR (v % podniků, 2004–2006)

	Ekonomické subjekty s inovací produktu	Ekonomické subjekty s inovací procesu	Ekonomické subjekty s marketingovou inovací	Ekonomické subjekty s organizační inovací	Ekonomické subjekty s inovační aktivitou	Ekonomické subjekty bez inovačních aktivit
Celkem za ČR	18,5	21,9	16,1	29,6	41,4	58,2
malé (10–49 zam.)	14,5	17,7	14,3	25,1	36,6	63,0
střední (50–249 zam.)	30,7	34,5	21,1	43,8	56,4	43,1
velké (250 a více zam.)	49,3	55,1	32,5	61,5	75,7	24,2
Dobývání nerostných surovin	11,1	17,0	7,9	27,9	33,1	66,9
Zpracovatelský průmysl celkem	26,9	28,4	17,2	31,2	47,4	52,1
Průmysl potravinářský a tabákový	34,2	26,4	23,8	26,1	48,2	50,9
Textilní a kožedělný průmysl	20,4	21,9	23,8	25,9	41,8	56,4
Dřevozprac., papírenský prům. a vydav. činnosti	13,3	20,6	12,2	25,5	37,8	62,1
Koksování a chemický průmysl	47,5	38,6	37,8	52,6	69,8	30,2
Výroba plastů a ostatních nekov. miner. výrobků	34,6	34,3	17,5	34,4	52,2	47,8
Výroba kovů a kovodělných výrobků	16,2	25,6	11,7	33,7	44,4	55,5
Výroba strojů a zařízení	38,9	39,7	17,5	32,2	53,8	45,8
Výroba elektrických a optických přístrojů	33,8	30,3	17,1	34,0	52,3	47,2
Výroba dopravních prostředků	36,5	39,3	15,2	41,0	58,2	40,2
Výroba nábytku, zprac. druhot. surovin a ost. zpr. průmysl	22,1	21,2	17,8	25,8	40,3	58,2
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	14,5	26,5	8,3	37,9	49,6	50,4
Stavebnictví	9,7	13,5	5,9	28,1	34,5	65,2
Služby celkem	15,6	19,9	18,2	28,8	39,3	60,4
Obchod, opravy motor. vozidel	15,8	20,2	22,0	27,8	39,9	59,6
Ubytování a stravování	9,6	12,1	14,7	16,2	28,3	71,2
Doprava, skladování, pošty a telekomunikace	9,5	17,3	12,0	24,9	32,7	67,3
Finanční zprostředkování	33,1	33,0	27,4	47,8	56,8	42,6
Činnost v oblasti nemovitostí	6,1	11,0	10,0	29,2	32,9	67,1
Pronájem strojů a přístrojů	21,5	26,4	24,0	28,0	47,6	52,4
Činnost v oblasti výpoč. techniky	51,4	45,1	33,8	57,7	71,3	28,7
Výzkum a vývoj	58,8	48,0	27,8	55,5	70,9	29,1
Ostatní podnikatelské činnosti	15,1	20,5	12,4	33,6	41,4	58,5

Pramen: www.czso.cz: inovační aktivity podniků v ČR, TI 2004–2006.

Tabulka 2B: Inovační aktivity podniků v ČR (v % podniků s inovací produktu nebo procesu, 2004–2006)

	Vnitřní VaV (v %)	Získání vý- sledků z exter. VaV (v %)	Získání strojů, zaří- zení a SW (v %)	Získání ji- ných exter. znalostí (v %)	Školení (v %)	Uvádění inovaci na trh (v %)	Ostatní čin- nosti (v %)
Celkem za ČR	47,4	25,1	51,9	44,8	80,1	28,3	42,0
malé (10–49 zam.)	42,4	20,9	47,7	41,1	77,6	28,0	36,9
střední (50–249 zam.)	54,0	30,2	59,1	51,6	85,2	28,5	50,0
velké (250 a více zam.)	67,9	43,6	64,0	54,1	83,5	30,0	58,3
Dobývání nerostných surovin	46,0	17,3	32,1	33,9	75,7	21,5	51,1
Zpracovatelský průmysl celkem	53,9	26,9	47,2	44,2	82,4	23,9	48,2
Průmysl potravinářský a tabákový	40,6	20,3	39,7	47,1	79,5	12,7	34,7
Textilní a kožedělný průmysl	67,6	24,9	39,5	46,2	71,8	27,3	48,5
Dřevozprac., papírenský prům. a vydav. Činnosti	34,7	14,6	33,2	25,8	89,6	24,3	33,6
Koksování a chemický průmysl	79,3	43,1	56,7	51,1	74,1	36,2	57,2
Výroba plastů a ostatních nekov. miner. Výrobků	55,7	28,4	41,7	50,0	79,4	21,5	56,6
Výroba kovů a kovodělných výrobků	46,1	19,7	46,2	37,0	90,5	24,9	47,7
Výroba strojů a zařízení	61,5	40,1	60,0	51,8	87,4	32,3	53,1
Výroba elektrických a optických přístrojů	64,4	29,5	57,7	43,4	79,9	22,1	54,9
Výroba dopravních prostředků	63,9	36,2	52,8	36,5	78,6	27,1	54,4
Výroba nábytku, zprac. druhot. surovin a ost. zpr. průmysl	52,1	24,7	39,3	55,1	70,0	21,0	41,1
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	23,1	28,4	43,4	18,5	83,0	25,7	36,7
Stavebnictví	33,0	23,1	60,7	32,7	83,6	38,2	41,1
Služby celkem	44,7	23,8	54,9	48,2	77,1	30,5	36,6
Obchod, opravy motor. vozidel	43,0	26,0	51,2	51,4	74,2	28,5	39,5
Ubytování a stravování	28,4	9,6	51,2	40,8	77,7	25,8	24,7
Doprava, skladování, pošty a telekomuni- kace	32,3	14,5	46,2	37,5	79,0	17,8	22,2
Finanční zprostředkování	58,6	45,2	68,4	57,8	71,7	46,7	52,9
Činnost v oblasti nemovitostí	16,5	19,4	43,1	27,5	91,3	42,0	46,2
Pronájem strojů a přístrojů	9,4	14,3	47,0	67,3	100,0	44,6	26,0
Činnost v oblasti výpoč. techniky	73,5	26,8	76,5	65,6	77,2	45,1	44,1
Výzkum a vývoj	98,1	37,7	64,1	62,0	79,4	24,6	70,9
Ostatní podnikatelské činnosti	49,4	25,2	60,0	40,9	81,2	32,9	32,6

Pramen: www.czso.cz, inovační aktivity podniků v ČR, TI 2004–2006.

Tabulka 3B: Výdaje na inovace a inovační intenzita v ČR (v %, 2004–2006)

	Vnitřní VaV (v %)	Získání výsledků z exter. VaV (v %)	Získání strojů a zařízení (v %)	Získání jiných exter. znalostí (v %)	Intenzita inovace ¹
Celkem za ČR	24,4	17,5	55,1	3,1	2,3
malé (10–49 zam.)	21,4	15,0	57,5	6,2	3,5
střední (50–249 zam.)	28,6	15,0	54,6	2,0	1,9
velké (250 a více zam.)	23,4	19,2	54,7	2,8	2,4
Dobývání nerostných surovin	15,5	23,1	58,9	2,5	0,6
Zpracovatelský průmysl celkem	23,5	18,9	55,0	3,4	2,8
Průmysl potravinářský a tabákový	11,3	2,8	85,3	0,6	1,7
Textilní a kožedělný průmysl	31,2	22,0	46,0	0,8	2,9
Dřevozprac., papírenský prům. a vydav. činnosti	4,4	2,8	91,2	1,7	3,0
Koksování a chemický průmysl	41,7	7,8	44,7	5,7	1,7
Výroba plastů a ostatních nekov. miner. výrobků	17,9	23,1	54,9	4,1	2,1
Výroba kovů a kovodělných výrobků	9,5	3,0	86,7	0,7	3,7
Výroba strojů a zařízení	21,8	15,8	61,1	1,3	4,8
Výroba elektrických a optických přístrojů	35,1	19,0	34,1	11,7	3,4
Výroba dopravních prostředků	31,6	40,3	27,0	1,8	2,7
Výroba nábytku, zprac. druhot. surovin a ost. zpr. průmysl	24,8	10,9	66,8	2,3	1,9
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	5,5	20,7	68,9	4,9	0,3
Stavebnictví	13,2	18,6	66,4	1,8	1,7
Služby celkem	27,0	16,1	54,1	2,7	2,3
Obchod, opravy motor. vozidel	21,8	26,8	47,5	4,0	0,6
Ubytování a stravování	7,3	1,2	90,7	0,8	8,9
Doprava, skladování, pošty a telekomunikace	10,8	3,0	85,6	0,7	4,3
Finanční zprostředkování	24,6	22,9	42,9	9,6	1,7
Činnost v oblasti nemovitostí	16,2	9,6	67,6	6,7	1,4
Pronájem strojů a přístrojů	0,7	9,5	88,9	0,9	1,9
Činnost v oblasti výpoč. techniky	47,3	26,6	24,6	1,5	10,8
Výzkum a vývoj	77,0	12,5	10,2	0,4	36,7
Ostatní podnikatelské činnosti	37,3	22,5	37,7	2,5	3,8

Poznámka: 1) Podíl nákladů na inovace na celkových tržbách podniků s inovací produktu nebo procesu. Pramen: www.czso.cz: inovační aktivity podniků v ČR, TI 2004–2006.

Tabulka 4B: Tržby z inovovaných produktů v % tržeb inovujících podniků v ČR (2004–2006)

	Tržby za produkty, které jsou nové na trhu (v %)	Tržby za produkty, které jsou nové jenom pro podnik (v %)
Celkem za ČR	20,0	12,5
malé (10–49 zam.)	22,7	16,9
střední (50–249 zam.)	10,5	13,7
velké (250 a více zam.)	23,7	11,5
Dobývání nerostných surovin	33,7	5,8
Zpracovatelský průmysl celkem	21,9	13,3
Průmysl potravinářský a tabákový	13,8	10,5
Textilní a kožedělný průmysl	11,1	27,1
Dřevozprac., papírenský prům. a vydav. činnosti	9,0	9,6
Koksování a chemický průmysl	3,0	7,6
Výroba plastů a ostatních nekov. miner. výrobků	11,8	13,4
Výroba kovů a kovodělných výrobků	6,6	15,1
Výroba strojů a zařízení	16,3	23,9
Výroba elektrických a optických přístrojů	34,5	14,4
Výroba dopravních prostředků	44,5	10,0
Výroba nábytku, zprac. druhot. surovin a ost. zpr. průmysl	25,0	20,0
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	30,1	8,6
Stavebnictví	7,9	13,0
Služby celkem	15,1	12,3
Obchod, opravy motor. vozidel	16,5	7,5
Ubytování a stravování	3,6	16,7
Doprava, skladování, pošty a telekomunikace	8,7	8,2
Finanční zprostředkování	16,4	20,7
Činnost v oblasti nemovitostí	6,9	20,7
Pronájem strojů a přístrojů	7,5	5,1
Činnost v oblasti výpoč. techniky	29,3	14,4
Výzkum a vývoj	16,8	13,5
Ostatní podnikatelské činnosti	13,5	17,5

Pramen: www.czso.cz: inovační aktivity podniků v ČR, archiv; TI 2004–2006.

Tabulka 5B: Výsledky inovačních aktivit označené za významné pro podnik v ČR (v % podniků s organizační nebo marketingovou inovací, 2004–2006)

	Výsledky inovační aktivity označené podniky jako vysoce významné (v %)								
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]
Celkem za ČR	37,7	38,5	27,2	27,2	24,1	16,9	12,5	14,0	7,0
malé (10–49 zam.)	35,1	36,8	24,8	27,0	21,9	14,4	8,8	12,7	6,3
střední (50–249 zam.)	40,0	39,2	29,5	26,4	26,3	18,4	17,8	14,8	6,9
velké (250 a více zam.)	50,9	49,8	39,4	31,2	34,4	32,6	25,4	21,7	12,5
Dobývání nerostných surovin	34,8	32,1	21,5	17,3	21,5	6,9	21,5	31,9	10,4
Zpracovatelský průmysl celkem	39,2	40,3	27,7	24,6	29,3	23,0	17,1	15,1	5,5
Průmysl potravinářský a tabákový	33,8	43,6	26,5	20,9	28,2	16,1	17,1	9,6	2,8
Textilní a kožedělný průmysl	44,0	40,5	23,9	22,5	17,9	19,0	13,1	14,5	7,3
Dřevozprac., papírenský prům. a vydav. činnosti	38,6	38,5	19,9	33,1	30,1	22,4	18,4	11,5	6,0
Koksování a chemický průmysl	43,6	41,3	35,0	25,2	34,2	20,4	19,0	19,5	16,3
Výroba plastů a ostatních nekov. miner. výrobků	41,6	40,8	30,4	26,7	33,5	29,6	16,5	20,6	6,1
Výroba kovů a kovodělných výrobků	32,7	41,3	25,3	29,4	29,4	25,0	19,4	20,4	6,5
Výroba strojů a zařízení	39,4	37,3	31,4	17,0	29,4	27,5	16,5	11,2	2,3
Výroba elektrických a optických přístrojů	45,3	38,7	25,8	24,3	29,3	14,9	12,1	11,8	5,8
Výroba dopravních prostředků	46,0	46,4	29,6	23,2	31,9	32,5	29,2	14,6	9,5
Výroba nábytku, zprac. druhot. surovin a ost. zpr. průmysl	41,0	37,2	35,4	24,5	26,8	22,2	16,5	18,9	3,7
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	9,6	21,3	12,7	19,7	13,7	11,5	21,1	28,9	23,0
Stavebnictví	22,7	27,3	19,4	22,1	17,8	9,7	5,1	17,6	6,2
Služby celkem	39,6	39,3	28,5	30,8	20,6	12,8	9,4	11,8	8,2
Obchod, opravy motor. vozidel	43,4	39,7	31,9	31,8	20,9	11,7	9,3	14,5	9,0
Ubytování a stravování	29,0	40,5	10,3	27,2	14,9	11,6	7,8	19,2	5,1
Doprava, skladování, pošty a telekomunikace	33,0	31,1	31,1	36,9	30,6	19,8	21,5	13,0	9,8
Finanční zprostředkování	53,0	61,2	45,5	41,3	46,8	30,3	13,2	0,9	29,3
Činnost v oblasti nemovitostí	25,0	61,0	27,1	38,6	19,1	0,0	0,0	0,8	10,0
Pronájem strojů a přístrojů	42,8	26,0	8,5	16,4	13,1	4,6	0,0	4,9	0,0
Činnost v oblasti výpoč. techniky	48,3	39,8	30,9	24,0	11,9	4,5	2,0	2,7	7,3
Výzkum a vývoj	39,4	44,1	14,6	16,6	13,3	6,9	12,0	11,0	1,9
Ostatní podnikatelské činnosti	34,1	35,2	23,8	28,0	18,5	16,5	8,5	9,2	4,1

[1] Rozšíření sortimentu výrobků nebo služeb.

[2] Rozšíření trhu nebo zvýšení tržního podílu.

[3] Zlepšení kvality výrobků nebo služeb .

[4] Zlepšení výrobní pružnosti nebo poskytování služeb.

[5] Zvýšení objemu výroby nebo služeb .

[6] Snížení nákladů práce na jednotku produkce.

[7] Snížení spotřeby mater. a energií na jednotku produkce.

[8] Omezení škodlivého vlivu na životní prostředí nebo zlepšení zdraví a bezpečnosti.

[9] Splnění regulačních opatření a norem.

Pramen: www.czso.cz: inovační aktivity podniků v ČR, TI 2004–2006.

Tabulka 6B: Výsledky inovačních aktivit označené inovačními podniky za významné (v % podniků s inovací produktu nebo procesu)

	Výsledky inovační aktivity označené podniky jako středně významné (v %)								
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]
Celkem za ČR	37,7	41,8	38,0	42,8	40,6	34,1	28,6	24,6	18,3
malé (10–49 zam.)	38,3	41,7	36,2	40,3	40,7	31,0	26,0	22,1	15,8
střední (50–249 zam.)	38,0	43,7	42,7	48,4	40,3	40,7	32,6	27,5	22,1
velké (250 a více zam.)	31,4	37,5	38,0	45,2	40,9	39,3	37,3	36,1	26,6
Zpracovatelský průmysl celkem	39,2	43,5	42,9	45,2	39,3	35,3	31,6	30,5	22,7
Služby celkem	36,4	38,4	33,3	39,6	40,9	31,4	23,6	18,9	14,3

Vysvětlivky a pramen viz tabulka 5B.

Tabulka 7B: Omezující faktor inovací označený jako vysoce významný – inovující a neinovující podniky v ČR (v %)

	Omezující faktor označený jako vysoce významný (inovující podniky – v %)										
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[10]	[11]
Celkem za ČR	22,0	12,3	19,4	14,7	2,0	2,5	3,0	14,9	8,5	3,4	5,4
malé (10–49 zam.)	25,0	13,8	20,2	15,5	2,2	2,7	3,6	14,4	8,3	3,4	5,9
střední (50–249 zam.)	16,4	9,6	18,0	12,8	1,2	1,6	1,7	15,4	8,1	3,8	5,0
velké (250 a více zam.)	14,9	8,7	17,0	14,5	2,7	3,0	2,1	17,5	12,0	2,4	3,2
Zpracovatelský průmysl celkem	24,0	13,8	18,9	14,7	2,0	2,6	3,6	14,2	8,2	2,9	4,4
Služby celkem	19,9	9,4	18,7	15,9	2,3	2,8	2,3	14,7	9,5	3,3	5,0

	Omezující faktor označený jako vysoce významný (neinovující podniky – v %)										
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[10]	[11]
Celkem za ČR	17,5	7,7	13,8	7,1	2,0	2,1	4,2	12,9	8,6	8,5	23,7
malé (10–49 zam.)	18,8	8,0	14,5	7,4	1,8	2,0	4,3	13,2	8,5	8,0	23,1
střední (50–249 zam.)	10,8	6,3	9,7	5,6	2,8	2,8	4,0	11,4	9,1	11,7	27,6
velké (250 a více zam.)	9,1	4,0	10,1	5,0	1,6	1,6	3,3	9,7	9,3	12,1	24,4
Zpracovatelský průmysl celkem	20,7	8,3	18,5	8,3	1,6	2,1	4,1	13,5	11,4	9,7	25,4
Služby celkem	14,9	6,5	10,9	5,5	1,6	1,8	3,7	11,4	6,8	8,3	22,9

[1] Nedostatek finančních prostředků v podniku.

[2] Nedostatek financí ze zdrojů mimo podnik.

[3] Příliš vysoké inovační náklady.

[4] Nedostatek kvalifikovaných pracovníků.

[5] Nedostatek informací o technologii.

[6] Nedostatek informací o trzích.

[7] Obtíže při hledání spolupracujícího partnera.

[8] Trh ovládaný zavedenými firmami.

[9] Nejistá poptávka po inovovaném zboží nebo službách.

[10] Nebylo třeba inovovat vzhledem k předchozím inovacím.

[11] Inovace nebyly vyžadovány.

Pramen: www.czso.cz: inovační aktivity podniků v ČR, archiv; TI 2004–2006.

Užití a přínosy informačních a komunikačních technologií pro jednotlivce

Hodnocení připravenosti, užití a přínosů informačních a komunikačních technologií (ICT) je obvykle v rámci statistik členěno z pohledu tří základních skupin – jednotlivců, resp. domácností, dále podniků a samostatnou oblast tvoří veřejná správa. Toto členění odpovídá struktuře, kterou využívá i EUROSTAT a Český statistický úřad, který navíc samostatně sleduje využívání ICT i v oblasti zdravotnictví a školství.

Tyto tři oblasti tvoří společně jednu ze základních skupin hodnocení rozvoje informační společnosti. Druhou pak tvoří statistické údaje, ve kterých se odráží např. makro údaje o výdajích a investicích do ICT, o výzkumu a vývoji a patentech v oblasti ICT, o přínosech ICT k tvorbě HDP a o zahraničním obchodu s ICT produkty a službami.

Základem sledování užití ICT může být ukazatel užití počítačů. V rámci tohoto ukazatele činí podíl těch, kteří používají počítače, v ČR 67 % a je lehce pod průměrem EU (v EU-27 je to 71% a v EU-15 74 %). V rámci tohoto ukazatele jsou však v EU velké rozdíly. Vysokých hodnot přesahujících 90 % dosahují země jako je Norsko, Švédsko, Island a Dánsko. Na druhé straně jsou evropské země Středozeří jako Itálie, Řecko, Portugalsko s hodnotami okolo 50 %.

Jednotlivci pravidelně využívající internet (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU-15	49	55	60	64
EU-25	47	53	58	62
EU-27	45	51	56	60
AT	55	61	66	67
BE	58	63	66	70
BG	22	28	33	40
CY	29	35	35	45
CZ	36	42	51	54
DE	59	64	68	71
DK	78	76	80	82
EE	56	59	62	67
ES	39	44	49	54
FI	71	75	78	79
FR	39	57	63	65
GR	23	28	33	38
HU	42	49	56	57
IE	44	51	..	60
IS	84	86	88	90
IT	31	34	37	42
LT	38	45	50	55
LU	65	72	77	83
LV	46	52	57	61
MT	36	43	46	55
NL	76	81	83	86
NO	77	81	86	88
PL	34	39	44	52
PT	31	35	38	42
RO	18	22	26	31
SE	80	75	83	86
SI	47	49	52	58
SK	43	51	62	66
UK	57	65	70	76

Pramen: EUROSTAT, 2010.

Ukazatel přístupu jednotlivců k internetu je druhým klíčovým faktorem, který byl mj. v letech 2006–2010 prosazován v rámci programu rozvoje informační společnosti v EU (pro-

gram nese označení i2010). Přístup k internetu zvyšuje jednotlivcům možnost získat vhodné informace. Zároveň je důležitým kanálem jejich zapojení do nákupů na internetu i komunikace v rámci sociálních sítí.

Z hlediska užití je důležitým parametrem procentuální podíl nákupů na internetu realizovaný jednotlivci. V absolutních hodnotách dosahuje Česká republika zhruba poloviny evropského průměru a ve srovnání s okolními státy „Visegradu“ mají Polsko a Slovensko charakteristické vyšší meziroční nárůsty.

Nákupy na internetu realizované jednotlivci (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU-15	23	27	29	33
EU-25	21	24	26	30
EU-27	20	23	24	28
AT	23	26	28	32
BE	14	15	14	25
BG	2	2	2	3
CY	5	8	7	13
CZ	7	8	13	12
DE	38	41	42	45
DK	31	43	47	50
EE	4	6	7	12
ES	10	13	13	16
FI	29	33	33	37
FR	19	26	28	32
GR	3	5	6	8
HU	5	7	8	9
IE	21	26	..	29
IS	31	32	32	27
IT	5	7	7	8
LT	2	4	4	6
LU	35	37	36	46
LV	5	6	10	8
MT	9	16	16	27
NL	36	43	43	49
NO	47	48	46	54
PL	9	11	12	18
PT	5	6	6	10
RO	1	2	3	2
SE	39	39	38	45
SI	8	9	12	14
SK	7	10	13	16
UK	38	44	49	58

Pramen: EUROSTAT, 2010.

V poslední době prostředí internetu ovládl fenomén sociálních sítí umožňující jednotlivcům nejen vzájemnou komunikaci a sdílení informací, ale také skupinám sdílet názory a zkušenosti a tyto sítě tak zasahují i do mezilidských vztahů. Nejznámějším příkladem se stal facebook, který v roce 2004 odstartoval na jedné z amerických univerzit, Počet jeho uživatelů vzrostl jen za první polovinu roku 2010 v České republice z 34 % na 45 % internetové populace, resp. z 19 % na 26 % celkové populace. Prakticky to znamená, že každý čtvrtý obyvatel ČR má založen svůj profil v tomto prostředí. V červenci roku 2010 tak v České republice bylo okolo 2,7 milionu uživatelů (údaje dle ČSÚ) a význam tohoto média se projevuje nejen v obchodování, ale také například v rámci veřejného života.

Užití a přínosy informačních a komunikačních technologií pro podniky

Další oblastí, ve které je dlouhodobě sledován růst užití ICT, jsou podniky. V počátcích nasazení ICT se jednalo o automatizaci výrobních a později nevýrobních podnikových činností. ICT podpořily integraci podnikových dat. Následně se pozornost soustředila na integraci procesů a jejich reengineering spojený s optimalizací.

Podobně jako v případě jednotlivců i v případě podniků jsou sledována připojení k internetu. V ČR u podniků nad 250 zaměstnanců je tato hodnota na úrovni 99,7 %. Nejmenší je u podniků od 10 do 49 zaměstnanců, kde hodnota v roce 2009 činila 94,7 %. Internet k prezentaci firmy formou webových stránek využívá 93 % velkých podniků nad 250 zaměstnanců a 69,1 %, tj. nejméně, malé podniky do 49 zaměstnanců (dle údajů ČSÚ).

Počet zaměstnanců, kteří pravidelně v práci používají počítač, se u podniků v průměru pohybuje od 40–44 %. Vyšších hodnot dosahují podniky v oblasti telekomunikací a spojů, nižší pak ve stavebnictví, zpracovatelském průmyslu a dopravě a skladování. Menší je procento zaměstnanců, kteří v práci používají počítač s přístupem na web. Vyšších hodnot dosahují malé podniky do 49 zaměstnanců (41 %). U velkých je to v průměru 30 %.

Hlavní využití internetu podniky zachycuje ukazatel podílu obratu oblasti e-commerce. Ten je v případě ČR mírně nad průměrnou hodnotou EU.

Podíl obratu podniků z e-commerce (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU-15	11	12	12	12
EU-25	11	11	12	12
EU-27	11	11	12	12
AT	10	11	13	11
BE	8	11	..	11
BG	0	1	1	1
CY	2	1	1	1
CZ	7	9	15	15
DE	13	10	..	15
DK	17	22
EE
ES	7	9	8	9
FI	14	15	16	18
FR	12	13
GR	3	2	3	..
HU	..	4	13	14
IE	17	19	18	26
IS	8
IT	2	2
LT	5	5	8	9
LU
LV	1	2	7	5
MT	4	1	..	13
NL	14	12
NO	14	18	22	21
PL	6	6	9	7
PT	8	7	12	12
RO	1	2	2	2
SE	14	14	13	18
SI	6	9	8	12
SK	..	3	8	8
UK	17	19	21	15

Pramen: EUROSTAT, 2010.

V ČR je podíl elektronických prodejů vyšší (dle ČSÚ) u podniků s více než 250 zaměstnanci a dosahuje 44 %. U malých podniků do 49 zaměstnanců je pouhých 8 %. Opět nejnižší je u stavebnictví (1,2 %) a výroba a rozvod elektřiny (2,4 %).

Kromě podílu obratu podniků z e-commerce se každoročně zvyšuje podíl podniků, které na internetu nebo na jiné síti mimo internet nakupují. V evropském průměru je to již zhruba jedna čtvrtina podniků, přičemž hodnota v ČR odpovídá tomuto průměru.

Podniky nakupující na internetu nebo na sítích mimo internet (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU-15	32	34	32	27
EU-25	29	30	30	25
EU-27	28	29	28	24
AT	37	42	34	31
BE	16	43	34	44
BG	3	3	3	5
CY	10	12	14	15
CZ	17	22	26	27
DE	48	52	..	43
DK	34	36	38	..
EE	17	13	18	17
ES	15	16	19	18
FI	23	19	..	26
FR	18	21
GR	11	8	10	..
HR	..	19	22	..
HU	11	7	7	15
IE	53	55	54	49
IS	38	..	35	..
IT	10	10	12	14
LT	17	18	25	21
LU	30	34	23	23
LV	3	5	9	8
MT	25	27	13	19
NL	32	36	40	37
NO	49	48	44	54
PL	16	13	11	..
PT	14	12	20	19
RO	..	8	4	5
RS	..	14
SE	44	48	50	50
SI	18	21	15	20
SK	..	8	9	12
UK	51	49	47	29

Pramen: EUROSTAT, 2010.

Z dostupných statistik je možné sledovat růst užití ICT pro podporu vnitřních procesů podniků. Procento podniků vykazující integraci vnitřních podnikových procesů se v rámci EU-27 pohybuje na 16 %, v ČR je na úrovni 14 %.

Dále roste podpora nákupů na internetu následovaná prodejem až po růst podílu obratu z elektronického obchodování.

Oblastí, jejíž důležitost v podnicích v poslední době rovněž narůstá, je oblast bezpečnosti a používání firewallů. Jejich aplikaci lze nalézt zatím spíše u velkých podniků (96,4 %) než u malých (63,3 %).

Samostatnou oblastí je použití internetu podniky vůči veřejné správě. Ve velkých podnicích činí tato hodnota 96,2 % a u malých 60,2 %.

Disponibilita a užití informačních a komunikačních technologií ve veřejné správě

Třetí hlavní sledovanou oblastí dostupnosti a užití informačních a komunikačních technologií je v rámci informační společnosti veřejná správa. Veřejná správa je z hlediska procentuální úrovně dostupnosti ICT velmi rozvinutá a má srovnatelně vysoké hodnoty s oblastí jednotlivců a podniků. Navíc v některých zemích je již v současnosti dosahováno 100% dostupnosti e-governmentu nebo se k ní řada z nich velmi blíží.

Disponibilita e-governmentu (v %)

	2006	2007	2009
EU-15	56	68	81
EU-25	51	62	76
EU-27		59	74
AT	83	100	100
CZ	30	55	60
DE	47	74	74
HU	50	50	63
PL	20	25	53
SK	20	35	55

Pramen: EUROSTAT, 2010.

V České republice je v současnosti hodnota dostupnosti e-governmentu pod průměrem evropských zemí (na úrovni 60%). Jsou však intenzivně, a to i díky operačním programům financovaným z ESF, rozvíjena řešení vedoucí k elektronizaci (datové schránky spuštěné v roce 2009) a datové integraci (budování centrálních registrů) veřejné správy.

Užití e-governmentu jednotlivci (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU-15		34	32	33
EU-25	26	32	30	32
EU-27	24	30	28	38
AT	33	27	39	39
BE	30	23	16	31
BG	8	6	8	10
CY	13	20	16	22
CZ	17	16	14	24
DE	32	43	33	37
DK	43	58	44	67
EE	29	30	34	44
ES	25	26	29	30
FI	47	50	53	53
FR	26	41	43	43
GR	9	12	10	12
HU	17	25	25	25
IE	26	32	27	28
IS	61	59	63	75
IT	16	17	15	17
LT	13	18	20	19
LU	46	52	48	54
LV	25	18	16	23
MT	17	25	20	24
NL	52	55	54	55
NO	57	60	62	65
PL		15	16	18
PT	17	19	18	21
RO	3	5	9	6
SE	..	53	52	57
SI	30	30	31	32
SK	32	24	30	31
UK	..	38	32	35

Pramen: EUROSTAT, 2010.

Na rozdíl od užití e-governmentu jednotlivci, které je v ČR nižší než je evropský průměr, je užití služeb e-governmentu podniky vyšší. Služby e-governmentu tak využívá každý čtvrtý obyvatel, ale zhruba dva podniky ze tří v ČR.

V evropském kontextu je zajímavým rysem vysoký podíl služeb e-governmentu v zemích, kde se obvykle ukazují obecně nižší procentuální hodnoty užití internetu, jako je např. Itálie, Řecko nebo Španělsko. Překvapením zároveň nejsou vysoké hodnoty dosahované v severovýchodních zemích, které obecně mají vysokou penetraci internetu, ale inspirativní pro ČR mohou být hodnoty zemí jako je Slovensko, Slovinsko nebo pobaltské státy.

Užití e-governmentu podniky (v %)

	2006	2007	2008	2009
EU15	64	66	70	74
EU25	64	67	70	73
EU27	63	65	68	72
AT	81	81	80	79
BE	59	51	69	81
BG	46	45	58	60
CY	44	54	65	72
CZ	76	73	73	66
DE	49	56	56	65
DK	87	88	90	90
EE	69	76	77	79
ES	58	58	64	65
FI	93	94	95	96
FR	66	69	73	75
GR	84	82	83	81
HU	45	55	60	68
IE	84	89	91	89
IS	95	..	91	..
IT	87	84	82	83
LT	76	76	86	91
LU	83	85	90	89
LV	40	45	55	64
MT	67	77	74	79
NL	70	81	85	83
NO	74	71	76	83
PL	61	64	68	61
PT	60	72	75	77
RO	39	42	39	41
SE	80	79	78	86
SI	75	83	88	89
SK	77	85	88	92
UK	52	54	64	68

Pramen: EUROSTAT, 2010.

Veřejné správě a její podpoře nástroji ICT je věnována pozornost v rámci dalších rozvojových strategií jak na úrovni jednotlivých zemí, tak v dokumentech EU. Klíčová pro následujících pět let je v rámci EU nově formulovaná strategie pro období 2010–2015 „Green Knowledge Society“, která bude navazovat na strategii „i2010“ platnou pro roky 2005–2010. V rámci nových plánovaných směrů rozvoje označovaných také jako eUnion se hovoří i o tzv. veřejných službách 2.0.

Postupné prosazování elektronizace veřejné správy patří ke stěžejním úkolům Ministerstva vnitra ČR v rámci realizace strategie „Smart Administration – Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby v oblasti e-governmentu“. V jejím rámci je vedle technických aspektů řešena i neoddelitelná rovina vzdělávání úředníků, poskytujících elektronické veřejné služby nebo podmiňujících možnost jejich poskytování.

Kvalita lidských zdrojů

Úvod

Kvalita lidských zdrojů

Lidské zdroje jsou často označovány za největší bohatství společnosti. Aby tuto roli mohly skutečně naplnit, musí se jednat o lidské zdroje vzdělané a flexibilní, tedy lidské zdroje, které splňují nároky kladené na ně ekonomikou založenou na znalostech. Zrychlující se tempo získávání nových poznatků, jejich zavádění do praxe, ale i postupující globalizace stejně jako stárnutí evropské populace a s tím související prodlužování věku odchodu do důchodu staví do popředí nutnost celoživotního učení.

V zájmu každé společnosti proto je vytvářet takové podmínky, aby se jednotlivé aspekty kvality lidských zdrojů zvyšovaly, aby byla zajištěna jejich mezinárodní konkurenceschopnost a současně, aby kvalitní pracovní síla nacházela v ekonomice adekvátní uplatnění a neodcházela do zahraničí. Je proto třeba formulovat příslušné politiky, přijímat adekvátní opatření. To není možné bez dostupných spolehlivých informací. Proto byly rozvíjeny a jsou zdokonalovány statistiky a šetření, které umožňují poskytovat relevantní data o kvalitě lidských zdrojů a současně zabezpečovat jejich mezinárodní srovnatelnost.

Tato publikace je zaměřena na poskytnutí a stručné vyhodnocení základních ukazatelů postihujících rozhodující stránky kvality lidských zdrojů. Ukazatele se vztahují k následujícím čtyřem základním okruhům kvality lidských zdrojů:

- kvalifikace a dovednosti obyvatelstva,
- účast na vzdělávání,
- výdaje na vzdělávání,
- lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví.

Prostřednictvím prvního okruhu je charakterizována zejména vzdělanostní úroveň populace a úroveň vybraných znalostí a dovedností, druhý a třetí okruh je zaměřen na rozhodující předpoklady, které kvalitu lidských zdrojů ovlivňují, a poslední, čtvrtý okruh, se věnuje využití lidského potenciálu v ekonomice, tedy jeho využití pro zabezpečení rozvoje progresivních odvětví.

Bylo snahou autorů zvolit takové ukazatele, aby byly co možná **nejkomplexněji** postihovány jednotlivé okruhy kvality lidských zdrojů, byly **pravidelně dostupné** za všechny nebo alespoň většinu členských států Evropské unie a aby byla zaručena mezinárodní srovnatelnost dat a **spolehlivost**. Tyto požadavky nejlépe splňují data získávaná z mezinárodních šetření realizovaných pod metodickým vedením Eurostatu. V největší míře jsou využity ukazatele přímo publikované Eurostatem nebo jsou z těchto dat propočítávány specifické relativní ukazatele. Dalším rozhodujícím zdrojem dat jsou mezinárodní šetření realizovaná Institutem pro rozvoj managementu (IMD), který výsledky svých šetření publikuje každoročně v Mezinárodní ročence konkurenceschopnosti. Na rozdíl od dat Eurostatu se jedná o tzv. měkká data, tedy expertní názory respondentů jednotlivých zemí na situaci v určité oblasti týkající se kvality lidských zdrojů. Obdobně je využita i Globální zpráva o konkurenceschopnosti vydávaná Světovým ekonomickým fórem (WEF).

U každého ukazatele je stručně uveden význam příslušného aspektu kvality lidských zdrojů, který je prostřednictvím tohoto ukazatele mapován. Hlavní pozornost je věnována popisu metodiky, jejíž znalost má zásadní význam

pro správnou interpretaci hodnot ukazatele a postižení vývojového trendu. Dále je stručně zhodnocena průměrná situace v rámci EU, postiženy rozhodující rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a zhodnoceno postavení ČR v EU.

Předkládaný soubor ukazatelů je výsledkem určitého vývoje, kdy první soubor ukazatelů byl publikován v roce 2005. Jádrem ukazatelů zůstává stejné, nicméně některé ukazatele byly nahrazeny jinými a celkově byl soubor rozšířen. V současné době se skládá z dvaceti pěti ukazatelů.

Význam kvality lidských zdrojů

Kvalita lidských zdrojů je relativní, v jednotlivých fázích rozvoje lidské společnosti je spojena s odlišnými nároky a požadavky. Vzhledem ke zrychlujícímu se vývoji poznání, zavádění nových poznatků do praxe a globalizačním tendencím se do popředí dostává nutnost celoživotního učení. Je zcela zřejmé, že pro uplatnění v ekonomice, ale i pro aktivní účast na životě společnosti již nepostačují znalosti a dovednosti osvojené si v průběhu počátečního vzdělávání. Lidé jsou postaveni před nutností dále se vzdělávat. Důležité je, aby si mohli zvolit takové formy, které jim nejlépe vyhovují, umožňují jim co možná nejlépe skloubit soukromý a profesní život.

Kvalita lidských zdrojů je výslednicí vytvořených vhodných podmínek pro celoživotní učení a ochotou jednotlivců nést finanční a zejména nefinanční náklady spojené s celoživotním učením. Je důležité zvýšit nejen dostupnost vhodných forem učení, ale i zvýšit zájem a tím i účast v celoživotním učením. Úsilí je třeba zaměřit jak na nabídkovou, tak poptávkovou stranu, je proto třeba nejen analyzovat současnou situaci, ale i stanovovat cíle, ke kterým chce společnost dospět, a přijímat k jejich dosažení vhodná opatření.

Kvalifikace a dovednosti obyvatelstva

Vyjadřovat kvalitu lidských zdrojů není jednoduché, neboť ji není možné ztotožnit pouze s určitou úrovní znalostí a dovedností, ale důležitou roli hrají i postoje jednotlivců. Lze tedy hodnotit pouze určité složky kvality lidských zdrojů. Jednou z nich je dosažená úroveň vzdělání. Vzdělanostní struktura populace představuje rozhodující ukazatel zejména z důvodu relativně jednoduchého zjišťování kolik lidí dosáhlo základního, sekundárního nebo terciárního vzdělání. Nicméně je zcela zřejmé, že tento ukazatel není schopen zcela postihnout kvalitu osvojených znalostí a dovedností. Tu kvalitu je možné nejlépe postihnout prostřednictvím testování znalostí a dovedností, nepřímě o ní svědčí i expertní hodnocení kvality vzdělávání. Důležitým předpokladem pro uplatnění v praxi i pro aktivní zapojení do života společnosti je schopnost pracovat s počítačem, využívat internet, ale i aktivní ovládání cizích jazyků. Bez určité míry flexibility a adaptability lidských zdrojů není možný ani jejich individuální rozvoj ani rozvoj celé společnosti. Tyto nejdůležitější aspekty kvality lidských zdrojů jsou postiženy prostřednictvím následujících osmi ukazatelů:

- **vzdělanostní struktura populace** – podíl populace ve věku 25–64 s nejvyšším ukončeným základním, sekundárním a terciárním vzděláním na celkovém počtu populace v tomto věku,

- **předčasné odchody ze vzdělávacího systému** – podíl osob ve věku 18–24 let s maximálně ukončeným základním vzděláním, které se dále nevzdělávají na této věkové skupině,
- **výuka cizích jazyků** – průměrný počet vyučovaných jazyků na žáka na druhém stupni základního vzdělávání a na studenta sekundárního vzdělávání,
- **úroveň počítačových dovedností** – podíl osob ve věku 16–74 let s nízkou, střední a vysokou úrovní počítačových dovedností na této věkové skupině,
- **využívání internetu obyvatelstvem** – podíl osob ve věku 16–74 lety využívající internet na této věkové skupině,
- **kvalita terciárního vzdělávání** – expertní vyhodnocení kvality terciárního vzdělávání z hlediska toho, do jaké míry odpovídá potřebám ekonomiky vyjádřené na desetibodové škále,
- **flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice** – expertní vyhodnocení úrovně flexibility a adaptability lidí v ekonomice vyjádřené na desetibodové škále.

Účast na vzdělávání

Vzdělávání je realizováno rozdílnými formami, a proto je třeba přijmout určité kritérium pro jeho strukturalizaci. Nejčastějším dělícím hlediskem je doba, kdy se vzdělávání uskutečňuje, zda k němu dochází před vstupem na trh práce nebo po zařazení jednotlivce do trhu práce. Na základě tohoto kritéria je vzdělávání rozděleno na **počáteční a další** vzdělávání.

Jiným hlediskem je způsob ukončení vzdělávání. V případě, že vzdělávání vede k dosažení určitého stupně vzdělávání, hovoří se o **formálním** vzdělávání, které se dále rozlišuje na tři základní stupně – primární, sekundární a terciární. Pokud vzdělávání nevede k získání vyšší úrovně vzdělání, jedná se o vzdělávání **neformální**, které se může vztahovat jak k profesnímu uplatnění, tak k aktivitám jednotlivce ve volném čase. Vzdělávání se může realizovat jak z iniciativy jednotlivce, tak v případě zaměstnanců i z iniciativy zaměstnavatele. Účast obyvatelstva na vzdělávání je charakterizována prostřednictvím následujících čtyř ukazatelů:

- **účast na terciárním vzdělávání** – podíl osob účastnících se terciárního vzdělávání na populaci ve věku typickém pro tento stupeň vzdělávání,
- **účast v dalším vzdělávání** – podíl populace ve věku 25–64 let účastnících se vzdělávání v posledních 4 týdnech na této věkové skupině,
- **vzdělávání zaměstnanců** – expertní hodnocení míry vzdělávání zaměstnanců vyjádřené na desetibodové škále,
- **účast v počítačových kurzech** – podíl populace ve věku 16–74 let účastnících se počítačových kurzů na této věkové skupině,
- **mobilita v terciárním vzdělávání** – podíl studentů terciárního vzdělávání dané země studujících v jiné zemi EU-27, EHP a v kandidátských zemích na celkovém počtu studentů v dané zemi.

Výdaje na vzdělávání

Objem prostředků, ze kterých je hrazeno vzdělávání, je závislý jednak na ekonomické úrovni země a jednak na důležitosti, která je vzdělávání přiznávána společností

i jednotlivci. Vzdělávání je díky pozitivním externalitám do značné míry hrazeno z veřejných prostředků soustředěných do rozpočtů jednotlivých hierarchických úrovní, tedy z rozpočtů státních, regionálních a místních. Prostřednictvím veřejných rozpočtů dochází k přerozdělování prostředků vybraných od jednotlivců a firem ve formě daní a odvodů mezi jednotlivé výdaje v závislosti na stanovených prioritách. Na výdajích na vzdělávání se podílejí i soukromé zdroje jednotlivců a firem. Ochota vynakládat prostředky souvisí nejen se schopností nést tyto náklady, ale i s mírou očekávaných přínosů, které vzdělávání těmto subjektům přinese.

Výdaje na vzdělávání jsou sledovány prostřednictvím tří následujících ukazatelů:

- **celkové výdaje na vzdělávací instituce** – celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělávání na žáka/studenta v 1 000 PPS,
- **soukromé výdaje na vzdělávací instituce** – podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP,
- **veřejné výdaje na vzdělávání** – podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP.

Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví

Zvyšující se podíl technologicky a znalostně náročných odvětví je důkazem přechodu ekonomiky na ekonomiku založenou na znalostech. Předpokladem je především rozvoj vědy a výzkumu a přenášení těchto poznatků do praxe, které není možné bez náležitého finančního, materiálního a lidského vybavení. Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví jsou charakterizovány prostřednictvím deseti ukazatelů:

- **absolventi technických a přírodovědných disciplín** – počet absolventů technických a přírodovědných disciplín na 1 000 obyvatel ve věku 20–29 let,
- **dostupnost kvalitních vyšších manažerů** – expertní vyhodnocení dostupnosti kvalitních vyšších manažerů vyjádřené na desetibodové škále,
- **odborníci a techničtí pracovníci** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti,
- **zaměstnanost v ICT** – podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti,
- **zaměstnanost v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl zaměstnaných v těchto odvětvích na celkové zaměstnanosti,
- **terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl zaměstnanců s terciární úrovní vzdělání na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **kvalifikačně náročné profese v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **zaměstnanost ve znalostně náročných službách** – podíl zaměstnaných v těchto odvětvích na celkové zaměstnanosti,
- **terciárně vzdělaní ve znalostně náročných službách** – podíl zaměstnanců s terciární úrovní vzdělání na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích,
- **kvalifikačně náročné profese ve znalostně náročných službách** – podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích.

1. Vzdelanostní struktura populace

Vzdelanostní struktura obyvatelstva je důležitou charakteristikou kvality lidských zdrojů, které jsou v dané zemi v daném časovém období k dispozici. Pouze vzdelaná pracovní síla může zabezpečit směřování ekonomiky k ekonomice založené na znalostech, neboť je jedním z rozhodujících předpokladů pro rozvoj vědy a výzkumu a tím i pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví.

Metodologie

Ukazatel vzdelanostní struktury populace se vztahuje k obyvatelstvu ve věku 25–64 let. Úroveň dosaženého vzdělání je statisticky sledována prostřednictvím mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání ISCED 97, která rozlišuje 7 vzdelanostních úrovní (ISCED 0–6). Údaje o vzdelanostní struktuře obyvatelstva však EUROSTAT nepublikuje v tomto podrobném členění, ale v rozčlenění pouze do tří skupin.

Do **první skupiny** je zařazeno obyvatelstvo bez vzdělání (ISCED 0) nebo pouze s primárním (ISCED 1) či nižším sekundárním vzděláním (ISCED 2). Na základě naší vzdělávací soustavy je do této skupiny zařazeno obyvatelstvo, které má tzv. základní vzdělání, tzn. maximálně ukončený 2. stupeň základní školy a základní školy praktické, odpovídající ročníky víceletého gymnázia či konzervatoře, jedno a dvouleté obory praktických škol.

Druhá skupina je tvořena obyvatelstvem s vyšším sekundárním vzděláním (ISCED 3) nebo postsekundárním (nikoli terciárním) vzděláním (ISCED 4). V ČR to znamená získání maturitního vysvědčení, výučního listu, ukončený 4. ročník šestiletých a 5. ročník sedmiletých oborů konzervatoře, ukončenou praktickou tříletou školou. Do ISCED 4 je zahrnuto obyvatelstvo, které má ukončené nástavbové studium, pomaturitní studium na školách s právem jazykové zkoušky, zkrácené vzdělávání v oborech ukončených maturitní zkouškou či výučním listem, které trvá v závislosti na typu 1–2 roky v denní formě studia.

Do **třetí skupiny** patří obyvatelstvo s ukončeným terciárním vzděláním (ISCED 5–6). V naší vzdělávací soustavě to znamená ukončené neuniverzitní terciární vzdělání poskytované vyššími odbornými školami, konzervatořemi a ukončené univerzitní terciární vzdělání poskytované vysokými školami na úrovni bakalářského studia a magisterského studia (ISCED 5) a doktorské vzdělání ukončené titulem CSc., DrSc., Ph.D. (ISCED 6).

Tento ukazatel vyjadřuje podíl obyvatelstva ve věku 25–64 let s příslušnou úrovní vzdělání na celkovém počtu obyvatelstva dané věkové skupiny. Vymezení jednotlivých vzdelanostních skupin je založeno na struktuře stávajících vzdělávacích programů, do příslušné kategorie je pochopitelně zařazena i populace, která vystudovala obdobné programy v minulosti.

Mezinárodní srovnatelnost dat stále ještě není plně zabezpečena. Problémem je zejména srovnatelnost údajů za ty země, které v rámci výběrového šetření pracovních sil nezjišťují přímo dosaženou úroveň vzdělání, ale pouze zastávají profesí a tu pak podle kvalifikačních požadavků převádějí na dosažený stu-

peň vzdělání bez ohledu na to, zda tohoto stupně jedinec skutečně dosáhl či nikoli. Pokud se zvýší kvalifikační požadavky, potom tyto země veškerou populaci vykonávající danou profesi automaticky převedou do vyššího stupně vzdělání. Dalším problémem je, že některé země zařazují populaci s alespoň čtyřmi semestry studia do populace s terciárním vzděláním, jiné klasifikují populaci podle skutečně absolvovaného vzdělání. Tyto nedořešené otázky do určité míry snižují vypovídací hodnotu ukazatele, nicméně vývojové tendence v jednotlivých zemích postihují.

Mezinárodní srovnání

Otázkám spojeným se vzdelanostní úrovní populace je věnována pozornost i na úrovni EU. V rámci Lisabonské strategie bylo jako jeden z cílů stanoveno, aby do roku 2010 dosáhlo alespoň středoškolské úrovně vzdělání 85 % obyvatelstva ve věku 22 let a 80 % obyvatelstva ve věku 25–64 let.

Vzdelanostní struktura se v průměru za celou EU v letech 2000–2009 vyvíjela vcelku příznivě, nicméně je zřejmé, že cíle stanoveného Lisabonskou strategií, nebude dosaženo. V roce 2009 mělo alespoň středoškolské vzdělání v průměru EU-27 celkem 72 % daného obyvatelstva, za EU-15 pouze 69 %. V průběhu roku 2010 by se podíl populace s alespoň středoškolskou úrovní vzdělání musel v průměru EU-27 zvýšit o cca 8 p.b., což je vzhledem k tomu, že meziroční nárůst tohoto podílu se pohybuje na úrovni několika desetin p.b., nerealistické.

Z hlediska vytváření předpokladů pro posun ekonomik k ekonomikám založeným na znalostech je důležité zastoupení populace s terciární úrovní vzdělání. V průměru EU-27 této úrovně dosáhlo v roce 2000 pouze necelých 20 % populace ve věku 25–64 let, v roce 2009 již 25 %. I když se na tomto nárůstu podílejí zejména nové členské země, vzhledem k nízké počáteční úrovni tohoto podílu však stále v průměru nedosahují úrovně starých členských zemí.

Pro **Českou republiku** je typické vysoké zastoupení populace s ukončeným středoškolským vzděláním. Po celé sledované období si u tohoto ukazatele udržuje ČR v rámci EU prvenství. I přes značné rozšíření možností dosáhnout terciárního vzdělání je podíl terciárně vzdělané populace stále hluboko pod evropským průměrem (15 % vs. 25 %). Přesto však již další rozšiřování kapacitních možností terciárního vzdělání není aktuální otázkou. Tou se stává kvalita vzdělání a struktura absolventů nejen z hlediska zastoupení absolventů bakalářského a magisterského stupně vzdělání, ale i z hlediska oborové struktury dosaženého vzdělání.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

ÚIV – Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele: www.uiv.cz.

OECD – Education at a Glance: www.oecd.org.

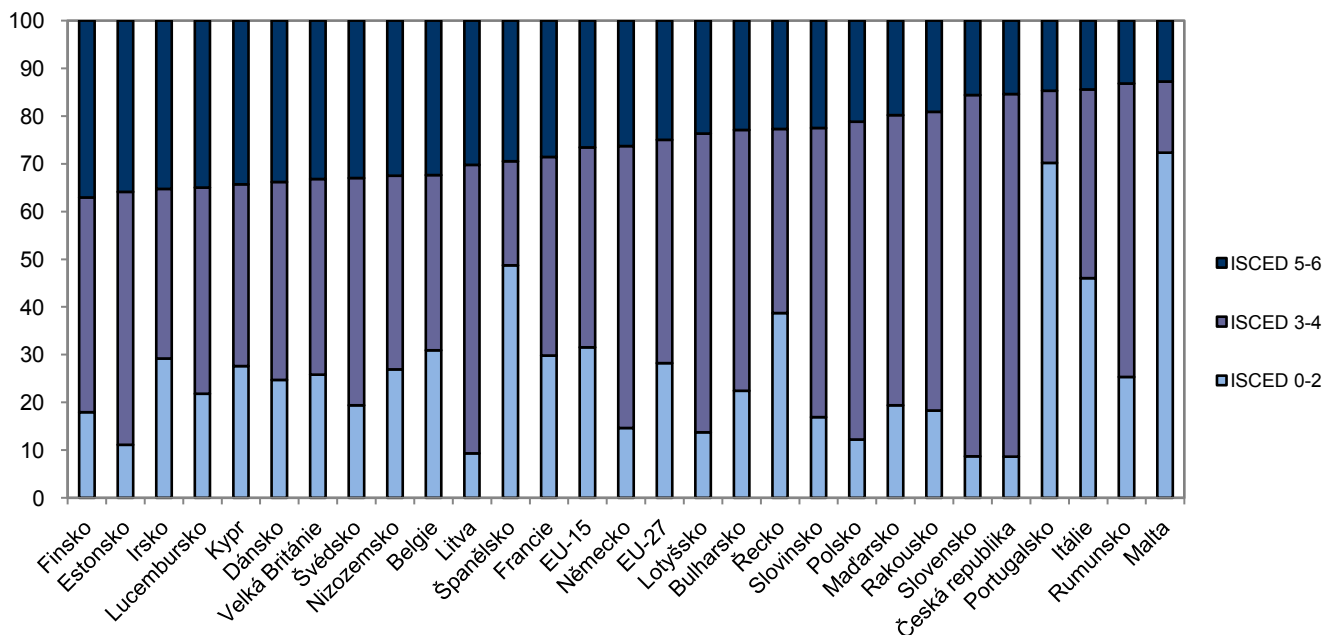
ISCED 97 – www.uiv.cz/clanek/157/1798.

Struktura populace ve věku 25–64 let podle nejvyššího dosaženého vzdělání (v %)

	2000		2002		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6	3–4	5–6
EU-27	46,0	19,7	45,9	19,1	46,5	21,7	46,9	22,3	47,0	22,9	47,0	23,5	47,1	24,2	46,8	25,0
EU-15	38,7	21,1	40,1	21,2	41,5	23,5	42,1	24,0	42,1	24,5	42,2	25,1	42,2	25,8	41,9	26,6
Belgie	31,2	27,1	32,4	27,9	33,9	29,8	34,7	30,7	34,6	31,0	36,3	31,4	37,7	31,9	36,7	32,4
Bulharsko	48,7	18,4	50,4	21,1	50,2	21,4	51,1	21,4	53,3	21,7	54,7	22,1	54,6	22,8	54,7	22,9
Česká republika	74,6	11,5	76,0	11,8	76,7	12,3	76,8	13,1	76,8	13,5	76,8	13,7	76,7	14,3	76,0	15,4
Dánsko	54,0	25,8	51,4	29,0	49,0	32,4	48,1	32,9	47,1	34,8	43,4	31,4	42,8	35,0	41,5	33,8
Estonsko	55,8	28,9	57,9	29,6	57,3	31,5	55,5	33,6	54,9	32,9	55,3	34,0	54,5	33,5	53,0	35,9
Finsko	40,5	32,6	42,2	32,4	43,6	34,0	44,6	34,5	44,5	34,9	44,0	36,4	44,6	36,5	45,0	37,1
Francie	41,3	24,3	41,6	25,0	41,2	25,9	41,5	26,8	42,4	27,1	41,6	28,6
Irsko	35,7	21,6	35,0	25,1	34,7	28,3	35,6	29,0	35,4	30,8	35,1	32,0	35,3	33,8	35,5	35,3
Itálie	35,6	9,6	34,0	10,4	37,5	11,4	38,4	11,9	38,4	12,7	38,5	13,5	38,6	14,3	39,6	14,4
Kypr	36,4	25,1	36,0	29,1	34,9	29,4	37,5	27,8	39,1	29,9	38,9	33,0	38,9	34,6	38,1	34,3
Litva	42,4	41,8	62,9	21,9	62,4	24,2	60,6	26,5	60,6	27,2	59,0	29,8	60,0	30,5	60,5	30,2
Lotyšsko	65,1	18,0	63,1	19,6	64,6	19,4	62,1	21,5	62,4	21,4	61,1	23,7	61,6	24,2	62,6	23,7
Lucembursko	42,6	18,3	43,0	18,7	39,6	23,7	39,2	26,5	41,5	24,0	37,7	28,6	42,2	28,3	43,2	35,0
Maďarsko	55,3	14,0	57,2	14,0	58,5	16,6	59,0	17,0	60,1	17,8	61,1	17,9	60,5	19,1	60,8	19,8
Malta	12,8	5,4	9,6	8,8	12,3	11,0	14,1	12,1	14,6	12,4	14,5	12,4	14,9	13,3	14,9	12,8
Německo	57,4	23,8	60,7	22,3	59,0	24,9	58,8	24,5	59,5	24,2	60,3	24,3	60,0	25,2	59,1	26,3
Nizozemsko	42,0	24,1	42,7	24,9	41,5	29,3	41,5	30,3	42,2	30,1	42,4	30,6	41,3	32,3	40,6	32,5
Polsko	68,3	11,4	68,6	12,2	68,1	15,3	68,1	16,5	67,9	17,8	67,5	18,8	67,6	19,6	66,6	21,2
Portugalsko	10,6	9,0	11,5	9,5	12,7	12,6	13,6	12,7	14,3	13,4	14,0	13,6	14,0	14,2	15,1	14,7
Rakousko	61,7	14,5	62,8	15,1	61,8	18,4	62,4	17,6	62,7	17,7	62,5	17,7	62,9	18,1	62,6	19,1
Rumunsko	60,1	9,2	61,1	10,0	60,7	10,4	61,8	11,0	62,0	11,8	62,4	12,0	62,3	12,9	61,5	13,2
Řecko	34,5	16,9	35,9	17,9	38,1	20,6	39,2	20,5	37,4	21,3	37,7	21,9	38,4	22,5	38,6	22,7
Slovensko	73,3	10,2	75,0	10,8	73,9	12,8	73,7	13,9	74,3	14,4	74,7	14,4	75,1	14,6	75,7	15,6
Slovinsko	59,1	15,7	62,1	14,8	60,5	18,8	60,5	20,0	60,1	21,5	59,4	22,9	59,7	21,9	60,6	22,5
Španělsko	15,8	22,5	17,1	24,6	18,6	26,4	20,1	28,2	20,8	28,4	21,6	28,9	21,6	29,3	21,8	29,5
Švédsko	47,5	29,7	55,0	26,3	54,8	28,1	54,0	29,5	48,4	30,5	48,1	31,3	47,9	32,0	47,6	33,0
Velká Británie	35,8	28,1	36,3	29,3	41,3	29,2	41,7	29,6	42,1	30,6	41,3	31,8	41,4	31,9	41,0	33,2

Poznámka: 3–4 = ISCED 3–4; 5–6 = ISCED 5–6. Podíl obyvatelstva s úrovní vzdělání ISCED 0–2 – zbytek do 100 %. Pramen: EUROSTAT, Population and Social Conditions. LFS – 2.čtvrtletí. Kód tabulky: lfsq_pgaed. Datum přístupu: 5. 8. 2010. Vlastní výpočty.

Struktura populace ve věku 25–64 let podle nejvyššího dosaženého vzdělání v roce 2009 (v %)

2. Předčasné odchody ze vzdělávacího systému

Nedokončení studia, které jednotlivce zahájil, je vždy spojeno s negativními dopady. U jednotlivce to znamená obvykle zhoršení možností uplatnění na trhu práce, nižší mzdové ohodnocení, v případě nedokončení vyššího než základního vzdělání také neefektivně vynaložený čas a případně i finanční prostředky. Na straně společnosti jde zejména o negativní vliv na vzdělanostní strukturu populace a s tím spojenou omezenou mezinárodní konkurenceschopnost pracovní síly a přitažlivost země pro investice s vysokou přidanou hodnotou. Nižší vzdělanostní úroveň je však spojena i s častějšími projevy extremismu, vyšším výskytem kriminality apod.

Nedokončení nastoupené vzdělávací cesty je ovlivněno celou řadou příčin, které se vzájemně podmiňují. Mezi nejdůležitější patří zejména nestimulující rodinné prostředí, špatná volba oboru nebo náročnosti studia a s tím související dlouhodobější neúspěchy ve studiu. Předčasné odchody ze vzdělávání nejsou pouze neúspěchem jednotlivce a jeho rodiny, ale i poradenského systému a práce pedagogického a výchovného sboru na jednotlivých vzdělávacích institucích. Dobře fungující a dostupný poradenský systém by měl korigovat, resp. předcházet špatné volbě vzdělávací cesty, kvalitní pedagogický a poradenský sbor by měl pomoci řešit studijní neúspěchy.

Metodologie

Ukazatel **předčasné odchody ze vzdělávacího systému** je EUROSTATem definován jako podíl osob ve věku 18–24 let, které dosáhly vzdělání maximálně na úrovni ISCED 0,1,2 a krátkých programů ISCED 3C a které se po dobu 4 týdnů před průzkumem neúčastnily žádné formy vzdělávání či odborné přípravy, na celkovém počtu osob v této věkové kategorii.

Vzhledem k tomu, že v ČR neexistuje ISCED 3C kratší než dva roky, je dále uveden přehled pouze ISCED 0, 1, 2. Těchto jednotlivých vzdělanostních úrovní je v ČR dosaženo v následujících typech škol:

ISCED 0 preprimární vzdělávání – mateřské školy včetně škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, přípravný stupeň základní školy speciální, přípravné třídy základní školy pro děti se speciálním znevýhodněním,

ISCED 1 primární vzdělávání – 1. stupeň základní školy a základní školy speciální,

ISCED 2 nižší sekundární vzdělávání – 2. stupeň základní školy a základní školy speciální, 1. a 2. ročník šestiletého gymnázia, 1. až 4. ročník osmiletého gymnázia a konzervatoře obor tanec, jednoleté a dvouleté obory praktické školy, kurzy pro získání základů vzdělání, kurzy pro získání základního vzdělání.

Do jednotlivých vzdělanostních úrovní je zařazena i populace, která absolvovala obdobné vzdělávací programy platné v předchozích vzdělávacích systémech. Jedná se například o absolventy zvláštních a pomocných škol, které již v současném vzdělávacím systému neexistují.

Data pro výpočet ukazatele předčasných odchodů ze vzdělávacího systému jsou čerpána z Výběrového šetření pracovních sil. V metodice platné do roku 1998 byla šetřena účast pouze na takovém vzdělávání, které se vztahovalo k potenciálnímu zaměstnání respondenta. Od roku 1998 je šetřena účast na formálním a neformálním vzdělávání bez ohledu na vazbu k zaměstnání.

Formální vzdělávání probíhá ve vzdělávacích institucích, vede k získání určitého stupně vzdělání a jeho absolvování je doloženo příslušným osvědčením. Neformální vzdělávání naproti tomu nevede k získání obecně uznávaného stupně vzdělání, nicméně stejně jako formální vzdělávání je záměrné, cílené, organizované pod vedením učitele/lektora.

Informace o vzdělávacím systému a účasti ve vzdělávání jsou v ČR komplexně shromažďovány Ústavem pro informace ve vzdělávání (ÚIV) a každoročně publikovány ve Statistické ročenke školství. Zde je obsažena celá řada údajů o přijímání ke studiu, o počtech studujících a absolventech, nicméně informace o odchodech ze vzdělávání před jeho úspěšným zakončením k dispozici nejsou. U základního vzdělání lze jejich počty alespoň přibližně získat z údajů o počtech těch, kteří ukončují základní vzdělání v nižším než devátém ročníku. U ostatních stupňů vzdělání lze tyto počty odhadovat na základě rozdílu mezi počtem přijatých ke studiu a počtem absolventů. Počet absolventů musí být vztažen k počtu přijatých v roce, který je závislý na standardní délce příslušného studijního programu. Takto propočítané údaje mohou poskytnout pouze rámcový pohled, kdy realita může být nižší o ty, kteří přestoupí na jinou školu, na které studia úspěšně dokončí.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU-27 dochází k postupnému zlepšování situace z hlediska zastoupení populace ve věku 18–24 let, která dosáhla maximálně základního vzdělání a dále se nevzdělává. V roce 2002 to bylo 17 %, v roce 2009 již pouze 14,4 %. Na tomto příznivém vývoji se jednotlivé země podílejí odlišnou měrou. Nejvýraznější pozitivní posun zaznamenala Malta (z 53 % na 37 %) a Portugalsko (z 45 % na 31 %), nicméně obě tyto země patří společně se Španělskem k zemím, ve kterých je podíl osob předčasně odcházejících ze vzdělávacího systému nejvyšší, přesahující 30 % populace. Naopak nejnižší hodnoty vykázalo v roce 2009 Slovensko (4,9 %), Slovinsko (5,3 %), Polsko (5,3 %).

Evropská unie si v rámci nové strategie jako jeden z cílů, kterých by mělo být dosaženo do roku 2020, stanovila snížení podílu populace předčasně opouštějící vzdělávací systém v rámci celé EU pod 10 %.

Česká republika se řadí mezi země, ve kterých již bylo cíle stanoveného pro rok 2020 dosaženo. Podíl mladých lidí, kteří mají ukončené maximálně základní vzdělání a dále se nevzdělávají, dosáhl v roce 2009 pouze 5,4 %. Těchto příznivých hodnot je dosaženo zejména díky tomu, že většina populace po ukončení základní školní docházky pokračuje ve vzdělávání na některém z typů střední školy. Rozdílná náročnost studijních programů dává šanci v podstatě všem, kteří mají zájem a vůli získat středoškolské vzdělání, vybrané vzdělanostní úrovně dosáhnout.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

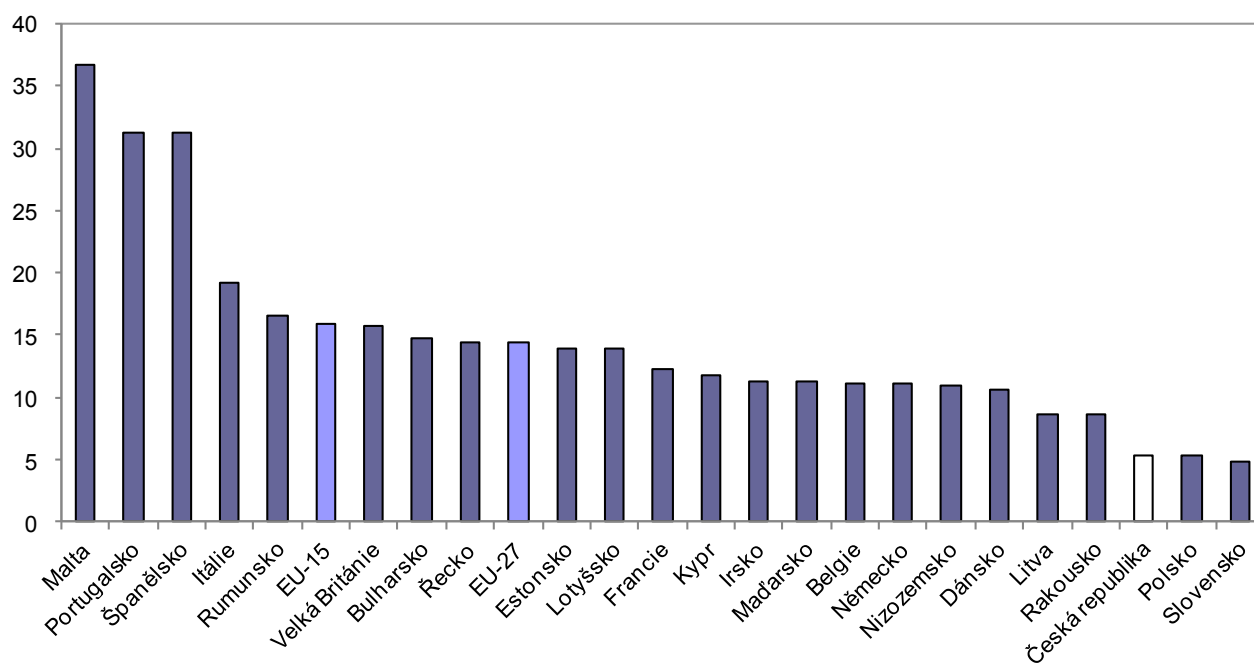
OECD – Education at a Glance. Paris, 2010.

ÚIV – Statistická ročenka školství:
<http://www.uiv.cz/rubrika/91>.

Podíl osob ve věku 18–24 let s maximálně ukončeným základním vzděláním, které se dále nevzdělávají (v % z dané věkové skupiny)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	17,6 ^e	17,2 ^e	17,0	16,6 ^b	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9	14,4
EU-15	23,6	20,5 ^e	19,5 ^b	18,8 ^e	18,6	18,2 ^b	17,7	17,5	17,3	16,9	16,7	15,9
Belgie	14,5	15,2 ^b	13,8	13,8	14,1	14,3	13,1 ^b	12,9	12,6	12,1	12,0	11,1
Bulharsko	20,5	20,7	21,9	21,4	20,4	17,3	14,9	14,8	14,7
Česká republika	5,7	6,5 ^b	6,3	6,2	5,1	5,2	5,6	5,4
Dánsko	9,8	11,5	11,7	9,2	9,0	10,4 ^b	8,8	8,7	9,1	12,5 ^b	11,5	10,6
Estonsko	12,6	14,0	15,1	14,4	13,2	12,9	13,1	13,4	13,5	14,4	14,0	13,9
Finsko	7,9	9,9	9,0 ⁱ	9,5 ⁱ	9,7 ⁱ	10,1 ⁱ	10,0 ⁱ	10,3 ⁱ	9,7 ⁱ	9,1 ⁱ	9,8 ⁱ	9,9 ⁱ
Francie	14,9	14,7	13,3	13,5	13,4	13,2 ^b	12,8	12,2	12,4	12,6	11,9	12,3
Irsko	14,6	13,1 ^b	13,1	12,5	12,1	11,6	11,3	11,3
Itálie	28,4	27,2	25,1	25,9	24,2	23,0	22,3	22,0	20,6	19,7	19,7	19,2
Kypr	..	17,5	18,5	17,9	15,9	17,3 ^b	20,6	18,2 ^b	14,9	12,5	13,7	11,7
Litva	16,5	14,9	13,4 ^b	11,4	10,5 ^b	8,1	8,2	7,4	7,4	8,7
Lotyšsko	16,9	18,0	14,7	14,4	14,8	15,1	15,5	13,9
Lucembursko	..	19,1 ^b	16,8	18,1	17,0	12,3 ^b	12,7	13,3	14,0	12,5	13,4	7,7 ^b
Maďarsko	15,9	13,0	13,9	13,1	12,2	12,0 ^b	12,6	12,5	12,6	11,4	11,7	11,2
Malta	54,2	54,4	53,2	49,9	42,1 ^b	38,9	39,9	38,3	39,0	36,8
Německo	..	14,9	14,6	12,3	12,5	12,8 ⁱ	12,1	13,5 ^b	13,6	12,5	11,8	11,1
Nizozemsko	15,5	16,2	15,4	15,1	15,3	14,3 ^b	14,1	13,5	12,6	11,7	11,4	10,9
Polsko	7,4	7,2	6,0	5,6 ^b	5,3	5,4	5,0	5,0	5,3
Portugalsko	46,6 ^b	44,9	43,6	44,2	45,0	41,2	39,4 ^b	38,8	39,1	36,9	35,4	31,2
Rakousko	..	10,7	10,2	10,2	9,5	9,0 ^b	9,5 ⁱ	9,1	9,8	10,7	10,1	8,7
Rumunsko	19,1	21,5	22,9	21,7	23,0	22,5	22,4 ^b	19,6	17,9	17,3	15,9	16,6
Řecko	20,7	18,6	18,2	17,1	16,5	16,0 ^b	14,7	13,6	15,5	14,6	14,8	14,5
Slovensko	6,7	5,3 ^b	6,8	6,3	6,6	6,5	6,0	4,9
Slovinsko	6,4	5,1	4,6 ^u	4,3 ^u	4,9 ^u	5,6	4,1 ^u	5,1 ^u	5,3 ^u
Španělsko	29,6	29,5	29,1	29,7	30,7	31,6	32,0	30,8 ^b	30,5	31,0	31,9	31,2
Švédsko	..	6,9	7,3	10,2 ^b	10,0	9,2 ^p	9,2 ^p	10,8 ^p	13,0 ^p	12,2 ^p	12,2 ^p	10,7 ^p
Velká Británie	..	19,8 ^b	18,2	17,8	17,6	12,1 ^b	12,1	11,6	11,3	16,6 ^b	17,0	15,7

Poznámky: e – odhad, p – provizorní hodnota, u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady – změna v metodice výzkumu, i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/lfsi_edu_a_esms_an2.pdf, vysoká variabilita u některých zemí je způsobena malou velikostí výběrového souboru. Pramen: EUROSTAT, Population and Social Conditions. Kód tabulky: lfsi_edu_a. Datum přístupu: 5. 8. 2010.

Podíl osob ve věku 18–24 let s maximálně ukončeným základním vzděláním, které se dále nevzdělávají v roce 2009 (v % z dané věkové skupiny)

3. Výuka cizích jazyků na školách

Znalost cizích jazyků je důležitá zejména v zemích, jejichž národní jazyk nepatří k celosvětově rozšířeným jazykům. Význam znalosti cizích jazyků však výrazně vzrůstá ve všech zemích v souvislosti s globalizačními procesy v ekonomice i s rozvojem turismu jako důležitého ekonomického odvětví. Komunikaci v cizích jazycích Evropská komise chápe jako jednu z osmi klíčových kompetencí. Je definována jako schopnost v cizím jazyce porozumět, vyjádřit a tlumočit představy, myšlenky, pocity, skutečnosti a názory v ústní i psané formě v příslušných společenských a kulturních situacích podle přání či potřeb daného jedince. Komunikace v cizích jazycích rovněž vyžaduje takové dovednosti, jako je pochopení jiných kultur.

Metodologie

Evropská komise již roku 1995 stanovila rozvoj výuky cizích jazyků jako prioritu na příštích 30 let. V roce 2002 bylo na zasedání v Barceloně doporučeno, aby minimálně dva cizí jazyky byly vyučovány od velmi útlého věku. Komise svou představu o podpoře mnohojazyčnosti zformulovala v roce 2005 do Nové rámcové strategie pro mnohojazyčnost a v roce 2008 jako dva cíle politiky mnohojazyčnosti vymezila (a) zvýšit povědomí o hodnotě jazykové rozmanitosti EU a o příležitostech, která tato rozmanitost vytváří a (b) všem občanům skutečně umožnit, aby se kromě své mateřštiny naučili komunikovat ve dvou jazycích. Podporu rozvoje výuky cizích jazyků je proto třeba zaměřit dvěma směry, jednak na individuální podporu rozvoje jazykových kompetencí jedinců bez ohledu na jejich věk a jednak na podporu škol v rozšiřování výuky jazyků.

Za cizí jazyky jsou podle metodiky EUROSTATu považovány všechny moderní jazyky, které jsou ve školách vyučovány podle osnov vydávaných centrálním školským orgánem jako „cizí jazyky“ a jsou vyučovány jako povinné či povinně volitelné předměty. Zahrnovány tedy nejsou cizí jazyky vyučované jako nepovinné ani výuka národních jazyků daného státu určená pro žáky jiných národností. Regionální jazyky a nářečí jsou za cizí jazyky považovány pouze tehdy, pokud jsou ve školních osnovách zahrnuty jako alternativa k výuce cizích jazyků.

Jedním z používaných indikátorů rozsahu výuky cizích jazyků na školách je **průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na žáka**. Je vypočítán jako podíl žáků učících se cizímu jazyku ke všem žákům zapojeným do systému formálního vzdělávání na daném stupni vzdělávání. Žák, který se učí více cizím jazykům, je do čitatele započítán jednou za každý cizí jazyk, kterému se učí. Ukazatel zahrnuje mentálně handicapované žáky, kteří se vzdělávají ve specializovaných školách.

Průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na žáka je sledován odděleně na úrovních nižšího a vyššího sekundárního vzdělání (ISCED 2 a 3). Typy českých škol, které jsou zahrnuty do těchto úrovní, jsou popsány u ukazatele Vzdělanostní struktura populace (ISCED 3) a Předčasné odchody ze vzdělávacího systému (ISCED 2).

Kromě průměrného počtu vyučovaných cizích jazyků na jednoho žáka sleduje EUROSTAT např. i počty žáků, kteří se učí jednotlivé světové jazyky, úroveň znalostí, frekvenci používání cizího jazyka. Další indikátory (např. kvalifikace učitelů, výuka jazyků na primárním stupni vzdělání) byly

zjišťovány v rámci Eurydice – sítě pro sběr a šíření informací o školských systémech v členských a kandidátských zemích EU. Tato instituce vydala již dvě publikace Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách, první v roce 2005, druhou v roce 2008. Publikace si kladou za cíl poskytnout členským státům empirický podklad pro rozhodování o přijetí takových opatření, která povedou k naplnění evropských cílů ve výuce cizích jazyků. Obsahují popis systémů jazykové výuky v jednotlivých zemích a zabývají se jednotlivými aspekty osvojování cizích jazyků.

Evropská rada v Barceloně rovněž rozhodla o vytvoření ukazatele jazykové kompetence. Byl proto zahájen rozsáhlý průzkum, v jehož rámci je zjišťována u žáků nižšího stupně sekundárního vzdělávání (v ČR druhého stupně základní školy) míra osvojení dvou cizích jazyků. Výsledky šetření by měly být k dispozici v roce 2012 a měly by pomoci identifikovat přístupy k výuce cizích jazyků, které jsou neefektivnější a mohou se tak stát inspirací pro ostatní členské státy EU.

Mezinárodní srovnání

V průměru EU-27 se projevuje vcelku překvapivý jev, a to, že na druhém stupni základního vzdělání je průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na jednoho žáka vyšší než na středních školách. Je zřejmé, že řada mladých lidí stále necítí potřebu se v cizích jazycích zdokonalovat a že na určitých typech středoškolského vzdělávání není jazykové výuce věnována odpovídající pozornost. Potěšitelný je prosazující se trend mírného zlepšování, a to u obou sledovaných vzdělávacích úrovní. V roce 2007 bylo v průměru EU-27 na prvním stupni vyučováno 1,5 jazyka oproti 1,3 v roce 1999, na druhém stupni hodnota ukazatele dosáhla 1,3 oproti 1,2. Již po několik desetiletí se v Evropě projevuje tendence zvýšit počet ročníků, během nichž je výuka alespoň jednoho cizího jazyka povinná. Snižuje se proto věk, v němž se tato výuka zahajuje.

Česká republika patří k zemím, ve kterých je počet vyučovaných cizích jazyků připadajících na jednoho žáka vyšší na středním stupni vzdělávání než na druhém stupni základního vzdělávání. V roce 2007 bylo na druhém stupni základního vzdělávání vyučováno 1,1 cizího jazyka, na středních školách 1,4 jazyka. I když v případě středních škol je situace v ČR lepší než je průměr EU-27, zaostávání za malými zeměmi, jako je Estonsko či Lucembursko, je značné. Zde jsou vyučovány více jak 2 jazyky. Z hlediska mezinárodního srovnání by mělo dojít k rozšíření jazykové výuky zejména na základních školách, nicméně pozornost je třeba věnovat především efektivnosti této výuky, aby populace byla schopná cizí jazyky aktivně používat jak v běžném, tak později i v pracovním životě, ale také tomu, aby byla schopna reálně ohodnotit úroveň svých jazykových znalostí. V roce 2007 podle údajů EUROSTATu cca 32 % populace ČR nezná žádný cizí jazyk, 21 % populace hodnotí své znalosti jako znalosti pouze na základní úrovni.

Informační zdroje

EUROSTAT – Education indicators:

<http://epp.eurostat.ec.europa>.

EURYDICE – Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě:

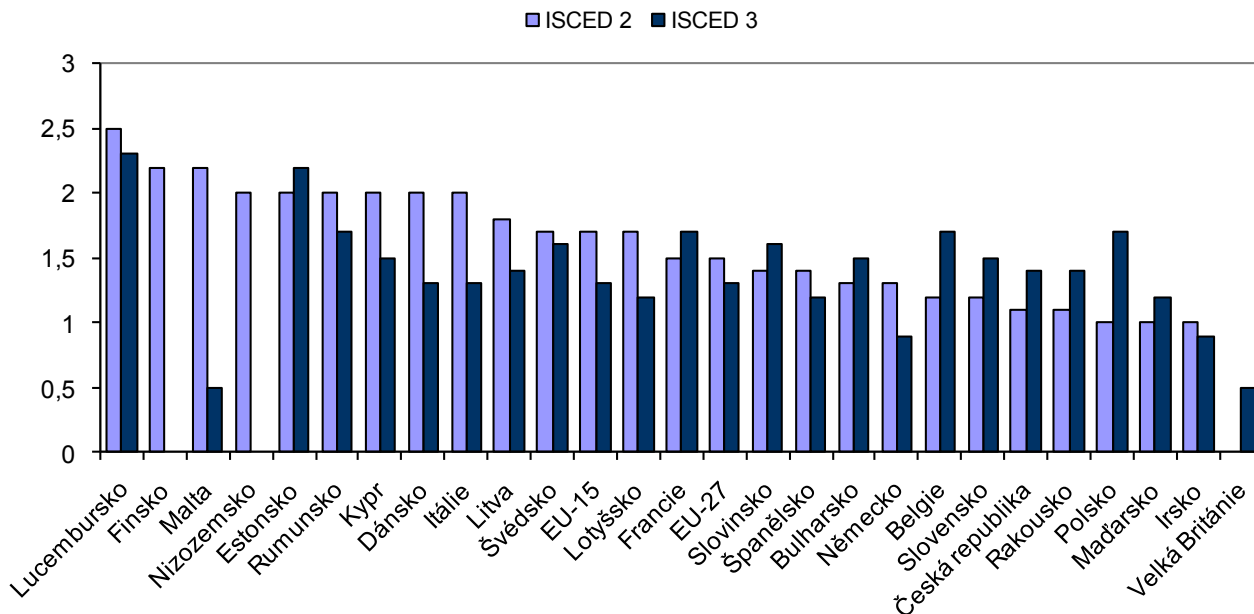
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/095CS.pdf.

Průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na studenta

	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	ISCED		ISCED		ISCED		ISCED		ISCED		ISCED		ISCED		ISCED		ISCED	
	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
EU-27	1,3	1,2	1,3 ⁱ	1,2 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,2 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,5 ⁱ	1,3 ⁱ
EU-15	1,6	1,3	1,5 ^p	1,3 ^p	1,6 ^p	1,4 ^p	1,6 ^p	1,3 ^p	1,6 ^p	1,4 ^p	1,6 ^p	1,3 ^p	1,6 ^p	1,3 ^p	1,6 ^p	1,3 ^p	1,7 ^p	1,3 ^p
Belgie	1,0 ⁱ	1,3 ⁱ	1,2 ⁱ	1,8 ⁱ	1,2 ⁱ	1,8 ⁱ	1,2 ⁱ	1,8 ⁱ	1,2 ⁱ	1,8 ⁱ	1,2 ⁱ	1,7 ⁱ	1,2 ⁱ	1,7 ⁱ	1,2	1,7
Bulharsko	1,1 ⁱ	1,1 ⁱ	1,1 ⁱ	1,2 ⁱ	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1 ⁱ	1,5 ⁱ	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,2 ⁱ	1,4 ⁱ	1,2 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,5 ⁱ	1,3	1,5
Česká republika	1,0 ⁱ	1,3 ⁱ	1,1 ⁱ	1,3 ⁱ	1,0 ⁱ	1,3 ⁱ	1,0 ⁱ	1,3 ⁱ	1,0	1,4 ⁱ	1,0	1,4	1,0	1,4	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1	1,4
Dánsko	1,6	1,3	1,7	1,3	1,6	1,5	1,9	1,5	1,9	1,5	2,0	1,5	2,0	1,5	2,0	1,5	2,0	1,3
Estonsko	2,0 ⁱ	2,0 ⁱ	2,0 ⁱ	2,1 ⁱ	2,0 ⁱ	2,2 ⁱ	2,0 ⁱ	2,2 ⁱ	2,0 ⁱ	2,2 ⁱ	2,0 ⁱ	2,2 ⁱ	2,0 ⁱ	2,2 ⁱ	2,0 ^{is}	2,2 ^{is}	2,0	2,2
Finsko	2,3 ⁱ	..	2,3 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2 ⁱ	..	2,2	..
Francie	1,5 ⁱ	1,6 ⁱ	1,5 ⁱ	1,6 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	1,7 ⁱ	1,5	1,7
Irsko	1,1 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0	0,9
Itálie	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,4	1,3	1,7	1,4	2,0	1,3
Kypr	2,0	1,9	2,0	1,9	2,0 ⁱ	1,6 ⁱ	1,9	1,6	1,9	1,4	1,9	1,5	1,9	1,6	1,9	1,6	2,0	1,5
Litva	1,6 ⁱ	1,8	1,7 ⁱ	1,8	1,7 ⁱ	1,6	1,7 ⁱ	1,4	1,7 ⁱ	1,4	1,7	1,4	1,8	1,4	1,8	1,4	1,8	1,4
Lotyšsko	1,5	..	1,5	..	1,5	..	1,5	..	1,6	..	1,6	1,2	1,6	1,2	1,7	1,2
Lucembursko	2,5 ⁱ	2,2 ⁱ	2,5 ⁱ	2,2 ⁱ	2,5 ⁱ	2,3 ⁱ	2,5 ⁱ	2,3 ⁱ	2,5 ⁱ	2,3 ⁱ	2,5 ⁱ	2,2 ⁱ	2,5 ⁱ	2,3 ⁱ	2,5 ⁱ	2,3 ⁱ	2,5	2,3
Maďarsko	0,7 ⁱ	1,1 ⁱ	0,7 ⁱ	1,2 ⁱ	0,7 ⁱ	1,2 ⁱ	0,9 ⁱ	1,1 ⁱ	1,0 ⁱ	1,2 ⁱ	1,0 ⁱ	1,2 ⁱ	1,0 ⁱ	1,2	1,0 ⁱ	1,2 ⁱ	1,0	1,2
Malta	2,1	0,4	2,1	0,8	2,1	0,7	2,2	0,8	2,2	0,5	2,2	0,4	2,2	0,6	2,1	0,5	2,2	0,5
Německo	1,2	0,7	1,2	0,7	1,2	0,7	1,2	0,7	1,2	0,8	1,2	0,8	1,2	0,9	1,2	0,9	1,3	0,9
Nizozemsko	1,6 ⁱ	..	1,5	..	2,6 ⁱ	2,0	..	2,0	2,6	2,0	2,6	2,0	..
Polsko	..	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,3 ⁱ	1,5 ⁱ	1,2 ⁱ	1,6 ⁱ	1,1 ⁱ	1,7 ⁱ	1,1 ⁱ	1,7 ⁱ	1,0	1,7
Portugalsko	1,4	0,7	1,8	0,8	2,0	0,8	1,9	0,8	1,9	0,8
Rakousko	1,1 ⁱ	1,3	1,1 ⁱ	1,3	1,1 ⁱ	1,3	1,1	1,4	1,1 ^s	1,4 ^s	1,1	1,4
Rumunsko	1,7 ⁱ	1,2 ⁱ	1,9 ⁱ	1,3 ⁱ	1,9 ⁱ	1,4 ⁱ	1,9 ⁱ	1,4 ⁱ	1,9 ⁱ	1,4 ⁱ	1,9 ⁱ	1,4 ⁱ	1,9 ⁱ	1,5	2,0 ⁱ	1,6 ⁱ	2,0	1,7
Řecko	1,9	1,2	2,2	1,0	1,9	1,0	1,9	1,0	1,9	1,2	1,9	1,0
Slovensko	1,3 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1 ⁱ	1,4 ⁱ	1,1 ⁱ	1,5 ⁱ	1,1	1,5	1,1	1,5	1,1 ⁱ	1,5 ⁱ	1,2	1,5
Slovinsko	1,0 ⁱ	1,4	1,1 ⁱ	1,5	1,0 ⁱ	1,4	1,0	1,5	1,1	1,5	1,0	1,6	1,3	1,6	1,3	1,6	1,4	1,6
Španělsko	1,4	0,8	1,5	1,1	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2
Švédsko	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,7 ⁱ	1,6 ⁱ	1,7 ⁱ	1,6 ⁱ	1,7 ⁱ	1,6 ⁱ	1,7 ⁱ	1,6 ⁱ	1,7	1,6
Velká Británie	0,8 ⁱ	..	0,8 ⁱ	..	0,7 ⁱ	0,1 ⁱ	0,7 ⁱ	0,1 ⁱ	0,6 ⁱ	0,1 ⁱ	..	0,5

Poznámky: p – nevážený arit. průměr z dostupných dat; s – odhad EUROSTATu; i – LT, HU, BG, RO – zahrnuje žáky s poruchou kognitivního vývoje; SE – ISCED 3 zahrnuje jen studenty, kteří ukončili vzdělání; 2002–2005 UK – Číslo nezahrnuje žáky, kteří se učili více než jeden jazyk; BE – chybí data za něm. komunitu. Pramen: EUROSTAT. Kód tabulky: tps00056. Datum přístupu: 26. 10. 2010.

Průměrný počet vyučovaných cizích jazyků na studenta v roce 2007

4. Úroveň počítačových dovedností

V souvislosti s rozvojem informační společnosti se práce s počítačem a využívání internetu stává téměř nezbytnou podmínkou nejen pro uplatnění na trhu práce, ale i pro osobní soukromý život. Kompetence k práci s digitálními technologiemi je tak v současné době považována za jednu z klíčových kompetencí. Úroveň počítačových dovedností je silně ovlivněna věkem, ale i ekonomickou úrovní státu a vybaveností domácností počítači a připojením k internetu. Důležitá je také dostupnost ICT ve veřejných prostorech, ať již v internetových kavárnách, knihovnách nebo v prostorech obecních či městských úřadů.

Kompetencí k práci s digitálními technologiemi se v dokumentech Evropské komise rozumí jisté a kritické používání technologií informační společnosti při práci, ve volném čase a v komunikaci. Jedná se tedy o aktivní používání počítačů k získávání, hodnocení, ukládání, vytváření a výměně informací a ke komunikaci a spolupráci v rámci sítí prostřednictvím internetu.

Metodologie

Rozvoj informačních a komunikačních technologií (ICT) a jejich pronikání do téměř všech oblastí života jednotlivce a společnosti si vyžádalo nalezení způsobů, jak tyto procesy sledovat, prostřednictvím jakých ukazatelů monitorovat odpovídající znalosti a dovednosti. Tato nutnost souvisela i s objevením nového fenoménu, kterým je tzv. digitální rozdělení (digital divide), tedy rozdělení na ty, kteří mají přístup a jsou schopni ovládat ICT, a ty, kteří tyto možnosti ani schopnosti nemají. Tyto rozdíly mohou prohloubit tradiční rozdíly ve společnosti způsobené rozdíly v příjmech, vzdělání, pohlaví, věku apod.

Na úrovni EU jsou počítačové a internetové dovednosti pravidelně zjišťovány od roku 2002 prostřednictvím dotazníkového šetření Community Survey on ICT Usage in Households and by Individuals. Toto šetření se realizuje ve všech členských státech EU a ve vybraných dalších evropských zemích. Šetření provádějí každoročně jednotlivé národní statistické úřady, je koordinováno EUROSTATem.

V ČR toto šetření probíhá pod názvem Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci a provádí jej Český statistický úřad. Šetření je spojeno s Výběrovým šetřením pracovních sil, což umožňuje vyhodnocování zjištěných dat na základě demografických a sociálních charakteristik jednotlivců. Ve druhém čtvrtletí roku 2010 proběhlo již osmé šetření. Tato šetření probíhají formou rozhovoru tazatele s respondentem s využitím osobního počítače. Data uveřejňovaná EUROSTATem a ČSÚ za Českou republiku se mohou lišit. Důvodem je skutečnost, že data EUROSTATu zahrnují jednotlivce ve věku 16–74 let, data ČSÚ všechny jednotlivce starší 16 let.

Úroveň těchto dovedností je hodnocena na základě zjišťování zkušeností respondentů ve věku 16–74 let s vykonáváním určitých činností, které se od sebe liší svojí náročností. Pro měření dosažené úrovně **počítačových dovedností** (computer skills) je respondent tázán, zda již vykonával následující úkony s počítačem: (i) kopíroval či přesunoval soubory či složky; (ii) použil nástroje pro kopírování a vložení informací v rámci souboru; (iii) použil základní aritmetické funkce v tabulkovém procesoru; (iv) komprimoval soubor; (v) připojoval a instaloval

nové zařízení (např. modem či tiskárnu); (vi) napsal na počítači program ve specializovaném programovacím jazyce. Do roku 2005 včetně byla místo zkoumání schopnosti „připojování a instalování nového zařízení“ zkoumána schopnost „použití myši ke spuštění programů“.

Dosažená úroveň počítačových dovedností je rozdělena do tříúrovňové škály ve vazbě na počet provedených úkonů. Nízké úrovně dosahují ti, kteří již někdy provedli jeden nebo dva z uvedených úkonů. Střední úrovně dosahují jedinci, kteří již někdy provedli tři nebo čtyři z vymezených šesti úkonů. Vysoké úrovně dosahují jedinci, kteří již někdy provedli pět nebo všech šest úkonů. Je zřejmé, že se jedná pouze o rámcové hodnocení dovedností, neodráží dostatečně kvalitu dovedností.

Kromě přístupů založených na zjišťování předchozí zkušenosti se pro měření počítačových dovedností používají i sebehodnotící přístupy. Respondent odpovídá na otázku, zda by určitý úkon dokázal. Nejobjektivnější výsledky jsou získávány prostřednictvím tzv. in-hall testů, kdy je respondent reálně postaven před vyřešení konkrétního praktického úkolu. Tento postup je však časově a finančně velmi náročný. Vedle indikátorů měřících přímo počítačové dovednosti se používají např. indikátory OECD, které měří přístup studentů k počítačům a použití počítačů učiteli a školami. Tento indikátor se dívá na školy a studenty jako na nositele dalšího rozvoje úrovně počítačových dovedností a šíření využívání ICT do všech oblastí života společnosti.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU je patrný jednoznačný trend snižování podílu populace, která nikdy nevyužila počítač nebo na něm neprovedla ani jeden ze sledovaných šesti úkonů. V roce 2006 počítačově negramotná populace ve věku 16–74 let se v EU-27 podílela na této věkové skupině 43 %, v roce 2009 již pouze 36 %. Současně se nejméně zřetelně zvyšuje podíl populace s vysokou úrovní dovedností. Její podíl se zvýšil během tohoto období z původních 21 % na 25 %. Nejpříznivější situace byla v roce 2009 v Lucembursku, kde podíl počítačově negramotné populace činil pouze 15 % a podíl populace s vysokou úrovní dovedností 42 %. Nejméně příznivá situace byla v Bulharsku a Rumunsku, kde počítač nepoužilo 64 % populace.

Česká republika patří k zemím, ve kterých je počítačová gramotnost na úrovni nižší než je průměr EU-27. I když se situace mírně zlepšuje, stále 47 % populace nemá žádné zkušenosti s prací na počítači a pouze u 19 % je úroveň dovedností hodnocena jako vysoká. Na této nepřilíš pozitivní skutečnosti se odráží nízká úroveň počítačových dovedností zejména starší populace, která neměla šanci si základní znalosti osvojit v průběhu počátečního vzdělávání, ale i nižší úroveň vybavenosti domácností.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

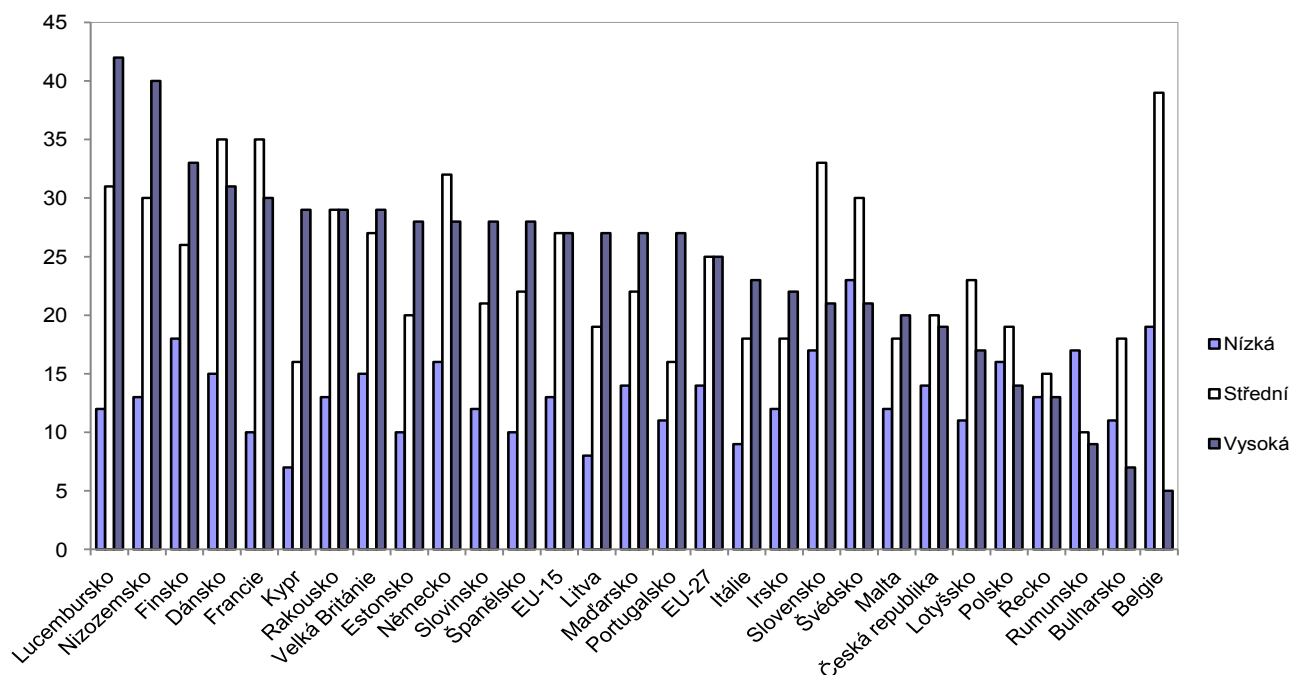
ČSÚ – Informační technologie:
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/informacni_technologie_pm.

Podíl osob ve věku 16–74 let s nízkou, střední a vysokou úrovní počítačových dovedností na populaci (v %)

	2005			2006 ^a			2007 ^a			2009 ^a		
	Nízká	Střední	Vysoká	Nízká	Střední	Vysoká	Nízká	Střední	Vysoká	Nízká	Střední	Vysoká
EU-27	15	27	22	13	23	21	13	24	23	14	25	25
EU-15	15	28	24	12	24	24	13	26	26	13	27	27
Belgie	15	23	22	16	24	22	19	39	5
Bulharsko	11	13	6	10	15	7	11	18	7
Česká republika	16	22	14	17	21	17	14	20	19
Dánsko	13	37	39	14	32	38	12	21	46	15	35	31
Estonsko	16	18	29	10	18	25	10	17	29	10	20	28
Finsko	17	37	13	15	29	29	16	23	34	18	26	33
Francie	10	23	21	12	27	27	10	35	30
Irsko	13	10	19	17	19	18	12	18	22
Itálie	5	18	19	8	17	17	8	17	19	9	18	23
Kypr	9	22	15	9	18	19	10	18	19	7	16	29
Litva	10	19	18	11	20	16	9	21	19	8	19	27
Lotyšsko	20	24	11	16	20	12	16	23	14	11	23	17
Lucembursko	13	25	42	11	26	36	10	29	39	12	31	42
Maďarsko	7	16	20	10	21	25	10	22	27	14	22	27
Malta	9	23	17	8	19	21	9	20	17	12	18	20
Německo	23	34	22	17	31	27	15	32	28	16	32	28
Nizozemsko	17	36	33	16	29	33	16	31	32	13	30	40
Polsko	19	22	13	16	18	11	16	20	12	16	19	14
Portugalsko	9	16	21	8	14	21	9	16	22	11	16	27
Rakousko	12	26	31	12	24	31	12	26	33	13	29	29
Rumunsko	13	10	5	14	10	5	17	10	9
Řecko	12	14	9	14	14	16	11	16	15	13	15	13
Slovensko	17	35	19	18	30	17	18	30	18	17	33	21
Slovinsko	12	22	27	10	20	28	12	21	28	12	21	28
Španělsko	10	20	23	9	20	28	10	22	28
Švédsko	20	37	32	18	33	30	18	33	27	23	30	21
Velká Británie	16	29	31	12	27	26	15	30	26	15	27	29

Poznámky: a – metodika tvorby indikátoru byla oproti roku 2005 pozměněna – viz metodická část. Tabulka obsahuje podíl na celkové populaci 16–74 let, zbytek do 100 % představují jedinci, kteří nikdy nepoužili počítač nebo na něm neprovedli ani jeden ze sledovaných úkonů. V roce 2008 dotazník neobsahoval otázku na úroveň dovedností. Pramen: EUROSTAT – Data tree – Population and Social Conditions. Kód tabulky: isoc_sk_cskl_i. Datum přístupu: 26. 10. 2010.

Podíl osob ve věku 16–74 let s nízkou, střední a vysokou úrovní počítačových dovedností na populaci v roce 2009 (v %)

5. Využívání internetu obyvatelstvem

Ekonomický růst a sociální změny ve společnosti jsou stále více ovlivňovány informačními a komunikačními technologiemi (ICT). Rozšíření, způsob a míra využívání ICT představují pro jednotlivé ekonomiky cestu ke zvyšování jejich konkurenceschopnosti a dynamiky rozvoje. Pro obyvatelstvo se počítačová či informační gramotnost stává nejen předpokladem pro začlenění a udržení se na trhu práce, ale postupně i předpokladem pro běžný aktivní občanský život. Dostává se tak na stejnou úroveň jako všechny tradiční gramotnosti: čtenářská, matematická, přírodovědná, schopnost řešit problémy. To je jedním z hlavních důvodů, proč všechny vyspělé země věnují pozornost tomu, aby si populace bez ohledu na vzdělání, věk a příjmovou situaci mohla osvojit nezbytné dovednosti a měla přístup k ICT.

Metodologie

Důležitost, která je přikládána vlivu ICT na ekonomickou situaci jednotlivých zemí i na postavení jednotlivce na trhu práce a ve společnosti, se projevuje v rozvoji statistických šetření. Jde o šetření nejen domácností a jednotlivců, ale i firem a veřejné správy. Mapuje se jak vybavenost, tak frekvence a účely, pro které se ICT využívají. Stupeň rozvoje internetové infrastruktury sleduje OECD prostřednictvím ukazatele hustota počítačů připojených k internetu (počet počítačů připojených k internetu na 1 000 obyvatel bez ohledu na vlastnictví počítačů).

O **využívání internetu obyvatelstvem** vypovídají např. EUROSTATem publikované následující ukazatele: přístup domácností k internetu, užívání internetu ke kontaktu s veřejnou správou (pro získání informací, získání formulářů, odeslání vyplněných formulářů), užívání internetu k objednávání/nakupování zboží a služeb. Z hlediska počítačové gramotnosti obyvatelstva je důležité také využívání počítačů pro výuku. Podrobné šetření o vybavenosti základních škol počítači a výukovými programy i o tom, k jakým účelům patnáctiletí žáci počítače využívají, se realizuje pod patronací OECD v rámci šetření PISA – Program pro mezinárodní hodnocení studentů.

Statistika sledující využívání ICT je však stále v počátcích, což se negativně projevuje v tom, že žádný z ukazatelů není k dispozici za všechny země EU a v delší časové řadě. Lze předpokládat, že tato situace se postupně bude zlepšovat. Za základní ukazatel je možné považovat podíl osob využívajících internet, neboť tento ukazatel v sobě odráží nejen celkovou dostupnost počítačů s připojením na internet, ale i nezbytnou míru příslušné gramotnosti.

Podíl osob využívajících internet je EUROSTATem definován jako podíl obyvatelstva ve věku 16–74 let, které v průměru alespoň jednou týdně v průběhu posledních tří měsíců před statistickým šetřením využilo internet bez ohledu na to kde. Může jít o využití doma, ve škole, v práci, knihovně, internetové kavárně apod.

Data pro výpočet ukazatele jsou získávána z výběrového šetření domácností a jednotlivců Community Survey on ICT Usage in Households and by Individuals. Toto šetření se realizuje ve všech členských státech EU a ve vybraných dalších evropských zemích národními statistickými úřady. Šetření je metodicky koordinováno EUROSTATem, aby byla zaručena mezinárodní srovnatelnost dat.

V České republice toto šetření provádí Český statistický úřad pod názvem Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci. Dotazník je přílohou k Výběrovému šetření pracovních sil realizovanému ve druhém čtvrtletí příslušného roku. Šetření je prováděno osobním rozhovorem tazatele s respondentem s využitím počítače. Dotazník tvoří celkem 47 otázek, 15 z nich se týká domácností a 32 jednotlivců. Šetření je rozděleno do čtyř základních oblastí. První oblastí je přístup k vybraným informačním technologiím, kdy je šetřen přístup domácností k počítači, internetu, vysokorychlostnímu internetu, k televizi a přístup jednotlivců k mobilnímu telefonu, počítači a internetu. Druhá oblast se týká použití počítače, kdy je zjišťováno místo a frekvence použití, znalosti práce s počítačem. Třetí oblast se zaměřuje na zjištění informací o použití internetu, kdy je vedle místa a frekvence použití zjišťován také cíl a povaha aktivit. Poslední čtvrtá oblast je zaměřena na elektronický obchod – je zjišťováno nakupování přes internet, druh nakoupeného zboží, počet objednávek, způsob platby, problémy při objednávání.

Ukazatel využívání internetu obyvatelstvem vyjadřuje podíl osob ve věku 16–74 let, které v posledním čtvrtletí využily internet, na celkovém počtu obyvatel této věkové skupiny v procentech. Průměrné hodnoty za EU-15 a EU-27 jsou počítány pouze tehdy, jsou-li k dispozici data za země, které představují 60 % populace EU-15, resp. EU-27 a data jsou dostupná alespoň za 55 % starých členských zemí a 55 % nových členských zemí.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU-27 použilo internet v roce 2009 v průměru 60 % obyvatel ve věku 16–74 let, což oproti roku 2006 představuje nárůst o 15 procentních bodů. V roce 2009 existovaly čtyři členské země, ve kterých více jak 80 % populace využívá internet. Je to Švédsko (86 %), Nizozemsko (86 %), Lucembursko (83 %) a Dánsko (82 %). K zemím, ve kterých pouze menšina obyvatel využívá internet, patří Rumunsko (31 %), Bulharsko (40 %), dále Itálie (42 %) a Portugalsko (42 %). Je zde úzká vazba na počítačovou gramotnost. Největší posun ve využívání internetu byl mezi rokem 2006 a 2009 zaznamenán ve Francii (zvýšení podílu populace z 39 % na 65 %).

Česká republika patří k zemím s podprůměrným podílem populace, která využívá internet. I když se od průměru EU-27 postupně snižuje, v roce 2009 dosahoval 6 p.b. Je to spojeno s nižší úrovní počítačových dovedností, ale i s omezenějším přístupem k internetu zejména starší populace a populace žijící ve venkovských oblastech.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

ČSU – Informační technologie:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/informacni_technologie_pm

OECD – Information and Communication technologies

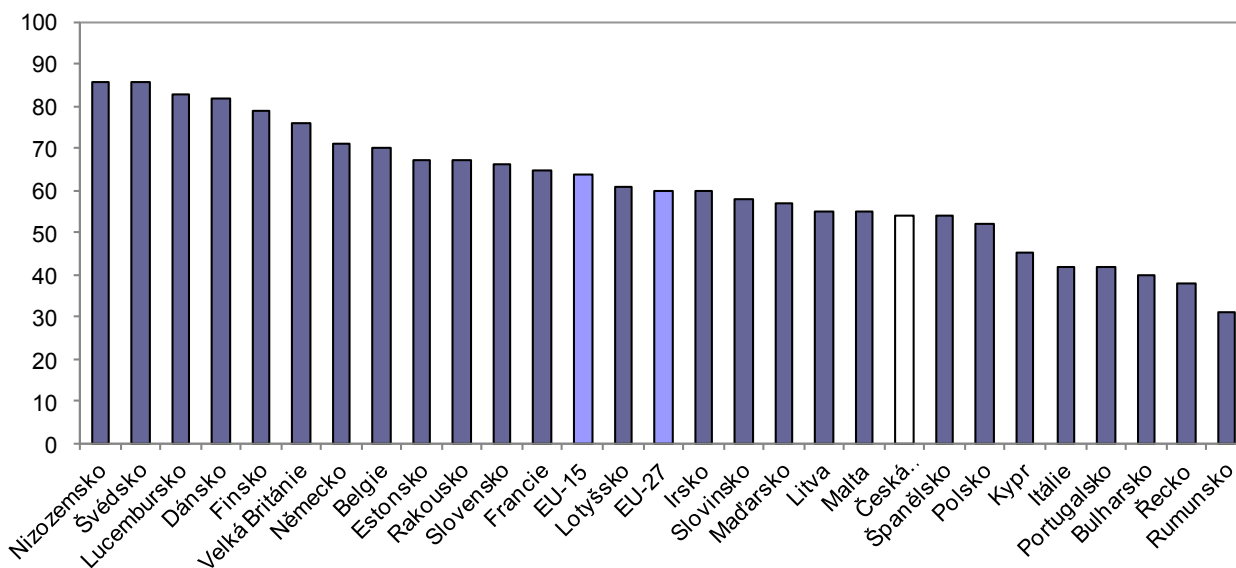
http://www.oecd.org/topic/0,3373,en_2649_37441_1_1_1_37441,00.html

Podíl osob ve věku 16–74 let využívajících internet na této věkové skupině obyvatelstva (v %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	..	36	43	45	51	56	60
EU-15	38	41	46	49	55	60	64
Belgie	53	58	63	66	70
Bulharsko	..	13	..	22	28	33	40
Česká republika	20	25	26	36	42	51	54
Dánsko	64	70	73	78	76	80	82
Estonsko	..	45	54	56	59	62	67
Finsko	58	63	62	71	75	78	79
Francie	39	57	63	65
Irsko	25	27	31	44	51	..	60
Itálie	25	26	28	31	34	37	42
Kypr	..	28	26	29	35	35	45
Litva	20	26	30	38	45	50	55
Lotyšsko	..	27	36	46	52	57	61
Lucembursko	48	59	63	65	72	77	83
Maďarsko	..	21	34	42	49	56	57
Malta	34	36	43	46	55
Německo	44	50	54	59	64	68	71
Nizozemsko	74	76	81	83	86
Polsko	..	22	29	34	39	44	52
Portugalsko	22	25	28	31	35	38	42
Rakousko	36	46	49	55	61	66	67
Rumunsko	..	10	..	18	22	26	31
Řecko	14	17	18	23	28	33	38
Slovensko	..	40	43	43	51	62	66
Slovinsko	..	33	40	47	49	52	58
Španělsko	29	31	35	39	44	49	54
Švédsko	69	75	76	80	75	83	86
Velká Británie	46	49	54	57	65	70	76

Poznámky: 2004 – Dánsko: poslední měsíc, V. Británie: 1–4 dny týdně, Pramen: EUROSTAT – Science and Technology, Information Society. Kód tabulky: tin00061. Datum přístupu: 16. 8. 2010.

Podíl osob ve věku 16–74 let využívajících internet na této věkové skupině obyvatelstva v roce 2009 (v %)

6. Kvalita terciárního vzdělání

Kvalita terciárního vzdělání je důležitá nejen z hlediska konkurenceschopnosti pracovní síly a tím atraktivitu země pro zahraniční investice s vysokou přidanou hodnotou, ale i pro samotný rozvoj vědy a výzkumu. Může se stát i významným vývozním artiklem, pokud do země přicházejí studenti ze zahraničí, kteří hradí školné a svým pobytem v dané zemi zvyšují poptávku po různých druzích zboží a služeb a tím stimulují i jejich produkci.

Metodologie

Hodnocení kvality vzdělávání se provádí různými metodami. Nejpřesnější výsledky se získávají na základě **testování** znalostí a dovedností žáků/studentů/populace. Tento způsob je však časově i finančně velmi náročný. Hodnocení na základě mezinárodně standardizovaných testů u studentů terciárního vzdělávání zatím realizováno nebyl. Problémem je zejména zajištění srovnatelnosti výsledků, neboť terciární vzdělávání představuje silně diferencovaný systém, který má v každé zemi výrazná specifika.

Kvalita terciárního vzdělávání je kromě jiného významně ovlivněna kvalitou předcházejících stupňů vzdělávání. Hodnocení patnáctiletých žáků je realizováno jako Program pro mezinárodní hodnocení studentů **PISA**, kdy je hodnocena čtenářská, matematická, přírodovědná gramotnost a schopnost řešit problémy. Na hodnocení výsledků vzdělávání v matematice a přírodních vědách žáků pátých a osmých tříd je zaměřeno i šetření **TIMSS**, čtenářská gramotnost žáků čtvrtých tříd je hodnocena prostřednictvím šetření **PIRLS**. Kvalita celoživotního učení je vyhodnocována prostřednictvím šetření kompetencí dospělého obyvatelstva **IALS** (International Adult Literacy Survey), kdy je hodnocena tzv. funkční gramotnost prostřednictvím literární, dokumentové a kvantitativní gramotnosti. Je zřejmé, že zejména u dospělé populace není zjištěná gramotnost pouze odrazem kvality vzdělávacího systému, ale i profesního a občanského života.

Informace o kvalitě terciárního vzdělávání poskytují také **žebříčky světových univerzit**. Příkladem je žebříček sestavovaný Šanghajskou univerzitou na základě hodnocení výzkumného výkonu jednotlivých univerzit. Jsou využívány také **nepřímé způsoby** hodnocení, kdy jsou vyhodnocovány faktory, o kterých se předpokládá, že kvalitu vzdělávání významným způsobem ovlivňují. V tomto případě se využívají takové ukazatele jako je počet studentů v přepočtu na pedagogického pracovníka, vybavenost vzdělávacích institucí informační a komunikační technikou, výše výdajů na vzdělávání apod. Nepřímou metodou je i vyhodnocování ukazatelů monitorujících uplatnění absolventů na trhu práce, vyhodnocování míry jejich nezaměstnanosti. Další metodou je zjišťování názorů na kvalitu vzdělávání pomocí **dotazníkového šetření** u vymezené skupiny osob, např. u samotných absolventů nebo jejich zaměstnavatelů.

Kvalitu terciárního vzdělávání v jednotlivých zemích hodnotí švýcarský Mezinárodní institut pro rozvoj managementu (International Institute for Management Development – IMD) v Mezinárodní ročence konkurenceschopnosti. Kvalita terciárního vzdělávání je vyhodnocována na základě dotazníkového šetření, kterého se účastní na čtyři tisíce respondentů. Respondenty jsou reprezentativní zástupci z každé z cca 60 hodnocených

zemí. Aby byla zajištěna co možná největší míra objektivnosti, panel respondentů se skládá jak z domácích, tak zahraničních odborníků působících v dané zemi, ale i z představitelů domácí exekutivy. Odborníci jsou vybíráni tak, aby byli schopni zasadit místní charakteristiky do mezinárodního kontextu. IMD využívá více méně stálý okruh respondentů, který je v případě potřeby aktualizován, spolupracuje s partnerskými institucemi z každé země, které zajišťují reprezentativnost místních expertů.

Hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání se provádí na základě zjištěných odpovědí na otázku „Jak kvalita vysokoškolského vzdělávání odpovídá potřebám konkurenceschopné ekonomiky“. Respondenti hodnotí kvalitu prostřednictvím škály v rozmezí od 1 do 6, přičemž 1 je spojena s nízkou kvalitou, 6 s kvalitou vysokou. Z odpovědí je propočítána průměrná hodnota za každou zemi a následně jsou data převedena ze šestistupňové škály na škálu od 0 do 10. Poté jsou hodnoty jednotlivých odpovědí transformovány na hodnoty standardních odchylek, ze kterých je vypočítána pozice jednotlivých zemí.

Při interpretaci ukazatelů získávaných z dotazníkového šetření je třeba brát v úvahu skutečnost, že hodnoty těchto ukazatelů jsou poměrně citlivé na celkovou ekonomickou situaci v roce, kdy probíhá šetření. V letech, kdy je situace příznivá, či v období očekávání pozitivních změn, je hodnocení obvykle optimističtější než v dobách ekonomické recese. Z výrazných obousměrných meziročních výkyvů hodnocení kvality terciárního vzdělávání nelze vyvozovat jednoznačné závěry, neboť zlepšování či zhoršování kvality vzdělávání jsou procesy dlouhodobější a pozvolné. Tyto výrazné meziroční změny do určité míry snižují vypovídací hodnotu daného ukazatele.

Mezinárodní srovnání

Podle názorů odborníků oslovených dotazníkovým šetřením dochází spíše k zaostávání kvality terciárního vzdělávání za stávajícími potřebami ekonomik. Na desetistupňové hodnotící bodové škále je kvalita terciárního vzdělávání v průměru EU-27 hodnocena pouze velmi mírně nad pěti body. Na této nepříznivé průměrné situaci se podílejí zejména nové členské země. Nejhorší bylo v roce 2010 hodnoceno terciární vzdělávání v Bulharsku (2,2), naopak nejlépe ve Finsku (7,7). Hodnocení v žádné zemi nevykazuje jednoznačný trend ke zlepšení či zhoršení. Při porovnání hodnocení mezi krajními roky vykázalo největší zhoršení Finsko, naopak největší posun v kvalitě zaznamenalo Německo.

Kvalita terciárního vzdělávání v **České republice** se pohybuje okolo průměru EU-27. V jednotlivých letech kolísala v rozmezí od 4,9 bodu v roce 2007 po 6,3 bodu v roce 2003. Podle názoru respondentů se kvalita terciárního vzdělávání v roce 2010 oproti roku 2001 mírně zlepšila, a to o 0,3 bodu, dosáhla 5,7 bodu.

Informační zdroje

IMD – International Competitiveness Yearbook. Lausanne, International Institute for Management Development 2000–2010.

OECD – PISA: www.oecd.org.

ÚIV – PIAAC: http://www.piaac.cz/informace_piaac.

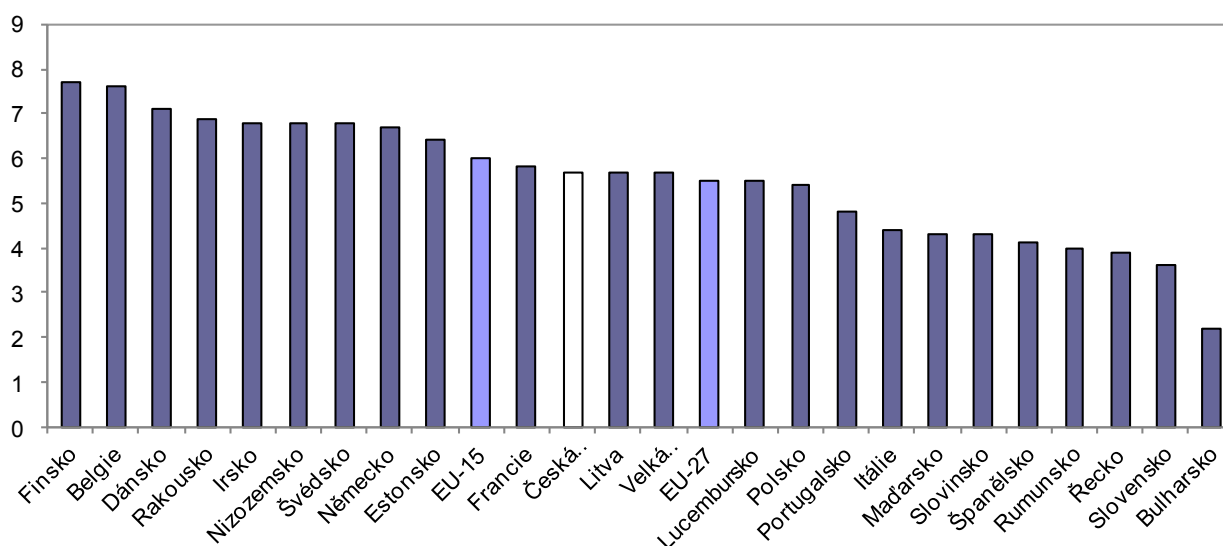
ÚIV – TIMSS, PIRLS: <http://www.uiv.cz/rubrika/18>.

Kvalita terciárního vzdělání z hlediska potřeb konkurenceschopné ekonomiky

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	5,7 ^p	5,8 ^p	5,8 ^p	5,7 ^p	5,4 ^p	5,4 ^p	5,2 ^p	5,4 ^p	5,6 ^p	5,5 ^p
EU-15	5,8 ^p	5,9 ^p	5,8 ^p	5,9 ^p	5,6 ^p	5,8 ^p	5,2 ^p	5,9 ^p	6,1 ^p	6,0 ^p
Belgie	7,3	7,1	7,6	7,6	7,0	7,2	6,9	7,9	7,0	7,6
Bulharsko	4,1	3,6	3,8	3,4	2,2
Česká republika	5,4	6,0	6,3	5,1	5,7	6,1	4,9	5,6	5,8	5,7
Dánsko	6,7	6,8	6,8	7,0	6,6	7,1	7,1	7,4	7,9	7,1
Estonsko	5,9	5,7	5,4	6,1	5,5	6,1	4,7	6,2	5,8	6,4
Finsko	8,2	8,9	8,7	8,2	8,0	7,7	6,8	7,3	8,1	7,7
Francie	5,3	6,3	6,1	6,0	5,7	5,0	4,9	5,3	5,4	5,8
Irsko	8,1	8,0	7,6	7,6	7,5	7,7	7,7	7,3	7,2	6,8
Itálie	3,9	4,3	4,3	4,1	3,8	4,1	4,1	4,2	4,2	4,4
Kypr
Litva	4,6	4,3	4,7	5,7
Lotyšsko
Lucembursko	3,0	3,4	4,5	4,0	3,5	4,4	4,8	4,5	5,1	5,5
Maďarsko	7,0	7,0	6,7	6,1	6,4	5,5	5,7	5,0	4,9	4,3
Malta
Německo	5,5	4,5	4,6	5,1	5,0	5,9	6,0	6,3	6,8	6,7
Nizozemsko	6,8	7,0	5,3	6,2	6,6	6,0	6,4	6,6	7,1	6,8
Polsko	4,4	3,9	4,7	5,3	4,3	4,8	4,6	5,1	4,6	5,4
Portugalsko	4,2	3,9	4,2	4,9	4,0	4,8	4,4	4,8	5,6	4,8
Rakousko	6,3	7,2	7,3	7,0	6,4	7,3	7,4	7,5	7,2	6,9
Rumunsko	2,5	3,7	3,5	3,8	4,0
Řecko	4,6	3,9	4,3	4,3	4,1	4,1	3,1	3,3	3,2	3,9
Slovensko	6,2	6,4	5,9	5,7	5,2	4,0	4,1	3,9	4,0	3,6
Slovinsko	4,7	5,0	4,5	3,8	3,3	3,8	4,0	4,9	5,3	4,3
Španělsko	5,5	5,1	5,0	4,7	4,2	4,0	4,1	3,6	3,4	4,1
Švédsko	6,0	6,3	6,0	6,6	6,0	6,5	6,1	6,7	6,9	6,8
Velká Británie	5,4	5,4	5,2	5,0	5,2	5,6	5,4	5,6	6,2	5,7

Poznámky: 0 – nejnižší hodnota, 10 – nejvyšší hodnota. p – nevážený arit. průměr (z dostupných údajů). Pramen: IMD – International Competitiveness Year Book, název indikátoru: University Education.

Kvalita terciárního vzdělání z hlediska potřeb konkurenceschopné ekonomiky v roce 2010 (v bodech)

Poznámky: 0 – nejnižší hodnota, 10 – nejvyšší hodnota. EU-27 a EU-15 – nevážený arit. průměr (z dostupných údajů).

7. Flexibilita populace

Flexibilita je obecně chápána jako schopnost jednotlivce přizpůsobit se měnícím se požadavkům v různých oblastech života. Z ekonomického hlediska je nejdůležitější schopnost přizpůsobit se měnícím se požadavkům na trhu práce včetně změn v geografickém rozložení pracovních příležitostí. V důsledku zrychlování těchto změn a globalizačních tendencí se flexibilita stává stále významnější charakteristikou každého jednotlivce. Je ovlivněna nejen jeho vzděláním, ale i jeho postoji, hodnotovým žebříčkem, motivací a v neposlední řadě i dostupností vhodného bydlení.

Flexibilita je z ekonomického pohledu hodnocena jako velice pozitivní jev, jako jeden ze zdrojů ekonomického růstu. Nicméně je třeba vidět i její méně pozitivní stránky, které vnímají především jednotlivci. Jedná se zejména o obavy z budoucnosti a z toho plynoucí pocity nejistoty, které jsou u různých lidí různě silné. Tyto obavy jsou vyvolávány především nejistotou, zda budou schopni vyhovět měnícím se nárokům na výkon jednotlivých profesí, zda si osvojí nové znalosti a dovednosti, zda nebudou muset dojíždět na velké vzdálenosti či se za prací přestěhovat.

Určitá míra jistoty je zaměstnancům zajišťována prostřednictvím legislativy, která upravuje přijímání a propouštění lidí do a ze zaměstnání. Každá země hledá takovou míru regulace, která by na jedné straně ochránila zaměstnance před propouštěním a na straně druhé umožnila zaměstnavatelům dostatečně pružně reagovat na nové trendy v poptávce, na technologický pokrok, na nutnost provést určité organizační změny.

Metodologie

Vzhledem k předpokládané silné vazbě mezi flexibilitou populace a regulací trhu práce jsou vyvíjeny metody hodnocení míry regulace pracovního trhu. OECD využívá ukazatele **přísnosti legislativy týkající se ochrany zaměstnání** (Employment Protection Legislation Strictness). Jde o souhrnný ukazatel, který se skládá z ocenění celkem 18 základních položek, jež se vztahují k propouštění zaměstnanců. Těchto 18 položek/ukazatelů hodnotí situaci při propouštění zaměstnanců s pracovní smlouvou na dobu neurčitou (8 dílčích ukazatelů), zaměstnanců s pracovní smlouvou na dobu určitou (6 ukazatelů) a při kolektivním propouštění (4 ukazatele). Podrobnější informace k metodice je možno nalézt v publikaci OECD Employment Outlook 2004, Annex 2.A1.

Flexibilita populace je jako jeden z mnoha aspektů konkurenceschopnosti rovněž hodnocena v Mezinárodní ročence konkurenceschopnosti, kterou vydává švýcarský Institut pro rozvoj managementu (Institute for Management Development – IMD). Flexibilita populace je zde vyhodnocována na základě dotazníkového šetření, kterého se účastní na čtyři tisíce respondentů. Ti představují reprezentativní zástupce z každé z cca 60 hodnocených zemí. Aby byla zajištěna co možná největší míra objektivnosti hodnocení, panel respondentů se skládá jak z domácích, tak zahraničních odborníků působících v dané zemi, ale i z představitelů domácí exekutivy. Tito odborníci by měli být schopni zasadit místní charakteristiky do mezinárodního kon-

textu. IMD využívá více méně stálý okruh respondentů, který je v případě potřeby aktualizován.

Hodnocení se provádí na základě odpovědí na otázku „Flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice je nízká – vysoká, když jsou konfrontováni s novými náročnými úkoly“. Respondenti hodnotí míru flexibility a adaptability prostřednictvím škály od 1 do 6, kdy 6 znamená vysokou míru flexibility a adaptability. Z odpovědí je propočítána průměrná hodnota za každou zemi a následně jsou data převedena ze šestistupňové škály na škálu od 0 do 10. Hodnoty jednotlivých odpovědí jsou transformovány do standardních odchylek, ze kterých je vypočítána pozice dané země. Při interpretaci ukazatele je třeba brát v úvahu skutečnosti, které mohou ovlivňovat hodnoty ukazatele a které byly zmíněny v ukazateli Kvalita terciárního vzdělání. K nim lze přidat také případný vliv míry kritičnosti respondentů, který může být v jednotlivých zemích výrazně odlišný.

Mezinárodní srovnání

Flexibilita populace byla v průměru za celou EU-27 v roce 2010 hodnocena počtem bodů 5,8. Prosazuje se spíše klesající tendence a tendence k vyrovnávání hodnocení flexibility populace v průměru za nové a staré členské státy EU. Flexibilita obyvatel jednotlivých zemí je výrazně diferencovaná a v roce 2010 se pohybovala od 3,5 bodu ve Slovinsku do 7,4 v Irsku. Z dat je zřejmé, že neexistuje jednoznačná vazba mezi ekonomickou vyspělostí a mírou flexibility. Vedle Irska vykazuje relativně vysokou míru flexibility i Litva a Polsko. Více jak polovina členských zemí, za které je ukazatel k dispozici, vykazuje flexibilitu populace na úrovni vyšší než 6 bodů.

Ani v jedné z členských zemí se ve sledovaném období neprosadila trvalejší tendence k růstu či poklesu flexibility obyvatelstva. Období či roky vyznačující se rostoucí flexibilitou jsou střídány obdobími či jednotlivými roky, ve kterých je flexibilita hodnocena hůře. Pokud porovnáme pouze mezní roky sledovaného období, potom pouze ve třech zemích došlo ke zvýšení flexibility populace, ve všech ostatních zemích byl zaznamenán pokles nebo výjimečně stabilita. Největší posun směrem ke zvýšení flexibility byl u Polska (z 5,4 na 7,2 bodu), naopak k největšímu snížení flexibility došlo podle názoru respondentů v Portugalsku (z 6,9 na 5,1 bodu).

Česká republika patří v letech 2001–2010 k zemím s podprůměrnou mírou flexibility. Po určitém zvýšení flexibility v letech 2005–2007 se situace opět vrátila k nižším mírám flexibility, tj. k hodnotám mezi 5,5–5,8 bodu. Podle názorů respondentů si pracovní síla v ČR neví příliš rady s novými výzvami, které před ně klade stávající ekonomický vývoj.

Informační zdroje

IMD – International Competitiveness Yearbook. Lausanne, 2000–2010.

OECD – Employment Outlook 2003–2009. Paris, 2004–2010.

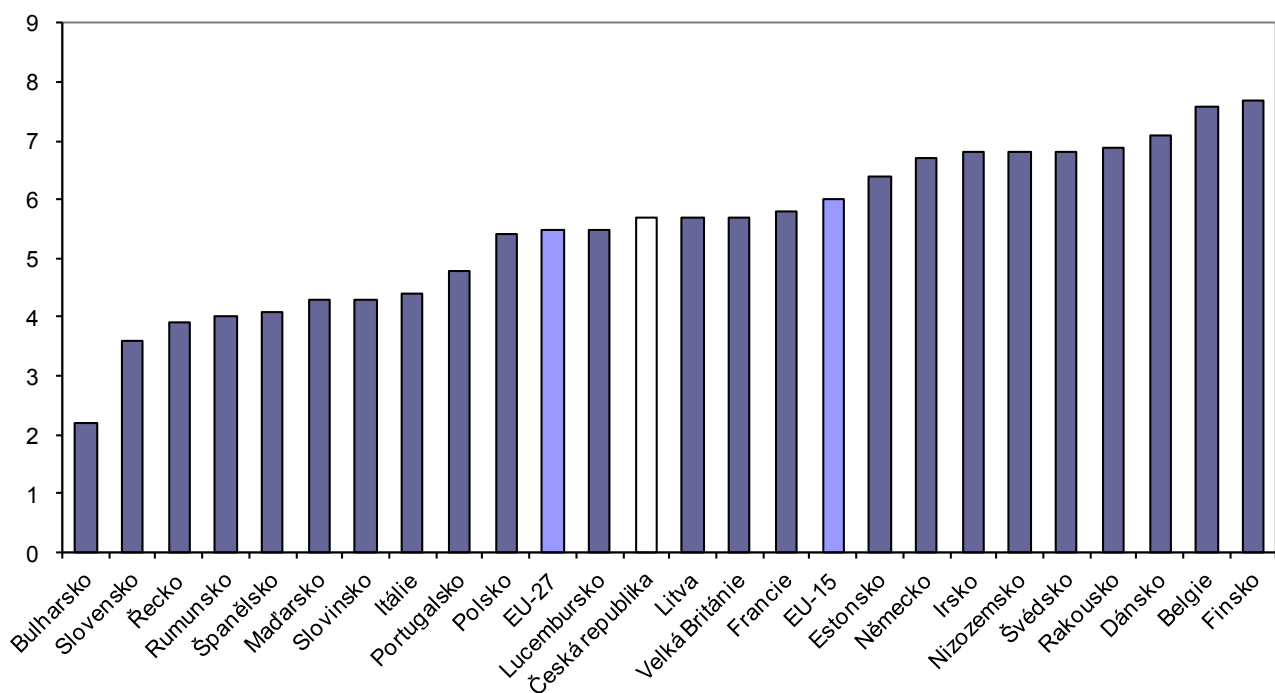
World Economic Forum – The Global Competitiveness Report 2005–2009. Palgrave Macmillan 2009.

Flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	6,5 ^p	6,5 ^p	6,2 ^p	6,3 ^p	6,0 ^p	6,1 ^p	6,2 ^p	5,9 ^p	5,7 ^p	5,8 ^p
EU-15	6,6 ^p	6,7 ^p	6,3 ^p	6,4 ^p	6,0 ^p	6,2 ^p	6,5 ^p	6,1 ^p	6,0 ^p	5,9 ^p
Belgie	6,7	6,6	6,4	6,5	5,9	5,5	5,9	6,2	6,2	5,2
Bulharsko	6,2	6,0	6,0	5,6	4,8
Česká republika	5,7	5,8	5,5	5,7	6,3	6,5	6,2	5,8	5,5	5,6
Dánsko	6,2	6,6	6,4	7,2	7,1	7,9	8,0	7,5	7,5	6,9
Estonsko	7,6	7,1	7,0	6,9	6,8	7,2	6,7	6,2	5,4	6,5
Finsko	7,6	7,7	7,6	7,2	6,9	6,7	6,4	5,8	6,5	6,2
Francie	4,8	4,9	4,6	4,6	4,4	4,0	3,9	4,2	3,8	4,3
Irsko	7,4	8,0	7,7	8,2	7,6	7,9	8,4	7,8	7,9	7,4
Itálie	6,4	7,5	6,7	6,1	6,2	6,4	6,5	6,5	6,0	6,2
Kypr
Litva	6,9	5,4	6,2	7,3
Lotyšsko
Lucembursko	7,2	7,4	6,7	6,1	5,4	6,9	6,1	5,7	5,4	6,1
Maďarsko	7,2	6,7	6,1	6,6	6,9	5,7	4,9	4,5	4,0	3,9
Malta
Německo	5,5	4,9	4,3	4,7	4,5	4,6	5,6	5,0	5,3	5,5
Nizozemsko	7,5	7,8	6,8	6,8	6,4	6,5	6,9	6,7	6,9	6,9
Polsko	5,4	4,8	4,6	4,8	5,1	5,2	4,2	5,3	5,9	7,2
Portugalsko	6,9	7,2	6,8	6,2	5,6	6,2	6,9	6,2	5,9	5,1
Rakousko	6,5	6,5	6,4	6,5	6,0	6,8	6,7	5,9	6,0	5,9
Rumunsko	5,2	5,6	6,1	3,3	5,0
Řecko	6,7	7,1	6,6	6,2	6,1	6,2	6,5	5,4	5,0	6,1
Slovensko	6,8	6,4	6,0	6,5	6,0	6,6	6,6	6,2	6,6	6,3
Slovinsko	5,5	5,6	5,9	5,5	5,1	4,4	4,6	4,7	4,7	3,5
Španělsko	6,4	6,4	5,5	6,4	5,6	5,4	6,2	5,3	4,9	4,8
Švédsko	7,1	6,6	6,1	6,9	5,9	6,5	6,8	6,7	6,7	6,6
Velká Británie	6,0	6,1	6,0	6,3	6,0	6,3	6,6	6,1	6,3	6,1

Poznámky: 0 – nejnižší hodnota, 10 – nejvyšší hodnota. p – nevážený arit. průměr (z dostupných údajů). Pramen: IMD – International Competitiveness Year Book, název indikátoru: Flexibility and Adaptability.

Flexibilita a adaptabilita lidí v ekonomice v roce 2010

8. Účast na terciárním vzdělávání

Vysoký počet studujících v terciárním stupni vzdělávání je předpokladem pro rozvoj ekonomik založených na znalostech, pro realizaci výzkumu a vývoje, pro tvorbu inovací a jejich zavádění do praxe. Lidé s terciárním vzděláním představují přínos nejen pro rozvoj společnosti jako celku, ale setkávají se s menšími obtížemi při uplatnění na trhu práce ve srovnání s lidmi s nižší úrovní vzdělání. Jsou také ochotnější celoživotně se vzdělávat, obnovovat si a rozšiřovat již nabyté znalosti a dovednosti. Také obvykle setrvávají déle na trhu práce.

Metodologie

Data pro výpočet veškerých ukazatelů týkajících se vzdělávání jsou jednotlivými zeměmi dodávána prostřednictvím společných dotazníků UNESCO, OECD a EUROSTATu – UOE. Jedná se o sérii sedmi dotazníků, které se týkají osob účastnících se vzdělávání, nově přijatých do jednotlivých stupňů vzdělání, absolventů, demografické struktury, počtu tříd, finančních prostředků vkládaných do vzdělávání a vzdělávacího personálu. Dotazníky jsou vyplňovány každoročně a jsou doplněny i mapováním vzdělávacího systému. Za ČR tato data shromažďuje a předává Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV).

Rozsah terciárního vzdělávání je pro potřeby mezinárodního srovnávání sledován zejména prostřednictvím ukazatelů o počtech studujících a absolventů této úrovně vzdělávání. **Účast na terciárním vzdělávání** je definována jako podíl studujících v terciárním vzdělávání na věkové skupině obyvatelstva, která je pro tuto úroveň vzdělání v jednotlivých zemích charakteristická. Příslušná věková skupina je závislá na systému počátečního vzdělávání v jednotlivých zemích.

Účast na terciárním vzdělávání je propočítávána jako podíl, kdy v čitateli je počet studujících ve všech formách terciárního studia (prezenční, distanční, kombinované apod.) včetně studentů tzv. part-time programů, které jsou tvořeny pouze dílčí částí standardního vzdělávacího programu. Ve jmenovateli je počet obyvatel pětileté věkové skupiny následující po věku typickém pro ukončení středoškolského vzdělávání. Pokud jsou v čitateli zahrnuti pouze ti studující, kteří spadají do věkové kategorie typické pro tuto úroveň vzdělávání, jde o **čisté hodnoty** ukazatele. Jsou poměřovány shodné věkové skupiny.

Častější je však vyjadřování **hrubých hodnot** ukazatele, kdy do čitatele jsou započítáváni všichni studující bez ohledu na svůj věk. Hrubé hodnoty ukazatele tak mají nižší vypovídací schopnost, ale jejich zjišťování je jednodušší a tím i časově a finančně méně náročné.

Při konstrukci ukazatele jednotlivé země respektují mezinárodně platnou klasifikaci užívanou pro statistiky vzdělávání, kterou vypracovalo UNESCO a pro kterou se používá označení ISCED 97. **Terciární vzdělávání** je rozděleno do tří kategorií, v ČR je zabezpečováno následujícími programy:

- ISCED 5B neuniverzitní terciární vzdělávání (vyšší odborné školy),
běžná délka studia 3–3,5 roku;
(poslední dva ročníky konzervatoří)
- ISCED 5A univerzitní terciární vzdělávání
(bakalářské studium, magisterské studium),

běžná délka u bakalářského studia 3 roky,
u magisterského 2 roky, u neděleného 5 let;

ISCED 6 univerzitní terciární vzdělávání vedoucí
k vědecko-výzkumné kvalifikaci,
(doktorské studium),
běžná délka studia 3 roky.

Při porovnávání situace v jednotlivých zemích je třeba mít na paměti, že jde o hrubé hodnoty a že výše ukazatele je ovlivněna nejen samotnou délkou studia, ale i rozvojem celoživotního vzdělávání a změnami v četnosti populace typické pro terciární vzdělávání.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU-27 se v uplynulých letech prosadila jednoznačná tendence ke zvyšování podílu populace, která se terciárně vzdělává. V roce 2000 dosáhla hrubá míra účasti v terciárním vzdělávání v průměru 48 %, v roce 2008 již více jak 65 %. Z časové řady hodnot ukazatelů je zřejmé, že tempo nárůstu účastníků terciárního vzdělávání se po roce 2005 zmírnilo. Jestliže pro období 1999–2005 byl typický průměrný roční nárůst účasti o 2,9 procentního bodu, potom pro období let 2005–2008 již jenom o 1,3 procentního bodu. Je zřejmé, že míra účasti na terciárním vzdělávání již pomalu naráží na určitou přirozenou hranici danou intelektuálními předpoklady populace.

Mezi jednotlivými členskými zeměmi existují v účasti na terciárním vzdělávání výrazné rozdíly. Finsko je zemí, které již od roku 2005 vykazuje neuvěřitelnou více jak 90% účast, naproti tomu na Kypru dosáhla hodnota tohoto ukazatele v roce 2008 pouze 43 % populace. Při hodnocení tohoto ukazatele je však třeba mít stále na paměti, že jde o hrubou míru účasti. Ta je do určité míry nadhodnocena účastí osob patřících do vyšších věkových skupin než je věková skupina typická pro účast na terciárním vzdělávání, dále účastí zahraničních studentů, ale také rozšířením bakalářské úrovně studia.

Ne všichni, kteří se terciárně vzdělávají, svá studia také úspěšně dokončí. Podle údajů OECD v průměru EU v roce 2008 dokončilo terciární vzdělání 70 % studentů. Nejlépe si vedou studenti v Dánsku, kde svá studia dokončí 84 % studujících, nejhůře ve Švédsku, kde je to pouze 54 %.

V **České republice** se hrubá míra účasti na terciárním vzdělávání také zvyšuje, mezi roky 2000–2008 se zdvojnásobila a dosáhla téměř 59 %, což je však stále pod evropským průměrem. Další zvyšování míry účasti bez reformy terciárního vzdělávání by se však negativně projevilo na kvalitě absolventů. Míra ukončování se pohybuje na průměru zemí EU, tedy na úrovni 70 %.

Informační zdroje

UNESCO – Institute for Statistics – Education
http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=2867_201&ID2=DO_T_OPIC.

OECD – Education at a Glance. Paris. 2010.

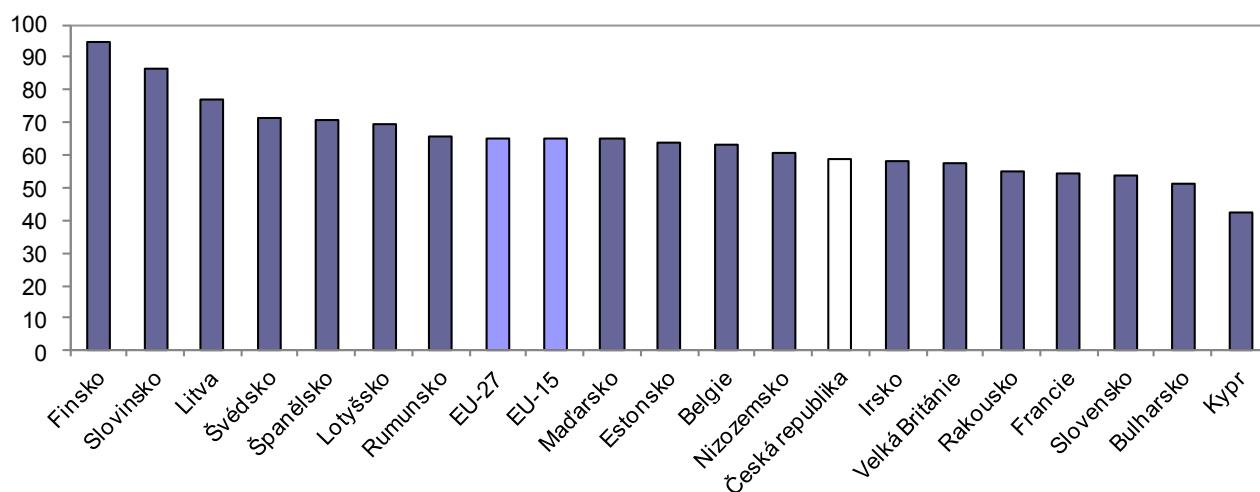
Euridice, EUROSTAT – Key Indicators on Education:
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf.

ÚIV – Statistická ročenka školství:
<http://www.uiv.cz/rubrika/91>.

Podíl osob účastnících se terciárního vzdělávání na populaci ve věku typickém pro terciární vzdělávání – hrubá míra (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27 ^p	45,7	48,1	50,9	53,2	56,0	60,2	62,8	63,1	64,8	65,3
EU-15 ^p	51,9	53,6	55,7	57,5	59,7	65,6	67,2	63,6	67,6	65,0
Belgie	56,7	57,8	58,6	59,8	60,8	62,3	62,3	62,6	62,1	63,0
Bulharsko	45,6	44,7	42,8	40,2	40,7	41,2	43,8	45,7	49,3	51,0
Česká republika	26,4	29,4	30,9	35,1	37,1	43,5	48,1	50,0	54,3	58,6
Dánsko	56,1	57,6	60,2	63,5	67,2	74,3	80,8	79,9	80,3	..
Estonsko	50,4	55,6	59,7	62,0	64,1	65,0	66,0	65,5	65,0	63,7
Finsko	82,4	82,8	84,3	84,9	87,1	89,7	92,0	93,3	93,8	94,4
Francie	52,6	53,3	54,0	53,6	55,3	55,4	55,3	55,2	54,7	54,6
Irsko	45,9	48,6	50,5	53,6	55,6	58,2	58,3	58,9	61,2	58,3
Itálie	47,2	48,6	51,9	55,0	58,5	62,2	64,4	66,0	67,1	..
Kypr	21,0 ^a	19,6 ^a	21,6 ^a	25,1 ^a	32,0 ^a	35,9 ^a	33,2 ^a	33,4 ^a	36,2 ^a	42,6 ^a
Litva	43,6	50,4	56,6	61,6	68,3	72,9	76,3	76,4	75,9	77,3
Lotyšsko	50,3	56,3	63,4	67,4	71,3	74,8	74,9	73,6	71,3	69,2
Lucembursko	10,8	9,6	9,9	11,5	11,9	11,6 ^e	..	10,0
Maďarsko	33,8	37,3	40,7	45,0	51,7	58,9	63,9	66,8	67,2	65,0
Malta	19,7	21,4	25,0	24,3	29,8	26,2	31,5	..	33,0	..
Německo
Nizozemsko	49,5	52,1	54,3	55,7	56,4	57,5	59,0	59,8	60,1	60,6
Polsko	44,8	49,7	55,1	58,4	60,2	61,7	64,1	65,6	66,9	..
Portugalsko	45,1	48,1	51,0	53,4	55,4	56,1	55,7	55,3	56,9	..
Rakousko	53,6	55,7	56,2	47,0	47,4	48,1	48,3	49,3	50,3	54,7
Rumunsko	21,8	24,0	28,5	31,8	36,4	40,4	45,2	52,2	58,3	65,6
Řecko	46,8	51,2	58,7	66,4	72,7	80,2	90,4	94,9	90,8	..
Slovensko	26,3	28,8	30,4	32,3	33,9	35,9	40,3	44,8	50,1	53,6
Slovinsko	52,6	55,6	60,8	66,6	69,1	72,4	79,5	83,0	85,5	86,7
Španělsko	56,7	59,3	60,8	62,2	64,0	65,5	66,1	67,1	68,5	70,6
Švédsko	63,5	67,2	70,3	75,4	81,3	83,1	81,0	78,3	74,5	71,1
Velká Británie	59,7	58,1	59,0	62,9	62,7	59,9	59,4	59,3	59,0	57,4

Poznámka: p – nevážený arit. průměr z dostupných dat, a – národní odhad, e – částečný odhad. Pramen: UNESCO. Institute for Statistics. Datum přístupu: 18. 8. 2010.

Hrubá míra účasti na terciárním vzdělávání v roce 2008 (v %)

9. Účast dospělé populace na vzdělávání

Celoživotní učení je v současné době obecně uznávaným předpokladem pro dosažení takových strategických rozvojových cílů, jako je zvýšení konkurenceschopnosti a rozvoj občanské společnosti. Koncept celoživotního učení odráží i skutečnost, že pro uplatnění na trhu práce již nestačí získat odpovídající počáteční vzdělání, ale že nabyté vzdělání je nezbytné doplňovat prostřednictvím dalšího vzdělávání. Naplnění konceptu celoživotního učení je spojeno se zaváděním rozličných vzdělávacích cest, které umožňují přístup ke vzdělávání všem věkovým skupinám i skupinám z rozdílného sociálního prostředí. Je proto třeba nejen zvyšovat výdaje na vzdělávání (veřejné i soukromé), ale také rozšiřovat zapojení jednotlivců, vzdělávacích institucí, ale i ostatních aktérů (podniků, obcí, knihoven, zájmových a profesních organizací) do dalšího vzdělávání. Současně je nezbytné i zvyšovat jeho kvalitu.

Evropská unie přikládá celoživotnímu učení velký význam. To se odráží i v tom, že v rámci Lisabonské strategie bylo konstatováno, že jednotlivé členské země by měly přijmout taková opatření, aby podíl populace ve věku 25–64, která se účastní vzdělávání, dosáhl alespoň 12,5 %.

Metodologie

Potřeba znát více informací o vzdělávání dospělé populace, ale i faktorech, které toto vzdělávání ovlivňují, vyústila v rámci EU do šetření Adult Education Survey (AES). Toto šetření se uskutečnilo v období let 2005–2008 ve 29 evropských zemích. V České republice dotazníkové šetření realizoval ČSÚ v roce 2008 s referenčním rokem 2007. Dotazník se týkal zejména účasti na formálním a neformálním vzdělávání, důvodů neúčasti, stupně absolvovaného vzdělávacího programu a jeho obsahu, nákladů vynaložených na vzdělávání, ale například i využití ICT ke vzdělávání. S ohledem na náklady spojené s šetřením nelze toto šetření realizovat každoročně, ale pouze s delší časovou periodicitou. Každoročně je však k dispozici ukazatel účasti dospělé populace na vzdělávání.

Účast dospělé populace na vzdělávání EUROSTAT definuje jako procento dospělé populace ve věku 25–64 let, která se účastnila vzdělávání v posledních čtyřech týdnech předcházejících statistickému šetření. Čtyři týdny byly stanoveny jako referenční období proto, že v případě delšího období by respondenti mohli mít problémy vzpomenout si na všechny kurzy, které absolvovali.

Ukazatel zahrnuje formální a neformální vzdělávání. **Formální vzdělávání** lze stručně charakterizovat jako vzdělávání, které probíhá ve vzdělávacích institucích, vede k získání určitého stupně vzdělání a jeho absolvování je doloženo celostátně platným osvědčením. Typickým příkladem je vzdělávání ve školách v rámci denního, večerního, dálkového, distančního nebo kombinovaného studia. **Neformální vzdělávání** obvykle nevede k získání obecně uznávaného osvědčení. Nicméně stejně jako formální vzdělávání je záměrné, cílené, organizované pod vedením učitele/lektora. Typickým příkladem jsou různé druhy kurzů (jazykové, počítačové aj.).

Do ukazatele není zahrnuto **informální učení**, kterým se rozumí proces získávání znalostí nebo osvojování dovedností prostřednictvím každodenních činností. Charakteristickým rysem informálního vzdělávání je to, že není organizované a institucionálně koordinované. Jde např. o četbu

odborné literatury, sledování vzdělávacího pořadu v televizi, rozhlasu apod.

Data pro výpočet ukazatele pocházejí z Výběrového šetření pracovních sil. Vzhledem k tomu, že docházelo k metodickým změnám v šetření, není zajištěna srovnatelnost celé časové řady. Zlomovým rokem je rok 1998, kdy bylo rozšířeno pojetí vzdělávání. Před tímto rokem byla zjišťována účast pouze na vzdělávání vztahujícím se k současnému nebo zamýšlenému pracovnímu uplatnění. Od tohoto roku se ve všech zemích zjišťuje účast na jakkoli zaměřeném vzdělávání, nadále však musí jít o formální nebo neformální vzdělávání. Dalším zlomovým rokem byl rok 2003, kdy byla důsledně harmonizována metodika šetření o vzdělávání dospělé populace ve všech členských zemích. Všechny tyto změny vedou k tomu, že tabulka hodnot ukazatele musí být doprovázena celou řadou poznámek a že nelze sledovat dlouhodobý vývoj vzdělávání dospělé populace.

Mezinárodní srovnání

Účast populace ve věku 25–64 let na dalším vzdělávání se v rámci EU pohybuje od roku 2003 kolem 9,5 %. V roce 2009 to bylo 9,3 %, je tedy zřejmé, že ne všem zemím se podařilo přijmout účinná opatření, aby bylo dosaženo Lisabonského cíle, tj. aby se v roce 2010 vzdělávalo 12,5 % dospělé populace. Nicméně většina starých členských států této úrovně již dosáhla. Nejúspěšnější politiku zaměřenou na vzdělávání dospělé populace realizují severské členské státy – Dánsko, Švédsko, Finsko.

Nejméně příznivá je situace v Rumunsku a Bulharsku, kde se v roce 2009 vzdělávalo méně než 2 % dospělé populace a kde se nedaří účast ani v posledních letech výrazněji zvyšovat. Nepříznivá tendence k poklesu účasti na vzdělávání se cca od roku 2005 projevila v Lotyšsku, Slovensku a Maďarsku.

Obecně platí, že lidé s vyšší úrovní dosaženého vzdělání se také častěji dále vzdělávají. Je to dáno nejen vyššími kvalifikačními nároky na zastávanou pozici a z toho plynoucí nutností osvojovat si nové poznatky, ale i pozitivnějším postojem ke vzdělávání. Rozdíly v účasti mezi jednotlivými zeměmi jsou tedy dány nejen rozdílnými vzdělávacími příležitostmi, ale i rozdíly v zastoupení zejména terciárně vzdělaného obyvatelstva.

Česká republika patří k zemím s trvale podprůměrnou účastí dospělých na vzdělávání. V roce 2008 se sice účast výrazně zvýšila (7,8 %), ale již v následujícím roce došlo k razantnímu snížení (6,8 %). Situace odráží nejen stav podnikového vzdělávání, na které působí z jedné strany podpora z evropských fondů a z druhé hledání úspor podniků, ale i stav vzdělávání populace hrazené z jejich soukromých zdrojů a realizované ve volném čase.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

OECD – Education at a Glance. Paris. 2010.

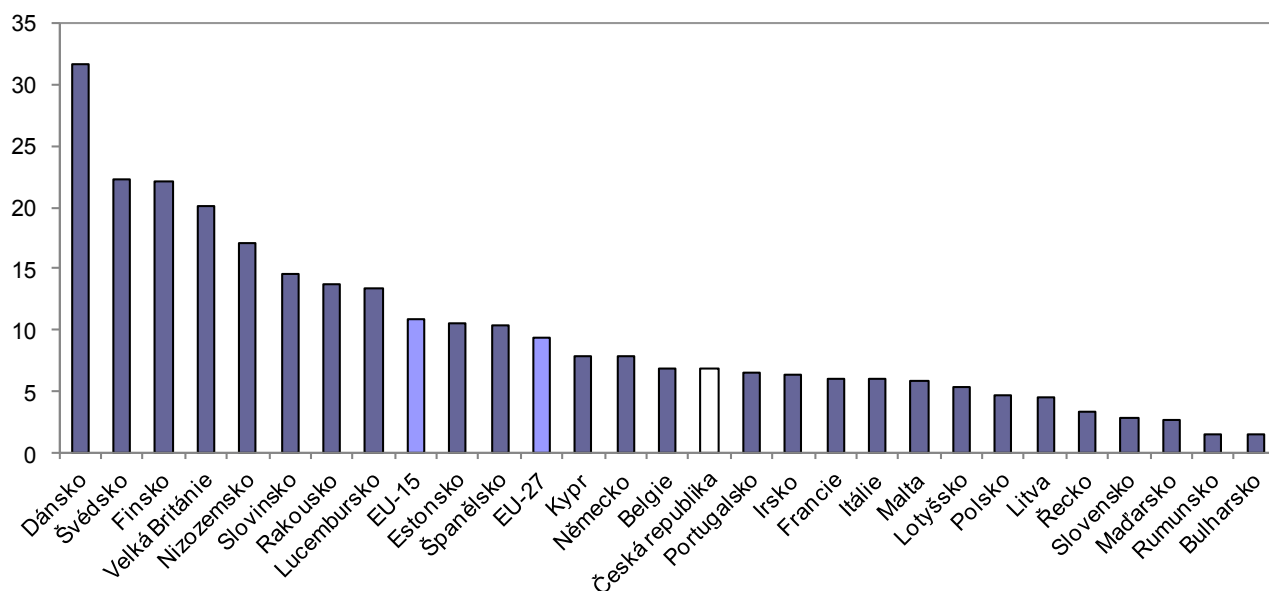
ČSÚ – Další vzdělávání dospělých 2007: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3313-09>.

Podíl populace ve věku 25–64 let účastníci se vzdělávání v posledních 4 týdnech na této věkové skupině (v %)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	7,1 ^e	7,1 ^e	7,2	8,5 ^b	9,3	9,8	9,7	9,5	9,4	9,3 ^p
EU-15	8,2 ^e	8,0 ^e	8,0 ^e	8,1	9,8 ^b	10,7	11,3	11,2	10,9	10,8	10,8 ^p
Belgie	2,9	3,0	4,4	6,9 ^b	6,2 ⁱ	6,4	6,0	7,0	8,6 ^b	8,3	7,5	7,2	6,8	6,8
Bulharsko	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Česká republika	5,6	5,1 ⁱ	5,8	5,6	5,6	5,7	7,8	6,8
Dánsko	18,0	18,9	19,8	19,8	19,4 ^b	18,4	18,0	24,2 ^b	25,6	27,4	29,2	29,2	30,2	31,6
Estonsko	..	4,3	6,3	6,5	6,5 ^b	5,4	5,4	6,7	6,4	5,9	6,5	7,0	9,8	10,5
Finsko	16,3	15,8	16,1	17,6	17,5 ^b	17,2	17,3	22,4 ^b	22,8	22,5	23,1	23,4	23,1	22,1
Francie	2,7	2,9	2,7	2,6	2,8	2,7	2,7	7,1 ^b	7,1	7,1	7,7	7,5	6,0	6,0
Irsko	4,8	5,2	5,5	5,9 ^b	6,1	7,4	7,3	7,6	7,1	6,3
Itálie	4,1	4,6	4,8	5,5	4,8 ^b	4,5	4,4	4,5	6,3 ^b	5,8	6,1	6,2	6,3	6,0
Kypr	2,6	3,1	3,4	3,7	7,9 ^b	9,3	5,9 ^b	7,1	8,4	8,5	7,8
Litva	3,9	2,8	3,5	3,0 ^b	3,8	5,9 ^b	6,0	4,9	5,3	4,9	4,5
Lotyšsko	7,3	7,8	8,4	7,9	6,9	7,1	6,8	5,3
Lucembursko	2,9	2,8	5,1 ^b	5,3	4,8	5,3	7,7	6,5 ^b	9,8	8,5	8,2	7,0	8,5	13,4 ^b
Maďarsko	..	2,9	3,3	2,9	2,9	2,7	2,9	4,5 ^b	4,0	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7
Malta	4,5	4,6	4,4	4,2	4,3 ^b	5,3	5,4	6,0	6,2	5,8
Německo	5,7	5,4	5,3	5,5	5,2	5,2	5,8	6,0 ⁱ	7,4 ⁱ	7,7	7,5	7,8	7,9	7,8
Nizozemsko	12,5	12,6	12,9	13,6	15,5	15,9	15,8	16,4 ^b	16,4	15,9	15,6	16,6	17,0	17,0
Polsko	4,3	4,2	4,4	5,0 ^b	4,9	4,7	5,1	4,7	4,7
Portugalsko	3,4	3,5	3,1 ^b	3,4	3,4	3,3	2,9	3,2	4,3 ^b	4,1	4,2	4,4	5,3	6,5
Rakousko	7,9	7,8	..	9,1	8,3	8,2	7,5	8,6 ^b	11,6 ^j	12,9	13,1	12,8	13,2	13,8
Rumunsko	..	0,9	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,4 ^b	1,6	1,3	1,3	1,5	1,5
Řecko	0,9	0,9	1,0	1,3	1,0	1,2	1,1	2,6 ^b	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9	3,3
Slovensko	8,5	3,7 ^b	4,3	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8
Slovinsko	7,3	8,4	13,3 ^b	16,2	15,3	15,0	14,8	13,9	14,6
Španělsko	4,4	4,4	4,2	5,0	4,1 ^b	4,4	4,4	4,7	4,7	10,5 ^b	10,4	10,4	10,4	10,4
Švédsko	26,5	25,0	..	25,8	21,6	17,5 ^b	18,4	31,8 ^b	32,1	17,4 ^p	18,4 ^p	18,6 ^p	22,2 ^b	22,2 ^p
Velká Británie	19,2	20,5 ^b	20,9	21,3	27,2 ^b	29,0	27,6	26,7	20,0 ^b	19,9	20,1

Poznámky: e – odhadovaná hodnota; p – předběžná hodnota; b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn; i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/lfsi_edu_a_esms_an1.htm; data založena na ročních průměrech; do roku 2000 u všech zemí a 2000–2002 DE, FR, LU, CY, MT, AT, SE a 2003–4 CY a DE na datech z 2. kvartálu. Pramen: EUROSTAT – lfsi_edu_a. Datum přístupu: 5. 8. 2010.

Podíl populace ve věku 25–64 let účastníci se vzdělávání v posledních 4 týdnech na této populaci v roce 2009 (v %)

10. Vzdělávání zaměstnanců

Vzdělávání v podnicích představuje jednu z nejvýznamnějších součástí dalšího vzdělávání. Podniky své zaměstnance vzdělávají rozmanitými formami, které souvisí s pracovními pozicemi osob, pro které je vzdělávání určeno, a s oblastí, ve které si vzdělávání zaměstnanci mají osvojit nové znalosti či dovednosti. Rozhodnutí o vzdělávání je výlučně v pravomoci soukromých podniků, nicméně stát toto rozhodování ovlivňuje jednak zákonnými normami, které podniky musí respektovat, a jednak nástroji, prostřednictvím kterých stimuluje podniky ke zvýšené péči o rozvoj zaměstnanců.

Metodologie

Specifická šetření o vzdělávání zaměstnanců se začala v rámci EU realizovat v souvislosti s pozorností, která se zaměřovala na nezbytnost celoživotního učení. Vznikla tak potřeba mít k dispozici informace o vzdělávání dospělých, jejichž důležitou část tvoří vzdělávání zabezpečované zaměstnavateli. Tyto informace se pak staly jedním z důležitých podkladů pro strategická a politická rozhodování týkající se celoživotního učení.

První šetření se pod názvem CVTS (Continuing Vocational Training Survey) a pod metodickým vedením EUROSTATu uskutečnilo v roce 1994 s referenčním rokem 1993. Zúčastnilo se ho celkem 12 zemí. ČR se do těchto šetření zapojuje pravidelně od roku 2000, kdy bylo realizováno v pořadí druhé šetření (CVTS 2) s referenčním rokem 1999. Třetí šetření proběhlo v roce 2006 a následující šetření bude realizováno v roce 2011. Prostřednictvím příslušného dotazníku jsou šetřeny vedle základních informací o podniku zejména údaje o vzdělávací politice a strategii, kterou podnik realizuje, o poskytovaných kurzech a ostatních formách vzdělávání (rotace zaměstnanců, kroužky kvality, samostudium, účast na konferencích apod.), o nákladech spojených se vzděláváním, ale například i o odborném výcviku učňů v podnicích.

Data z CVTS jsou k dispozici pouze jednou za pět let. Každoročně je však k dispozici informace o rozsahu podnikového vzdělávání v publikace Globální zpráva o konkurenceschopnosti (The Global Competitiveness Report), kterou vydává Světové ekonomické fórum (WEF).

Rozsah vzdělávání zaměstnanců zjišťovaný WEF je založen na názorech podnikových manažerů a samotných podnikatelů na stávající situaci v příslušné zemi ve srovnání s nejvyššími standardy ve světě. Dotazníkové šetření se realizuje v průběhu prvních pěti měsíců každý rok mezi představiteli malých podniků do 50 zaměstnanců, středních podniků a velkých multinárodních společností s více než 20 000 zaměstnanci. Vzorek firem také zahrnuje různá odvětví a různé vlastnické formy.

WEF spolupracuje s partnerskými institucemi v každé zemi, které jsou zodpovědné za výběr respondentů, rozslání dotazníků a shromáždění vyplněných dotazníků. Musí při tom respektovat určité základní požadavky, týkající se zejména struktury respondentů, která musí odrážet strukturu ekonomiky dané země.

V případě zjišťování vzdělávání zaměstnanců respondenti odpovídají na otázku „Jaký je obecný přístup firem v dané zemi k lidským zdrojům?“. Přístup firem hodnotí prostřednictvím sedmistupňové škály, kdy 1 znamená, že se domnívají, že společnosti investují málo do školení a rozvoje

zaměstnanců, 7 naopak, že firmy investují hodně, aby získaly, vyškolily a udržely zaměstnance. Ze získaných odpovědí je vypočítán medián a směrodatná odchylka, která mapuje míru shody názorů respondentů. Prokazuje se určitá vazba mezi hodnotou mediánu a směrodatnou odchylkou. V zemích, které dosahují příznivých hodnot mediánu, je nízký rozptyl odpovědí, zatímco země, ve kterých je situace hodnocena jako nepříznivá, je výše směrodatné odchylky poměrně vysoká, což odráží vyšší názorový rozptyl respondentů.

Mezinárodní srovnání

Podle názorů manažerů a podnikatelů nedochází v rámci EU k výraznějším meziročním změnám v míře investování firem do rozvoje svých zaměstnanců. Nicméně z dlouhodobějšího pohledu je patrné, že podniky spíše pozornost věnovanou vzdělávání omezují, přestože se obecně deklaruje, že pro konkurenceschopnost podniků je jedním z nejdůležitějších faktorů právě odpovídajícím způsobem vzdělaná pracovní síla a že vzdělávání v podnicích do značné míry přispívá k loajalitě zaměstnanců vůči podnikům. Na druhou stranu je skutečností, že v případě ekonomických obtíží firmy při hledání úspor začínají snižovat výdaje právě na vzdělávání svých zaměstnanců.

Ve srovnání s rokem 2002 se míra investování podniků do školení svých zaměstnanců v roce 2009 v rámci EU-27 mírně zhoršila. Průměrná hodnota poklesla z původních 4,7 bodů na 4,4 bodu. Za tímto průměrem se však skrývá odlišný vývoj v jednotlivých zemích. Z celkem 22 zemí, za které jsou k dispozici údaje za oba hraniční roky, došlo ve 13 zemích ke snížení, v 8 zemích ke zvýšení míry investování a jedna země vykazovala stejnou hodnotu (Řecko).

Nejméně příznivý vývoj se odehrál ve Velké Británii, kde se podle názorů respondentů snížila míra investování do lidských zdrojů během sledovaného období o 0,8 bodu. Přesto však Velká Británie stále patří mezi země, ve kterých je podnikovému vzdělávání věnována nadprůměrná pozornost. Ta byla v roce 2009 oceněna 4,7 bodu, zatímco průměr EU byl již zmíněných 4,4 bodu. Naopak nejvýraznější zlepšení v roce 2009 ve srovnání s rokem 2002 vykazovalo Polsko, a to o 0,8 bodu. Nicméně ani tento příznivý vývoj neznamenal dotazení Polska na průměr EU-27. V roce 2009 byla hodnota polského ukazatele 4,1 bodu, tedy o 0,3 bodu méně než evropský průměr.

V **České republice** podniky pomalu zvyšují pozornost věnovanou vzdělávání zaměstnanců. V roce 2009 byla tato pozornost oceněna 4,7 bodu, což bylo více než evropský průměr. K předstihu evropského průměru přispělo nejen zlepšení situace v ČR, ale i nepříznivý vývoj v jiných zemích, který vedl ke zhoršení průměru EU.

Informační zdroje

ČSÚ – Další odborné vzdělávání zaměstnaných osob v roce 2005: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/3311-08>.

WEF – The Global Competitiveness Report 2010–2011: www.weforum.org.

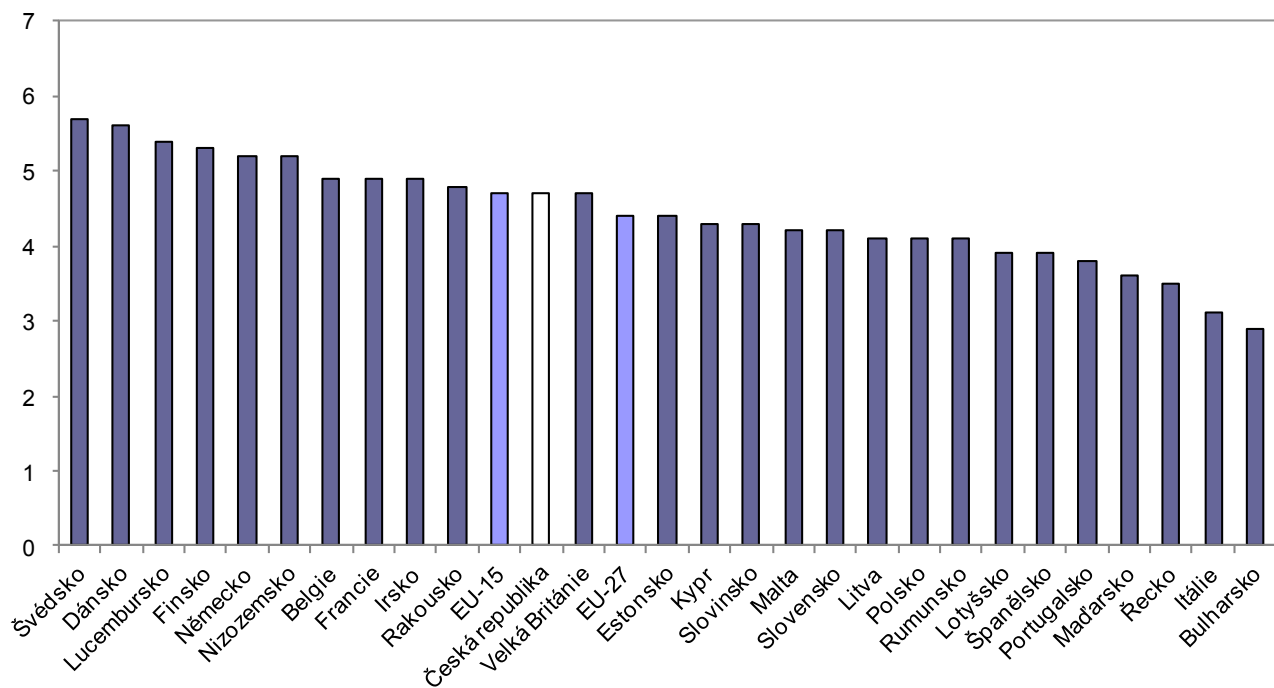
EUROSTAT – Education and Training (CVTS 2, CVTS 3) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Rozsah vzdělávání zaměstnanců (Firmy investují do školení zaměstnanců hodně x málo)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	4,8 ^{pa}	4,8 ^{pa}	4,8 ^{pa}	..	4,7 ^p	4,7 ^{pa}	4,6 ^{pa}	4,6 ^p	4,6 ^p	4,5 ^p	4,5 ^p	4,4 ^p
EU-15	5,0 ^p	5,1 ^p	5,1 ^p	..	5,1 ^p	5,1 ^p	5,0 ^p	5,1 ^p	5,1 ^p	5,0 ^p	4,9 ^p	4,7 ^p
Belgie	5,0	4,9	5,6	..	5,2	5,5	5,4	5,5	5,4	5,4	5,1	4,9
Bulharsko	3,0	2,6	2,8	3,1	2,9
Česká republika	3,7	3,6	3,5	..	4,3	3,7	3,9	4,5	4,7	4,5	4,7	4,7
Dánsko	5,7	5,7	6,0	..	5,5	6,0	5,8	5,9	5,9	5,9	5,9	5,6
Estonsko	4,3	4,0	4,3	4,3	4,8	4,7	4,6	4,4
Finsko	5,6	5,7	5,6	..	5,8	5,8	5,7	5,4	5,6	5,3	5,2	5,3
Francie	5,3	5,4	5,0	..	5,2	5,2	5,0	5,3	5,1	5,0	4,9	4,9
Irsko	5,0	5,0	4,9	..	5,2	4,9	5,0	5,2	5,4	5,2	5,0	4,9
Itálie	4,3	4,2	4,0	..	4,3	4,3	3,6	3,7	3,6	3,5	3,3	3,1
Kypr	3,6	3,8	3,4	3,6	4,1	4,3
Litva	3,4	3,4	3,9	3,7	4,0	4,3	4,4	4,1
Lotyšsko	3,7	4,2	3,8	3,8	4,0	4,0	4,0	3,9
Lucembursko	5,2	5,2	6,2	5,3	5,2	5,4	5,4	5,1	5,1	5,4
Maďarsko	4,2	4,2	3,9	..	4,7	3,5	3,4	3,8	3,8	3,6	3,4	3,6
Malta	4,2	3,9	3,9	4,0	4,2	4,3	4,2
Německo	5,7	5,4	5,8	..	5,8	5,9	5,9	5,9	5,7	5,5	5,2	5,2
Nizozemsko	5,7	5,7	5,6	..	5,5	5,5	5,7	5,4	5,7	5,5	5,4	5,2
Polsko	3,8	4,0	3,6	..	3,3	3,6	3,4	3,8	3,8	3,7	3,6	4,1
Portugalsko	3,7	4,0	3,8	..	3,6	3,6	3,7	3,6	3,8	3,9	3,8	3,8
Rakousko	5,3	5,6	5,3	..	5,3	5,3	5,3	5,7	5,8	5,6	5,0	4,8
Rumunsko	3,5	3,3	3,5	4,1	4,1
Řecko	4,1	4,0	3,6	..	3,5	3,8	3,9	4,0	3,8	3,9	..	3,5
Slovensko	3,8	4,0	4,2	..	4,0	4,1	4,2	4,1	4,0	4,2	4,4	4,2
Slovinsko	4,4	4,4	4,2	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3
Španělsko	4,7	4,7	4,2	..	4,6	4,3	4,2	4,3	4,0	4,0	3,9	3,9
Švédsko	5,7	5,9	5,6	..	5,8	5,9	5,9	5,8	5,9	5,8	5,7	5,7
Velká Británie	4,8	4,8	4,9	..	5,5	5,4	5,1	5,4	5,3	5,2	4,9	4,7

Poznámky: škála: 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek; p – nevážený arit. průměr (z dostupných údajů); a – v letech 1998–2004 neobsahuje údaje za Rumunsko a Bulharsko. Pramen: WEF – The Global Competitiveness Report, indikátor Extent of staff training.

Rozsah vzdělávání zaměstnanců (Firmy investují do školení zaměstnanců hodně x málo) v roce 2009

11. Účast v počítačových kurzech

Dostupnost počítače s připojením k internetu a schopnost tyto technologie ovládat se stává téměř nezbytností nejen pro uplatnění na trhu práce, ale i v běžném životě. Mladá generace si nezbytné dovednosti na alespoň základní úrovni osvojuje v průběhu počátečního vzdělávání, starší generace musí vyvinout určitou osobní iniciativu ať již ve formě sebevzdělávání nebo vzdělávání ve speciálních kurzech. V mnoha případech jsou příslušné kurzy organizovány a hrazeny zaměstnavateli, stávají se součástí firemního vzdělávání. Většinou se však jedná o kurzy, které předpokládají základní znalosti práce s počítačem a jsou zaměřeny na osvojení specifických firemních programů.

Metodologie

Účast v počítačových kurzech je sledována v dotazníkovém šetření „Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci“. Šetření je realizováno v členských zemích EU jednou ročně národními statistickými úřady pod metodickým vedením Eurostatu od roku 2002. Cílovou skupinou jsou jednotlivci ve věku 16–74 let a domácnosti, jejichž členem je alespoň jedna osoba ve věku 16–74 let.

Předmětem šetření je jednak vybavenost domácností informačními a komunikačními technologiemi a jednak využívání mobilních telefonů, počítačů a Internetu jednotlivými členy domácností. Zjišťuje se také, do jaké míry obyvatelstvo využívá služeb e-Government, tedy možnosti kontaktovat jednotlivé správní úřady pomocí internetu nejen s ohledem na získávání příslušných informací, ale i vyřizování určitých agend. Šetření se také zabývá rozsahem bariér internetového obchodu, úrovní počítačových dovedností a formou jejich získávání. Respondenti jsou dotazováni, zda znalosti získali ve škole, v počítačovém kurzu, samostudiem, prací s programem metodou úspěchu a omylu nebo za pomoci jiných osob, ať již přátel, kolegů nebo jiným způsobem.

Účast v počítačových kurzech se zjišťuje na základě otázek „Zúčastnil/a jste se někdy školení nebo výuky týkající se práce s počítačem?“ „Kdy to bylo naposledy?“. Od roku 2005 je účast sledována v podrobnějším časovém rozlišení, nicméně časové období zůstává v podstatě zachováno. V letech 2003–2004 byla rozlišena pouze dvě časová období: (a) v posledních 12 měsících, (b) před více než rokem. Od roku 2005 jsou pak sledována čtyři časová období: (a) v posledních 3 měsících, (b) před 3–12 měsíci, (c) před 1–3 lety, (d) déle než před třemi lety. Toto podrobnější členění je důležité i z hlediska aktuálnosti obsahu absolvovaných počítačových kurzů. V prvním roce šetření, v roce 2002, nebyly otázky týkající se účasti v počítačových kurzech zařazeny.

Od roku 2007 je zařazena nová otázka, prostřednictvím které jsou mapovány důvody neúčasti u těch, kteří se v posledních třech letech žádného kurzu nezúčastnili. Respondenti vybírají z šesti možností (např. dostatečné znalosti, nedostatek času, nevyhovující nabídka, vysoká cena) nebo mohou zaškrtnout jiné důvody.

Za počítačové kurzy jsou dle metodiky EUROSTATu považovány všechny typy kurzů spojené s užitím počítače (např. formátování textu, užití tabulkového procesoru, programování, web-design apod.). Zahrnuty jsou pouze školení a kurzy, které trvají alespoň tři hodiny. Vyloučeno je infor-

mální učení, jako např. pomoc od kolegů, rodinných příslušníků či samostudium.

Podíl účastníků počítačových kurzů je v následující tabulce uveden v rozlišení na účast někdy v životě a účast v posledních 12 měsících. Účast před více než 12 měsíci představuje rozdíl mezi těmito dvěma ukazateli. Neúčast v kurzech je možné dopočítat jako rozdíl mezi stem a účastí někdy v životě.

Mezinárodní srovnání

V průměru EU-27 se v roce 2007 v průběhu svého života zúčastnilo počítačového kurzu 68 % populace, z toho 10 % populace v tomto roce. Znamená to, že téměř třetina populace ve věku 16–47 se nikdy žádného kurzu nezúčastnila. To ovšem nemusí znamenat, že je tato část populace počítačově negramotná, neboť si znalosti a dovednosti práce s počítačem mohla osvojit jiným způsobem, zejména samostudiem nebo s pomocí rodinných příslušníků či známých. Je zářející, že podíl osob, které se kurzů účastnily postupně klesá. K této otázce se vrátíme při komentování situace v České republice.

Z členských zemí, za které jsou k dispozici údaje mapující situaci v roce 2009, se počítačových kurzů zúčastnilo 80 a více procent populace v celkem čtyřech zemích, a to na Kypru, v Rumunsku, Švédsku a Litvě. Naopak nejméně aktivní bylo obyvatelstvo Nizozemska, Slovenska, Belgie a Francie. V těchto zemích byla účast v počítačových kurzech nižší než 60 %.

Údaje za **Českou republiku** nejsou od roku 2008 k dispozici. Česká republika otázky o účasti v počítačových kurzech do svého národního dotazníku již nezařazuje. Podle publikovaných údajů se účast v počítačových kurzech v průběhu let 2004–2007 trvale snižovala, přestože, vzhledem k tomu, že se jedná o účast kdykoli v průběhu života, by se logicky měla zvyšovat. Jestliže se například v roce 2006 v průběhu svého života účastnilo kurzů 80 % populace a v následujícím roce 2007 dalších 13 %, potom by účast v průběhu celého dosavadního života měla překročit 90 %, statistika však uvádí pouze 76 %. Možným vysvětlením je, že respondenti s prodlužující se dobou od absolvování kurzu si na tuto událost již nevězpomínají a uvádějí, že žádný kurz neabsolvovali.

Faktická účast v počítačových kurzech byla podpořena realizací Národního programu počítačové gramotnosti v letech 2003–2006. Těchto kurzů se zúčastnilo více jak 100 tisíc osob, ale vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o kurzy dvouhodinové, do vykazovaných statistik nemohly být zařazeny, neboť požadavkem je, aby délka trvání byla minimálně tři hodiny.

V roce 2007 byly sledovány také důvody, proč se populace počítačových kurzů neúčastní. Nejčastějším důvodem v ČR bylo málo časté používání počítače, dále nedostatek času a uspokojivá úroveň počítačových dovedností.

Informační zdroje

EUROSTAT – Information Society Statistics:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

ČSÚ – Využívání ICT v domácnostech a jednotlivci:

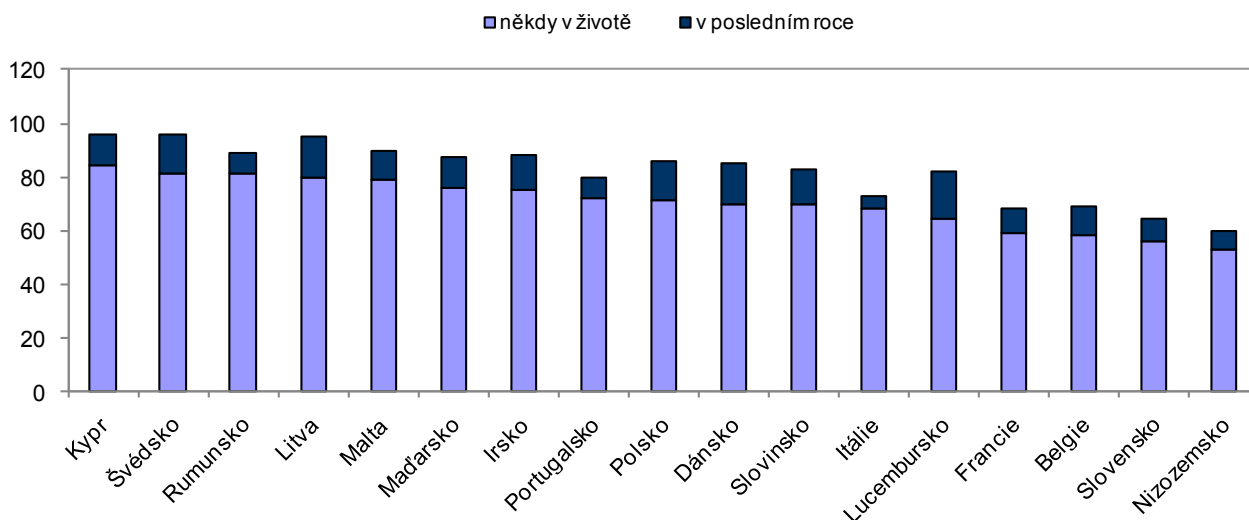
<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/publ/9701-09-2009>

Účast v počítačových kurzech – podíl populace ve věku 16–74 let účastníci se počítačových kurzů (v %)

	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	někdy v životě	v posl. roce	někdy v životě	v posl. roce	někdy v životě	v posl. roce	někdy v životě	v posl. roce	někdy v životě	v posl. roce	někdy v životě	v posl. roce
EU-27	75	10	74	10	70	11	68	10
EU-15	9	72	10	68	11	66	9
Belgie	68	12	64	12	65	15	58	11
Bulharsko	86	2	84	6	81	7
Česká republika	83	12	..	13	80	12	76	13
Dánsko	75	15	..	11	67	11	66	10	70	15
Estonsko	15	70	7	63	7	.. ^u	.. ^u	.. ^u	.. ^u
Finsko	17	74	15	72	16
Francie	78	11	64	18	58	9	59	9
Irsko	82	9	..	11	80	16	78	12	75	13	75	13
Itálie	4	75	4	74	6	69	5	68	5
Kypr	84	10	..	12	89	15	87	12	84	11	84	12
Litva	87	12	..	14	84	14	82	16	79	16	80	15
Lotyšsko	78	8	..	10	76	9	79	14
Lucembursko	65	10	..	13	65	12	64	14	61	15	64	18
Maďarsko	82	11	..	11	83	12	81	11	76	11	76	11
Malta	10	85	12	84	11	81	10	79	11
Německo	69	9	..	9	67	10	66	10	65	9
Nizozemsko	10	58	8	55	9	49	7	53	7
Polsko	77	9	..	13	74	13	74	14	73	15	71	15
Portugalsko	8	76	8	77	9	74	7	72	8
Rakousko	9	69	10	67	.. ^u	68	10
Rumunsko	92	2	89	10	83	10	84	9	81	8
Řecko	7	86	13	85	13	82	14
Slovensko	67	8	..	11	64	11	59	7	57	9	56	8
Slovinsko	79	9 ^u	77	17	73	15	69	11	70	13
Španělsko	77	9	..	8	72	7	77	11	71	9
Švédsko	17	78	15	79	16	79	15	81	15
Velká Británie	71	17	..	16	73	16	61	14	65	14

Pramen: EUROSTAT – Science and technology, u – nespolehlivá data. Kód tabulky: isoc_sk_rtc_i. Datum přístupu: 6. 8. 2010. Vlastní výpočty.

Účast v počítačových kurzech – podíl populace ve věku 16–74 let účastníci se počítačových kurzů v roce 2009 (v %)

12. Mobilita v terciárním vzdělávání

Globalizační procesy se v terciárním vzdělávání projevují stejně jako v ostatních odvětvích zvýšenou konkurencí. Jednotlivé státy, resp. jejich instituce terciárního vzdělávání mezi sebou soutěží o talentované studenty, špičkové profesory, ale i o výzkumné granty. S globalizačními procesy souvisí i zvýšená mobilita studentů a pedagogů terciárního vzdělávání. I když je mobilita obecně považována za pozitivní jev, přesto vyvolává i určité obavy z odchodu nadaných studentů a špičkových akademických pracovníků. Pokud se tyto studenti a akademici vracejí do své mateřské země, znamená to pozitivní posun nejen v úrovni vzdělávání, ale i kvality pracovní síly. Pokud tomu tak není, dochází k odlivu mozků se všemi negativními důsledky na ekonomický a sociální rozvoj daného státu.

Mezinárodní mobilita studentů je podmíněna technickým pokrokem, který umožnil snížení finančních i časových nákladů na získávání informací o studijních příležitostech i na překonání geografických vzdáleností a udržování kontaktů s jejich domovem. Nezbytným předpokladem pro mobilitu studentů je i jejich touha po získání mezinárodních zkušeností, poznání jiných kultur a v neposlední řadě i znalosti cizích jazyků. V zemích, ve kterých jsou studijní příležitosti omezené jak z hlediska dostupnosti, tak kvality, k uvedeným důvodům přistupuje i zájem o získání kvalitního vzdělání. Vzhledem k očekávaným pozitivním efektům je mobilita studentů podporována národními i nadnárodními iniciativami. Tyto iniciativy mají nejen podobu finanční podpory mobility studentů, ale zejména opatření, jejichž cílem je odstraňování rozhodujících bariér, které brání nebo ztěžují možnosti studovat v zahraničí. Opatření jsou namířena také na posilování konkurenceschopnosti národních systémů terciárního vzdělávání i na uznávání vzdělání získaného v zahraničí.

Metodologie

Data o mobilitě studentů jsou sledována ve statistikách shromažďovaných v rámci spolupráce UNESCO-UIS, OECD a EUROSTATu. Za jednotlivé země jsou data získávána od relevantních státních orgánů, zpravidla od ministerstev školství nebo jimi pověřených institucí. K měření míry mobility studentů používá UNESCO-UIS následující tři základní indikátory: míru odchozí mobility, míru příchozí mobility a počty zahraničních studentů.

Míra odchozí mobility (outbound mobility rate) je za jednotlivé země vypočítána jako podíl studentů z dané země, kteří studují v zahraničí, na celkovém počtu studujících terciárního vzdělávání v dané zemi. Vzhledem k tomu, že jednotlivé země obvykle nemají podrobné statistiky o počtech studujících v zahraničí, jsou jejich počty kalkulovány na základě údajů hostitelských zemí. Pro jednotlivé země jsou počty studujících v zahraničí počítány jako součet počtu studujících s daným občanstvím v jednotlivých hostitelských zemích. Celkový počet studujících, který je uváděn ve jmenovateli ukazatele, zahrnuje všechny studenty terciárního vzdělávání studující v dané zemi bez ohledu na jejich občanství. Studenti uvedení v čitateli v této celkové účasti na vzdělávání tudíž nejsou zahrnuti, neboť v dané době studují v zahraničí.

Příliv studentů do země ze zahraničí je sledován prostřednictvím indikátoru **míra příchozí mobility** (inbound mobility rate). Jedná se o podílový ukazatel, kdy v čitateli je počet zahraničních studentů, kteří studují v dané zemi,

a ve jmenovateli je celkový počet studujících v terciárním vzdělávání v této zemi. Ve jmenovateli jsou tedy všichni studenti terciárního vzdělávání v dané zemi, tedy i zahraniční studenti. Do počtu studentů jsou zahrnováni všichni studenti bez ohledu na jejich věk a formu studia. Použité indikátory sledují mobilitu pouze mezi členskými státy EU-27, státy Evropského hospodářského prostoru a kandidátskými zeměmi. Studenti z třetích zemí a studenti studující v třetích zemích nejsou bráni v úvahu.

Zahraníční studenti (foreign students) jsou pro potřeby statistického sledování definováni jako studenti, kteří nemají státní občanství země, v níž studují. Z metodologického hlediska není tento způsob sledování přílivu studentů příliš vhodný, protože nadhodnocuje ukazatel v zemích, které mají obecně imigrační charakter. V těchto zemích dlouhodobě žije relativně vysoký podíl osob s cizím státním občanstvím. Pokud se tyto osoby terciárně vzdělávají, jsou vykazovány jako zahraniční studenti, přestože se nejedná o příchod do dané země jednoznačně za účelem terciárního vzdělávání.

Aby statistická sledování reálněji odrážela skutečnost, bylo od roku 2005 pilotně ověřováno využití nové definice zahraničních studentů. Byla zavedena kategorie tzv. mezinárodních/mobilních studentů (international/mobile students). Ti jsou definováni jako studenti, kteří překročili hranice a přestěhovali se do jiné země se záměrem studovat nebo dosáhli předchozího vzdělání v jiné zemi. Skutečností je, že volný pohyb studentů v zemích EU značně komplikuje jejich evidenci. Možnosti využití kategorie tzv. mezinárodních studentů jsou v současné době vyhodnocovány. Statistiky o mobilitě studentů terciárního vzdělávání jsou proto stále založeny na datech o zahraničních studentech.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU se postupně zvyšuje mobilita studentů, přičemž tento proces se mírně zrychlil po roce 2005 zejména zvýšenou mobilitou studentů z nových členských zemí. V roce 2007 v zahraničí (země EHP a kandidátské země) studovalo v průměru 2,8 % studentů, zatímco v roce 2000 pouze 2,1 %. Vysoké podíly studujících v zahraničí jsou spojeny zejména s málo rozvinutým systémem terciárního vzdělávání v příslušné zemi. To platí především o Kypru a Lichtenštejnsku, v menší míře i o Islandu a Irsku. Naopak nejméně v zahraničí studuje populace Velké Británie. Právě britské univerzity mají ze zemí EU největší zastoupení škol v žebříčku 100 nejlepších evropských univerzit.

Česká republika se řadí k zemím s podprůměrnou mírou mobility terciárních studentů. I když se situace pozvolna zlepšuje, studium v zahraničí představuje stále finanční zátěž, kterou studenti zejména ze sociálně slabšího prostředí nemohou unést. V roce 2007 studovalo v evropských zemích 2,1 % studentů terciárního vzdělávání.

Informační zdroje

EUROSTAT – Education Indicators:

<http://epp.eurostat.ec.europa>.

OECD – Education at a Glance. Paris, 2010.

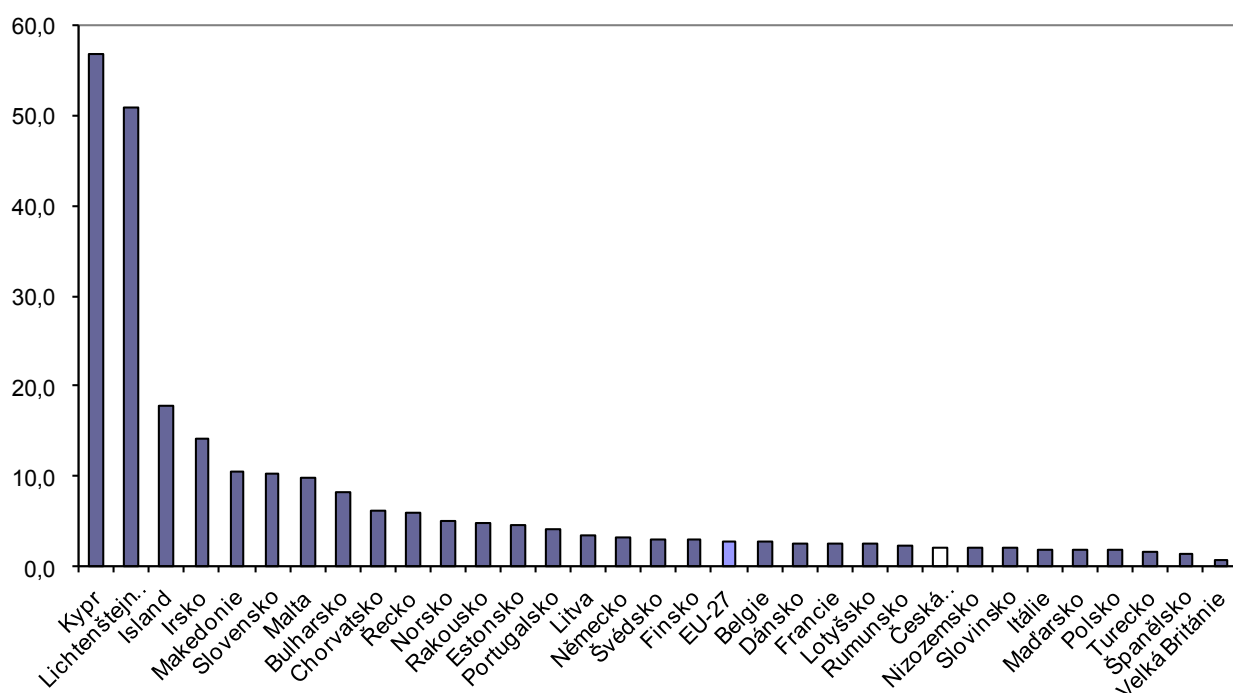
Center for World-Class Universities – Academic Ranking of World Universities: <http://www.arwu.org/ARWU2010.jsp>.

Studenti studující v jiné zemi EU-27, EHP a v kandidátských zemích jako % všech studentů (ISCED 5–6)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,6	2,8
Belgie	2,5 ⁱ	2,4 ⁱ	2,4 ⁱ	2,4 ⁱ	2,6 ⁱ	2,6 ⁱ	2,6 ⁱ	2,5 ⁱ	2,6 ⁱ
Bulharsko	2,6	3,2	4,3	6,0	7,4	8,6	8,7	8,9	8,3
Česká republika	1,2	1,3	1,5	1,6	1,8	1,8	1,8	2,0	2,1
Dánsko	2,8	2,7	2,6	2,6	2,7	2,5	2,3	2,6	2,5
Estonsko	2,4	2,5	3,2	3,0	3,2	3,5	3,6	4,1	4,5
Finsko	3,3	3,2	3,0	3,0	3,0	2,9	2,7	3,0	2,9
Francie	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,4	2,5
Irsko	11,1	9,4	8,0	7,4	7,5	8,5	8,7	13,8	14,2
Itálie	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,7	1,8
Kypr	32,7 ⁱ	46,5 ⁱ	44,4 ⁱ	52,2	53,6	54,8	56,5	53,2	56,9
Litva	1,5	1,8	2,0	2,1	2,3	2,3	2,6	3,0	3,3
Lotyšsko	1,2	1,3	1,4	1,3	1,7	1,6	1,7	2,2	2,5
Lucembursko	71,4	74,5	68,6	66,0	66,7	80,8 ⁱ	..
Maďarsko	1,8	1,7	1,8	1,7	1,7	1,5	1,5	1,7	1,8
Malta	8,3	8,2	6,9	12,4	5,9	8,4	7,8	10,0	9,9
Německo	1,9 ⁱ	1,8 ⁱ	1,9 ⁱ	1,9 ⁱ	1,9 ⁱ	1,9 ⁱ	2,2 ⁱ	2,8 ⁱ	3,1 ⁱ
Nizozemsko	2,2	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8	2,1	2,1
Polsko	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,6	1,8
Portugalsko	2,6	2,3	2,3	2,3	2,5	2,7	2,9	3,7	4,0
Rakousko	4,2	3,8	3,8	4,7	4,7	4,7	4,4	4,6	4,7
Rumunsko	1,7 ⁱ	1,5 ⁱ	2,0 ⁱ	2,1 ⁱ	2,2	2,4	2,3	2,2	2,2
Řecko	14,1	12,4	10,9	8,6	7,9	7,3	5,9	5,5	5,8
Slovensko	3,0	3,0	5,5	6,4	7,9	8,2	8,6	10,2	10,2
Slovinsko	1,7 ⁱ	2,2 ⁱ	1,8 ⁱ	1,7 ⁱ	2,4 ⁱ	2,1 ⁱ	2,0 ⁱ	2,1	2,1
Španělsko	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,1	1,3	1,4
Švédsko	2,7	2,7	2,7	2,4	2,3	2,2	2,2	2,7	3,0
Velká Británie	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4	0,7	0,7
Chorvatsko	6,8	6,9	6,3	6,4	6,2
Island	18,5	16,9	16,3	15,3	15,7	15,5	17,0	17,4	17,8
Lichtenštejnsko	..	22,1	28,2	24,5	76,6	73,6	51,0
Makedonie	4,0	6,2	7,2	4,3	9,2	10,4	11,9	11,9	10,5
Norsko	5,1	4,7	4,9	4,6	4,5	4,7	4,7	4,9	5,0
Turecko	2,4	3,3	2,1	2,1	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5

Poznámky: i – viz <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. Pramen: EUROSTAT, tab. educ_thmob. Datum přístupu: 26. 10. 2010.

Studenti studující v jiné zemi EU-27, EHP a v kandidátských zemích jako % všech studentů (ISCED 5–6) v roce 2007

13. Celkové výdaje na vzdělávací instituce

Celkové výdaje na vzdělávací instituce odrážejí význam, který společnost, jednotlivci a firmy vzdělávání přisuzují. Podíl výdajů na vzdělávání na celkových výdajích státu, firmy či rodiny vyjadřuje fakticky to, zda je vzdělávání považováno za prioritu či nikoli. Výdaje na vzdělávání představují investici s delší dobou návratnosti, návratnost této investice se však obtížně propočítává vzhledem k obtížnosti kalkulace celkových finančních a nefinančních přínosů jak pro jednotlivce, tak pro společnost.

Metodologie

Vykazování výdajů na vzdělávání metodicky koordinuje společná odborná skupina následujících tří organizací: UNESCO, OECD a EUROSTAT (UOE). EUROSTAT pravidelně publikuje dva ukazatele celkových výdajů na vzdělávací instituce v přepočtu na jednoho žáka/studenta. Jeden ukazatel vyjadřuje objem těchto výdajů ve standardu kupní síly (PPS), druhý podíl těchto výdajů na hrubém domácím produktu (HDP) na obyvatele. Tyto dva ukazatele slouží k monitorování pokroku v celkových výdajích na vzdělávání v jednotlivých zemích EU. EU vyzývá všechny členské státy ke zvyšování veřejných i soukromých investic do vzdělávání, ke zvyšování investic jak do počátečního, tak dalšího vzdělávání. Současně však vyzývá také ke zvyšování efektivnosti vydávání těchto prostředků, a to nejen v souvislosti s nutností řešit vysoké deficity veřejných rozpočtů.

Ze zmíněných dvou dostupných ukazatelů je přednost dána ukazateli celkových výdajů v přepočtu na jednoho žáka/studenta, který má lepší vypovídací schopnost při mezinárodních srovnáních. Ukazatel podíl výdajů na HDP na obyvatele je do určité míry zkreslen v neprospěch zemí, ve kterých je hrubý domácí produkt výrazně vyšší než hrubý národní produkt. Právě hrubý národní produkt představuje objem prostředků, které mají jednotlivé země v daném časovém období k dispozici a ze kterých mohou financovat veřejné výdaje, tedy i výdaje na vzdělávání.

Celkové výdaje na vzdělávací instituce vyjadřují souhrn veřejných, soukromých a zahraničních prostředků vydaných na fungování a rozvoj vzdělávacích institucí. Do vzdělávacích institucí jsou zařazovány veřejné a soukromé instituce, které jednak bezprostředně poskytují primární, sekundární a terciární vzdělávání, a dále ty veřejné a soukromé instituce, které podporují poskytování tohoto vzdělávání (blíže viz ukazatel soukromé výdaje na vzdělávací instituce). Primární, sekundární a terciární vzdělávání je definováno prostřednictvím mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (ISCED 97), kterou vypracovalo UNESCO a která je běžně využívána při mezinárodních srovnáních jednotlivých aspektů vzdělávání.

Veřejné prostředky věnované na financování vzdělávacích institucí představují prostředky veřejných rozpočtů všech úrovní a veřejných fondů. **Soukromé prostředky** zahrnují výdaje domácností a jiných soukromých subjektů, zejména podniků, **zahraniční prostředky** jsou tvořeny jak soukromými, tak veřejnými prostředky mezinárodních agentur či cizích států. Tyto prostředky mohou být poskytovány buď přímo vzdělávacím institucím nebo prostřednictvím národních veřejných rozpočtů či fondů, odkud jsou převáděny jednotlivým vzdělávacím institucím.

Celkové výdaje zahrnují běžné a investiční výdaje. **Běžné výdaje** jsou tvořeny výdaji na zboží a služby spotřebová-

vané v průběhu běžného roku, které musí být vynakládány opakovaně, aby se udrželo poskytování vzdělávacích služeb. **Investiční výdaje** představují výdaje na výstavbu, renovaci a podstatné opravy budov a na nákup nového, obnovujícího nebo rozšiřujícího vybavení.

Celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní jsou vztaženy k celkovému počtu žáků/studentů vzdělávacích institucí příslušných úrovní. **Žák/student** je definován jako osoba spotřebovávající vzdělávací službu. Počet žáků/studentů zahrnuje studující bez ohledu na formu studia (denní a různé formy dálkového a celoživotního studia). Studenti jiných než denních forem studia jsou přepočtení na tzv. „full time equivalent“ (FTE). Hodnoty v národních měnách jsou prostřednictvím parity kupní síly (PPP) převedeny na standard kupní síly (PPS), který představuje fiktivní měnovou jednotku. Tím se eliminuje vliv rozdílů v kupní síle národních měn.

Mezinárodní srovnání

Celkové výdaje na vzdělávací instituce v přepočtu na jednoho žáka se v průběhu let 2003–2007 zvýšily jak v průměru EU-27, tak v jednotlivých zemích, a to ve všech třech úrovních vzdělání. Toto zvýšení je však do určité míry znehodnoceno inflací, jejíž výše je ve vzdělávání specifická, daná specifickým spotřebním košem. Největší vliv mají změny v ceně energií a cenách vybavení učeben a učebních pomůcek nezbytných pro realizaci samotné výuky či služeb s výukou spojených.

Výdaje na jednoho žáka/studenta se liší podle úrovně vzdělávání. Ve všech zemích i v průměru EU se výdaje zvyšují se zvyšující se úrovní poskytovaného vzdělávání. Rozdíly ve výdajích na jednoho žáka/studenta mezi jednotlivými členskými státy se odvíjejí především od jejich ekonomické úrovně. V roce 2007 ze zemí, za které jsou k dispozici údaje, na jednoho žáka primárního vzdělávání vynakládalo nejvíce finančních prostředků Dánsko (7,6 tis. PPS), nejméně naopak Bulharsko (1,9 tis. PPS). Postavení Bulharska je v podstatě neměnné, vynakládalo nejméně i na žáka sekundárního vzdělávání (1,8 tis. PPS) stejně jako terciárního vzdělávání (3,8 tis. PPS). Naopak nejméně bylo v sekundárním vzdělávání Kypr (9,4 tis. PPS) a v terciárním vzdělávání Švédsko (153 tis. PPS).

Česká republika patří k zemím, jejichž výdaje jsou pod průměrem EU. V roce 2007 nejvíce za průměrem zaostávaly výdaje na primární vzdělávání. Na jednoho žáka bylo vydáno 2,8 tis. PPS, což znamenalo třetí nejnižší výdaj v rámci EU. Mírně lepší pozici zaujala ČR v případě sekundárního vzdělání, kde úroveň výdajů stačila na sedmou příčku od konce pomyslného žebříčku. Relativně nejlépe vyšlo mezinárodní srovnání výdajů na studenta terciárního vzdělávání. Zde ČR zaujala osmou příčku odspodu žebříčku.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>.

OECD – Education at a Glance. Paris. 2010.

ÚIV – Statistická ročenka školství – Ekonomické ukazatele: <http://www.uiv.cz/rubrika/100>.

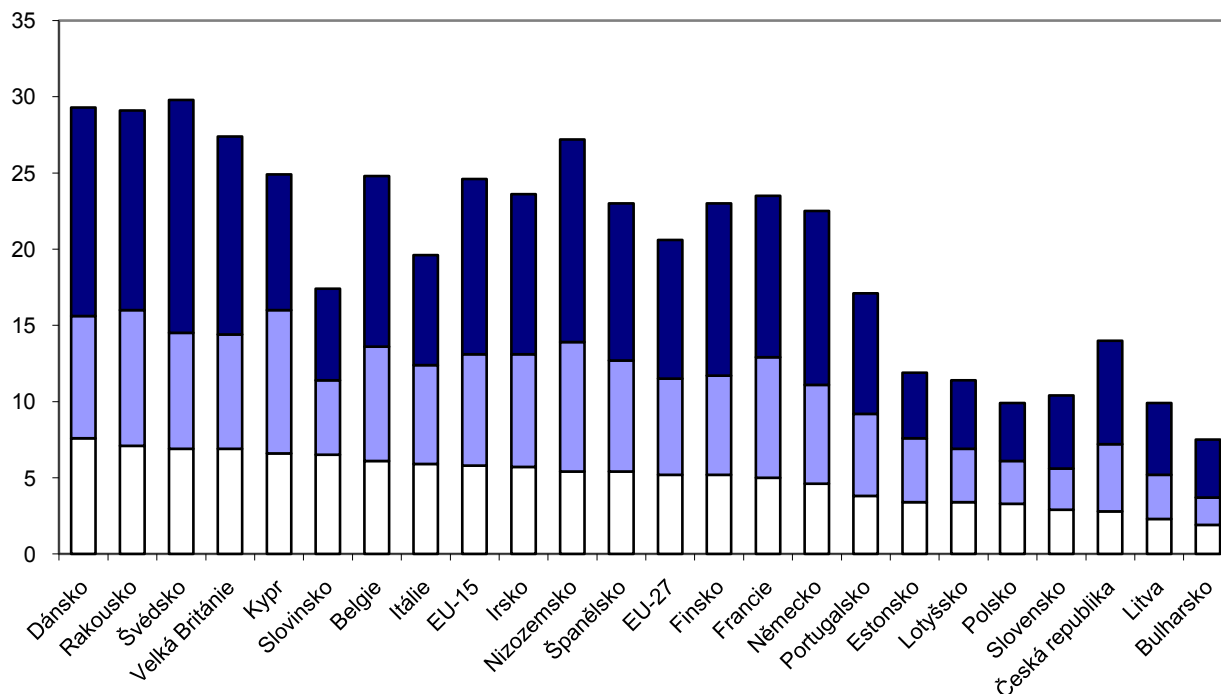
Celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělání na žáka/studenta v 1 000 PPS

	2003			2004			2005			2006			2007		
	prim.	sek.	ter.	prim.	sek.	ter.	prim.	sek.	ter.	prim.	sek.	ter.	prim.	sek.	ter.
EU-27	4,3 ^s	5,6 ^s	8,0 ^s	4,4 ^s	5,6 ^s	7,9 ^s	4,4 ^s	5,9 ^s	8,3 ^s	4,8 ^s	6,1 ^s	8,6 ^s	5,2 ^s	6,3 ^s	9,1 ^s
EU-15	4,8 ^p	6,2 ^p	9,2 ^p	5,0 ^p	6,3 ^p	9,4 ^p	5,2 ^p	6,6 ^p	9,9 ^p	5,6 ^p	7,1 ^p	10,9 ^p	5,8 ^p	7,3 ^p	11,5 ^p
Belgie	5,2 ⁱ	6,5 ⁱ	10,0 ⁱ	5,4 ⁱ	6,3 ⁱ	9,6 ⁱ	5,6 ⁱ	6,5 ⁱ	10,0 ⁱ	5,9 ⁱ	7,2 ⁱ	11,0 ⁱ	6,1 ⁱ	7,5 ⁱ	11,2 ⁱ
Bulharsko	1,2	1,3	3,6	1,3	1,4	3,6	1,7	1,5	3,6	1,8	1,7	3,9	1,9	1,8	3,8
Česká republika	2,0	3,5	5,9	2,3	3,8	5,6	2,4	4,0	5,6	2,7	4,3	7,8	2,8	4,4	6,8
Dánsko	6,6	6,9 ⁱ	11,8 ⁱ	6,8	7,5 ⁱ	12,8 ⁱ	7,1	7,8 ⁱ	12,4 ⁱ	7,3	8,0 ⁱ	12,8 ⁱ	7,6	8,0 ⁱ	13,7 ⁱ
Estonsko	2,7	3,2	3,3	3,1	3,8	3,4	3,4	4,2	4,3
Finsko	4,3	6,0	9,8	4,7	6,3	10,5	4,7	6,2	10,4	4,9	6,3	10,7	5,2	6,5	11,3
Francie	4,3	7,1	8,8	4,4	7,2	8,9	4,5	7,4	9,2	4,6	7,7	9,6	5,0	7,9	10,6
Irsko	4,0 ⁱ	5,4 ⁱ	7,9 ⁱ	4,5 ⁱ	5,9 ⁱ	8,5 ⁱ	4,9 ⁱ	6,1 ⁱ	8,9 ⁱ	5,3 ⁱ	6,7 ⁱ	9,9 ⁱ	5,7 ⁱ	7,4 ⁱ	10,5 ⁱ
Itálie	5,9	6,5 ⁱ	7,1	5,8	6,4 ⁱ	6,4	5,6	6,3 ⁱ	6,8	6,1	6,9 ⁱ	7,3	5,9	6,5 ⁱ	7,2
Kypr	4,6	7,4	7,5	4,6	7,4	7,3	5,1	8,1	8,7	5,8	8,5	9,5	6,6	9,4	8,9
Litva	1,4 ⁱ	2,0 ⁱ	3,5	1,6 ⁱ	2,1 ⁱ	3,7	1,8 ⁱ	2,2 ⁱ	3,8	2,1 ⁱ	2,5 ⁱ	4,0	2,3 ⁱ	2,9 ⁱ	4,7
Lotyšsko	2,0	2,1	2,8	2,1	2,3	2,9	2,4	2,5	3,7	2,9	2,6	3,9	3,4	3,5	4,5
Lucembursko
Maďarsko	3,1	3,2	5,5	3,6	3,2	5,3	3,8	3,4	5,0
Malta	2,5	3,6	5,8	2,5	3,5	5,8	3,7 ^b	5,6 ^b	9,1 ^b
Německo	4,0	5,9	10,1	4,2	6,1	10,1	4,3	6,7	10,6	4,5	6,3	10,8	4,6	6,5	11,4
Nizozemsko	5,0	7,2	12,2	5,1	7,3	12,4	5,3	7,6	12,6	5,4	7,9	12,7	5,4 ⁱ	8,5 ⁱ	13,3
Polsko	2,4 ⁱ	2,2 ⁱ	3,5 ⁱ	2,6 ⁱ	2,3 ⁱ	3,7 ⁱ	2,8 ⁱ	2,5 ⁱ	4,7 ⁱ	3,1 ⁱ	2,7 ⁱ	3,6 ⁱ	3,3 ⁱ	2,8 ⁱ	3,8 ⁱ
Portugalsko	3,6 ⁱ	5,1 ⁱ	4,4 ⁱ	3,6 ⁱ	4,8 ⁱ	4,7 ⁱ	3,9 ⁱ	5,2 ⁱ	6,4 ⁱ	3,9 ⁱ	5,4 ⁱ	7,2 ⁱ	3,8 ⁱ	5,4 ⁱ	7,9 ⁱ
Rakousko	6,1 ⁱ	8,0 ⁱ	11,0 ⁱ	6,3 ⁱ	8,0 ⁱ	11,9 ⁱ	6,7 ⁱ	8,1 ⁱ	12,5 ⁱ	7,0 ⁱ	8,7 ⁱ	12,8 ⁱ	7,1 ⁱ	8,9 ⁱ	13,1 ⁱ
Rumunsko	1,1	1,3	2,4 ^u	.. ^u	.. ^u
Řecko	2,9 ⁱ	4,1 ⁱ	4,1	3,2 ⁱ	4,4 ⁱ	4,7	3,7 ⁱ	4,8 ⁱ	5,0
Slovensko	1,7	2,1 ⁱ	4,0 ⁱ	1,7	2,3 ⁱ	5,5 ⁱ	2,4	2,3 ⁱ	4,9 ⁱ	2,7	2,5 ⁱ	5,0 ⁱ	2,9 ⁱ	2,7 ⁱ	4,8 ⁱ
Slovinško	5,6 ⁱ	3,8 ⁱ	5,8	6,1 ⁱ	4,2 ⁱ	6,2	6,6 ⁱ	4,6 ⁱ	7,0	7,0 ⁱ	5,3 ⁱ	6,5	6,5 ⁱ	4,9 ⁱ	6,0 ⁱ
Španělsko	4,1 ⁱ	5,4 ⁱ	7,5 ⁱ	4,2 ⁱ	5,6 ⁱ	7,9 ⁱ	4,6 ⁱ	6,1 ⁱ	8,5 ⁱ	5,0 ⁱ	6,6 ⁱ	9,2 ⁱ	5,4 ⁱ	7,3 ⁱ	10,3 ⁱ
Švédsko	6,1 ⁱ	6,4 ⁱ	13,5	6,3 ⁱ	6,8 ⁱ	13,8	6,2 ⁱ	6,7 ⁱ	13,2	6,4 ⁱ	7,0 ⁱ	14,2	6,9 ⁱ	7,6 ⁱ	15,3
Velká Británie	4,8 ⁱ	6,0 ⁱ	9,8 ⁱ	4,9 ⁱ	5,8 ⁱ	9,4 ⁱ	5,6 ⁱ	7,0 ⁱ	12,2 ⁱ	6,6 ⁱ	7,4 ⁱ	13,1 ⁱ	6,9 ⁱ	7,5 ⁱ	13,0 ⁱ

Poznámky: s – propočten EUROSTATu; p – EU-15 nevážený průměr z dostupných údajů; i – viz <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
Pramen: EUROSTAT – Population and Social Conditions. Kód tabulky: tps00067. Datum přístupu: 13. 8. 2010.

Celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělání na žáka/studenta v 1 000 PPS v roce 2007

□ primární vzdělání ■ sekundární vzdělání ■ terciární vzdělání

14. Soukromé výdaje na vzdělávací instituce

Objem soukromých výdajů na vzdělávání je ovlivněn nejen tím, jaký význam jednotlivci a soukromé firmy vzdělávání přisuzují, ale i příslušnými zákonnými normami, které se týkají zejména školného a nástrojů na podporu investic do vzdělávání. Zvyšování finanční účasti jednotlivců na vzdělávání však musí být řešeno tak, aby tyto náklady mohly nést i jednotlivci z finančně nepříznivého rodinného zázemí. Ochota jednotlivců investovat do svého vzdělávání souvisí kromě jiného i s návratností této investice. Na tu má vliv zejména vyšší finanční ohodnocení profesí s vyššími kvalifikačními nároky, výška školného či poplatků a doba studia, po kterou není realizován žádný pracovní příjem.

Metodologie

Soukromé výdaje se statisticky sledují prostřednictvím dvou ukazatelů. Jedním je ukazatel soukromých výdajů na vzdělávací instituce, druhým pak soukromých výdajů na vzdělávání. Do **soukromých výdajů na vzdělávání** se dle metodiky UOE (viz ukazatel celkové výdaje na vzdělávací instituce) započítávají vedle výdajů na vzdělávací instituce i výdaje na zboží a služby, které jsou vyžadovány školami, ale nejsou jimi hrazeny (např. nákup učebnic) nebo jsou studentem využívány při přípravě do školy (např. počítač) a platby za soukromé doučování.

Častěji se však výdaje na vzdělávání vztahují pouze ke vzdělávacím institucím. Tento přístup vede k získání spolehlivých dat na národní úrovni, ale způsobuje obtíže při mezinárodním srovnávání. Služby poskytované v jedné zemi vzdělávacími institucemi jsou v jiné zemi zajišťovány specializovanými institucemi. Pro mezinárodní srovnatelnost je důležité využít při definování výdajů na vzdělávací instituce i koncept zboží a služeb (viz ukazatel veřejné výdaje na vzdělávání – přímé veřejné výdaje). **Soukromé výdaje na vzdělávací instituce** zahrnují výdaje domácností a jiných soukromých subjektů. Do **výdajů domácností** na vzdělávací instituce spadají výdaje, které bezprostředně souvisejí se vzděláváním – školné, registrační poplatky, výdaje na dopravu do školy, ubytování, stravování, pokud jsou tyto služby zajišťovány vzdělávacími institucemi. **Výdaje jiných soukromých subjektů** zahrnují přímé platby vzdělávacím institucím a finanční pomoc studentům nebo jejich rodinám. Přímé platby vzdělávacím institucím zahrnují veškeré příspěvky školám, univerzitám a výdaje zaměstnavatelů, které souvisejí se vzděláváním v tzv. duálních systémech počátečního vzdělávání (vzdělávání ve škole a praktická výuka v podniku). Finanční pomoc žákům/studentům nebo jejich rodinám má nejčastěji formu stipendií a grantů.

Vzdělávací instituce rozdělujeme UOE do následujících pěti skupin: instituce přímo poskytující vzdělávání (primární, sekundární a terciární); instituce podporující poskytování vzdělávání (např. tisk učebnic); instituce poskytující doplňkové služby (poradenské činnosti, stravování apod.); instituce spravující studentské půjčky a stipendia; instituce, které vytvářejí vzdělávací programy, provádějí testování, analýzy vzdělávání a vzdělávacích politik.

Soukromé výdaje na vzdělávací instituce jsou vztaženy k objemu HDP v příslušném roce. Při interpretaci ukazatele je třeba brát v úvahu to, že soukromé výdaje jsou zjiš-

ťovány u jednotlivých vzdělávacích institucí, které si nemusí vždy přát, aby byly monitorovány veškeré jejich soukromé příjmy. To může vést k podhodnocení těchto výdajů. Dále je třeba si uvědomit i vliv rozdílného zastoupení soukromých vzdělávacích institucí v jednotlivých zemích a rozdílnou výši školného. Podíl na HDP může být zkreslený v neprospěch těch zemí, které vykazují HDP výrazně vyšší než HNP.

Mezinárodní srovnání

Podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP se v průměru EU mění velmi pozvolna. V období let 2000–2003 dosahoval 0,6 %, v následujícím období, za které jsou k dispozici data, vzrostl na 0,7 %. Za tímto průměrem se skrývají poměrně značné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi, které odrážejí charakteristiky národních vzdělávacích systémů. V roce 2007 vykázala nejvyšší hodnotu tohoto ukazatele Velká Británie (1,8 %) společně s Kypr (1,3 %), naopak nejmenší hodnota se objevila u Finska (0,1 %). Nejčastější podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP dosáhl výše 0,5 %.

Mezi členskými zeměmi najdeme jak země, ve kterých došlo v roce 2007 ve srovnání s rokem 2000 k nárůstu tohoto podílu, tak země s jeho poklesem, ale i země, ve kterých je podíl stabilní. Nejvýraznější nárůst vykázalo Portugalsko (o 0,4 p.b.), naopak k největšímu poklesu došlo na Kypr (-1,3 p.b.), Kypr si však stále zachovává prvenství ve výši těchto výdajů. Stabilita výdajů se projevila především u Švédska, kde se soukromé výdaje na vzdělávací instituce podílejí na HDP neměnnými 0,2 %.

O významu soukromých investic na celkovém financování vzdělávacích institucí vypovídá ukazatel uveřejněný v publikaci OECD Education at a Glance, 2010. V rámci EU se v roce 2007 tento podíl pohyboval od 3 % (Finsko) po 15 % (Nizozemsko). Podíl soukromých výdajů ve všech státech roste s rostoucí úrovní vzdělávání, nejvyšší je u institucí terciárního vzdělávání, nejnižší u institucí zabezpečujících základní vzdělávání. Podíl soukromých výdajů na celkových výdajích na terciární vzdělávací instituce se v roce 2007 v rámci EU pohyboval od 50 % (Itálie a Portugalsko) po pouhých 2 % (Norsko, Dánsko).

Česká republika patří k zemím, ve kterých je podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP relativně stabilní, s výjimkou roku 2002 se pohybuje v rozpětí 0,4–0,6 %, tedy pod průměrem EU. Soukromé výdaje se na celkových výdajích na vzdělávací instituce v roce 2007 podílely 11 %, na výdajích na instituce terciárního vzdělávání 18 %. Růst podílu soukromých výdajů souvisí s rozvojem soukromého školství, který byl nejdynamičtější právě v sektoru terciárního vzdělávání.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>.

OECD – Education at a Glance. Paris, 2010.

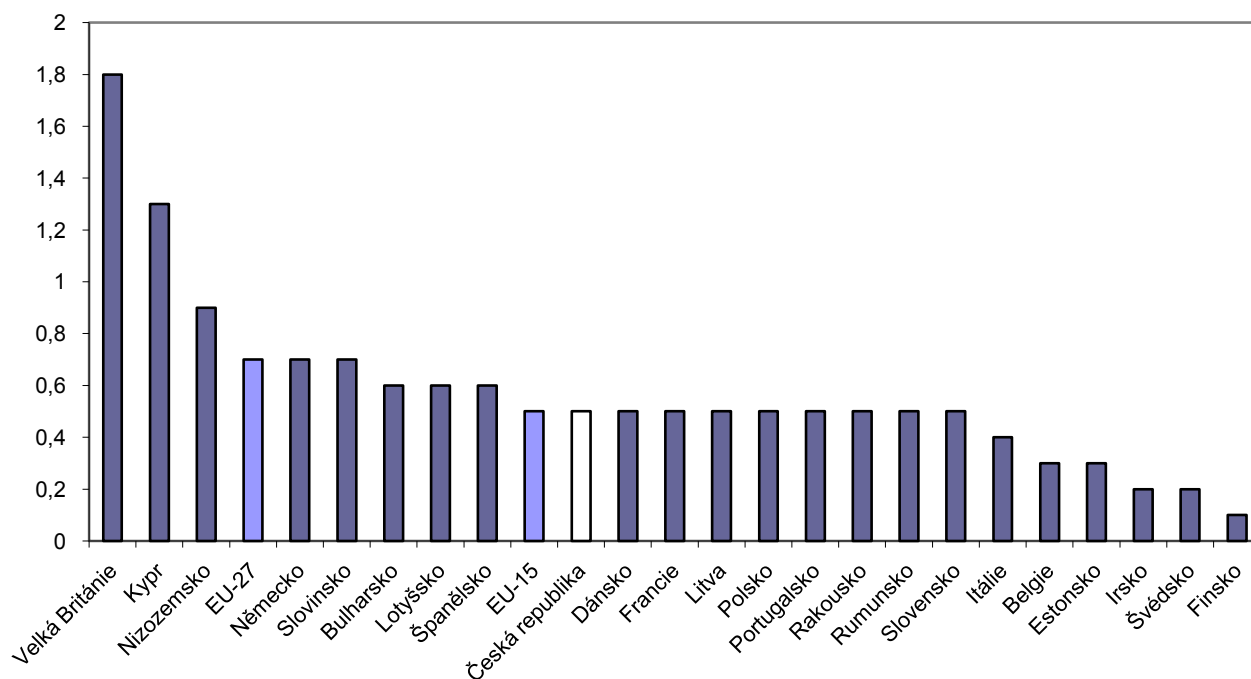
ÚIV – Statistická ročenka školství – Ekonomické ukazatele: <http://www.uiv.cz/rubrika/100>.

Podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	..	0,6 ^s	0,6 ^s	0,6 ^s	0,6 ^s	0,7 ^s	0,7 ^s	0,7 ^s	0,7 ^s
EU-15 ^p	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Belgie	0,3 ⁱ	0,4 ⁱ	0,4 ⁱ	0,4 ⁱ	0,4 ⁱ	0,3 ⁱ	0,4 ⁱ	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ
Bulharsko	0,6 ⁱ	0,7	0,7 ⁱ	0,7 ⁱ	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6
Česká republika	0,5	0,4	0,4	0,2	0,4	0,6	0,6	0,6	0,5
Dánsko	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,6	0,6	0,5
Estonsko	0,4	0,3	0,3 ⁱ
Finsko	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Francie	0,5 ⁱ	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Irsko	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2 ⁱ
Itálie	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Kypr	2,5	2,6	1,2	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,3
Litva	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Lotyšsko	0,6 ⁱ	0,6 ⁱ	0,8 ⁱ	0,8 ⁱ	0,8	0,8	0,8	0,7	0,6
Lucembursko
Maďarsko	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	..
Malta	0,3 ⁱ	0,5 ⁱ	0,9	0,6	1,4	0,4	0,4 ^b
Německo	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,7	0,7
Nizozemsko	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9
Polsko	0,2	0,6 ⁱ	0,7 ⁱ	0,6 ⁱ	0,6 ⁱ	0,5 ⁱ	0,5 ⁱ
Portugalsko	0,1 ⁱ	0,1 ⁱ	0,1 ⁱ	0,1 ⁱ	0,1 ⁱ	0,1 ⁱ	0,4 ⁱ	0,4 ⁱ	0,5 ⁱ
Rakousko	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,5	0,6	0,5
Rumunsko	0,3 ⁱ	0,3 ⁱ	0,2 ⁱ	0,2 ⁱ	0,4	..	0,5
Řecko	0,2 ⁱ	0,2 ⁱ	0,2 ⁱ	0,2 ⁱ	0,2	0,2	0,3
Slovensko	0,1 ⁱ	0,2 ⁱ	0,1	0,2	0,5 ⁱ	0,8 ⁱ	0,7 ⁱ	0,6 ⁱ	0,5 ⁱ
Slovinsko	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
Španělsko	0,9	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6 ⁱ
Švédsko	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Velká Británie	0,8 ⁱ	0,8 ⁱ	0,8 ⁱ	0,9 ⁱ	1,0 ⁱ	0,9	1,2 ⁱ	1,4 ⁱ	1,8 ⁱ

Poznámky: s – propočten EUROSTATU; p – nevážený arit. průměr z dostupných dat; i – viz <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. BE – nezahrnuté nezávislé soukromé vzdělávací instituce a instituce německy hovořící komunity; DK – nezahrnuté výdaje ostatních soukromých institucí; NL – nezahrnuté výdaje na ISCED 5B; PL, Pramen: EUROSTAT – Long-term Indicators. Kód tabulky: tps00068. Datum přístupu: 13. 8. 2010.

Podíl soukromých výdajů na vzdělávací instituce na HDP v roce 2007 (v %)

15. Veřejné výdaje na vzdělávání

Kvalitní vzdělání představuje jednu z hlavních konkurenčních výhod společnosti, proto jsou členské země EU vyzývány ke zvyšování investic do lidských zdrojů prostřednictvím zvyšování výdajů na poskytování široce dostupného a kvalitního vzdělávání. Vzhledem k nutnosti udržovat rovnováhu veřejných financí je však nezbytné zvyšovat i výdaje soukromé a zejména dbát na efektivnost využívání všech zdrojů. Veřejné výdaje na vzdělávání v podstatě soupeří o svou výši s výdaji na ostatní oblasti financované z veřejných zdrojů, tedy s výdaji například na sociální péči, zdravotnictví, bezpečnost.

Metodologie

Statisticky sledované **veřejné výdaje na vzdělávání** zahrnují přímé výdaje na vzdělávací instituce a transfery soukromým subjektům z veřejných zdrojů, tj. ze státních, regionálních a místních veřejných rozpočtů či fondů. Důsledně se dbá na vyloučení duplicitního započítávání výdajů v případě převodů mezi jednotlivými rozpočtovými úrovněmi a převodů jednotlivcům. Dále je třeba zásadně odlišit veřejné a soukromé výdaje.

Vzdělávací instituce zahrnují instituce, které přímo poskytují vzdělávání, a instituce, které podporují poskytování vzdělávání (blíže viz ukazatel soukromé výdaje na vzdělávací instituce). **Přímé výdaje** na vzdělávací instituce slouží k pokrytí: mzdových nákladů včetně příspěvků na důchodové zabezpečení; nákupu učebních pomůcek poskytovaných vzdělávacími institucemi; nákladů na výuku v podnicích v případě duálního vzdělávání; správy; kapitálových výdajů a pronájmů; dopravy studentů, školního stravování, ubytování; poradenství, zdravotní péče a speciálních vzdělávacích potřeb; služeb poskytovaných vzdělávacími institucemi obyvatelstvu; výzkumu vzdělávání a tvorby vzdělávacích programů; výzkumu a vývoje realizovaného v institucích terciárního vzdělávání. Do výdajů na vzdělávání nejsou zahrnovány výdaje vzdělávacích institucí související s péčí o děti po skončení vyučování; výdaje fakultních nemocnic, které nesouvisí s výukou mediků; úhrada úroků z úvěrů na výstavbu nebo rekonstrukci vzdělávacích institucí; ostatní výdaje vzdělávacích institucí, které nejsou uvedeny výše (např. náklady na kurzy, které mají charakter zájmového vzdělávání).

Transfery veřejných prostředků soukromým subjektům směřují přímo žákům/studentům ve formě příspěvků, stipendií či půjček na studium nebo soukromým firmám a neziskovým organizacím, které poskytují vzdělávací služby či jejich poskytování podporují.

Nejběžnějším ukazatelem veřejných výdajů na vzdělávání je **podíl těchto výdajů na HDP**, který umožňuje porovnávat výdaje na vzdělávání s výdaji na jiné účely v rámci jednotlivých zemí a mezinárodní komparaci. Při interpretaci výsledků mezinárodního porovnávání je třeba brát v úvahu vliv rozdílné mzdové úrovně ve školství v jednotlivých zemích. Právě výdaje na mzdy představují v průměru cca 70 % veřejných výdajů na vzdělávání. Ukazatel vztahený k HDP je dále vychýlen v neprospěch zemí, ve kterých je HNP výrazně nižší než HDP v důsledku odlivu zisku zahraničních firem.

Je třeba upozornit na skutečnost, že v rámci národních statistik ČR se do výdajů na vzdělávání započítávají veš-

keré výdaje rozpočtové kapitoly MŠMT, tedy i výdaje na mládež a tělovýchovu, které se však do mezinárodních statistik nepředávají.

Mezinárodní srovnání

Veřejné výdaje na vzdělávání všech úrovní se na HDP podílely v roce 2007 v průměru EU-27 celkem 5 %. Dánsko je zemí, které věnuje největší díl svého HDP na vzdělávání, v roce 2007 dosáhl podíl veřejných výdajů na HDP 7,8 %, tedy vysoko nad průměrem EU. Zemí, která se ocitla naopak hluboko pod průměrem je Lucembursko (3,2 %), které vzhledem k tomu, že cca 80 % studentů terciárního vzdělávání se vzdělává v zahraničí (viz ukazatel mobilita studentů) nevěnuje rozvoji této úrovně vzdělávání dostatečnou pozornost.

Vývoj ukazatele naznačuje, že v průměru EU-27 došlo v roce 2005 k zastavení relativně pozitivního trendu, podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP poklesl o 0,1 p.b. a na této úrovni se stabilizoval. Pokud porovnáme vývoj ukazatele v období 2004–2007 v jednotlivých zemích, potom se na tomto poklesu podílelo celkem 17 zemí, i když nestejnou měrou. Nejvyšší pokles zaznamenalo Lucembursko (-0,7 p.b.), ale například i Dánsko (-0,6 p.b.), které si však i nadále udržuje prvenství ve výši výdajů. Z celkem dvacet pěti zemí, za které jsou k dispozici údaje za toto období, pouze v pěti zemích se podíl veřejných výdajů na vzdělávací instituce na HDP zvýšil. Největší pokrok zaznamenalo Rumunsko (1 p.b.), v dalších třech zemích došlo ke zvýšení podstatně méně razantnějším, pouze o 0,2 p.b. (Irsko, Kypr, Velká Británie) a ve Španělsku o 0,1 p.b.

V **České republice** se veřejné výdaje na vzdělávání po celé sledované období let 1999–2007 pohybovaly pod průměrem EU. Nejvíce se k evropskému průměru přiblížily v roce 2006, kdy byly nižší pouze o 0,4 p.b., v ostatních letech to bylo o 0,5–0,8 p.b. V roce 2007 se veřejné výdaje na vzdělávací instituce podílely na HDP 4,2 %. Z hlediska vývoje hodnot ukazatele lze sledované období rozdělit do dvou dílčích období. V prvním období trvajícím od roku 1999 do roku 2003 se podíl výdajů na vzdělávací instituce meziročně zvyšoval z počátečních 4 % na 4,5 %, od roku 2004 se trend obrátil a s výjimkou roku 2006 docházelo k meziročním poklesům.

Podle dat ÚIV jde z veřejných prostředků největší objem peněz na základní vzdělávání. Je to dáno zejména délkou tohoto vzdělávání a s tím souvisejícím počtem žáků, ale i jeho veřejným charakterem. V roce 2009 šlo z celkových veřejných výdajů na základní vzdělávání 34 %, na středoškolské 22 % a na vysokoškolské 21 % celkových veřejných výdajů na vzdělávání. Na celkové částce se dále podílely např. výdaje na předškolní vzdělávání, základní umělecké školy, stravování a ubytování žáků apod.

Informační zdroje

EUROSTAT – Population and Social Conditions:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>.

OECD – Education at a Glance. Paris, 2010.

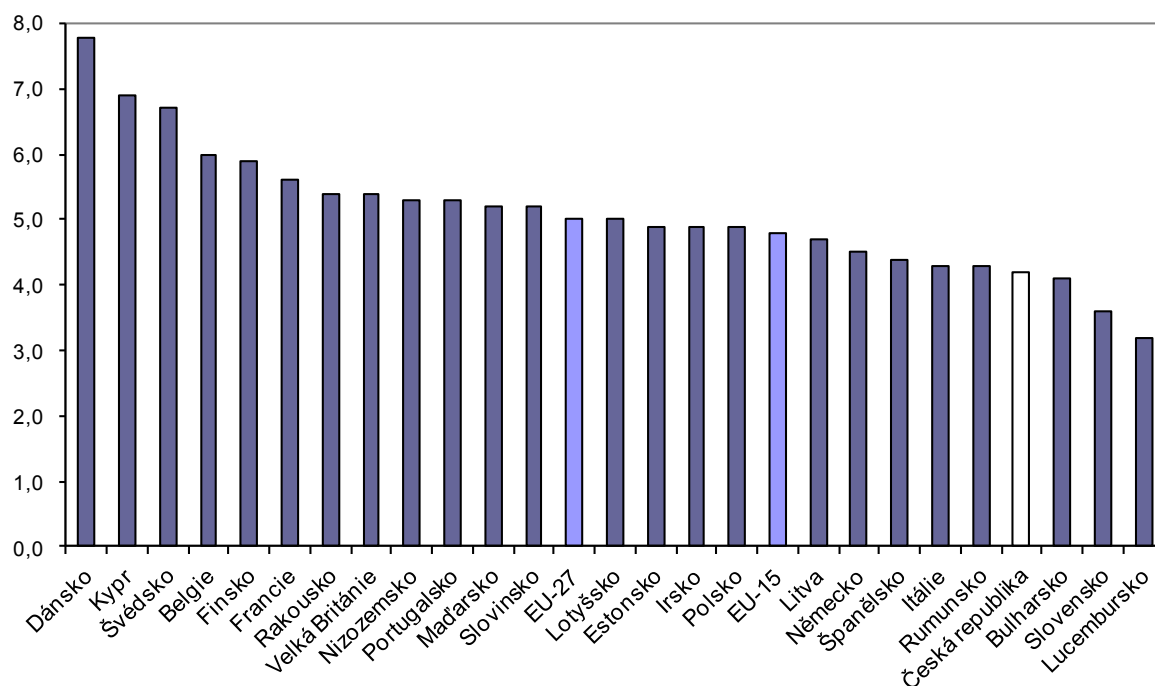
ÚIV – Statistická ročenka školství – Ekonomické ukazatele:
<http://www.uiv.cz/rubrika/100>.

Podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	4,9 ^s	4,9 ^s	5,0 ^s	5,1 ^s	5,1 ^s	5,1 ^s	5,0 ^s	5,0 ^s	5,0 ^s
EU-15 ^p	4,5	4,6	5,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,0	4,8
Belgie	6,0 ⁱ	6,1 ⁱ	6,1 ⁱ	6,0 ⁱ	6,0 ⁱ	6,0 ⁱ	6,0 ⁱ
Bulharsko	4,0	4,0	3,8	4,0	4,2	4,5	4,5	4,2	4,1
Česká republika	4,0	4,0	4,1	4,3	4,5	4,4	4,3	4,6	4,2
Dánsko	8,1 ⁱ	8,3 ⁱ	8,4 ⁱ	8,4 ⁱ	8,3	8,4	8,3 ⁱ	8,0 ⁱ	7,8 ⁱ
Estonsko	6,7 ⁱ	6,1 ⁱ	5,3	5,5	5,3	4,9	4,9	4,8	4,9 ⁱ
Finsko	6,1	5,9	6,0	6,2	6,4	6,4	6,3	6,1	5,9
Francie	5,8 ⁱ	6,0	5,9	5,9	5,9	5,8	5,7	5,6	5,6
Irsko	3,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,7	4,8	4,7	4,9
Itálie	4,5	4,6	4,9	4,6	4,7	4,6	4,4	4,7	4,3
Kypr	5,4 ⁱ	5,4 ⁱ	5,9 ⁱ	6,6 ⁱ	7,3 ⁱ	6,7 ⁱ	6,9 ⁱ	7,0 ⁱ	6,9 ⁱ
Litva	6,4	5,9	5,9	5,8	5,2 ⁱ	5,2 ⁱ	4,9 ⁱ	4,8 ⁱ	4,7 ⁱ
Lotyšsko	5,8	5,6	5,6	5,7	5,3	5,1	5,1	5,1	5,0
Lucembursko	3,7 ⁱ	3,8 ⁱ	3,8 ⁱ	3,9 ⁱ	3,8 ⁱ	3,4 ⁱ	3,2 ⁱ
Maďarsko	4,7	4,4	5,0	5,4	5,9	5,4	5,5	5,4	5,2
Malta	4,4	4,5	4,5	4,4	4,7	4,8	6,8 ^b
Německo	4,5	4,5	4,5	4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	4,5
Nizozemsko	4,9	5,0	5,1	5,2	5,4	5,5	5,5	5,5	5,3
Polsko	4,8 ⁱ	4,9 ⁱ	5,4 ⁱ	5,4 ⁱ	5,4 ⁱ	5,4 ⁱ	5,5 ⁱ	5,3 ⁱ	4,9 ⁱ
Portugalsko	5,4 ⁱ	5,4 ⁱ	5,6 ⁱ	5,5 ⁱ	5,6 ⁱ	5,3 ⁱ	5,4 ⁱ	5,3 ⁱ	5,3 ⁱ
Rakousko	5,9	5,7	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,4	5,4
Rumunsko	3,4	2,9	3,3	3,5	3,5	3,3	3,5	..	4,3
Řecko	3,3 ⁱ	3,4 ⁱ	3,5 ⁱ	3,6 ⁱ	3,6 ⁱ	3,8 ⁱ	4,0
Slovensko	4,2 ⁱ	3,9 ⁱ	4,0 ⁱ	4,3 ⁱ	4,3 ⁱ	4,2 ⁱ	3,9 ⁱ	3,8 ⁱ	3,6 ⁱ
Slovinsko	5,9	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	5,2
Španělsko	4,4	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2	4,3	4,4
Švédsko	7,3	7,2	7,1	7,4	7,3	7,2	7,0	6,9	6,7
Velká Británie	4,5 ⁱ	4,5 ⁱ	4,6 ⁱ	5,1 ⁱ	5,2 ⁱ	5,2 ⁱ	5,4 ⁱ	5,5 ⁱ	5,4 ⁱ

Poznámky: s – poččet EUROSTATu; p – nevážený arit. průměr z dostupných dat; i – viz <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. Pramen: EUROSTAT – Population and Social Conditions. Kód tabulky: tsdsc510. Datum přístupu: 5. 8. 2010.

Podíl veřejných výdajů na vzdělávání na HDP v roce 2007 (v %)

16. Absolventi technických a přírodovědných disciplín

Lidé s terciárním vzděláním v technických a přírodovědných disciplínách představují nezastupitelný potenciál, který do značné míry předurčuje ekonomickou vyspělost země. Především od absolventů tohoto typu vzdělání se očekává výrazný příspěvek k rozvoji technologií a vůbec k inovacím, které se stávají motorem dalšího rozvoje. Rozhodujícím způsobem ovlivňují přechod ekonomiky na ekonomiku založenou na znalostech. Proto si EU vytkla jako jeden z cílů zvýšit do roku 2010 počet absolventů technických a přírodovědných disciplín v průměru o 15 % ve srovnání s rokem 2000 a současně zvýšit podíl žen.

Metodologie

Pro zvyšování podílu osob s terciárním vzděláním technického a přírodovědného směru má rozhodující význam nejen dostupnost tohoto vzdělávání a s tím související počty přijímaných do studia, ale i úspěšnost tohoto studia. Cílem není pouze zvyšovat počty odborníků, ale především zabezpečovat jejich vysokou kvalitu.

Ústav pro informace ve vzdělávání každoročně publikuje údaje o institucionálních předpokladech k dosažení technického nebo přírodovědného terciárního vzdělání, tedy o vysokých školách a fakultách poskytujících toto vzdělání. K dispozici jsou i údaje o počtech přihlášených a těch, kteří se skutečně dostavili k přijímacímu řízení, počtech přijatých a zapsaných. Data umožňují analyzovat nejen úspěšnost v přijímacím řízení, ale i faktický zájem o samotné studium těchto oborů. Počty absolventů pak informují o úspěšnosti studia, od struktury pedagogických pracovníků lze do určité míry odvozovat kvalitu poskytovaného vzdělávání.

Pro mezinárodní srovnání se využívají relativní ukazatele vztahující počty studentů technických a přírodovědných oborů terciárního vzdělání k celkovému počtu přijímaných do terciárního vzdělávání nebo počty absolventů daného zaměření studia k celkovému počtu absolventů terciárního vzdělávání. Dále je využíván ukazatel vyjadřující **podíl absolventů technických a přírodovědných oborů na tisíc obyvatel ve věkové skupině 20–29 let**. Tato věková skupina je považována za typickou pro dokončování terciárního vzdělávání ve většině evropských zemí. Podíl absolventů technických a přírodovědných oborů na tisíc obyvatel ve věku 20–29 let vychází podle definice Eurostatu z počtu nových absolventů těchto oborů v daném kalendářním roce bez ohledu na jejich věk a státní příslušnost a to, zda absolvovali na soukromé nebo veřejné instituci terciárního vzdělávání. Počet obyvatel ve věku 20–29 let vyjadřuje četnost této věkové skupiny k 1. lednu daného roku.

Při konstrukci ukazatele jednotlivé země respektují mezinárodně platnou klasifikaci užívanou pro statistiky vzdělávání ISCED 97. Terciární vzdělávání je v této klasifikaci zastoupeno kategoriemi ISCED 5A, 5B a 6 (definice těchto kategorií viz indikátor účasti na terciárním vzdělávání). Do **technických studijních oborů** jsou dle klasifikace ISCED – obory vzdělávání zařazeny tři studijní obory:

- i) technika a technická řemesla;
- ii) výroba a zpracovatelský průmysl;
- iii) architektura a stavebnictví.

Do **přírodovědných studijních oborů** jsou touto klasifikací zařazeny následující čtyři studijní obory:

- i) vědy o živé přírodě (biologické vědy);
- ii) vědy o neživé přírodě (fyzikální a chemické vědy);
- iii) matematika a statistika;
- iv) informatika a výpočetní technika.

Na základě hodnot daného ukazatele lze odvozovat změny v zásobě takto vzdělané pracovní síly. Je však třeba vzít v úvahu vliv migrace za vzděláním i pracovní migrace, která může ovlivňovat tuto zásobu jak pozitivně, tak negativně a výsledný dopad závisí na poměru mezi přílivem takto vzdělané populace a jejím odlivem. Příliv populace je spojen s populací bez ohledu na státní příslušnost, která absolvovala technické a přírodovědné vzdělání v zahraničí, ale hledá uplatnění na „domácím“ trhu práce. Odliv představují absolventi „domácích“ vysokých škol daného zaměření a pracovní síla s touto kvalifikací hledající uplatnění na zahraničních trzích nebo odcházející z pracovního trhu.

Mezinárodní srovnání

Počet absolventů technických a přírodovědných oborů terciárního vzdělávání na tisíc osob ve věku 20–29 let se v průměru EU postupně zvyšuje. V roce 2008 to bylo již téměř 14 absolventů, což představuje více jak třetinové zvýšení ve srovnání se stavem v roce 2000. S výjimkou Irska a Velké Británie, kde došlo v tomto období ke snížení hodnoty ukazatele, a Lucemburska, kde zůstal podíl neměnný, se ve všech členských zemích situace v tomto ohledu zlepšila. Nejpříznivější podmínky z hlediska dostupnosti absolventů tohoto typu vzdělání mělo v roce 2008 Finsko, Francie a Portugalsko, kde jejich podíl přesáhl 20 absolventů. Naopak méně než pět absolventů těchto oborů na tisíc obyvatel dané věkové skupiny bylo v Lucembursku, v jehož ekonomice výrazně dominuje sektor služeb, a dále v Bulharsku.

Česká republika patří k zemím s největším relativním nárůstem počtu absolventů technických a přírodovědných oborů. Jejich podíl na tisíc obyvatel ve věku 20–29 let se zvýšil z 5,5 absolventa v roce 2000 na 15 absolventů v roce 2008, tzn. téměř třikrát. Nicméně jejich podíl na celkovém počtu absolventů terciárního vzdělávání postupně klesá, mladí lidé dávají přednost humanitně zaměřeným studijním oborům.

Informační zdroje

ČSÚ – Lidské zdroje pro vědu a technologie:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske_zdroje_pro_ve_du_a_technologie.

ÚIV – Statistická ročenka školství – Výkonové ukazatele: <http://www.uiv.cz/clanek/512/1857>.

OECD – Science, Technology and Innovation Scoreboard:

http://www.oecd.org/topic/0,3373,en_2649_37417_1_1_1_1_37417_00.html.

OECD – Science, Technology and Industry Outlook:

http://www.oecd.org/document/36/0,3343,en_2649_34269_41546660_1_1_1_1,00.html.

OECD – Education at a Glance.

EUROSTAT – Population and Social Conditions:

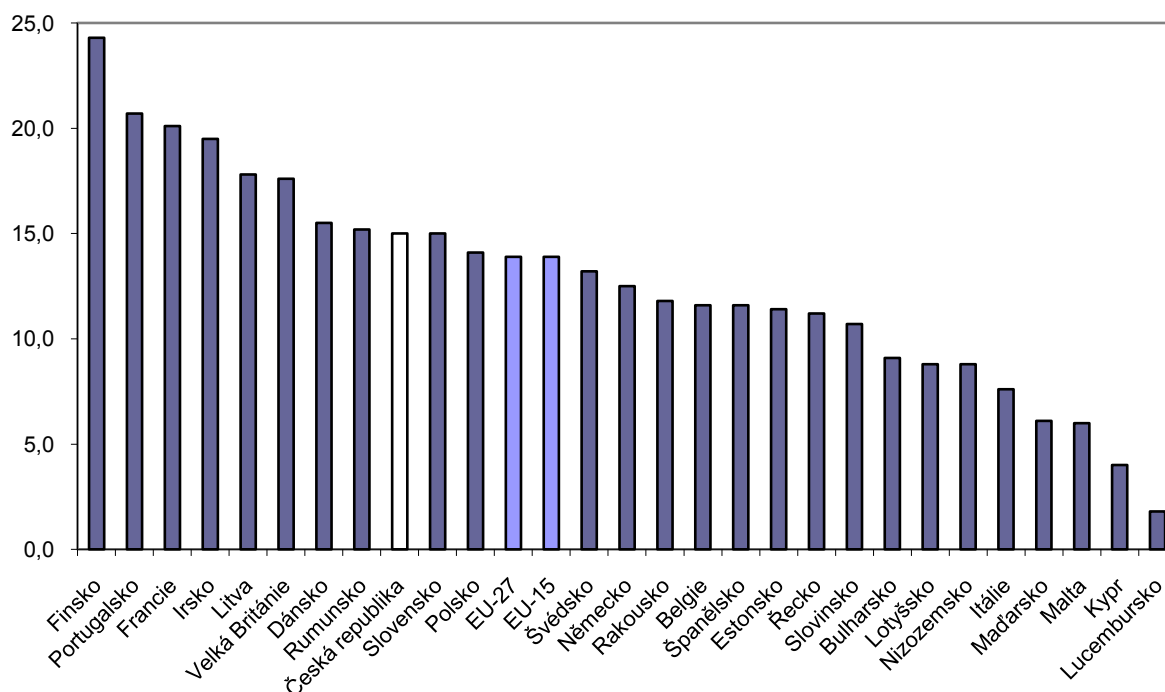
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

Počet absolventů technických a přírodovědných disciplín na 1 000 obyvatel ve věku 20–29 let

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	9,2 ^s	10,1 ^s	10,7 ^s	11,3 ^s	12,3 ^s	12,5 ^s	13,2	13,4	13,8	13,9
EU-15 ^p	11,4	11,2	12,4	11,9	13,5	12,9	14,1	14,2	14,4	13,9
Belgie	..	9,7 ⁱ	10,1 ⁱ	10,5 ⁱ	11,0 ⁱ	11,2 ⁱ	10,9 ⁱ	10,6 ⁱ	14,0 ⁱ	11,6
Bulharsko	6,5	6,6	7,5	11,7	8,3	8,5	8,6	8,5	8,4	9,1
Česká republika	5,0	5,5	5,6	6,0	6,4	7,4	8,2	10,0	12,0	15,0
Dánsko	8,2	11,7	12,2	11,7	12,5	13,8	14,7	13,8	16,4	15,5
Estonsko	6,3	7,8 ⁱ	8,3 ⁱ	8,0 ⁱ	8,8	8,9	12,1	11,2	13,3	11,4
Finsko	17,8	16,0	17,2	17,4	17,4	17,9	18,1	17,9	18,8	24,3
Francie	19,0	19,6	20,1	..	22	..	22,8	20,9	20,7	20,1
Irsko	23,8	24,2	22,9	20,5	24,2	23,1	24,5	21,4	18,7	19,5
Itálie	5,5	5,7	6,2	7,4	9,1	10,8	11,6	12,1	12,1	7,6
Kypr	3,8 ⁱ	3,4 ⁱ	3,7 ⁱ	3,8 ⁱ	3,6 ⁱ	4,2 ⁱ	3,6 ⁱ	4,3 ⁱ	4,2 ⁱ	4,0
Litva	11,7	13,5	14,8	14,6	16,3	17,5	18,9	19,5	18,1	17,8
Lotyšsko	6,4	7,4	7,6	8,1	8,6	9,4	9,8	8,9	9,2	8,8
Lucembursko	..	1,8 ⁱ	1,8
Maďarsko	5,1	4,5	3,7	4,8	4,8	5,1 ⁱ	5,1	5,8	6,4	6,1
Malta	3,9	3,4	2,7	3,1	3,6	..	3,4	5,0	7,1	6,0
Německo	8,6	8,2	8,0	8,1	8,4	9,0	9,7	10,7	11,4	12,5
Nizozemsko	5,8	5,8	6,1	6,6	7,3	7,9	8,6	9,0	8,9	8,8
Polsko	5,7	6,6 ⁱ	7,6	8,3	9,0	9,4	11,1	13,3	13,9	14,1
Portugalsko	6,1	6,3	6,6	7,4	8,2	11,0 ⁱ	12	12,6	18,1	20,7
Rakousko	6,9 ⁱ	7,2 ⁱ	7,3	7,9	8,2	8,7	9,8	10,8	11,1	11,8
Rumunsko	4,1 ⁱ	4,5 ⁱ	4,9 ⁱ	5,8 ⁱ	9,4	9,8	10,3	10,5	11,9	15,2
Řecko	8,0	10,1 ⁱ	.. ^u	8,5	11,2
Slovensko	5,1	5,3	7,5	7,8	8,3	9,2	10,2	10,3	11,9	15,0
Slovinsko	8,4	8,9	8,2	9,5	8,7	9,3	9,8	9,5	9,8	10,7
Španělsko	9,5	9,9	11,2	11,9	12,6	12,5	11,8	11,5	11,2	11,6
Švédsko	9,7	11,6	12,4	13,3	13,9	15,9 ⁱ	14,4	15,1	13,6	13,2
Velká Británie	16,0	18,5	20,0 ⁱ	20,3	21,0	18,1	18,4	17,9	17,5	17,6

Poznámka: s – odhad EUROSTATu; p – nevážený aritmetický průměr z dostupných údajů; i – viz <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
 Pramen: EUROSTAT – Population and Social Conditions, kód tabulky: educ_thflds. Datum přístupu: 13. 8. 2010.

Počet absolventů technických a přírodovědných disciplín na 1 000 obyvatel ve věku 20–29 let v roce 2008

17. Dostupnost kvalitních vyšších manažerů

Pro konkurenceschopnost jednotlivých podniků a tím i celé ekonomiky je důležitý kvalitní management. V důsledku globalizačních a technologických změn jsou na manažery kladeny stále větší požadavky. Nezbytnost doplňovat si nejnovější poznatky, schopnost a ochota je uplatňovat v praxi se stávají jednou z důležitých charakteristik kvalitních manažerů. Jejich celoživotní učení se musí stát nejen zájmem jich samotných, ale i zájmem každého podniku.

Metodologie

Kvalita manažerů je dána celou řadou schopností a dovedností, které jsou výsledkem působení jak vrozených osobnostních charakteristik, tak i výsledkem vzdělávání a nabytých pracovních zkušeností.

Přestože nároky na manažery se odvíjejí od charakteru činností, které mají na starosti, je možné vymezit základní schopnosti a dovednosti, jež charakterizují kvalitního manažera. Memorandum pro vzdělávání, vydané Komisí EU, stanovilo následující schopnosti a dovednosti manažerů, které jsou v současné době považovány za klíčové:

- sociální dovednosti – schopnost týmové práce, kooperace s druhými, řízení projektů,
- komunikační dovednosti – prezentace zpráv, schopnost pracovat ve dvou cizích jazycích,
- tvořivost, pružnost, samostatnost,
- schopnost řešit problém a syntetizovat jej,
- schopnost učit se a vůle dále se rozvíjet v procesu celoživotního vzdělávání,
- schopnost zpracovat informace,
- širší vědecká a technická vzdělanost,
- vnímavost k otázkám ochrany životního prostředí,
- znalosti a dovednosti z oblasti organizace podnikání,
- řízení jakosti.

Kvalitě manažerů je jako jednomu z mnoha aspektů konkurenceschopnosti věnována pozornost v Mezinárodní ročence konkurenceschopnosti, kterou vydává švýcarský Institut pro rozvoj managementu (Institute for Management Development – IMD). Kvalita manažerů je zde vyhodnocována na základě výsledků dotazníkového šetření, kterého se účastní na čtyři tisíce respondentů. Ti představují reprezentativní zástupce z každé z cca 60 hodnocených zemí. Aby byla zajištěna co možná největší míra objektivnosti hodnocení, panel respondentů se skládá jak z domácích, tak zahraničních odborníků působících v dané zemi, ale i z představitelů domácí exekutivy. Tito odborníci by měli být schopni zasadit místní charakteristiky do mezinárodního kontextu.

Prostřednictvím **dotazníkového šetření** jsou zkoumány názory respondentů jednak na dostupnost kvalitních vyšších manažerů (senior manager) a jednak na jejich mezinárodní zkušenosti. Respondenti odpovídají na otázku „Jsou/nejsou kvalitní senior manažeři snadno dostupní“ (Competent senior managers are/are not readily available) a na otázku „Zahraniční zkušenosti vyšších manažerů jsou obecně nízké/vysoké“ (International experience of senior managers is generally low/significant). Respondenti odpovídají prostřednictvím škály od 1 do 6, kdy 6 znamená nejpříznivější hodnocení. Z odpovědí je propočítána průměrná hodnota za každou zemi a následně jsou data převedena ze šestistupňové škály na škálu od 0 do 10.

Hodnocením kvality českých manažerů se zabývá například vzdělávací portál Directors, který vedle nabídky distančního vzdělávání v oblasti managementu uveřejňuje také hodnoty a vývoj tzv. Directors Indexu. Tento ukazatel se vypočítává jako vážená průměrná známka, které bylo dosaženo v jednotlivých testech zaměřených na sledování čtyř klíčových manažerských oblastí: plánování (planning), organizování (organizing), řízení (directing) a kontrolování (controlling). Znamka z jednotlivých testů je vyjádřena prostřednictvím procentuálního ohodnocení správnosti vyplněných testů. Maximum je tedy 100 %. V současné době je v testových úlohách cca 1 300 otázek.

Pro mezinárodní srovnání je využito dat z Mezinárodní ročenky konkurenceschopnosti týkajících se dostupnosti kvalitních vyšších manažerů. Hodnocení situace v České republice je doplněno vyhodnocením vývoje zmíněného Directors Indexu.

Mezinárodní srovnání

Průzkumy o dostupnosti kvalitních vyšších manažerů ukazují, že situace není v rámci EU příliš příznivá a že se spíše zhoršuje. Nároky na manažery se zvyšují jak kvalitativně, tak kvantitativně a systémy počátečního a dalšího vzdělávání na tyto požadavky praxe nereagují odpovídajícím způsobem. Dostupnost kvalitních vyšších manažerů byla v roce 2001 hodnocena na desetistupňové bodové škále hodnotou 6,3 bodu, zatímco v roce 2010 poklesla na 5,3 bodu. Existují poměrně značné rozdíly mezi novými a starými členskými státy, což je dáno do značné míry tradicí manažerského vzdělávání, ale i tradicí nepřerušovaného vývoje tržní ekonomiky a tím i tradicí této profese. V nových členských státech a v Portugalsku, Španělsku a Itálii je dostupnost velmi omezená, hodnocení se v roce 2009 pohybovalo pod úrovní 5 bodů. Z vyspělých zemí je situace nejpříznivější ve Švédsku (6,7 bodu).

V **České republice** se v roce 2010 situace oproti roku 2001 zlepšila. V roce 2001 byla dostupnost vyšších manažerů hodnocena 3,3 bodu, zatímco v roce 2010 již 4,9 bodu. Zlepšuje se i hodnota tzv. Directors Indexu, který se zvýšil z 41,75 % v roce 2009 na 46,97 % v roce 2010. Nicméně tento index ukazuje, i když se jedná pouze o specifickou skupinu manažerů, že čeští manažeři stále ještě nedosahují ani padesátiprocentní úspěšnosti v testech zaměřených na klíčové dovednosti.

V České republice není speciální manažerské studium zakončené titulem MBA (Master of Business Administration) zařazeno do terciárního vzdělávání, ale je chápáno jako další profesní vzdělávání. Titul MBA není podle vysokoškolského zákona akademickým titulem. Na zvyšování úrovně manažerského vzdělávání je zaměřena iniciativa škol, které toto vzdělávání poskytují. Vznikla Česká asociace MBA škol (CAMBAS), která uděluje akreditace školám, jejichž vzdělávací programy splňují kritéria, jež by měla být zárukou určité kvality vzdělávacích programů.

Informační zdroje

IMD – World Competitiveness Yearbook. Lausanne, 2001–2010.

Directors – Directors Index – <http://www.directors.cz>.

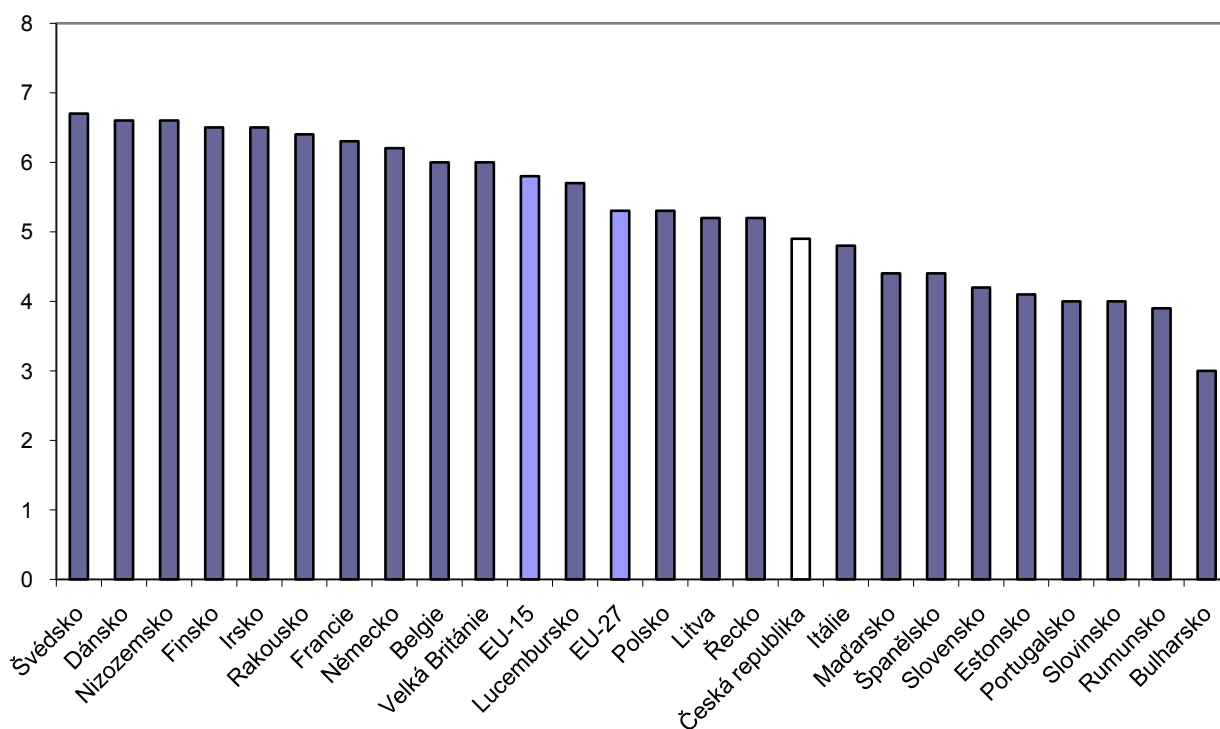
CAMBAS – www.cambas.cz.

Dostupnost kvalitních vyšších manažerů

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	6,3 ^p	6,2 ^p	6,0 ^p	6,2 ^p	5,4 ^p	5,6 ^p	5,3 ^p	5,1 ^p	5,2 ^p	5,3 ^p
EU-15	6,9 ^p	6,6 ^p	6,5 ^p	6,7 ^p	5,9 ^p	6,1 ^p	5,9 ^p	5,6 ^p	5,7 ^p	5,8 ^p
Belgie	7,2	6,9	7,0	7,5	6,2	6,4	6,0	6,2	5,6	6,0
Bulharsko	4,5	3,3	3,5	4,2	3,0
Česká republika	4,0	4,9	5,1	5,6	5,2	5,1	4,7	4,1	4,7	4,9
Dánsko	7,4	7,1	6,7	7,6	7,1	6,9	7,0	6,3	6,9	6,6
Estonsko	4,7	5,0	4,5	5,2	4,5	4,7	3,7	4,1	3,4	4,1
Finsko	7,4	7,3	7,4	7,1	6,3	6,8	5,0	5,6	6,6	6,5
Francie	7,0	7,0	6,7	7,0	6,1	6,0	6,2	5,8	5,6	6,3
Irsko	7,1	7,2	7,3	7,4	6,3	7,1	6,6	6,5	6,4	6,5
Itálie	6,4	5,7	5,6	5,3	4,7	4,7	4,8	4,7	4,8	4,8
Kypr
Litva	5,9	6,3	4,8	5,2
Lotyšsko
Lucembursko	6,0	6,1	6,6	6,5	5,3	6,1	6,3	4,7	4,6	5,7
Maďarsko	6,4	6,4	6,4	6,0	5,9	5,8	6,1	5,7	5,2	4,4
Malta
Německo	7,6	6,5	6,7	6,9	6,3	6,7	6,1	6,0	6,6	6,2
Nizozemsko	7,3	7,5	6,7	7,2	7,0	6,5	6,7	6,2	6,5	6,6
Polsko	5,0	5,2	5,2	4,9	4,8	3,6	3,9	3,4	4,7	5,3
Portugalsko	5,0	5,4	4,8	5,2	4,3	4,7	4,4	4,4	4,9	4,0
Rakousko	7,4	7,1	7,3	7,2	6,6	7,3	7,3	7,0	6,3	6,4
Rumunsko	3,5	3,6	2,6	3,7	3,1	3,3	3,6	3,9
Řecko	6,3	5,7	5,9	6,0	5,1	5,4	5,4	4,7	4,9	5,2
Slovensko	5,5	4,8	5,5	5,5	4,2	4,4	4,6	3,6	3,7	4,2
Slovinsko	4,1	3,8	4,2	4,9	4,3	4,4	4,4	4,5	4,6	4,0
Španělsko	6,3	6,4	6,3	5,9	4,8	5,0	4,5	4,0	4,0	4,4
Švédsko	7,7	7,6	7,5	7,3	6,8	6,7	6,7	6,5	6,3	6,7
Velká Británie	6,6	6,1	5,7	5,8	5,1	5,6	5,8	5,6	5,5	6,0

Poznámka: 0 – nejnižší hodnota, 10 – nejvyšší hodnota. p – nevážený arit. průměr (z dostupných údajů). Pramen: IMD – International Competitiveness Year Book, název indikátoru: Competent senior managers.

Dostupnost kvalitních vyšších manažerů v roce 2010

18. Odborníci a techničtí pracovníci

Kvalita lidských zdrojů se odráží v zastoupení profesí s vyšší kvalifikační náročností na celkové zaměstnanosti. Mezi tyto kvalifikačně náročné pozice patří odborníci a techničtí pracovníci, od kterých se očekává významný přínos zejména k novým technologickým postupům, novým produktům. I když bez odpovídajícího hmotného vybavení není možné dosáhnout významných pokroků, lidské zdroje zůstávají rozhodující, neboť inteligence, znalosti a kreativita jsou motorem rozvoje všech oborů lidské činnosti.

Metodologie

Vzhledem k významu vědy a technologií se vyvíjí i statistické sledování lidských zdrojů ve vědě a technologiích. Ukazatel **lidské zdroje ve vědě a technologiích** je definován ve společném manuálu OECD a EUROSTATu vydaném v roce 1995 – v Canberrském manuálu (Manual on the Measurement of Human Resources Devoted to S&T – Canberra Manual). Do lidských zdrojů ve vědě a technologiích jsou zařazeny osoby, které splňují jednu ze dvou následujících podmínek:

- i) dokončené terciární vzdělání;
- ii) bez terciárního vzdělání, ale zaměstnaní na pracovních pozicích, které tuto úroveň vzdělání vyžadují (ISCO-88 hlavní třída zaměstnání 2, 3 viz dále) a na manažerských pozicích (ISCO-88 skupina zaměstnání 121 – ředitelé a prezidenti velkých organizací, 122 – vedoucí pracovníci výrobních a provozních dílcích celků velkých organizací, 131 – vedoucí, ředitelé malých podniků a organizací).

Z tohoto širokého pojetí lidských zdrojů ve vědě a technologiích se odvíjí ukazatel užší, vyjadřující pouze počet odborníků a technických pracovníků. Odborníci jsou považováni za nositele technického pokroku, techničtí pracovníci za vykonavatele znalostně náročných aktivit. Do tohoto užšího ukazatele tedy nevstupují ti, kteří zastávají manažerské pozice, i když role manažerů je z hlediska rozvoje a ekonomického využívání nových poznatků nezastupitelná, ale ani ti, kteří mají terciární vzdělání, ale pracují na jiných pozicích.

Pro mezinárodní srovnání lidských zdrojů pro rozvoj a využívání vědy a technologií se používá ukazatel **podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti**. Pro hlubší analýzy je možné jej dále strukturovat podle věku, pohlaví, úrovně dosaženého vzdělání a odvětví. Rychlejší růst počtu odborníků a techniků než růst celkového počtu zaměstnaných je charakteristikou probíhajícího přechodu ke znalostně založené ekonomice. Důležité je, aby byl doprovázen zvyšujícím se podílem osob s terciárním vzděláním vykonávajících tyto profese.

Odborníci a techničtí pracovníci jsou vymezeni prostřednictvím mezinárodní standardní klasifikace zaměstnání ISCO-88 (International Standard Classification of Occupations 1988). V ČR se používá národní klasifikace KZAM, která z mezinárodní klasifikace vychází, je podrobnější o jedno, páté, klasifikační místo.

Do kategorie odborníků a technických pracovníků jsou zařazeni ti, jejichž zaměstnání patří do druhé a třetí hlavní třídy zaměstnání:

ISCO 2 – Vědečtí a odborní duševní pracovníci;

ISCO 3 – Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech.

Data použitá při výpočtu tohoto indikátoru pocházejí ze standardizovaného výběrového šetření pracovních sil (Labour Force Survey), které probíhá každé čtvrtletí ve všech zemích EU. V ČR toto šetření provádí Český statistický úřad. Využita jsou data ze šetření vztahujícího se k druhému čtvrtletí příslušného roku.

V souvislosti s tím, jak se mění struktura a charakter jednotlivých pracovních aktivit, vyvstala potřeba jejich nové klasifikace. Od roku 2011 vstoupí v platnost nová mezinárodní klasifikace zaměstnání a v souvislosti s tím i nová národní klasifikace používaná v ČR – CZ ISCO.

Mezinárodní srovnání

Podíl odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti se v průměru EU-27 meziročně zvyšuje a v roce 2010 dosáhl 31,2 %. Vysoce nadprůměrně bylo zastoupení těchto specialistů mezi zaměstnanými v Lucembursku (50,5 %) a ve Švédsku (41,2 %). Naproti tomu nejnižší podíly zaměstnaných na těchto pracovních pozicích jsou v Rumunsku (19,3 %) a Portugalsku (19,6 %).

Pozitivní vývoj ve struktuře zaměstnanosti směrem ke zvyšování zastoupení zaměstnání s vyšší kvalifikační náročností byl charakteristický pro všechny členské státy EU s výjimkou Bulharska, kde se podíl techniků a odborníků snížil v roce 2010 oproti roku 2000 o 1,6 p.b. K nejvýraznějšímu zvýšení podílu těchto profesí na celkové zaměstnanosti došlo v Lucembursku (o 16,8 p.b.) a Litvě (o 10,4 p.b.). Litva se tak ze země, která se pohybovala pod evropským průměrem, dostala na průměr starých členských zemí (EU-15).

Česká republika v roce 2010 podílem 35,4 % obsadila na pomyslném žebříčku zemí EU sedmou příčku, umístila se za Finskem (35,5 %) a před Belgií (34,5 %). Podíl techniků a odborníků na celkové zaměstnanosti se ve sledovaném období 2000–2010 v ČR meziročně zvyšoval s výjimkou roků 2002 a 2010. Zastoupení techniků a odborníků na celkové zaměstnanosti bylo v roce 2010 o 5,9 p.b. vyšší než v roce 2000. Celkově se tento pozitivní vývoj projevil v tom, že ČR již od roku 2003 hodnotou tohoto ukazatele předstihla průměr EU. Pro ČR je charakteristické, že na celkovém počtu odborníků a techniků se nadprůměrně podílejí technici. V roce 2010 jejich podíl činil 70 %, zatímco v EU-27 byl 53 %. Např. v Lucembursku činil tento podíl pouze 41 %. Tyto rozdíly jsou do značné míry ovlivněny rozdíly v zastoupení služeb a průmyslu v ekonomice jednotlivých států.

Informační zdroje

ČSÚ – Lidské zdroje ve vědě a technologiích:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske_zdroje_ve_vede_a_tehnologiich.

OECD – Science, Technology and Industry Outlook:

http://www.oecd.org/document/36/0,3343,en_2649_34269_41546660_1_1_1_1,00.html.

EUROSTAT – Population and Social Conditions:

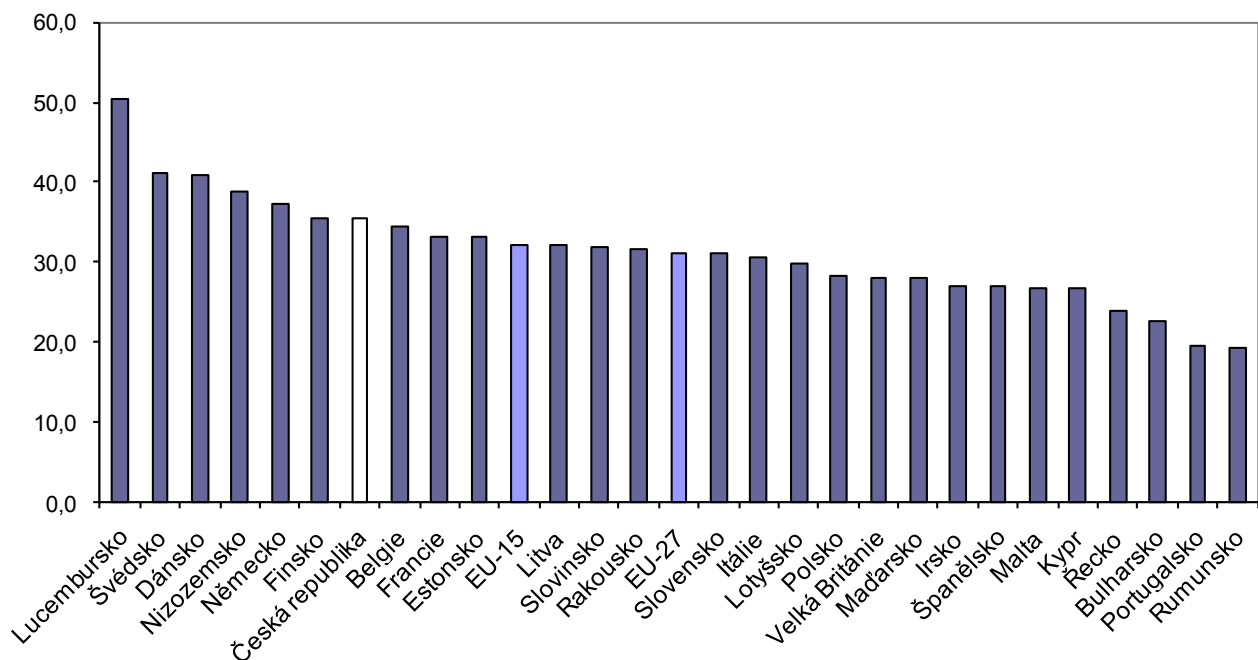
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti (v %)

	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	26,6	27,3	28,0	28,8	29,1	29,5	29,7	30,0	30,7	31,2
EU-15	27,8	28,4	29,0	30,0	30,2	30,5	30,7	31,0	31,7	32,2
Belgie	29,8	30,3	30,4	30,9	32,1	32,9	32,6	32,0	33,0	34,5
Bulharsko	24,3	24,7	23,7	22,5	23,0	21,1	21,7	22,0	22,5	22,7
Česká republika	29,5	29,3	30,4	31,0	32,5	32,8	33,4	33,6	35,7	35,4
Dánsko	33,1	35,0	35,1	35,4	36,3	36,4	35,8	39,3	38,8	40,9
Estonsko	26,4	27,3	25,5	25,0	27,5	26,8	27,5	25,0	29,4	33,1
Finsko	34,8	32,4	32,4	33,3	33,5	34,1	34,0	33,2	34,6	35,5
Francie	30,9	31,1	31,1	31,2	31,3	32,4	32,7	33,2
Irsko	20,5	22,0	23,0	23,5	23,1	23,1	23,3	23,5	25,5	27,0
Itálie	26,8	27,9	28,0	29,8	29,4	31,2	32,2	31,7	31,0	30,6
Kypr	23,5	25,8	26,4	25,6	25,5	26,1	27,0	27,1	27,2	26,6
Litva	21,8	24,2	23,4	24,8	27,0	25,2	27,1	29,1	29,9	32,2
Lotyšsko	24,3	26,2	23,3	23,1	25,7	26,4	29,5	30,7	30,9	29,8
Lucembursko	33,7	31,9	33,2	39,2	38,4	39,1	42,9	43,0	52,3	50,5
Maďarsko	24,9	24,3	25,7	26,5	25,8	26,7	26,3	27,9	28,2	28,0
Malta	25,9	23,0	23,4	24,0	25,5	26,5	27,9	29,0	28,7	26,7
Německo	33,2	34,0	35,0	35,4	36,0	36,1	35,8	35,8	36,7	37,2
Nizozemsko	33,9	33,9	36,1	37,4	37,5	36,3	36,5	37,5	21,5	38,9
Polsko	23,4	23,6	25,0	25,3	25,6	26,3	26,4	26,3	27,3	28,2
Portugalsko	14,4	14,6	14,4	17,0	16,9	17,5	17,2	18,1	19,2	19,6
Rakousko	24,0	24,8	24,1	30,8	30,3	30,3	29,6	29,6	31,2	31,7
Rumunsko	14,1	16,6	16,6	17,3	17,6	18,7	18,2	19,2	19,6	19,3
Řecko	18,4	19,5	20,1	21,7	21,7	22,7	22,9	23,0	23,3	24,0
Slovensko	28,0	28,8	28,7	28,5	29,3	29,6	29,3	29,2	30,0	31,0
Slovinsko	24,5	26,8	29,1	29,1	30,6	32,3	30,9	31,4	32,4	31,8
Španělsko	21,1	22,3	22,2	23,4	24,0	23,6	24,5	24,7	25,9	26,9
Švédsko	37,0	37,7	38,1	38,6	39,0	39,1	39,2	39,3	40,2	41,2
Velká Británie	24,9	24,9	25,2	25,9	26,1	26,9	26,8	27,0	27,8	28,1

Pramen: EUROSTAT – Data tree – Population and Social Condition, LFS. Kód tabulky: lfsq_egais. Data pocházejí z 2. kvartálu příslušného roku (Rakousko a Francie do roku 2004 1. kvartál, Lucembursko od roku 2003 do roku 2006 roční data). Datum přístupu: 26. 10. 2010. Vlastní výpočty.

Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti v roce 2010 (v %)

19. Zaměstnanost v informačních a komunikačních technologiích

Vliv informačních a komunikačních technologií na ekonomický růst i sociální změny ve společnosti je výrazný. To se projevilo i v zavedení a vykazování specifických statistických ukazatelů monitorujících pronikání informačních a komunikačních technologií (ICT) do všech sfér života společnosti. V rámci EU byl navržen soubor ukazatelů, který monitoruje pokrok při využívání ICT, resp. při realizaci Akčního plánu e-Evropa. Tento soubor obsahuje ukazatele vztahující se k následujícím čtyřem oblastem: (a) využívání internetu obyvatelstvem a firmami, (b) rozšíření on-line veřejných služeb (e-vláda, e-vzdělávání, e-zdravotnictví), (c) rozšíření e-obchodování, (d) bezpečnost informační infrastruktury.

Metodologie

Zavádění ICT vedlo k definování ICT sektoru a ICT zaměstnání. **ICT sektor** byl vymezen na základě čtyřmístné klasifikace ISIC Rev. 3 (International Standard Industrial Classification). Podle tohoto vymezení do ICT sektoru patří jednak odvětví zpracovatelského průmyslu (ICT výroba) a jednak odvětví služeb (ICT služby).

Ze zpracovatelského průmyslu jsou do ICT zařazeny výroby:

- i) kancelářských strojů a počítačů; izolovaných vodičů a kabelů, elektronik a jiných elektronických součástí;
- ii) rozhlasových a televizních vysílačů a přístrojů pro drátovou telefonii a telegrafii;
- iii) rozhlasových a televizních přijímačů, přístrojů na záznam a reprodukci zvuku nebo obrazu a podobných rádiových zařízení;
- iv) měřicích, kontrolních, zkušebních, navigačních a jiných přístrojů a zařízení kromě zařízení pro řízení průmyslových procesů;
- v) zařízení pro řízení průmyslových procesů.

Ze sektoru služeb do ICT patří:

- i) velkoobchod se stroji, strojním zařízením a potřebami;
- ii) telekomunikace; pronájem kancelářských strojů a zařízení včetně počítačů;
- iii) činnosti v oblasti výpočetní techniky.

Vzhledem k tomu, že využívání ICT proniká napříč jednotlivými sektory lidské činnosti, je pro mezinárodní srovnávání využíván také ukazatel **podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti**. Definice ICT zaměstnání vychází z klasifikace zaměstnání ISCO-88 (International Standard Classification of Occupation, 1988). Předmětem klasifikace je konkrétní činnost, kterou pracovník vykonává (i když není jeho povoláním) a která je zdrojem jeho hlavních pracovních příjmů.

I když se mezinárodně používá klasifikace zaměstnání ISCO-88, neexistuje mezinárodně odsouhlasený seznam zaměstnání vztahujících se k ICT. Budeme respektovat vymezení, které bylo obsaženo v publikaci OECD „Science, Technology and Industry: Scoreboard 2001“. Do ICT zaměstnání byla v této publikaci zahrnuta následující čtyři zaměstnání:

ISCO 213 – Vědci a odborníci v oblasti výpočetní techniky,
ISCO 312 – Techničtí pracovníci v oblasti výpočetní techniky,

ISCO 313 – Obsluha optických a elektronických zařízení,
ISCO 724 – Mechanici, seřizovači, opraváři elektrických a elektronických zařízení a přístrojů.

V rámci ICT zaměstnání byly podle kvalifikační náročnosti vymezeny dvě skupiny zaměstnání. První skupina zahrnuje **zaměstnání s vysokou náročností na odbornost** (ISCO 213, 312, 313), druhá skupina zaměstnání **s nízkou náročností** (ISCO 724).

Vstupní data pro výpočet ukazatele podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti jsou získávána z Výběrového šetření pracovních sil (LFS), které je realizováno v členských a kandidátských státech EU pod metodickým vedením EUROSTATu, aby byla zajištěna mezinárodní srovnatelnost. Jsou využívána data z šetření realizovaného ve druhém čtvrtletí příslušného roku. S ohledem na zastoupení ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti není možné počítat tento ukazatel odděleně pro zaměstnání s nízkou a vysokou náročností na odbornost.

Mezinárodní srovnání

V rámci EU podíl ICT zaměstnání osciluje po celé sledované období kolem 3 %. Je však patrný mírný nárůst, a sice z 2,8 % v roce 1998 na 3,1 % v roce 2008. Vzhledem k velmi úzkému vymezení těchto zaměstnání je zřejmé, že nemůže odrážet celkové velmi silné pronikání ICT do téměř všech profesí, i když pochopitelně s odlišnými nároky na znalosti a dovednosti s využíváním ICT spojené. Za průměrnou hodnotou ukazatele se skrývají výrazné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. V roce 2008 se hodnoty ukazatele pohybovaly od 5,1 % (Švédsko) do 1,8 % (Litva). Většina zemí EU nevykázala jednoznačnou vývojovou tendenci. Roky či období vzestupu se střídají s roky či obdobími poklesu. Při porovnání mezních roků, za která jsou k dispozici za jednotlivé země data, největší pokles zaznamenala Malta (-0,7 p.b.), největší nárůst Lucembursko (1,2 p.b.)

V **České republice** se ICT zaměstnání podílela na celkovém počtu zaměstnání po celé období let 1998–2008 výrazně nad průměrem EU a tento rozdíl se postupně zvyšoval. V roce 2008 byl podíl ICT zaměstnání v ČR 4,7 %, tedy vyšší oproti průměru o 1,6 p.b. a společně s Finskem třetí nejvyšší. Vzhledem ke struktuře ekonomiky lze předpokládat, že na této hodnotě se výrazně podílejí především pracovníci obsluhující optická a elektronická zařízení (ISCO 313) a mechanici seřizovači (ISCO 724).

Informační zdroje

ČSÚ – Lidské zdroje ve vědě a technologiích:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske_zdroje_ve_vede_a_tehnologiich.

OECD – Science, Technology and Innovation Scoreboard:

http://www.oecd.org/topic/0,3373,en_2649_37417_1_1_1_1_37417,00.html.

OECD – Science, Technology and Industry Outlook:

http://www.oecd.org/document/36/0,3343,en_2649_34269_41546660_1_1_1_1,00.html.

EUROSTAT – Population and Social Conditions:

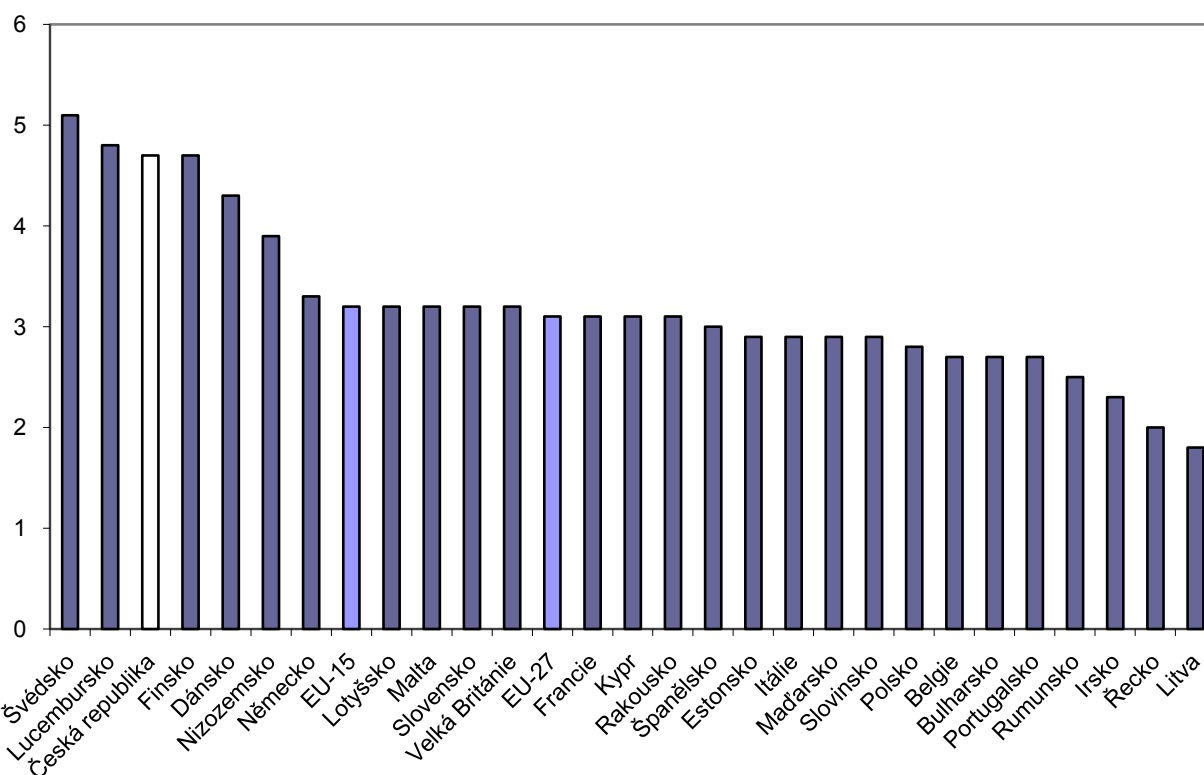
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

Podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	2,8	2,9	3,0	3,2	3,1	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0	3,1
EU-15	2,8	2,9	3,0	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	3,2	3,1	3,2
Belgie	2,4	2,3	2,1	2,3	2,4	2,1	2,7	2,5	2,6	2,8	2,7
Bulharsko	3,0	3,0	3,1	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6	2,7
Česká republika	3,7	4,0	3,8	3,9	4,0	3,8	3,9	3,9	4,1	4,5	4,7
Dánsko	3,1	3,2	3,2	3,2	3,2	4,2	4,0	3,5	3,9	4,0	4,3
Estonsko	3,0	2,4	2,6	2,7	3,4	2,3	2,4	2,7	2,5	2,6	2,9
Finsko	3,2	3,7	3,5	3,8	4,0	4,1	4,0	4,3	4,3	4,2	4,7
Francie	2,7	3,0	3,0	3,3	3,2	3,0	3,1	3,1	3,6	2,6	3,1
Irsko	2,7	2,7	2,7	2,7	2,8	2,9	2,8	2,5	2,5	2,4	2,3
Itálie	2,5	2,6	2,7	2,8	3,0	2,8	2,8	2,8	2,9	2,8	2,9
Kypr	..	2,4	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	2,5	2,6	2,9	3,1
Litva	1,9	2,0	1,7	1,8	1,3	1,6	2,0	1,4	1,4	1,5	1,8
Lotyšsko	2,6	2,8	3,1	3,0	3,6	3,0	3,3	3,5	3,3	3,3	3,2
Lucembursko	3,1	4,3	3,5	3,6	3,3	3,1	3,6	3,5	3,2	3,4	4,8
Maďarsko	2,6	2,6	2,7	2,9	2,9	3,2	2,9	2,7	2,9	2,7	2,9
Malta	3,9	3,1	4,1	3,4	2,9	3,4	3,2
Německo	2,6	2,7	2,9	3,0	3,0	3,0	3,0	3,2	3,3	3,2	3,3
Nizozemsko	3,9	4,1	4,3	4,3	4,2	4,4	4,2	4,2	3,8	3,9	3,9
Polsko	2,8	2,6	2,7	3,0	2,8	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Portugalsko	2,3	2,2	2,1	2,3	2,2	2,2	2,1	2,3	2,7	2,8	2,7
Rakousko	3,1	3,4	3,7	3,6	3,9	3,8	2,9	3,1	3,1	2,9	3,1
Rumunsko	1,8	2,4	2,5	2,5
Řecko	2,2	2,3	2,4	2,3	2,4	2,2	2,4	2,2	2,1	2,2	2,0
Slovensko	3,2	3,2	3,2	3,4	3,2	2,7	3,0	3,2	3,3	3,5	3,2
Slovinso	2,0	2,2	2,1	2,2	2,1	2,6	2,5	2,7	2,9	2,8	2,9
Španělsko	2,4	2,5	2,5	2,7	2,6	2,4	2,7	2,7	2,7	3,0	3,0
Švédsko	3,5	3,8	4,6	4,8	4,9	4,7	4,4	4,9	4,9	4,9	5,1
Velká Británie	3,1	3,5	3,4	3,5	3,2	3,2	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2

Pramen: EUROSTAT, LFS. Vlastní výpočty z mikrodát. 1998–2004 – 2. čtvrtletí. 2005–2008 – roční data. 5. 11. 2009.

Podíl ICT zaměstnání na celkové zaměstnanosti v roce 2008 (v %)

20. Zaměstnanost v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu

Obory lidské činnosti, které využívají nejprogresivnější technologie, podstatným způsobem stimulují ekonomický růst. Pro jejich označení se vžil termín high-tech činnosti a obvykle jsou do nich zahrnována technologicky středně náročná (medium-high-tech) a vysoce náročná (high-tech) odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročné (knowledge intensive) služby. Zastoupení těchto činností v národních ekonomikách je statisticky sledováno a analyzováno prostřednictvím jejich podílu na přidané hodnotě, na vývozech nebo na celkové zaměstnanosti.

Metodologie

Technologicky vysoce náročná a středně náročná odvětví zpracovatelského průmyslu jsou definována na základě klasifikace ekonomických činností Evropské unie, resp. Evropského hospodářského prostoru NACE. Kritériem pro zařazení jednotlivých odvětví do odvětví technologicky náročných je intenzita výzkumu a vývoje jednotlivých ekonomických činností, která je měřena podílem výdajů na vědu a výzkum na celkové přidané hodnotě v jednotlivých odvětvích. Pro zaručení srovnatelnosti dat je členění NACE závazné pro všechny členské státy EU. Mohou si ji však podle národních potřeb doplnit o další páté třídící místo. V ČR se pro klasifikaci ekonomických činností používalo do roku 2008 označení OKEČ – odvětvová klasifikace ekonomických činností. O změnách v třídění klasifikace informuje text k ukazatelům mapujícím podíl terciárně vzdělaných a podíl odborníků a techniků v technologicky náročných odvětvích.

Do **technologicky vysoce náročných (high-tech) odvětví** jsou zařazena následující odvětví zpracovatelského průmyslu (klasifikační kódy NACE):

- 24.4 Výroba léčiv, chemických a rostlinných produktů pro zdravotnické účely;
- 30 Výroba kancelářských strojů a počítačů;
- 32 Výroba radiových, televizních a spojových zařízení a přístrojů;
- 33 Výroba zdravotnických, přesných, optických a časoměrných přístrojů;
- 35.3 Výroba letadel a kosmických lodí.

Technologicky středně náročná (medium-high-tech) odvětví zahrnují následujících pět odvětví zpracovatelského průmyslu:

- 24 Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken, s výjimkou činností 24.4 viz výše;
- 29 Výroba a opravy strojů a zařízení j. n.;
- 31 Výroba elektrických strojů a zařízení j. n.;
- 34 Výroba motorových vozidel, přívěsů a návěsů;
- 35 Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení s výjimkou 35.1 – Stavba a opravy lodí a člunů a 35.3 viz výše.

Zaměstnanost v technologicky vysoce náročném zpracovatelském průmyslu vyjadřuje podíl pracujících v technologicky vysoce náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu na celkovém počtu pracujících v procentech. Analogický obsah má i ukazatel **zaměstnanosti v technologicky středně náročném zpracovatelském průmyslu**. Data pro výpočet ukazatelů jsou získávána z výběrových šetření pracovních sil, která jsou realizována ve druhém čtvrtletí v jednotlivých členských zemích EU pod metodickým vedením EUROSTATU.

Interpretace trendů meziročních změn v hodnotách ukazatele může být poněkud nejednoznačná. Klesající podíl zaměstnanosti v high-tech zpracovatelském průmyslu nemusí znamenat negativní vývojovou tendenci, neboť může být způsoben rostoucí produktivitou práce v tomto sektoru nebo outsourcingem některých aktivit. Tento pokles může být nahrazen nebo převýšen rychlejším přírůstkem pracovních míst ve službách. Pokud se tento přírůstek soustředí do znalostně náročných služeb, potom i při poklesu podílu zaměstnanosti v high-tech zpracovatelském průmyslu dochází k růstu technologické náročnosti ekonomiky.

Ukazatel zaměstnanosti v high-tech zpracovatelském průmyslu podává rámcovou představu o zastoupení těchto odvětví v ekonomice. V jednotlivých zemích se tato odvětví nemusejí vyznačovat stejnými charakteristikami z hlediska skutečné technologické náročnosti, resp. intenzity výzkumu a vývoje. Při interpretaci ukazatele je třeba brát tuto skutečnost v úvahu. Nelze tedy jednoznačně vyvozovat závěr, že vyšší hodnota tohoto ukazatele odráží i vyšší technologickou vyspělost země.

Mezinárodní srovnání

V průměru EU-27 dochází k poklesu podílu zaměstnanosti ve vysoce i středně technologicky náročném zpracovatelském průmyslu. To svědčí o klesajícím významu průmyslu v ekonomice EU a o rostoucím podílu služeb, a to i znalostně a technologicky náročných služeb, jak ukazuje příslušný ukazatel (viz dále). Podíl zaměstnanosti ve vysoce náročném zpracovatelském průmyslu dosáhl v roce 2009 v průměru EU 1,1 %, podíl středně náročného průmyslu 4,6 %. Na základě porovnání hodnot ukazatele za rok 2008 lze konstatovat, že metodické změny se u většiny zemí projevily mírným nárůstem podílu zaměstnanosti u vysoce náročného a naopak poměrně výrazným poklesem u středně náročného zpracovatelského průmyslu. Průměrná změna za země, za které jsou k dispozici údaje, dosáhla u technologicky vysoce náročného průmyslu +0,1 p.b., u středně náročného průmyslu -0,7 p.b.

Česká republika patří k zemím s nadprůměrným podílem obou typů technologicky náročného zpracovatelského průmyslu na celkové zaměstnanosti. To vychází z určité míry z toho, že průmysl sehrává tradičně důležitou roli v ekonomické struktuře ČR. Určitou roli sehrál i příliv zahraničních investic směřovaných do automobilového průmyslu, který spadá do technologicky středně náročných odvětví zpracovatelského průmyslu. Jeho podíl na celkové zaměstnanosti dosáhl 8,1 % v roce 2009, tedy téměř dvojnásobku průměrného podílu EU. Technologicky vysoce náročný zpracovatelský průmysl se v témže roce podílel na celkové zaměstnanosti 1,4 %. V roce 2009 došlo zřejmě ke zvratu růstové tendence v tendenci klesající.

Informační zdroje

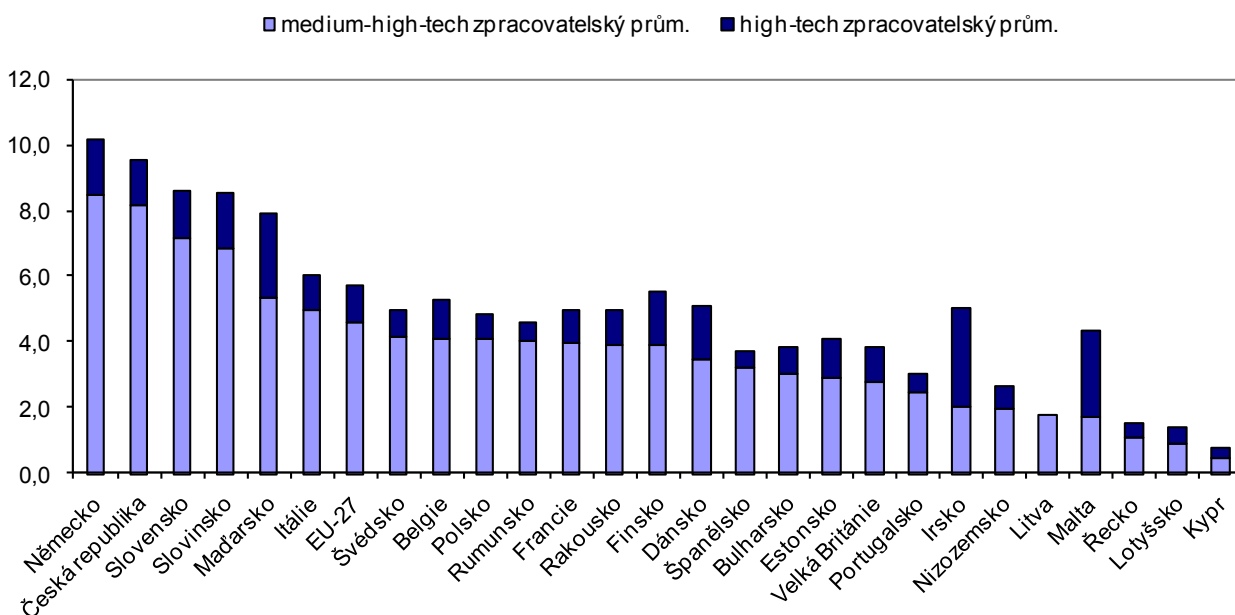
EUROSTAT – Science and Technology:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

UNU-MERIT – European Innovation Scoreboard:
http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?lang=cs&item_id=4139.

Podíl zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu na celkové zaměstnanosti (v %)

	2000		2002		2004		2005		2006		2007		2008		2008		2009	
	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME	HI	ME
EU-27	1,3 ⁱ	6,1 ⁱ	1,3 ⁱ	6,0 ^j	1,1	5,7	1,1	5,5	1,1	5,5	1,1	5,6	1,2	4,8	1,1 ⁱ	4,6 ^u
Belgie	0,9	6,2	0,9	5,7	0,8	5,6	0,7	5,8	0,7	5,7	0,8	5,5	0,8	5,5	1,4	4,5	1,2	4,1
Bulharsko	0,6	5,0	0,5	4,9	0,4	4,2	0,5	4,4	0,5 ^b	4,4 ^b	0,6	4,6	0,8	3,6	0,8	3,0
Česká rep.	1,2	7,7	1,4	7,6	1,3	7,7	1,5	8,1	1,7 ^b	8,7 ^b	1,9	9,0	1,8	9,9	1,5	8,8	1,4	8,1
Dánsko	1,0	5,4	1,1	5,2	1,0	5,0	0,9	5,2	0,8 ^b	5,2 ^b	1,1 ^b	5,0 ^b	0,9	5,0	1,6	3,9	1,6	3,5
Estonsko	1,4 ^{bu}	2,9 ^b	..	2,9	1,8	3,4	1,2 ^u	3,0	1,1 ^{bu}	2,7 ^b	1,1 ^u	2,9	1,3 ^u	3,7	1,1 ^u	3,0	1,2 ^u	2,8
Finsko	2,0 ^b	5,3 ^b	2,0	5,4	2,0	4,9	2,1	4,7	2,1 ^b	4,7 ^b	2,1	4,9	1,9	5,0	1,9	4,2	1,6	3,9
Francie	1,4	5,8	1,3	5,5	1,2	5,2	1,2	5,1	1,1 ^b	4,8 ^b	1,3	5,0	1,1	5,0	1,2	4,1	1,0	3,9
Irsko	3,4	3,5	3,1	3,7	2,7	3,8	2,7	3,3	2,7 ^b	2,8 ^b	2,5	2,8	2,5	2,7	2,9	1,8	3,0	2,0
Itálie	1,0	6,6	1,1	6,3	1,0 ^b	6,4 ^b	1,1	6,4	1,3 ^b	6,3 ^b	1,3	6,3	1,2	6,0	1,1	4,9	1,1	4,9
Kypr	..	1,1	..	1,1	..	1,0	..	1,2	0,1 ^{bu}	0,9 ^b	..	0,8	..	0,8	0,4	0,4 ^u	0,3 ^u	0,5
Litva	0,7	2,6	0,7 ^b	2,0 ^b	0,9 ^u	2,0	0,8 ^u	1,9	0,6 ^{bu}	1,9 ^{bu}	0,5 ^u	2,0	..	2,7	.. ^u	1,8	.. ^u	1,8
Lotyšsko	..	0,5	..	1,8 ^b	..	1,3	..	1,6	..	1,6 ^b	..	1,6	.. ^u	2,0	0,4	1,4	0,5	0,9
Lucembursko	0,3 ^u	1,8	0,3 ^u	0,9	0,4 ^u	0,8	0,5 ^u	0,9	..	1,0	0,4 ^u	0,7 ^u	0,3 ^u	0,6 ^u	.. ^u	0,7 ^u
Maďarsko	2,2	5,9	2,6	5,9	2,6	5,7	2,5	5,8	2,5 ^b	6,0 ^b	2,6	6,2	2,5	6,8	2,8	5,8	2,5	5,3
Malta	4,1	4,5	3,7	4,5	4,0 ^b	3,6 ^b	3,3	3,5	3,1 ^b	3,4 ^b	2,7	3,3	2,7	2,8	2,7	2,2	2,6	1,7 ^u
Německo	1,8	9,4	1,9	9,4	1,8	9,4	1,7 ^b	8,8 ^b	1,7 ^b	9,0 ^b	1,7	9,0	1,8	9,1	1,6	8,4	1,8	8,4
Nizozemsko	0,9 ^b	3,5 ^b	1,1	3,0	0,8	2,8	0,7	2,6	0,6 ^b	2,5 ^b	0,6	2,5	0,7	2,7	0,8	2,3	0,7	2,0
Polsko	0,5	4,4	0,6	4,4	0,6 ^b	4,5 ^b	0,7	4,8	0,8	4,6	0,8	4,1
Portugalsko	0,5	3,2	0,4	3,0	0,5	3,1	0,5	2,8	0,4 ^b	2,9 ^b	0,4	3,0	0,4	2,9	0,6	2,4	0,6	2,5
Rakousko	2,1	4,7	1,8	4,8	1,3 ^b	4,9 ^b	1,3	5,0	1,4 ^b	5,6 ^b	1,4	5,3	1,1	4,7	1,1	3,9	1,1	3,9
Rumunsko	0,3	4,8	0,4 ^b	5,3 ^b	0,4	5,3	0,3	4,8	0,3 ^b	5,1 ^b	0,4	5,3	0,5	5,1	0,5	4,4	0,6	4,0
Řecko	0,2	1,9	0,3	1,9	0,2 ^b	2,1 ^b	0,2	2,0	0,2 ^b	2,0 ^b	0,3	2,1	0,2	1,9	0,5	1,2	0,4	1,1
Slovensko	1,1	5,8	1,5	6,7	1,6	7,0	1,7	7,6	1,8 ^b	7,8 ^b	1,8	8,1	1,7	8,6	1,8	8,4	1,5	7,1
Slovinsko	0,9 ^u	7,8	0,9 ^u	8,4	1,1 ^u	7,3	1,3	8,3	1,1 ^b	7,6 ^b	1,2	7,9	1,7	7,5	1,7	6,9
Španělsko	0,6	4,8	0,5	4,8	0,5	4,4	0,5 ^b	4,2 ^b	0,4 ^b	4,0 ^b	0,4	4,1	0,5	4,3	0,7	3,3	0,5	3,2
Švédsko	1,5	6,4	1,5	5,8	1,1	6,0	1,1 ^b	5,5 ^b	0,9 ^b	5,4 ^b	0,9	5,3	0,7	4,8	0,8	4,2
Velká Británie	1,5	5,7	1,3	5,3	1,1	4,6	1,1	4,5	1,0 ^b	4,5 ^b	0,9	4,5	0,8	4,1	1,2	3,4	1,0	2,8

Poznámky: Vzhledem k metodickým změnám jsou uvedeny dvě hodnoty ukazatele pro rok 2008. První sloupec uvádí hodnoty pro odvětví vymezená na základě klasifikace NACE Rev.1.1, druhý sloupec pro odvětví vymezená na základě klasifikace NACE Rev. 2. HI = high tech; ME = medium-high-tech; u – nespolehlivá data, b – přerušeni časové řady z důvodu metodických změn, i – viz http://ep.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT Science and Technology. Kód tabulky: htcc_emp_nat, htcc_emp_nat2. Datum přístupu: 22. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu na celkové zaměstnanosti v roce 2009 (v %)

21. Terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu

Pro zpracovatelský průmysl lokalizovaný v zemích s vyspělou ekonomikou je charakteristické zastoupení technologicky náročných odvětví. Odvětví, která mají nižší nároky na využívané technologie, ale i nižší nároky na kvalitu lidských zdrojů, jsou z ekonomicky vyspělých zemí přesouvány do zemí s nižší kvalifikační úrovní lidských zdrojů a zejména s nižšími náklady na pracovní sílu, tedy do zemí s nižší ekonomickou úrovní. Technologicky náročný zpracovatelský průmysl se podrobněji člení na odvětví technologicky vysoce náročná (high-tech) a technologicky středně náročná (medium high-tech). Kvalita pracovní síly v těchto odvětvích je sledována prostřednictvím vzdělanostní struktury.

Metodologie

Technologicky vysoce náročná a středně náročná odvětví zpracovatelského průmyslu jsou definována na základě klasifikace ekonomických činností NACE. Tato mezinárodní klasifikace je povinná ve všech zemích Evropského hospodářského prostoru (EHP), aby byla zaručena srovnatelnost národních statistik. Klasifikace je čtyřmístná, první úroveň – sekce – je označována alfabetaickým kódem, ostatní úrovně jsou označovány číselně. Druhá hierarchická úroveň – oddíly – je označena dvojmístným číselným kódem, třetí úroveň – skupiny – trojmístným číselným kódem a poslední čtvrtá úroveň čtyřmístným číselným kódem. Jednotlivé země pro svoje potřeby mohou zavádět podrobnější pětímístnou klasifikaci. Národní klasifikace členských států EHP se tak od závazné evropské klasifikace může lišit právě pouze přidáním tohoto dalšího hierarchického rozlišení.

Klasifikace ekonomických činností prošla určitým vývojem, neboť musí reagovat na reálné změny v ekonomice. Jednotlivé ekonomické činnosti se vyvíjejí, díky zavádění výsledků vědy a výzkumu do praxe jsou využívány nové technologie, vznikají nové produkty, mění se způsoby fungování organizací. Proto byla doposud používaná klasifikace NACE Rev. 1.1 nahrazena k 1. 1. 2008 klasifikací NACE REV 2. Tato změna se promítla i do změn národních klasifikací. Klasifikace OKEČ, která byla používaná v ČR, byla nahrazena klasifikací CZ-NACE. Stejně jako dříve i nyní musí národní klasifikace odpovídat klasifikaci evropské až do čtyřmístného kódu, specifické je až rozlišení na páté úrovni.

Změna klasifikace měla dopad na vymezení technologicky náročného zpracovatelského průmyslu. **Technologicky vysoce náročný zpracovatelský průmysl** je tvořen následujícími třemi odvětvími (klasifikace NACE REV. 2):

- 21 Výroba základních farmaceutických výrobků a farmaceutických přípravků;
- 26 Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení;
- 30.3 Výroba letadel a kosmických lodí a souvisejících zařízení.

Do technologicky středně náročného zpracovatelského průmyslu je zařazeno těchto sedm odvětví (klasifikace NACE REV. 2):

- 20 Výroba chemických látek a chemických přípravků,
- 25.4 Výroba zbraní a střeliva,
- 27 Výroba elektrických zařízení,
- 28 Výroba strojů a zařízení j.n.,

- 29 Výroba motorových vozidel, přívěsů a návěsů,
- 30 Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení s výjimkou 30.1 Stavba lodí a člunů a 30.3 Výroba letadel, kosmických lodí a souvisejících zařízení,
- 32.5 Výroba lékařských a dentálních nástrojů a potřeb.

Kvalitu lidských zdrojů je možné sledovat prostřednictvím ukazatele **podíl terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu**. Data pro výpočet ukazatele jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil. Ukazatel odráží kvalifikační náročnost high-tech zpracovatelského průmyslu, ale i dostupnost terciárně vzdělané pracovní síly v jednotlivých zemích. Za terciárně vzdělané jsou považovány ty osoby, které dosáhly úrovně vzdělání ISCED 5 či 6, v českých podmínkách tedy vyššího odborného vzdělání či vysokoškolského vzdělání bakalářské, magisterské nebo doktorské úrovně.

Mezinárodní srovnání

Jak je patrné z porovnání dat za rok 2008, ve většině členských zemí vedlo nové vymezení technologicky náročných odvětví ke zvýšení podílu terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti v tomto sektoru. Pokud porovnáme vývoj za poslední dva roky, u kterých je zabezpečena srovnatelnost dat, potom je zřejmé, že se podíl vysoce kvalifikovaných zaměstnanců na celkové zaměstnanosti zvyšuje. V průměru EU došlo ke zvýšení o 1,6 p.b., tj. na 27,5 %. Nejvyšší podíl terciárně vzdělaných v tomto sektoru vykázalo v roce 2009 Irsko (50,8 %), následované Finskem (47,8 %) a Španělskem (44,5 %). V některých zemích však došlo během sledovaných dvou let ke zhoršení v zastoupení terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti v technologicky náročném sektoru. Příkladem je Rumunsko (pokles z 16,5 % na 12,7 %) nebo Portugalsko (z 13,6 % na 12,7 %). Vzhledem k tomu, že se podíl terciárně vzdělané populace v tomto období v obou zemích zvýšil (viz ukazatel Vzdělanostní struktura populace), je zřejmé, že pracovní příležitosti v těchto odvětvích jsou ve srovnání s jinými odvětvími buď méně atraktivní pro terciárně vzdělanou populaci nebo že se snížila kvalifikační náročnost tohoto odvětví.

V **České republice** je kvalifikační náročnost technologicky náročných odvětví výrazně nižší než je průměr EU. V roce 2009 se terciárně vzdělaní podíleli na zaměstnanosti v těchto odvětvích pouze 11,1 %, tedy více jak dvakrát méně než byl průměr EU. Projevuje se zde vliv omezené dostupnosti terciárně vzdělané populace, ale i skutečnost, že v ČR jsou v daných odvětvích zastoupeny spíše činnosti nacházející se na nižších patrech hodnotového řetězce a tím i s nižší náročností na kvalifikace.

Informační zdroje

ČSÚ – High-tech sektor:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/high_tech_sektor.

ČSÚ – Klasifikace CZ-NACE:

[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_\(cz_nace\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_(cz_nace)).

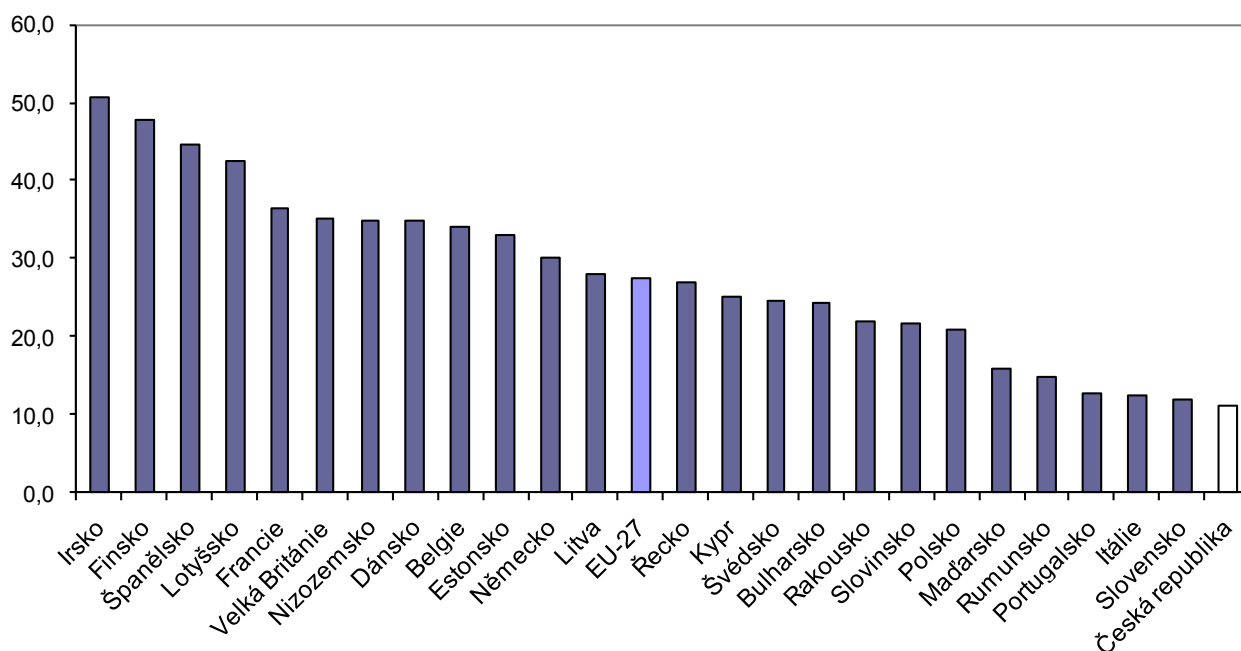
EUROSTAT – Science and Technology:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/research_database.

Podíl terciárně vzdělaných v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu na celkové zaměstnanosti v tomto průmyslu (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2009
EU-27	22,1 ^l	22,0 ^l	22,1 ^l	23,2 ^l	23,5	24,6	25,1	25,4	..	25,9	27,5
Belgie	27,1	30,3 ^b	28,0	29,0	32,0	30,1	32,7	33,0	33,2	34,5	35,1	35,6	34,0
Bulharsko	16,7	19,6 ^b	19,9	19,3	20,5	21,0	18,6 ^b	19,8	..	20,1	24,4
Česká republika	7,9	8,5	9,1	9,5 ^b	9,7	8,1	10,1	9,6	11,0 ^b	9,6	9,6	9,4	11,1
Dánsko	25,5	26,9	22,3	23,1	25,8	29,0	32,8	33,1	31,4 ^b	29,0 ^b	32,6	33,6	34,7
Estonsko	34,0	34,1	29,9 ^{bu}	31,3 ^u	26,5 ^u	33,8 ^u	34,3	36,1 ^u	34,9 ^{bu}	30,6 ^u	32,0 ^u	33,2 ^u	33,1 ^u
Finsko	31,6	31,7	35,1 ^b	33,5	35,4	34,7	39,9	39,5	40,0 ^b	41,4	39,5	41,4	47,8
Francie	22,9	24,0	25,2	25,3	26,1	26,5 ^b	28,7	30,6	33,4 ^b	31,5	35,8	36,8	36,4
Irsko	..	26,3	28,4	29,4	33,0	36,6	39,7	39,6	40,8 ^b	45,8	45,2	46,5	50,8
Itálie	6,9	7,6	8,2	8,4	9,1	8,5	8,3 ^b	9,3	10,0 ^b	10,2	10,9	11,6	12,3
Kypr	..	19,6 ^{bu}	20,8 ^u	24,9 ^u	35,4 ^u	30,4 ^u	35,0 ^u	26,4 ^u	32,5 ^{bu}	27,1 ^u	20,8 ^u	18,7 ^u	25,0 ^u
Litva	43,4 ^b	39,6	35,8	21,3	18,4 ^b	25,0	21,0 ^u	24,9 ^u	23,5 ^{bu}	24,4 ^u	27,6 ^u	27,1 ^u	27,9 ^u
Lotyšsko	..	36,4 ^u	24,9 ^b	16,3 ^u	23,3 ^u	27,0 ^u	33,5	32,9	42,4
Lucembursko	..	17,0 ^u	20,4 ^u	29,7 ^u	22,0 ^u	24,3 ^u	..	25,4 ^u
Maďarsko	10,7	11,1	9,3	8,5 ^b	9,5	11,7 ^b	11,3	13,3	12,3 ^b	12,3	15,0	14,9	15,9
Malta
Německo	..	25,5	26,0	25,3	24,0	26,2	26,9	27,5 ^b	27,3 ^b	29,3	28,7	27,6	30,1
Nizozemsko	22,4	22,8	20,9 ^b	20,9	21,0	25,0 ^b	30,3	32,2	30,9 ^b	32,0	33,1	33,7	34,8
Polsko	17,8	17,6	18,7 ^b	18,4	..	18,6	20,8
Portugalsko	5,7 ^{bu}	6,4 ^u	6,3 ^u	7,9 ^u	7,1 ^u	11,0	10,0	12,0	11,3 ^b	11,7	13,0	13,6	12,7
Rakousko	6,9	17,7	14,9	15,7	15,9	17,6 ^b	17,4 ^b	19,0	18,7 ^b	19,2	18,3	18,9	21,8
Rumunsko	10,5	12,2	11,9	12,8	12,9 ^b	12,7 ^b	10,9	12,9	12,9 ^b	15,3	15,7	16,5	14,8
Řecko	20,1 ^b	16,8	21,2	19,2	19,8	17,6	20,4 ^b	20,1	22,7 ^b	23,9	26,4	27,0	26,8
Slovensko	7,4 ^b	5,3	5,5	8,6	6,7	7,7	7,5	9,1	9,7 ^b	9,5	9,4	9,3	11,7
Slovinsko	11,5 ^u	12,0 ^u	11,7 ^u	7,3 ^u	10,0 ^u	14,2	12,3 ^u	17,2	17,4 ^b	15,1	..	18,7	21,7
Španělsko	33,0	32,3 ^b	33,1	35,4 ^b	37,5	38,3	38,4	39,9 ^b	42,7 ^b	39,8	44,1	43,7	44,5
Švédsko	23,2	25,5	24,6	18,2 ^b	18,8	18,3	17,9	21,9 ^b	21,6 ^b	21,9	..	22,4	24,4
Velká Británie	..	25,8 ^b	26,9	27,3	27,6	29,3	29,7	31,4	33,0 ^b	33,5	30,7	30,8	35,2

Poznámky: * odvětví vymezeno dle NACE Rev.2, u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn, i – viz. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT: Science and Technology. Kód tabulky: htec_emp_nisced, htec_emp_nisced2. Datum přístupu: 12. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl terciárně vzdělaných v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu na celkové zaměstnanosti v tomto průmyslu v roce 2009 (v %)

22. Odborníci a technici v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu

Motorem ekonomického růstu a rozvoje se ve stále větší míře stávají nové technologie, které umožňují dosahování vyšší produktivity, zvyšování užitečných vlastností produktů, ale i výrobu produktů nových či poskytování určitých služeb novými formami. Zpracovatelský průmysl je tvořen odvětvími, která se vyznačují rozdílnou technologickou náročností vyjadřovanou podílem výdajů na vědu a výzkum na celkové přidané hodnotě. Podle technologické náročnosti je zpracovatelský průmysl členěn EUROSTATem do čtyř kategorií: (a) vysoce náročný (high-technology), (b) středně náročný (medium-high-technology), (c) málo náročný (medium-low-technology) a (d) nenáročný (low-technology).

Metodologie

Skupiny odvětví zpracovatelského průmyslu s rozdílnou technologickou náročností jsou vymezeny prostřednictvím klasifikace ekonomických činností. Pro členské státy EU je závazná klasifikace označovaná akronymem NACE. Používaná klasifikace prochází určitými změnami, jejichž cílem je jednak zabezpečit srovnatelnost evropské klasifikace s mezinárodní standardní klasifikací ISIC a jednak reagovat na vývoj odehrávající se v ekonomice, kdy nové činnosti vznikají, jiné zanikají nebo se mění.

Vymezení technologicky náročných odvětví podle trojmístné klasifikace NACE Rev. 1 je uvedeno u ukazatele Zaměstnanost v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu, vymezení podle trojmístné klasifikace NACE Rev. 2 platné od 1. 1. 2008 je obsaženo v popisu metodologie ukazatele Terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu. Stručně lze shrnout, že do technologicky vysoce náročného zpracovatelského průmyslu je zařazena především výroba léčiv, počítačů, optických přístrojů a letadel, do středně technologicky náročného průmyslu výroba chemických produktů, elektrických zařízení, dopravních prostředků.

Kvalitu pracujících v technologicky náročném průmyslu je možné sledovat vedle již uvedeného ukazatele podílu terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti v tomto průmyslu také prostřednictvím ukazatele **podíl odborníků a technických pracovníků na celkovém počtu pracujících v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu**. Tento ukazatel mapuje zastoupení kvalifikačně náročných profesí na celkové zaměstnanosti v daném průmyslu a vypovídá tak o skutečné technologické a znalostní náročnosti, která může být u jednotlivých činností zařazených do zkoumaných odvětví rozdílná.

Odborníci a technici představují kvalifikačně náročnou profesí, pro jejich vymezení je využívána mezinárodní klasifikace zaměstnání ISCO. Jedná se o následující dvě třídy zaměstnání:

ISCO 2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci;
ISCO 3 Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech.

Data pro výpočet ukazatele jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil, které je realizováno ve všech členských zemích se čtvrtletní periodicitou. Vzhledem k rozsahu šetřeného vzorku je možné tento ukazatel sledovat pouze za technologicky náročná odvětví celkem.

Přestože hodnoty ukazatele je možné propočítat od roku 1998, metodické změny vedly k přerušení srovnatelnosti dat za celou časovou řadu, a to u jednotlivých zemí v různých časových obdobích, ale i s různou periodicitou. Pro všechny členské země však byla uplatněna metodická změna v roce 2006 a 2008. Rok 2008 představuje do určité míry rok zlomový, neboť se přešlo na novou klasifikaci ekonomických činností NACE Rev. 2. Data za tento rok jsou k dispozici podle obou vymezení a je tak možné vysledovat vliv nové klasifikace ekonomických činností na hodnoty ukazatele.

Mezinárodní srovnání

Zvyšování podílu pracujících na kvalifikačně náročných pozicích je znakem zvyšování náročnosti činností realizovaných v technologicky vysoce a středně náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu. S určitou mírou nepřesnosti způsobenou metodickými změnami lze konstatovat, že na úrovni EU se zastoupení odborníků a techniků zvyšuje. Jestliže v roce 2000 se odborníci a technici podíleli 26,7 % na celkové zaměstnanosti v tomto průmyslu, potom v roce 2007 již 30,4 %. Podle vymezení technologicky vysoce a středně náročného zpracovatelského průmyslu platného od roku 2008 dosáhla hodnota tohoto ukazatele v roce 2009 úrovně 31,7 %.

Vliv metodické změny v roce 2008 na hodnotu ukazatele v jednotlivých zemích byl rozdílný, nicméně v převážné většině členských zemí EU vedl ke zvýšení podílu odborníků a techniků na zaměstnanosti. Nejmarkantnější byl dopad v Řecku (zvýšení o 2,6 p.b.), v ostatních zemích se rozdíl pohyboval do 1,8 p.b. V některých zemích však byl dopad negativní, největší snížení podílu vykázala Francie (-1,7 p.b.) a Itálie (-0,6 p.b.).

V **České republice** bylo po celé sledované období zastoupení kvalifikačně náročných profesí na celkové zaměstnanosti ve vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu pod průměrem EU. V roce 2009 dosáhl tento podíl 29,3 %, tedy o 2,4 p.b. méně než byl evropský průměr. Je to ovlivněno zejména skutečností, že v České republice jsou lokalizována spíše nižší patra činností, která jsou náročná na zastoupení méně kvalifikované pracovní síly, především dělnických profesí.

Pokud se podíváme odděleně na zastoupení odborníků a techniků, je zřejmé, že v daných odvětvích zpracovatelského průmyslu mají v ČR výraznou převahu technici. Jejich podíl dosáhl v roce 2009 na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích 23,6 %, zatímco odborníků pouze 5,7 %. To odráží skutečnost, že v ČR je málo zastoupena vědecká a výzkumná základna těchto odvětví. Obdobný nepoměr vykázalo také Slovensko. U nás i na Slovensku bylo zastoupení techniků téměř pětinasobné oproti zastoupení odborníků.

Informační zdroje

ČSÚ – High tech sektor:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/high_tech_sektor.

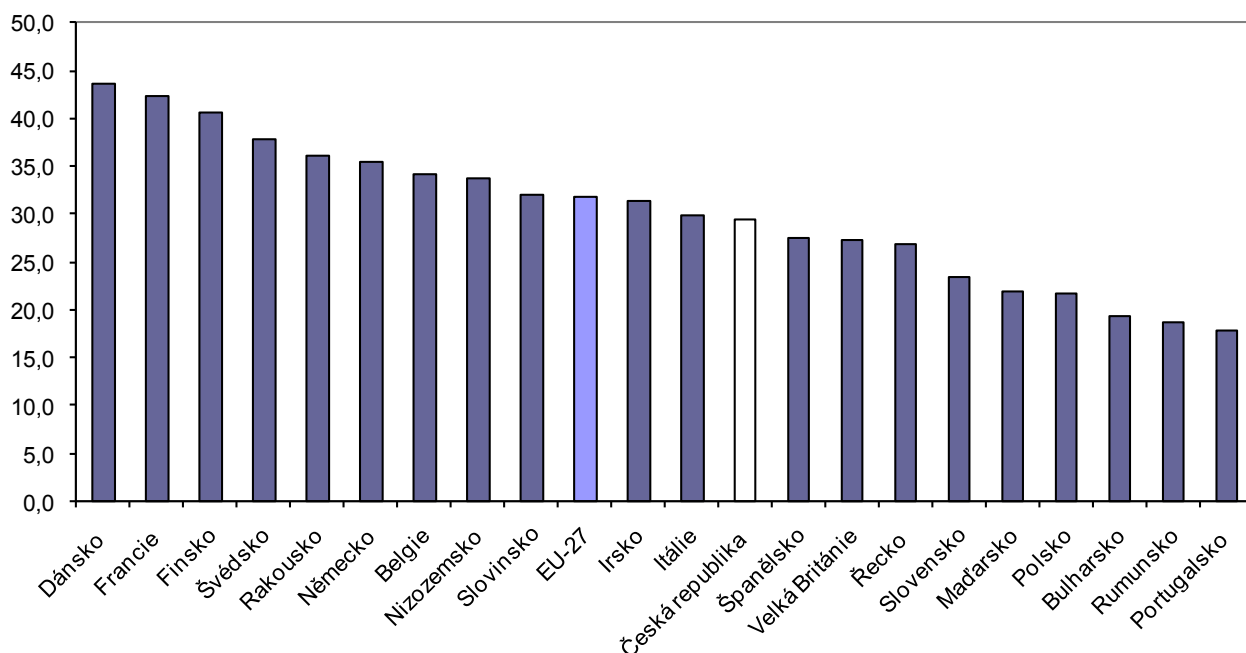
EUROSTAT – Science and Technology:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Podíl kvalifikačně náročných profesí na zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2009
EU-27	26,7 ⁱ	27,2 ⁱ	27,9 ⁱ	28,7 ⁱ	29,5	30,0	30,5	30,4	..	30,6 ⁱ	31,7 ⁱ
Belgie	30,2	30,1	30,9	30,4	32,1	32,1	32,0	32,7	33,9	33,0	34,2
Bulharsko	22,1	21,0 ^b	22,0	20,8 ^u	21,8	18,9 ^u	17,6 ^{bu}	20,5	..	17,4 ^u	19,7 ^u
Česká republika	24,9	28,2 ^b	27,3	28,0	27,0	27,1	26,9 ^b	25,9	26,6	26,7	29,3
Dánsko	30,5	28,5	29,3	27,4	33,7	36,0	35,0 ^b	35,9 ^b	40,6	41,9	43,7
Estonsko ^u
Finsko	32,4 ^b	34,6	34,9	34,2	36,9	38,4	37,8 ^b	38,0	37,7	39,5	40,6
Francie	33,9	33,8	34,6	39,2 ^b	39,9	42,0	42,0 ^b	41,6	44,6	42,9	42,3
Irsko	20,7	20,9	21,7	24,0	27,8	26,9	27,6 ^b	27,7	28,3	28,4	31,4
Itálie	21,3	23,0	23,9	23,9	27,4 ^b	28,0	30,4 ^b	31,8	30,8	30,0	29,8
Kypr
Litva ^u	.. ^u
Lotyšsko	33,4 ^u	.. ^u
Lucembursko ^u	..
Maďarsko	17,1	14,9 ^b	16,3	18,7 ^b	18,2	18,5	18,3 ^b	17,9	20,4	20,0	21,9
Malta ^u	.. ^u
Německo	30,6	31,1	31,6	32,4	32,3	32,7 ^b	33,8 ^b	32,5	34,0	33,6	35,5
Nizozemsko	26,1 ^b	25,6	26,8	25,8 ^b	32,2	31,9	30,7 ^b	32,2	32,0	33,0	33,8
Polsko	25,7	24,2	24,3 ^b	22,9	..	21,2	21,8
Portugalsko	19,0 ^u	..	19,4 ^u	19,6 ^u	20,0	20,6	20,5 ^b	18,6	19,8	19,9	17,9
Rakousko	21,9	23,3	25,0	24,7 ^b	34,1 ^b	31,7	34,4 ^b	32,3	31,5	31,7	36,2
Rumunsko	21,5	20,4	22,1 ^b	20,8 ^b	19,6	20,8	19,5 ^b	20,4	20,3	20,8	18,8
Řecko	17,9	17,2	17,4	18,7	21,8 ^b	19,9	22,5 ^b	23,8	24,8	27,4	27,0
Slovensko	23,7	23,3	21,2	21,1	20,2	23,0	23,6 ^b	21,6	20,8	21,0	23,3
Slovinsko	20,2 ^u	22,5 ^u	25,6 ^u	24,8 ^u	24,0 ^u	28,6 ^u	29,8 ^b	25,7 ^u	32,1
Španělsko	22,4	23,0 ^b	23,9	25,4	26,6	26,3 ^b	24,8 ^b	26,6	28,1	28,7	27,5
Švédsko	36,4	35,9 ^b	35,4	35,2	34,9	36,2 ^b	35,6 ^b	35,1	..	35,6	37,8
Velká Británie	22,5	23,3	24,5	24,7	24,2	25,4	26,5 ^b	27,1	26,0	25,4	27,2

Poznámky: u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn, i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT: Science and Technology. Kód tabulky: htec_emp_nisco, htec_emp_nisco2. Datum přístupu: 27. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl kvalifikačně náročných profesí na zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu v roce 2009 (v %)

23. Zaměstnanost ve znalostně náročných službách

Zastoupení znalostně náročných služeb a kvalita lidských zdrojů v nich jsou společně se zastoupením technologicky náročných odvětví zpracovatelského průmyslu jedním z důležitých ukazatelů vyspělosti ekonomiky, jejího směřování k ekonomice založené na znalostech. Zastoupení znalostně a technologicky náročných odvětví v ekonomice se obvykle sleduje prostřednictvím jejich podílu na zaměstnanosti, na vytvořeném produktu nebo na přidané hodnotě. Pro kategorizaci znalostně náročných služeb je, obdobně jako u technologicky náročných odvětví zpracovatelského průmyslu, rozhodující podíl výdajů na výzkum a vývoj na přidané hodnotě jednotlivých odvětví služeb.

Metodologie

Znalostně náročné služby jsou vymezeny na základě klasifikace ekonomických činností NACE. Do roku 2008 byla používána klasifikace NACE Rev. 1.1, od roku 2008 NACE Rev. 2. Tyto změny jsou vyvolány nezbytností přizpůsobovat klasifikaci ekonomických činností reálnému vývoji těchto činností. Blíže k vývoji klasifikace viz ukazatel Terciárně vzdělaní v technologicky vysoce a středně náročném zpracovatelském průmyslu.

Pro potřeby statistického sledování a zajištění mezinárodní srovnatelnosti dat na úrovni EU jsou znalostně náročné služby vymezeny EUROSTATem. Toto vymezení je závazné pro všechny členské státy EU a Evropského hospodářského prostoru. Vzhledem ke změnám v klasifikaci NACE uvádíme obě vymezení. Vymezení podle NACE Rev. 1.1 je uvedeno níže, vymezení podle klasifikace NACE Rev. 2 je součástí popisu metodologie u ukazatele Terciárně vzdělaní ve znalostně náročných službách.

EUROSTAT vymezuje znalostně náročné služby prostřednictvím dvoumístné klasifikace. Vymezuje a statisticky sleduje znalostně náročné služby jako celek (Knowledge-intensive services – KIS) a v rámci nich pak dvě dílčí skupiny, a to jednak technologicky náročné služby (High-tech KIS) a tržní služby (Market KIS).

Znalostně náročné služby (KIS) jsou tvořeny následujícími činnostmi v klasifikaci NACE Rev. 1.1:

- 61 Vodní doprava;
- 62 Letecká doprava;
- 64 Spoje;
- 65–67 Finanční zprostředkování;
- 70–74 Nemovitosti, pronájem a podnikatelské činnosti;
- 80 Vzdělávání;
- 85 Zdravotnictví a sociální péče;
- 92 Rekreační, kulturní a sportovní činnosti.

Technologicky náročné služby (High-tech KIS) jsou vymezeny následujícími odvětvími v klasifikaci NACE:

- 64 Spoje;
- 72 Činnosti v oblasti výpočetní techniky;
- 73 Výzkum a vývoj.

Do **tržních služeb** (market KIS) EUROSTAT zařazuje tato odvětví v klasifikaci NACE:

- 61 Vodní doprava;
- 62 Letecká doprava;
- 70 Činnosti v oblasti nemovitostí;

- 71 Pronájem strojů a přístrojů bez obsluhy, pronájem výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácí;
- 74 Ostatní podnikatelské činnosti.

Pokud porovnáme vymezení těchto dvou dílčích kategorií s celkovým vymezením znalostně náročných služeb, je zřejmé, že celek je tvořen souhrnem těchto dvou dílčích kategorií plus vzděláváním, zdravotnictvím a sociálními službami, rekreačními, kulturními a sportovními aktivitami.

Data o kvalitě lidských zdrojů ve znalostně náročných službách jsou získávána z výběrových šetření pracovních sil realizovaných v jednotlivých členských zemích EU pod metodickým vedením EUROSTATu.

Podíl zaměstnanosti v high-tech službách na celkové zaměstnanosti představuje jeden z dvaceti ukazatelů, na základě kterých EUROSTAT vypočítává souhrnný inovační index. Těchto dvacet ukazatelů mapuje situaci ve čtyřech následujících oblastech:

- (a) lidské zdroje pro inovace;
- (b) tvorba nových znalostí;
- (c) přenos a aplikace znalostí;
- (d) financování inovací, výstupy inovací a trhy inovací.

Zaměstnanost v high-tech službách slouží v rámci této metodiky společně s dalšími ukazateli ke sledování lidských zdrojů pro inovace. Těmito ukazateli jsou: absolutní technický a přírodovědných disciplín, obyvatelstvo s terciárním vzděláním, účast na celoživotním vzdělávání a zaměstnanost v high-tech zpracovatelském průmyslu.

Mezinárodní srovnání

Přes určitá přerušení srovnatelnosti časové řady z důvodu metodických změn je zřejmá tendence ke zvyšování podílu znalostně náročných služeb na celkové zaměstnanosti. V roce 2009 dosáhl tento podíl v průměru EU 38,1 %. Za tímto průměrem se však skrývají značné rozdíly mezi jednotlivými státy. Hodnota ukazatele se pohybuje v rozmezí od 48,8 % (Dánsko) po 19,8 % (Rumunsko). Technologicky náročné služby se na celkové zaměstnanosti EU v roce 2009 podílely 6,9 %, nejvyšší podíl vykazalo Slovinsko (9,8 %), nejnižší Litva (5,2 %). Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi do značné míry odrážejí rozdíly v ekonomické úrovni jednotlivých členských zemí.

V **České republice** byl v roce 2009 ve srovnání s průměrem EU vyšší podíl zaměstnaných v technologicky náročných službách (8,5 %), ale nižší podíl zaměstnaných celkem ve znalostně náročných službách (30,8 %). Jak je zřejmé z porovnání dat za rok 2008, nové širší vymezení znalostně náročných služeb se odrazilo ve výrazném, cca dvojnásobném nárůstu podílu zaměstnanosti v technologicky náročných službách. Tento dopad se projevil ve všech zemích EU.

Informační zdroje

ČSÚ – High-tech sektor:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/high_tech_sektor.

EUROSTAT – Science and Technology:

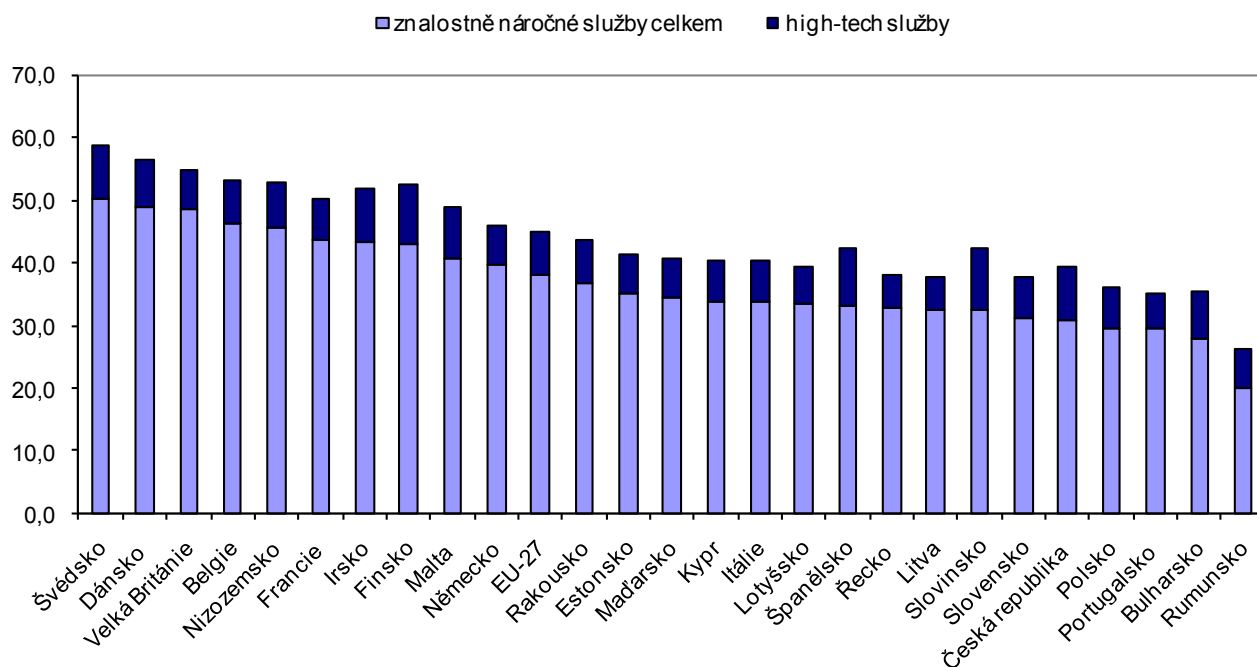
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Podíl zaměstnanosti ve znalostně náročných a high-tech službách na celkové zaměstnanosti (v %)

	2000		2002		2004		2005		2006		2007		2008		2008		2009	
	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS	HT	KIS
EU-27	3,2 ⁱ	30,4 ⁱ	3,4 ⁱ	31,4 ⁱ	3,2	32,2	3,3	32,5	3,3	32,8	3,3	33,0	7,0	36,9	6,9	38,1
Belgie	3,9	37,0	3,8	37,8	3,9	38,6	3,7	38,4	3,9	38,8	3,9	38,2	3,8	38,5	6,6	45,3	7,1	46,1
Bulharsko	2,5	21,2	2,7	22,2	2,8	22,2	2,7	22,2	2,6 ^b	22,0 ^b	2,5	21,7	8,1	27,1	7,5	27,7
Česká republika	3,0	24,0	3,1	23,8	3,1	24,5	3,2	25,1	2,9 ^b	25,1 ^b	3,0	25,7	3,1	25,6	7,9	29,7	8,5	30,8
Dánsko	5,0	42,1	4,7	44,0	4,1	42,3	4,3	42,8	4,4 ^b	43,5 ^b	4,2 ^b	43,5 ^b	4,3	43,9	7,7	47,0	7,6	48,8
Estonsko	2,9 ^b	26,9 ^b	2,9	30,9	2,4	27,5	2,5 ^u	28,7	2,5 ^b	28,6 ^b	2,6	27,8	2,6	28,2	6,9	31,2	6,4	34,9
Finsko	4,4 ^b	37,9 ^b	4,7	39,2	4,6	40,3	4,5	40,5	4,6 ^b	41,1 ^b	4,6	40,7	4,9	41,1	9,9	41,8	9,4	43,0
Francie	3,9	34,7	4,1	35,5	3,8	36,1	4,0	36,7	3,9 ^b	37,0 ^b	3,4	36,9	3,7	37,0	6,0	42,8	6,5	43,6
Irsko	4,0	31,8	4,3	33,5	3,6	33,5	3,6	34,0	3,8 ^b	34,2 ^b	3,7	35,5	3,8	36,2	8,5	39,0	8,7	43,1
Itálie	2,9	26,7	3,0	27,5	3,1 ^b	30,3 ^b	3,0	30,2	3,1 ^b	30,4 ^b	3,1	30,7	3,2	31,0	6,8	33,4	6,7	33,6
Kypr	1,7	25,5	1,9	26,3	2,2	26,3	2,1	27,2	2,0 ^b	28,3 ^b	2,3	29,2	2,2	29,3	7,2	34,5	6,7	33,7
Litva	2,3	26,2	1,7 ^b	24,7 ^b	1,9	25,0	2,0	25,4	2,1 ^b	25,6 ^b	2,1	26,0	2,3	27,1	5,1	30,5	5,2	32,4
Lotyšsko	2,3	24,8	2,3 ^b	24,8 ^b	2,9	24,6	2,7	25,6	2,5 ^b	25,5 ^b	2,5	24,7	2,6	26,8	6,6	32,1	6,1	33,3
Lucembursko	2,7	35,5	2,2	38,1	3,5	39,0	3,3	42,0	3,3	43,5	3,4	43	3,4	45,1	6,1	54,2
Maďarsko	3,1	26,5	3,1	26,5	3,0	28,5	3,2	28,2	3,4 ^b	28,4 ^b	3,3	28,2	3,3	28,7	6,8	33,2	6,4	34,2
Malta	3,1	29,7	3,1	28,5	2,6 ^b	29,1 ^b	3,0	30,4	3,1 ^b	30,8 ^b	3,3	32,8	3,8	32,7	9,4	39,6	8,2	40,5
Německo	3,0	30,4	3,3	31,8	3,4	33,4	3,3 ^b	33,8 ^b	3,5 ^b	34,1 ^b	3,4	34,8	3,4	35,3	6,4	38,8	6,3	39,6
Nizozemsko	4,1 ^b	39,2 ^b	3,7	38,8	4,0	42,2	4,1	42,0	3,8 ^b	42,0 ^b	4,3	42,7	4,3	42,7	7,4	45,8	7,3	45,5
Polsko	2,1	24,3	2,3	24,5	2,4 ^b	24,7 ^b	2,6	24,8	6,4	28,3	6,6	29,5
Portugalsko	1,2	19,4	1,5	19,8	1,4	22,5	1,8	22,9	1,9 ^b	23,1 ^b	1,7	23,5	1,8	23,8	56,1	2,9	5,8	29,3
Rakousko	2,8	28,2	3,4	30,1	2,6 ^b	31,3 ^b	3,0	31,1	2,8 ^b	30,4 ^b	2,6	30,0	2,9	31,5	6,9	34,9	7,2	36,5
Rumunsko	1,4	11,1	1,6 ^b	13,1 ^b	1,5	14,1	1,4	13,9	1,6 ^b	14,6 ^b	1,5	14,4	1,7	14,8	6,3	19,0	6,4	19,8
Řecko	1,6	21,8	1,7	22,8	1,9 ^b	24,9 ^b	1,7	24,6	2,0 ^b	25,0 ^b	2,0	25,1	1,8	25,7	0,5	32,4	5,3	32,7
Slovensko	3,0	24,5	2,8	24,0	2,3	25,1	2,7	25,4	2,6 ^b	24,9 ^b	2,9	24,7	2,8	24,7	6,2	29,6	6,5	31,0
Slovinsko	2,5	22,8	2,4	23,0	2,5	24,3	3,0	25,3	2,7 ^b	26,2 ^b	2,8	26,3	8,9	31,2	9,8	32,3
Španělsko	2,3	24,6	2,5	25,3	2,5	26,1	2,7 ^b	26,9 ^b	3,0 ^b	27,9 ^b	3,0	28,2	2,8	28,9	8,0	30,6	9,0	33,1
Švédsko	5,1	45,7	5,2	47,1	4,8	40,7	5,1 ^b	47,9 ^b	5,1 ^b	47,7 ^b	5,1	47,8	8,3	49,6	8,4	50,3
Velká Británie	4,3	39,8	4,4	40,9	4,4	42,1	4,3	42,3	4,2 ^b	42,9 ^b	4,4	42,9	4,3	42,7	8,0	45,6	6,4	48,3

Poznámky: KIS – znalostně náročné služby celkem, HT – high-tech služby; u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn, i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT: Science and Technology. Kód tabulky: htec_emp_nat; : htec_emp_nat2. Datum přístupu: 15. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl zaměstnanosti ve znalostně náročných a high-tech službách na celkové zaměstnanosti v roce 2009 (v %)

24. Terciárně vzdělání v technologicky náročných službách

Náročnost jednotlivých odvětví na kvalitu lidských zdrojů se odráží v kvalifikační a profesní struktuře osob pracujících v těchto odvětvích. Čím vyšší je technologická a znalostní náročnost činností, tím vyšší je zastoupení vysoce kvalifikované pracovní síly na celkové zaměstnanosti a v souvislosti s tím i zastoupení kvalifikačně náročných profesí.

Metodologie

Jak již bylo zmíněno v metodice k ukazateli Zaměstnanost ve znalostně a technologicky náročných službách, došlo ke změně ve vymezení těchto služeb v souvislosti s přechodem mezinárodní klasifikace ekonomických činností z NACE Rev. 1.1 na NACE Rev. 2 v roce 2008. Vymezení znalostně náročných služeb podle původní klasifikace je obsaženo v metodice zmíněného ukazatele, zde je uvedeno vymezení podle nové klasifikace NACE Rev. 2. V ČR je od tohoto roku používána klasifikace CZ-NACE.

Znalostně náročné služby (Knowledge-intensive services – KIS) jako celek jsou dle metodiky EUROSTATu tvořeny následujícími odvětvími ve dvoumístné klasifikaci NACE Rev. 2:

- 50 Vodní doprava;
- 51 Letecká doprava;
- 58–63 Sekce J – KOMUNIKAČNÍ A INFORMAČNÍ ČINNOSTI:
 - 58 Vydavatelské činnosti;
 - 59 Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti;
 - 60 Tvorba programů a vysílání;
 - 61 Telekomunikační činnosti;
 - 62 Činnosti v oblasti informačních technologií;
 - 63 Informační činnosti;
- 64–66 Sekce K – PENĚŽNICTVÍ A POJIŠŤOVNICTVÍ:
 - 64 Finanční zprostředkování, kromě pojišťovnictví a penzijního financování;
 - 65 Pojištění, zajištění a penzijní financování, kromě povinného sociálního zabezpečení;
 - 66 Ostatní finanční činnosti;
- 69–75 Sekce M – PROFESNÍ VĚDECKÉ A TECHNICKÉ ČINNOSTI:
 - 69 Právní a účetnické činnosti;
 - 70 Činnosti vedení podniků; poradenství v oblasti řízení;
 - 71 Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy;
 - 72 Výzkum a vývoj;
 - 73 Reklama a průzkum trhu;
 - 74 Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti;
 - 75 Veterinární činnosti;
- 78 Činnosti související se zaměstnáním;
- 80 Bezpečnostní a pátrací činnosti;
- 84–93 Sekce O – VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ; Sekce P – VZDĚLÁVÁNÍ; Sekce Q – ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE; Sekce R – KULTURNÍ, ZDRAVOTNÍ A ZÁBAVNÍ ČINNOSTI
 - 84 Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení;
 - 85 Vzdělávání;

- 86 Zdravotní a sociální péče;
- 87 Pobytové služby sociální péče;
- 88 Ambulantní nebo terénní sociální služby;
- 90 Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti;
- 91 Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení;
- 92 Činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří;
- 93 Sportovní, zábavní a rekreační činnosti.

V rámci znalostně náročných služeb jsou dále vymezeny čtyři podskupiny, a to tržní služby, technologicky náročné služby, finanční služby a ostatní znalostně náročné služby. Dále uvádíme strukturu pouze technologicky náročných služeb, vymezení ostatních tří složek je uvedeno v metodice ukazatele Odborníci a technici v technologicky náročných službách.

Technologicky náročné znalostní služby (High-tech knowledge-intensive services) jsou vymezené těmito odvětvími v klasifikaci NACE Rev. 2:

- 59–63 Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti; Tvorba programů a vysílání; Telekomunikační činnosti; Činnosti v oblasti informačních technologií; Informační činnosti;
- 72 Výzkum a vývoj.

Kvalita lidských zdrojů je sledována prostřednictvím procentuálního zastoupení terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti v odvětví technologicky náročných služeb. Data pro výpočet ukazatele jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil.

Mezinárodní srovnání

Metodická změna vymezení technologicky náročných služeb byla spojena s rozšířením těchto služeb o Komunikační a informační činnosti s výjimkou vydavatelských činností a naopak do nich již nejsou zařazovány spoje. Tato změna vedla ke zvýšení podílu terciárně vzdělaných v technologicky náročných službách ve všech zemích EU. Toto navýšení se pohybovalo od 3,4 p.b. (Řecko) po 19,3 p.b. (Litva). Bez ohledu na vliv metodických změn se ve všech zemích prosazuje zvyšování podílu terciárně vzdělaných, což je spojeno nejen se zvyšující se intelektuální náročností vykonávaných činností, ale i se zvyšováním dostupnosti terciárně vzdělané pracovní síly.

V **České republice** je zastoupení terciárně vzdělané pracovní síly v těchto službách pod průměrem EU. V roce 2009 to bylo pouze 47,1 %. Je to dáno omezenější dostupností takto vzdělané pracovní síly v ČR, ale i tím, že některé pozice zastávané ve vyspělých zemích terciárně vzdělanou pracovní silou jsou v ČR vykonávány středoškolskými.

Informační zdroje

ČSÚ – High-tech sektor:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/high_tech_sektor.

EUROSTAT – Science and Technology:

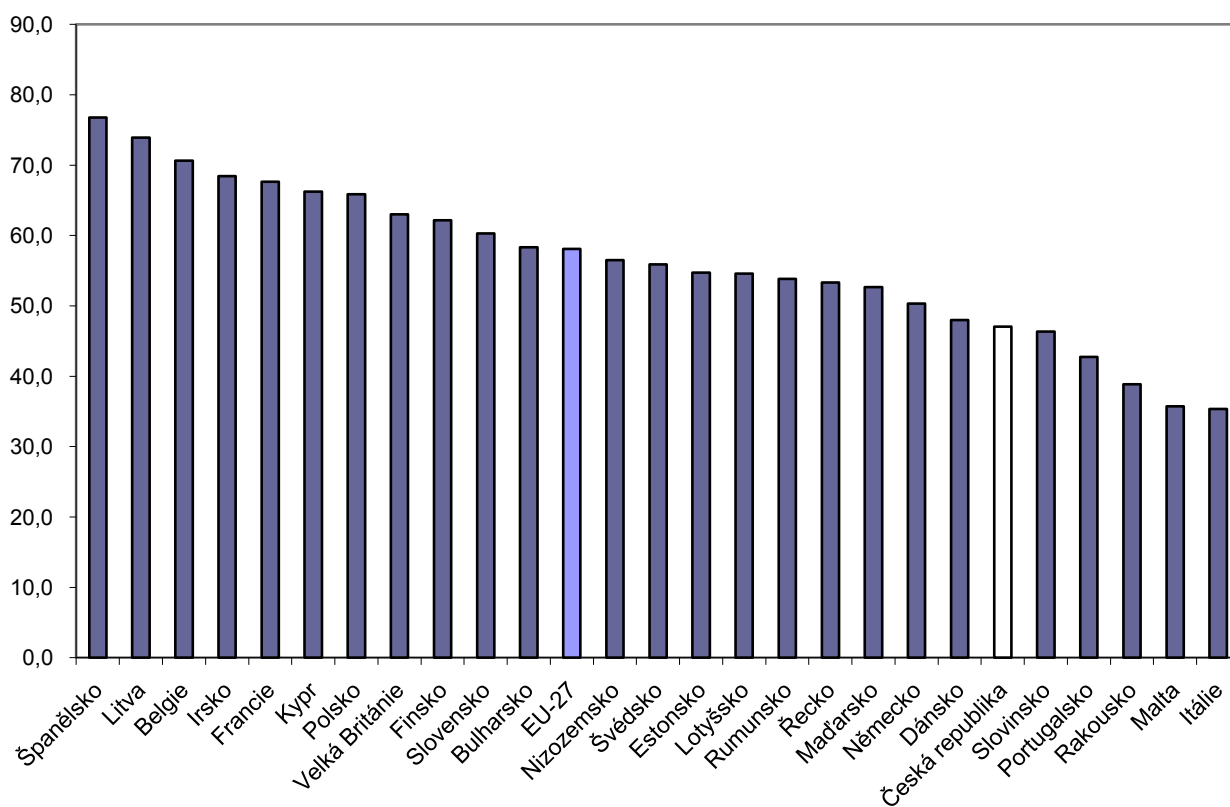
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Podíl terciárně vzdělaných v technologicky náročných službách (v %)

	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2009
EU-27	..	36,0 ⁱ	36,7 ⁱ	37,8 ⁱ	39,1	40,7	41,7	42,0	..	54,5	58,1 ⁱ
Belgie	39,8 ^b	44,3	47,5	47,9	49,7	50,2	52,7	53,5	53,6	68,5	70,6
Bulharsko	..	41,8	43,3	37,2	42,0	46,9	47,8 ^b	49,0	..	54,7	58,3
Česká republika	21,7	27,0	26,5	24,7	26,5	27,0	31,4 ^b	34,2	32,1	42,8	47,1
Dánsko	28,5	30,8	35,9	38,9	43,6	44,2	42,9 ^b	40,5 ^b	43,5	53,8	48,0
Estonsko	46,0	49,4 ^{bu}	55,4 ^u	45,2 ^u	53,0 ^u	50,2 ^u	52,7 ^{bu}	53,9 ^u	53,2 ^u	58,3 ^u	54,7 ^u
Finsko	36,8	43,5 ^b	46,6	46,6	51,1	44,2	43,2 ^b	46,3	55,4	63,4	62,2
Francie	39,7	41,0	45,2	45,0 ^b	41,0	47,6	53,3 ^b	46,6	52,8	66,5	67,6
Irsko	39,7	45,1	47,5	49,7	53,4	52,1	53,2 ^b	52,7	54,1	65,4	68,4
Itálie	19,0	18,4	20,3	20,4	23,3 ^b	23,9	25,2 ^b	26,7	28,8	36,7	35,4
Kypr	50,7 ^b	56,1	63,8	57,9	56,2	63,9	58,8 ^b	60,6	65,9	73,5	66,2
Litva	63,8	59,4	29,4 ^b	40,2	55,7 ^u	52,6 ^u	48,8 ^{bu}	49,3 ^u	53,0	72,3 ^u	73,9 ^u
Lotyšsko	33,4	33,7	44,2 ^b	24,6	33,3	32,3	35,7 ^b	33,7	43,0	56,0	54,6
Lucembursko	26,8	30,5 ^u	24,5 ^u	25,7 ^{bu}	41,8	36,7	36,9	45,0	41,5	49,8	..
Maďarsko	25,7	27,8	27,5	34,2 ^b	37,5	41,2	40,4 ^b	40,1	38,5	53,1	52,7
Malta	38,7 ^u	32,5 ^u	36,5 ^u	35,7 ^u
Německo	32,9	32,8	31,2	35,1	35,2	38,3 ^b	33,7 ^b	35,4	37,1	44,2	50,3
Nizozemsko	37,0	39,2 ^b	40,1	40,6 ^b	41,6	41,5	40,5 ^b	42,4	44,5	56,0	56,5
Polsko	38,5	39,4	45,1 ^b	45,0	..	61,8	65,9
Portugalsko	28,7	27,0	28,1	27,0	29,8	33,3	31,6 ^b	33,5	35,9	41,2	42,7
Rakousko	19,5	17,3	20,4	23,0 ^b	28,6 ^b	25,5	24,4 ^b	22,7	25,0	33,8	38,9
Rumunsko	23,1	25,6	37,6 ^b	30,1 ^b	29,4	36,4	39,8 ^b	41,5	43,8	52,8	53,9
Řecko	27,3	32,0	34,4	39,1	38,4 ^b	36,1	40,1 ^b	42,6	43,6	47,0	53,3
Slovensko	20,1	21,3	31,5	27,7	34,4	33,0	35,3 ^b	36,8	39,8	59,0	60,3
Slovinsko	29,4 ^u	20,1 ^u	24,7 ^u	24,1 ^u	36,0 ^u	36,7 ^u	38,7 ^b	40,6	..	43,2	46,3
Španělsko	49,1 ^b	53,6	56,9	56,4	59,5	57,9 ^b	60,2 ^b	61,2	61,2	72,1	76,8
Švédsko	43,5	45,8	38,8	39,7	39,5	45,2 ^b	46,5 ^b	44,9	..	52,7	55,9
Velká Británie	37,1 ^b	40,1	37,5	39,3	42,0	40,7	41,4 ^b	43,9	44,5	56,4	63,0

Poznámky: u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn, i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT: Science and Technology. Kód tabulky: htect_emp_niscsed, htect_emp_niscsed2. Datum přístupu: 22. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl terciárně vzdělaných v technologicky náročných službách v roce 2009 (v %)

25. Odborníci a technici v technologicky náročných službách

Mezi kvalitou lidských zdrojů a charakterem činností jednotlivých odvětví existuje úzká vzájemná spojitost. Charakter činností vyžaduje určitou kvalifikovanost lidských zdrojů, vysoká kvalifikovanost lidských zdrojů dále posouvá vývoj odvětví směrem k vyššímu zastoupení kvalifikačně a technologicky náročných činností. Kvalita lidských zdrojů se sleduje a hodnotí prostřednictvím dvou ukazatelů: podílu terciárně vzdělaných na celkové zaměstnanosti a podílu kvalifikačně náročných profesí na celkové zaměstnanosti v daném odvětví.

Metodologie

Technologicky náročné služby představují jednu součást znalostně náročných služeb. Tyto služby jsou vymezeny EUROSTATem na základě mezinárodní klasifikace ekonomických činností NACE, kritériem je podíl výdajů na výzkum a vývoj na přidané hodnotě jednotlivých služeb. Vzhledem k metodickým změnám a s tím související náročností popisu jejich vymezení je tento popis rozdělen do metodiky všech tří ukazatelů týkajících se znalostně náročných služeb.

Vymezení dle původní klasifikace ekonomických činností (NACE Rev. 1.1) je popsáno v ukazateli Zaměstnanost ve znalostně náročných službách, vymezení znalostně náročných služeb založené na klasifikaci NACE Rev. 2 platné od roku 2008 je popsáno v ukazateli Terciárně vzdělaní v technologicky náročných službách. Zde je pro komplexnost přehledu vymezení znalostně náročných služeb uvedeno vymezení jejich zbylých tří podskupin, a to znalostně náročných tržních služeb, znalostně náročných finančních služeb a ostatních znalostně náročných služeb.

Znalostně náročné tržní služby (Knowledge-intensive market services) jsou tvořené následujícími službami dle klasifikace NACE:

- 50–51 Vodní doprava; Letecká doprava
- 69–71 Právní a účetnické činnosti; Činnosti vedení podniků, poradenství v oblasti řízení; Architektonické a inženýrské činnosti, technické zkoušky a analýzy;
- 73–74 Reklama a průzkum trhu; Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti;
- 78 Činnosti související se zaměstnáním;
- 80 Bezpečnostní a pátrací činnosti.

Další specifickou složku znalostně náročných služeb představují **znalostně náročné finanční služby**, které jsou tvořeny následujícími odvětvími v klasifikaci NACE:

- 64–66 Finanční zprostředkování kromě pojišťovnictví a penzijního financování; Pojištění, zajištění a penzijní financování kromě povinného sociálního zabezpečení; Ostatní finanční činnosti.

Poslední součástí znalostně náročných služeb jsou **ostatní znalostně náročné služby** (Other knowledge-intensive services) složené z těchto odvětví:

- 58 Vydavatelské činnosti;
- 75 Veterinární činnosti;

- 84–93 Veřejná správa a obrana; Povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Početné služby sociální péče; Ambulantní nebo terénní sociální služby; Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti; Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení; Činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří; Sportovní, zábavní a rekreační činnosti.

Kvalita lidských zdrojů v technologicky náročných znalostních službách je vyjadřována prostřednictvím podílu kvalifikačně náročných profesí na celkové zaměstnanosti v těchto službách. Do kvalifikačně náročných profesí jsou EUROSTATem dle mezinárodní klasifikace zaměstnání ISCO zařazeny následující dvě skupiny zaměstnání:

- ISCO 2 Vědeckí a odborní duševní pracovníci;
- ISCO 3 Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech profesí.

Data pro výpočet ukazatele jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil, které probíhá ve všech zemích EU pod metodickým vedením EUROSTATu.

Mezinárodní srovnání

Metodické změny ve vymezení odvětví spadajících do technologicky náročných služeb se promítly do zvýšení podílu odborníků a techniků na celkové zaměstnanosti v těchto službách. V roce 2008 se vlivem metodické změny zvýšil podíl odborníků a techniků ve většině zemí o více než 15 p.b. Nejvýraznější dopad zaznamenalo Slovensko, zvýšení o téměř 24 p.b.

V roce 2009 se tyto profese na celkové zaměstnanosti v technologicky náročných službách podílely v průměru EU 69,2 %. Nejvyšší, více jak osmdesátiprocentní zastoupení, vykázalo Německo a Slovensko, nejnižší naopak vcelku překvapivě Irsko (45,5 %).

Česká republika patří mezi země s nadprůměrným podílem odborníků a techniků. V roce 2009 jejich podíl dosáhl 79,8 %, což je o 10,6 p.b. více než je průměr EU. Odborníci měli na celkové zaměstnanosti v České republice v tomto roce mírnou převahu nad technikami (40,8 % vs. 39,1 %). Je zřejmé, že tyto služby nabízejí uplatnění zejména vysoce kvalifikovaným pracovním silám a že při nedostatku terciárně vzdělané populace tuto pracovní sílu dokážou v konkurenci s jinými odvětvími nejen přitáhnout, ale i udržet.

Informační zdroje

ČSÚ – High-tech sektor:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/high_tech_sektor.

ČSÚ – Klasifikace CZ-NACE:

[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickych_cinnosti_\(cz_nace\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickych_cinnosti_(cz_nace)).

EUROSTAT – Science and Technology:

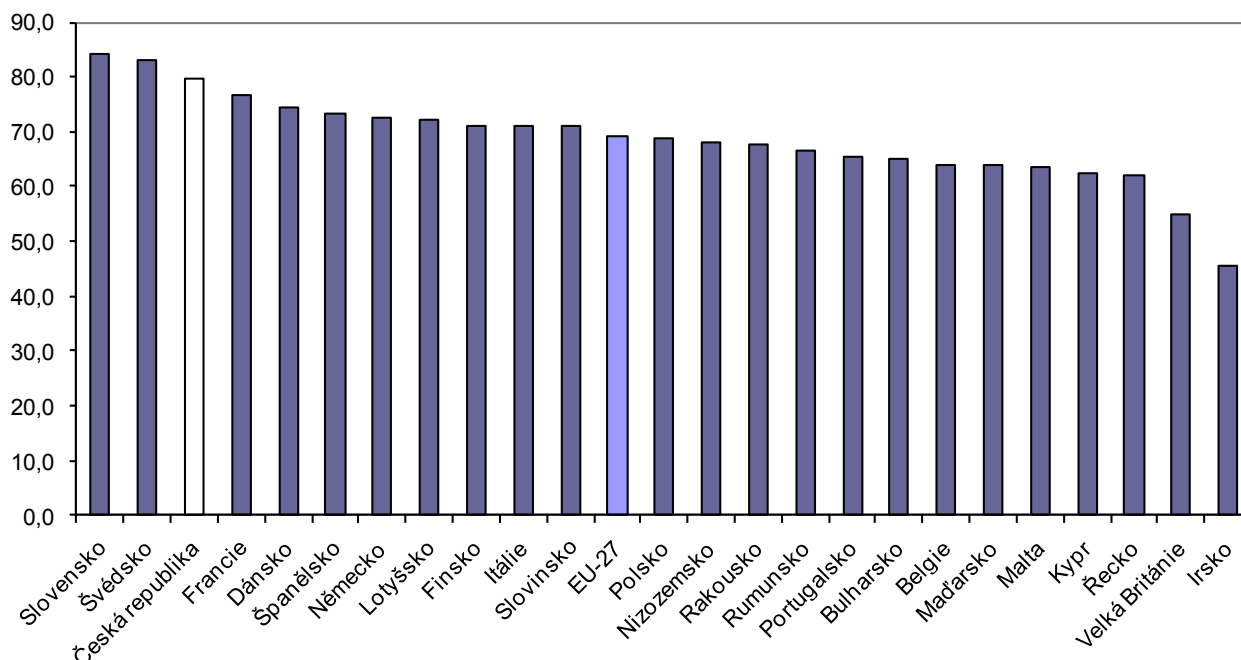
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti v technologicky náročných službách (v %)

	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2009
EU-27	..	45,5 ⁱ	47,4 ⁱ	48,6 ⁱ	48,8	49,8	50,5	51,1	..	67,1	69,2 ⁱ
Belgie	39,3 ^b	42,7	43,6	41,6	45,6	42,4	44,2	46,6	45,9	59,2	64,1
Bulharsko	..	42,8	39,6	38,2	40,0	44,7	46,4 ^b	49,4	..	57,4	65,0
Česká republika	44,3	49,3	49,2	51,4	49,9	50,7	55,2 ^b	58,3	56,9	79,6	79,8
Dánsko	52,4	57,0	53,0	57,8	56,8	52,6	56,4 ^b	56,4 ^b	64,0	80,1	74,3 _u
Estonsko	36,4
Finsko	46,9	51,0 ^b	51,5	51,0	54,2	51,4	50,6 ^b	54,2	59,7	73,4	71,1
Francie	55,6	54,5	55,1	58,3 ^b	58,1	59,4	61,1 ^b	62,6	61,2	78,9	76,8
Irsko	34,2	34,8	37,1	38,0	40,7	36,3	35,6 ^b	35,7	32,8	42,5	45,5
Itálie	42,9	46,2	49,9	51,6	53,3 ^b	54,1	56,1 ^b	56,0	56,1	71,2	70,9
Kypr	41,0 ^{bu}	42,0 ^u	50,1	55,9	54,9	51,5	50,2 ^b	56,2	56,8	66,1	62,3 _u
Litva	47,4 ^u
Lotyšsko	35,0 ^u	41,0 ^u	56,8 ^b	43,1 ^u	32,0	38,5 ^u	..	44,8 ^u	57,1	77,7	72,1
Lucembursko	45,9 ^u	39,4 ^u	37,0 ^u	39,2 ^{bu}	52,1	45,6 ^u	46,8	55,3	49,7	58,3 ^u	..
Maďarsko	31,8	35,2	36,2	43,7 ^b	45,2	45,5	46,5 ^b	44,6	44,6	62,9	63,8
Malta	56,2 ^u	61,6 ^u	63,4 ^u
Německo	46,5	49,0	51,8	52,9	52,4	54,0 ^b	52,4 ^b	52,7	54,2	69,9	72,5
Nizozemsko	46,8	50,1 ^b	50,1	47,5 ^b	49,8	51,5	46,9 ^b	48,3	50,0	66,1	68,2
Polsko	44,6	46,4	48,4 ^b	49,7	..	68,6	68,8
Portugalsko	47,4 ^u	47,1 ^u	46,7 ^u	43,3 ^u	45,3	49,7	47,5 ^b	52,3	47,8	63,2	65,4
Rakousko	34,6	33,6	43,0	48,6 ^b	44,6 ^b	47,3	48,6 ^b	45,5	48,4	65,5	67,9
Rumunsko	28,8	34,1	44,7 ^b	41,7 ^b	33,1	42,2	44,3 ^b	44,4	48,9	63,7	66,4
Řecko	26,1	28,5	31,0	33,4	36,8 ^b	36,3	36,9 ^b	41,3	43,6	56,7	62,1
Slovensko	39,5	40,3	52,1	52,7	46,8	52,6	53,5 ^b	55,4	54,3	78,0	84,4
Slovinsko	43,7 ^u	34,1 ^u	38,2 ^u	40,1 ^u	48,3 ^u	52,6 ^u	50,7 ^b	47,7	..	69,9 ^u	70,9
Španělsko	47,0 ^b	49,2	51,4	48,9	51,2	49,9 ^b	52,6 ^b	52,1	52,6	69,3	73,4
Švédsko	58,2	60,3	62,8	63,9	65,1	68,0 ^b	68,8 ^b	68,2	..	82,3	83,2
Velká Británie	33,8 ^b	34,2	34,2	36,0	36,8	36,7	37,5 ^b	38,6	37,4	52,5	55,0

Poznámky: u – nespolehlivá data, b – přerušení časové řady z důvodu metodických změn, i – viz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/htec_esms.htm. Pramen: EUROSTAT: Science and Technology. Kód tabulky: htec_emp_nisco, htec_emp_nisco2. Datum: 22. 10. 2010. Vlastní propočty.

Podíl odborníků a technických pracovníků na celkové zaměstnanosti v high-tech službách v roce 2009 (v %)

Závěr

Kvalita lidských zdrojů

Kvalita lidských zdrojů České republiky vyjádřená **vzdělanostní úrovní** má své přednosti i nedostatky. Velmi pozitivní je zejména nízký podíl osob, které mají dokončené pouze základní vzdělání a vysoký podíl osob s dokončenou středoškolskou úrovní vzdělání. Česká republika si v rámci EU dlouhodobě udržuje prvenství v obou těchto ukazatelích. V roce 2009 se středoškolsky vzdělaná populace ve věku 25–64 let podílela na celkovém počtu této populace 76 %, průměr EU-27 byl pouze 46,8 %. Podíl osob s maximálně ukončeným základním vzděláním byl v tomtéž roce v ČR 8,6 %, průměr EU více jak trojnásobný (28 %). Naopak za průměrem EU ČR zaostává v podílu terciárně vzdělané populace, což snižuje přitažlivost ČR pro investice s vysokou kvalifikační náročností. Nicméně rozšíření kapacit terciárního vzdělávání vede postupně ke zvyšování podílu terciárně vzdělaných, v roce 2009 hodnota tohoto ukazatele dosáhla 15,4 %. I když je to stále výrazně méně než je průměr EU (25 %), do popředí vystupují otázky spojené s kvalitou terciárního vzdělávání. **Kvalita terciárního vzdělávání** je expertně hodnocena na nižší úrovni ve srovnání s ekonomicky vyspělými členskými státy EU, nicméně na mírně vyšší než je celkový průměr EU. Slabinou populace ČR je i nízká úroveň **počítačové gramotnosti** a s tím související i nízké **využívání internetu**. V roce 2009 byl podíl počítačově negramotných ve věku 16–74 let v ČR 47 %, průměr EU byl pouze 36 %. Snižování zaostávání v obou těchto gramotnostech se neobjede bez zvýšené pozornosti zejména vůči starší populaci a populaci bydlící ve venkovských oblastech. V důsledku globalizace se jednou z důležitých znalostí a dovedností stává také jazyková vybavenost populace. Ta je ovlivněna zejména výukou jazyků v průběhu počátečního vzdělávání. O tom, že v ČR není věnována tomuto kvalifikačnímu aspektu dostatečná pozornost, svědčí průměrný počet vyučovaných jazyků na školách. Výuka jazyků je podhodnocena zejména na základních školách, kde v roce 2009 na druhém stupni připadalo na jednoho žáka 1,1 jazyka. V zemích, ve kterých se nemluví světově rozšířenými jazyky, jako např. ve Finsku, Dánsku či Estonsku, se děti učí dvěma a více jazykům.

Pro zvyšování vzdělanostní úrovně a pro zlepšování znalostí a dovedností populace je mimořádně důležitá **účast na vzdělávání**. Díky zlepšení dostupnosti terciárního vzdělávání se výrazně zvýšila účast na něm. V roce 2008 dosáhla v ČR hrubá míra účasti na terciárním vzdělávání již 58,6 % populace typické pro tuto úroveň vzdělávání. I když je to stále méně než je průměr EU (65,3 %), neměla by být tato účast dále zvyšována bez důsledné reformy terciárního vzdělávání. V důsledku globalizace se stává součástí zejména terciárního vzdělávání **mobilita studentů**. Od ní se očekává pozitivní vliv na znalosti a dovednosti absolventů. V současnosti je však mobilita českých studentů stále na poměrně nízké úrovni. V roce 2007 se studenti studující v zemích EU podíleli na celkovém počtu studujících v ČR 2,1 %, průměr EU byl 2,8 % studentů. Pro zvyšování úrovně znalostí a dovedností je důležitá také **účast na dalším vzdělávání**. V ČR se další vzdělávání dosud nestalo nedílnou součástí života populace, další vzdělávání není chápáno jako nezbytný předpoklad pro zapojení do trhu práce po celý produktivní život. Zaostávání ČR zejména za vyspělými severskými členskými státy EU je výrazné. Podíl populace ve věku 25–64 let, která se vzdělávala, dosáhl v roce 2009 v ČR

6,8 %, zatímco ve Švédsku 22,2 %. Je třeba pozornost zaměřit na zvýšení dostupnosti a kvality dalšího vzdělávání a zvýšení povědomí populace o důležitosti tohoto vzdělávání a odstraňovat bariéry účasti, které jsou pro jednotlivé skupiny populace specifické. Podle názoru expertů ani firmy lokalizované v ČR nevěnují adekvátní pozornost vzdělávání svých zaměstnanců. Investice do vzdělávání byly na desetistupňové bodové škále ohodnoceny v roce 2009 4,7 body, zatímco ve Švédsku 5,7 body.

Kvalita vzdělávání do značné míry souvisí s **výdaji na vzdělávání**, i když se zde projevuje vliv celé řady dalších faktorů. Česká republika nevychází v rámci mezinárodního srovnání objemu prostředků, které jsou věnovány na zabezpečování počátečního vzdělávání, příznivě. Umísťuje se v dolní polovině pomyslného žebříčku, a to ve všech ukazatelích. V roce 2007 byla nejméně příznivá situace v primárním vzdělávání, ve kterém na jednoho žáka bylo vydáno 2,8 tis. PPS, což znamenalo třetí nejnižší výdaj v rámci EU. Mírně lepší pozici zaujala ČR v případě sekundárního vzdělávání, kde úroveň výdajů stačila na sedmou příčku od konce, v případě terciárního vzdělávání na příčku osmou. Ani při srovnání podílu veřejných výdajů na vzdělávání na HDP nevychází pozice ČR lépe. V roce 2007 tento podíl dosáhl 4,2 %, což stačilo pouze na čtvrtou příčku od konce. Je zřejmé, že by se na vzdělávání mělo alokovat více finančních prostředků, současně je však třeba i zlepšit hospodaření s nimi.

Lidské zdroje pro rozvoj technologicky a znalostně náročných odvětví jsou tvořeny zejména populací, která má terciární vzdělání v technických a přírodovědných oborech. Česká republika patří v rámci EU k zemím s největším relativním nárůstem počtu **absolventů technických a přírodovědných oborů**. Jejich podíl na tisíc obyvatel ve věku 20–29 let se zvýšil z 5,5 absolventa v roce 2000 na 15 absolventů v roce 2009, tzn. téměř třikrát. Nicméně mladí lidé dávají přednost studiu humanitně zaměřených oborů, což se odráží v klesajícím podílu absolventů technických a přírodovědných oborů na celkovém počtu absolventů terciárního vzdělávání.

O kvalifikační náročnosti ekonomiky, ale i o dostupnosti vzdělané pracovní síly svědčí do určité míry zaměstnanost v odvětvích s vyšším podílem výdajů na vědu a výzkum na celkové přidané hodnotě. Jedná se o tzv. **technologicky náročná odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročná odvětví služeb**. O skutečné náročnosti lokalizovaných činností spadajících do těchto odvětví svědčí zejména zastoupení odborníků a techniků a terciárně vzdělané pracovní síly na celkové zaměstnanosti v těchto odvětvích. Podíl odborníků a techniků byl v případě technologicky náročného zpracovatelského průmyslu v roce 2009 nižší než byl průměr EU (29,3 % vs. 31,7 %), stejně jako podíl terciárně vzdělané pracovní síly (11,1 % vs. 27,5 %). U znalostně náročných služeb nebyla situace tak jednoznačná, podíl odborníků a techniků byl v porovnání s EU nadprůměrný (79,8 % vs. 69,2 %), ale podíl terciárně vzdělaných opět nižší (47,1 % vs. 58,1 %). Tyto skutečnosti naznačují, že v ČR jsou lokalizována spíše nižší patra činností zpracovatelského průmyslu, odrážejí obecně omezenější dostupnost terciárně vzdělané pracovní síly, ale i to, že některé profese zastávané ve vyspělých zemích terciárně vzdělanou pracovní silou jsou v ČR vykonávány středoškoly.

Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu

www.cesvsem.cz

Centrum ekonomických studií VŠEM (CES VŠEM) je výzkumné pracoviště Vysoké školy ekonomie a managementu. Výzkum je zaměřen zejména na analýzu faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání a na identifikaci souvisejících hospodářsko-politických implikací pro podporu ekonomického dohánění a přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Realizace výzkumných aktivit probíhá od roku 2005 v rámci dlouhodobého výzkumného projektu (Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, MŠMT 1M0524). Tematicky je výzkum zaměřen na čtyři oblasti: (1) Růstová výkonnost a stabilita, (2) Institucionální kvalita (3) Strukturální konkurenceschopnost a (4) Inovační výkonnost. Specifická pozornost je věnována strukturálním aspektům konkurenceschopnosti na odvětvové a regionální úrovni. CES je odborným garantem magisterského studijního programu Vysoké školy ekonomie a managementu (www.vsem.cz). Spolupracuje rovněž na řadě mezinárodních výzkumných projektů v problematice znalostně založené konkurenceschopnosti a podílí se na expertizních aktivitách pro veřejnou správu v oblasti růstové výkonnosti a stability, výzkumu a vývoje a inovační výkonnosti.

Kontakt:

Centrum ekonomických studií VŠEM
Nárožní 2600/9a
158 00 Praha 5

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu

www.nvf.cz/observatory

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání (NOZV) působí od roku 1996 jako analyticko-výzkumná sekce Národního vzdělávacího fondu. Je zakládajícím členem Národního konsorcia evropské sítě ReferNet, v jehož rámci plní periodicky roli národního koordinátora. NOZV poskytuje informace, shromažďuje data, analyzuje tendence a provádí výzkum v oblasti rozvoje lidských zdrojů, trhu práce, vzdělávání a předvídání kvalifikačních potřeb trhu práce. Od roku 2005 je členem Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky (MŠMT 1M0524), v jehož rámci je garantem a zpracovává komponentu Kvalita lidských zdrojů. Další dlouhodobé výzkumné projekty zaměřené na (1) nerovnosti v šancích na vzdělávání, (2) nároky společnosti vědění na kvalifikaci lidských zdrojů a na vzdělávání byly zpracovávány pro MPSV. NOZV spolupracovala na tvorbě Strategie celoživotního učení, kterou přijala vláda v roce 2007. Jako součást mezinárodního konsorcia se NOZV podílela na přípravě studie o odborném vzdělávání pro summit ministrů členských zemí EU zodpovědných za vzdělávání, který se konal v roce 2004 v Maastrichtu. Dále realizovala několik mezinárodních pilotních projektů ve spolupráci s podnikovou sférou, zaměřených na progresivní přístupy a metody ve vzdělávání. Je zapojena do projektů na evropské i národní úrovni, které se zabývají předvídáním kvalifikačních potřeb a sladováním nabídky dalšího vzdělávání s kvalifikačními potřebami trhu práce.

Kontakt:

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF
Opletalova 25
110 00 Praha 1

Konkurenční schopnost České republiky 2010

VÝVOJ HLAVNÍCH INDIKÁTORŮ

Centrum ekonomických studií
Vysoké školy ekonomie a managementu

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání
Národního vzdělávacího fondu

ISBN 978-80-7201-826-0

